

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Λ. ΠΙΕΡΡΗΣ

Χρονογραφικά Σύμμεικτα

Περὶ τοῦ κύρους τῆς ἀρχαίας χρονογραφίας Λόγος

Ἄνοιξις 1985

Κατὰ τὴν β' δεκαετίαν τοῦ 7^{ου} αἰῶνος τὸ καθεστῶς τῆς δεκαετοῦς ἀρχοντείας κατηργήθη στὴν Ἀθήνα καὶ τὸ σύστημα τῆς ἐνιαυσίου ἀρχῆς εἰσήχθη καὶ ἔκτοτε διετηρήθη μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ἀρχαίου Κόσμου ἐν ἀκμῇ καὶ μετακμῇ. Ἡ ἀκριβὴς χρονολογία πιθανώτατα εἶναι τὸ 3^{ον} ἔτος τῆς 24^{ης} Ὀλυμπιάδος (682/1 π.Χ.). Τότε ὠλοκληρώθη καὶ ἐπαγιώθη ἡ τελευταία φάσις ἐξελίξεως ἐνὸς φυσικοῦ, ἀριστοκρατικοῦ, κοινωνικοῦ συστήματος, ἡ περίοδος τοῦ μεγίστου πολυκεφαλίου τῶν ἀρίστων, δυνατῶν, γνωρίμων.

Ὁ Γεώργιος Σύγκελλος παρέχει ἀκριβεῖς πληροφορίες, ἂν καὶ μερικῶς διεφθαρμένες ἀντιγραφικῶς (p. 212A-B; pp. 399-400 Dindorf, Bonn): «ἕως τοῦδε τοῦ ,δωα' (4801) ἔτους ἐξ Ἀδάμ οἱ Ἀθηναίων βασιλεῖς πρῶτοι ιζ', καὶ μετ' αὐτοῦς οἱ διὰ βίου λεγόμενοι ἄρχοντες ιγ', ἔπειτα δεκαέτις ζ', ὁμοῦ πάντες (pro πάντα codd) λζ', κρατήσαντες τῆς Ἀθηναίων ἀρχῆς ἀπὸ τοῦ ,γθμε' (3945) κοσμικοῦ ἔτους, ἐπαύσαντο διαρκέσαντες ἐπὶ ἔτη ὅλα ,ωνς' (856· ὅπως 3945+856 = 4801). Μετὰ τούτους, ἄρχοντες ἐνιαυσιαῖοι εὐρέθησαν ἐξ εὐπατριδῶν, ἐννέα τε ἀρχόντων Ἀθήνησιν ἀρχὴ κατεστάθη (τοῦτο τὸ τελευταῖο ἀνακριβὲς κατὰ τὴν κυριολεξίαν του, ἀλλὰ θὰ ἴδωμεν τὸν βάσιμον πυρῆνα του). Ἡ δὲ τῶν ἐνιαυσιαίων ἤρχθη τῶ ,δωα' (οὕτως διωρθωτέον προφανῶς μετὰ τοῦ Goar ἐκ τοῦ ,δωδ') ἔτει τοῦ κόσμου, Κρέοντος πρώτου ἄρχοντος ἡγησαμένου ἐπὶ τῆς ιθ' Ὀλυμπιάδος· οἱ δὲ ἐπὶ κδ' (τὸ ὀρθόν, ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου κε'). Ἀφ' οὗ ἐπὶ σν' Ὀλυμπιάδα, ἄρχοντες θγ' μέχρι Φιλίνου, καθ' ὃν ὑπάτερον Γράτος Σαβινιανὸς Ρωμαίων καὶ Σέλευκος, ἀπὸ τῶν περὶ Βροῦτον μετὰ τοὺς βασιλεῖς ὑατευσάντων ψκε' καταριθμούμενοι, ἐπὶ τὸ ,εψκγ' (5723) ἔτος τοῦ κόσμου, κατὰ τὸν Ἀφρικανόν, ὅπερ ἦν Ἀντωνίνου, τοῦ καὶ Λουείτου (ἢ Ἀβίτου, ἀντὶ τοῦ Ἀγγέντου τῶν χειρογράφων), Ρωμαίων βασιλέως, ἔτος γ'».

Ὁ αὐτοκράτωρ, ὁ τελευταῖος (ἀληθὴς ἢ δοξαζόμενος) καὶ 8^{ος} Ἀντωνῖνος, εἶναι ὁ διαβόητος Ἡλιογάβαλος, ὁ Anitus ὀνομαζόμενος, κατὰ Δίωνα Κάσσιον Λούειτος. Τὸ «Ἀγγέντον» εἶναι ἴσως παραφθορὰ τοῦ «Ἀδβέντου» ἢ

«Αδουέντου», ονόματος (Oclatinus Adventus), τοῦ μὴ αὐτοκρατορικοῦ ὑπάτου τὸ ἔτος ποὺ ἐμονάρχησε ὁ Ἡλιογάβαλος, τὸ 218 μ.Χ.

Ὡς πρὸς τὰ χρονολογικὰ τώρα. Ἡ διαδοχὴ τῶν Ἀθηναίων βασιλέων καὶ ἀρχόντων μὲ τοὺς χρόνους των παραδίδεται σὲ συνεχῆ σειρά: α) ἀπὸ τὸν Εὐσέβιο στὰ *Χρονικά* του, τόσον στὸ *Ἄον βιβλίον* ὅπου παρέχονται ἐπιτομαὶ χρονογραφιῶν κατὰ ἔθνη καὶ δυναστείας ὅσον καὶ στοὺς συγχρονιστικοὺς *Κανόνες* του· β) ἀπὸ τὸν Γεώργιο Σύγκελλο στὴν *Χρονογραφία* του· γ) ἀπὸ τὰ λεγόμενα *Excerpta Graeco-Latina Barbari*. Τὰ τελευταῖα, ἐνῶ παρέχουν τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἐν γένει ἀλληλουχία ὀνομάτων, ἐπιδεικνύουν τέτοια βαρβαρική τῶ ὄντι διαφθορά στοὺς ἀριθμοὺς ὥστε παρ' ὅλο πού, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ μερική σημαντικὴ σύμπτωσης ἐτῶν βασιλείας καὶ τὸ σκανδαλωδῶς παραπλήσιον συναθροιστικῶν περιόδων, ἀντικατοπτρίζουν ἀριθμολογικὰ διαστρεβλωμένη τὴν αὐτὴν ἀναντιρρήτως παράδοσι, χρειάζεται νὰ χρησιμοποιηθοῦν μόνον ἐπιβοηθητικὰ καί, ἄλλωστε, ὀλιγοστά.

Ἡ κοινὴ πηγὴ τῶν σωζομένων καταλόγων εἶναι αἱ χρονολογικαὶ ἐργασίαι τοῦ Κάστορος κατὰ τὴν ρητὴν Εὐσεβιανὴ μαρτυρίαν, μὲ ἐνδιάμεσο κύριο κρῖκο τὶς σπουδὲς τοῦ *Ἰουλίου Ἀφρικανοῦ*.

Γιὰ τὴν ἀποκατάστασι τοῦ πίνακος τοῦ Κάστορος, θὰ πρέπει νὰ βασισθοῦμε, κατὰ τὸ βέλτιστο δυνατό, στὰ σχετικὰ χωρία ἀπὸ τὸ Α° βιβλίον τῶν *Χρονικῶν* τοῦ Εὐσεβίου, ὅπου καὶ *ex professo* ἀναγράφονται ἐπιτομάδην τὰ συμπεράσματα τοῦ σπουδαίου χρονογράφου· διορθώσεις ἐπιβεβλημέναι ἐξ ἀνακολουθιῶν ἢ καὶ σοβαρᾶς ἀντιπτώσεως ἐκ μέρους τῶν *Κανόνων* ἢ τῶν πληροφοριῶν τοῦ Σύγκελλου εἰσάγονται μὲ τελικὰ κριτήρια τὴν πολλαπλῆ διασταύρωσι καὶ μέγιστο ἐναρμονισμό τῶν μαρτυριῶν.

Ἡ διαδοχὴ τῶν Ἀθηναίων Βασιλέων καὶ Ἀρχόντων μερίζεται φυσιολογικὰ κατὰ τοὺς ἐξῆς ἀρμούς: ἡ στρατιωτικὴ καὶ ἡγετικὴ ἀνεπάρκεια τοῦ Θυμοῖτου συνδυαζομένη μὲ τὴν ἰκανότητα καὶ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἐκ Πύλου Μελάνθου στὴν προάσπισι τῆς χώρας ὀριοθετεῖ τὴν μοναδικὴ δυναστικὴ

μεταβολή στην ἀρχέγονη ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν. Ἐτσι σὲ μιὰ πρώτη ομάδα 15 βασιλέων, ἐκτὸς δύο αὐτοχθόνων καὶ ἑνὸς ἐπήλυδος, ἔχομε τὴν ἀδιάσπαστη διαδοχὴ τῶν Ἐρεχθιδῶν. Ἀκολουθοῦν δύο μεταβατικαὶ βασιλείαι, τοῦ νικητοῦ Μελάνθου καὶ τοῦ ἐθελούσια θυσιασθέντος ὑπὲρ τῆς πατρίδος υἱοῦ τοῦ Κόδρου. Κατὰ τὴν θεσμοθετηθεῖσα τότε πολιτειακὴ μεταβολὴ ὁ Μέδων τοῦ Κόδρου ἀποδέχεται τὴν δυναμικὴ, νεοσυσταθεῖσα διὰ βίου ἀρχοντεία, ἀντὶ τῆς πατροπαράδοτα πολυτίμητης καὶ θρησκευτικῆς ἐξαρχούσης, ἀλλὰ πολιτικοκοινωνικῆς ἀνισχυροτέρας βασιλείας. Κι ἔτσι σχηματίζεται ἡ σειρὰ τῶν *Μεδοντιδῶν*, ἀρχόντων διὰ βίου ἐπὶ 13 γεννεές. Στὴν δευτέρη σημαντικὴ πολιτειακὴ μετατροπὴ, τὴν διὰ βίου ἀντικαθιστᾶ ἡ δεκαετῆς ἀρχοντεία, διαρκοῦσα ἐπὶ ἑπτὰ διαδοχές. Μὲ τὸ τέλος της, διὰ μιᾶς τρίτης μεταπολιτεύσεως, τὸ ἐνιαύσιο σύστημα ἀρχῆς ποὺ ἐμνημονεύθη στὸ κείμενο υἰοθετεῖται καὶ ἀκολούθως διαιώνίζεται.

Ὁ κατάλογος προσφέρεται στὴν Εἰσαγωγή· ἐδῶ θὰ ἐμπλακοῦμε σὲ ἓνα θέμα περὶ τὴν λήξιν του, ὅθεν καὶ τὸ ἀντιγραφὲν χωρίον τοῦ Συγκέλλου ἀφορμᾶται. Ὁ Χάροψ ἀνέλαβε ὡς πρῶτος δεκαετῆς ἀρχῶν ἀμέσως πρὸ τῆς 7^{ης} Ὀλυμπιάδος κατὰ τὴν βαρυσήμαντη μαρτυρία τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασέως, μὲ συσχετισμοὺς καὶ ἐξ ἀφορμῶν ποὺ καθιστοῦν κάθε ἐπιφύλαξι παρεμπιπτούσης ἐλαφρότητος ἀπαράδεκτο: *Ant. Rom.* I, 71 «τῶ δ'έξις ἔτει τῆς Νεμέτορος ἀρχῆς, δευτέρῳ δὲ καὶ τριακοστῶ καὶ τετρακοσιοστῶ μετὰ τὴν Ἰλίου ἄλωσιν, ἀποικίαν στείλαντες Ἀλβανοί, Ρωμύλου καὶ Ρώμου τὴν ἡγεμονίαν αὐτῆς ἐχόντων, κτίζουσι Ρώμην, ἔτους ἐνεστῶτος πρώτου τῆς ἐβδόμης Ὀλυμπιάδος, ἦν ἐνίκα στάδιον Δαϊκλῆς Μεσσήνιος, ἀρχόντος Ἀθήνησι Χάροπος ἔτος τῆς δεκαετίας πρώτων». Καὶ πάλιν, μετὰ ἐνδελεχεστάτην ἔρευναν, §74 «Ὡστε τὴν Κελτικὴν ἔφοδον, ἦν τῶ δευτέρῳ μετὰ τὴν τίμησιν ἔτει γενομένην εὐρίσκομεν, ἐκπεπληρωμένων τῶν εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἐτῶν γενέσθαι. Εἰ δὲ τοῦτο τὸ διάστημα τοῦ χρόνου τριάκοντ' Ὀλυμπιάδων εὐρίσκεται γενόμενον, ἀνάγκη τοὺς πρώτους

ἀποδειχθέντας ὑπάτους ὁμολογεῖν ἄρχοντας Ἀθήνησιν Ἰσαγόρου παρειληφέναι τὴν ἀρχήν, κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ὀγδότης καὶ ἐξηκοστῆς Ὀλυμπιάδος. §75 ...Τετάρων δὲ καὶ τετραράκοντα καὶ διακοσίων ἀναπληρουμένων ἐτῶν, ἃ κατέσχον οἱ βασιλεῖς, Ὀλυμπιάδων δὲ μιᾶς καὶ ἐξήκοντα, πᾶσ' ἀνάγκη τὸν πρῶτον ἄρξαντα τῆς πόλεως Ρωμύλον ἔτει πρώτῳ τῆς ἐβδόμης Ὀλυμπιάδος παρειληφέναι τὴν βασιλείαν, ἄρχοντας Ἀθήνησι τῆς δεκαετίας Χάροπος ἔτος πρῶτον». Προσεκτέον ὅτι ὁ χρονικὸς προσδιορισμὸς γεγονότων μὲ ἀναφορὰ στὶς Ὀλυμπιάδες καὶ τοὺς Ἀθηναίους ἐπωνύμους θεωρεῖται δεδομένος καὶ προϋποθέτει ὠρισμένο καὶ ἀποδεκτὸ σύστημα συγχρονιστικῶν πινάκων Ἑλληνικῶν χρονολογήσεων. Ὁ Διονύσιος μάλιστα ρητῶς δηλώνει ὅτι χρησιμοποιεῖ τοὺς πίνακες τοῦ Ἐρατοσθένους ἐν προκειμένῳ: I, §74 «ὁ δὲ χρόνος οὗτος (τοῦ διαστήματος μεταξὺ τῶν Ἰλιακῶν καὶ τῆς κτίσεως τῆς Ρώμης κατὰ Κάτωνα) ἀναμετρηθεὶς ταῖς Ἐρατοσθένους χρονογραφίαις κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος πίπτει τῆς ἐβδόμης Ὀλυμπιάδος. Ὅτι δ' εἰσὶν οἱ κανόνες ὑγιεῖς οἷς Ἐρατοσθένης κέχρηται, καὶ πῶς ἂν τις ἀπευθύνοι τοὺς Ρωμαίων χρόνους πρὸς τοὺς Ἑλληνικούς, ἐν ἐτέρῳ δεδήλωταί μοι λόγῳ». (Τὸ ἔργο του στὸ ὁποῖο παραπέμπει ὁ Διονύσιος πρέπει νὰ εἶναι οἱ «Χρόνοι» τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ὁ Κλήμης Ἀλεξανδρείας, *Strom.* I, 102, 1: «παλαιάτατα δὲ τῶν Ἑλληνικῶν τὰ Ἀργολικά, τὰ ἀπὸ Ἰνάχου λέγω, ὡς Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς ἐν τοῖς Χρόνοις διδάσκει». Cf. *Suda* s.v. *Dionysius*. Ὁ Φώτιος στὴν *Βιβλιοθήκη* του ἀναφέρει μίαν *Σύνοψιν* εἰς 5 βιβλία, τὴν ὁποία ἀναφέρει ὡς *ἐπιτομή* καὶ ὁ Στέφανος ὁ Βυζάντιος (s.vv. *Ἀρίκεια καὶ Κοριάλλα*). Τὸ ἔργον ἐπομένως ἦταν λίαν ἐκτεταμένο καὶ, ἀναμφίβολα, κατὰ τὸ ἦθος τοῦ Διονυσίου, ἐξαιρετικὰ διεξοδικὸ καὶ ἐμπεριστατωμένο).

Τώρα ἐπὶ τὰ δεκαετεῖς ἀρχοντεῖαι διαρκοῦν, ἀρχὴν λαμβάνουσαι ἀπὸ τοῦ 752/1 = Ὀλ. 7.1, ἕως τοῦ 683/2 = Ὀλ. 24.2: ὁπότε ὁ Κρέων, ὁ πρῶτος ἐνιαύσιος ἄρχων, θὰ ἦρξε τὸ 682/1 = Ὀλ. 24.3, ἀφοῦ ὅλοι οἱ προηγούμενοι ἐξεπλήρωσαν τὸν χρόνον τους κατὰ τὶς πηγές. Ἀλλὰ τὸ κοσμικὸν ἔτος 4801 ποὺ ἀναφέρει ὁ

Σύγκελλος ὡς ἔτος τοῦ Κρέοντος πόρρω ἀπέχει ἀπὸ τὸ νὰ προσεγγίζη κὰν τὴν προαναφερθεῖσα χρονολόγησι ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ 702/1 BC. (Δι' ὑπολογισμοῦ προκύπτει διαφορὰ 74 ἐτῶν ἀπὸ τῆς α' Ὀλυμπιάδος μέχρι τοῦ Κρέοντος, καὶ ἐπομένως τὸ κοσμικὸν ἔτος, δψκὰ' τοῦ κειμένου στὸν Σύγκελλο p. 368 (Bonn) πρέπει νὰ διορθωθῇ σὲ, δψκζ' τὸ ὁποῖο ἄλλως τε καὶ ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα ἐκεῖ. Τὰ κοσμικὰ ἔτη κατὰ Σύγκελλον ἀρχονται ἀπὸ 25^{ης} Μαρτίου). Τέτοια διαφορὰ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ὑπολογιστικὴ ἀπόκλισις, οὔτε καὶ ἀντιγραφικὸ σφάλμα δεδομένων τῶν ἀθροιστικῶν ἐπαληθεύσεων. Καὶ περὶ μὲν τῶν τελευταίων καὶ τῆς περιόδου τῶν 856 ἐτῶν, τὰ δέοντα ἀναγράφονται στὴν εἰσαγωγή. Ἡ Συγκελλικὴ χρονολόγησις πάντως ἐμπίπτει ὄντως στὴν 19^η Ὀλυμπιάδα (19.3) ὅπως ἀναφέρεται. Ὅτι ἀκολουθεῖ στὸ χωρίο ἀφορᾷ προσδιορισμὸ συμφωνοῦντα πρὸς τὰ τοῦ Διονυσίου καὶ προέρχεται ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὸν Ἀφρικανό, ὅχι μόνον διότι ρητῶς ἀναφέρεται τὸ ὄνομά του πρὸς τὸ τέλος σὲ θέσι καὶ σχέσι ὅμως, πὺν κάλλιστα θὰ μπορούσε νὰ τὸν συνδέη μὲ μονῆρες στοιχεῖον ἀπλῶς τῆς ὅλης ἐκεῖ ἀναπτυσσομένης ἐπιχειρηματολογίας, ἀλλὰ καὶ, κυρίως, διότι τὸ σημεῖο ἀναφορᾶς τῆς ἀναπτύξεως ἀποτελεῖ τὸ χρονικὸ πέρασ τῆς Χρονογραφίας τοῦ Χριστιανοῦ λογίου, cf. Σύγκελλος p. 107D. Ἀκριβέστερα: ἡ ὑπατεία τῶν C. Vettius Gratus Sabinianus καὶ M. Flavius Vitellius Seleucus συγχρονίζεται κατὰ Ἀφρικανὸν πρὸς τὸ 3^{ον} ἔτος τοῦ Ἡλιογαβάλου, τὴν 250^{ην} Ὀλυμπιάδα καὶ τὴν ἐν Ἀθήναις ἀρχοντεία τοῦ Φιλίνου. Καὶ ὄντως: βεβαιότατα ἐκ τῶν Fasti Consulares ἀντιστοιχεῖ ἡ ὑπατεία τῶν Sabinianus καὶ Seleucus πρὸς τὸ 221 μ.Χ., τὸ θέρος τοῦ ὁποίου ἔτους ἐτελέσθη ἀληθῶς ἡ 250^η Ὀλυμπιάς· ὁ δὲ Ἡλιογάβαλος συνεπλήρωσε κατὰ τὴν χρονολογικὴν vulgate στίς 8 Ἰουνίου 221 τὸ γ' ἔτος αὐτοκρατορίας του. Καλῶς. Ἦρχε ὅμως ὁ Φιλῖνος τὸ 220/1 ἢ 221/2; Ἐὰν τὸ δεύτερον, ἡ περιόδός του οὐδὲν κοινὸν σημεῖον ἔχει πρὸς τὸ 3^{ον} τοῦ αὐτοκράτορος· ἐὰν τὸ πρῶτον, ἡ 250^η Ὀλυμπιάς ἐτελέσθη ἐπὶ τοῦ διαδόχου του. Ἀλλὰ πρῶτον ἢ 8^η Ἰουνίου 218 μ.Χ., ἀφ' ἧς ὁ Δίων, φερ' εἰπεῖν, καταμετρᾷ

τὸν χρόνον τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἡλιογάβαλου, εἶναι ἡ ἡμερομηνία τῆς κρισίμου καὶ καθοριστικῆς μάχης διὰ τὴν ἡγεμονίαν ἐν Ἰμμαίς παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν· ἀλλ' οὔτε ὁ τυχάρπαστος Μακρίνος ἐξέλιπε τότε διαφυγῶν πρῶτον ὡς ψευδονικητῆς εἰς Ἀντιόχειαν καὶ ἀναστρέψας διὰ Ρώμην, συλληφθεὶς δὲ καθ' ὁδὸν ἐν Χαλκηδόνι καὶ φονευθεὶς ἀργότερα περιαχθεὶς ὀπίσω. Καὶ ἡ ἐπίσημος ἀναγόρευσις ἐν Ρώμῃ ἔγινε ἀργότερα, ὀλίγο πρὶν ἢ, πιθανώτατα, κατὰ τὴν 14^{ην} Ἰουλίου, ὅποτε πάντως οἱ *Fratres Arvales* ἀνέπεμψαν τὴν ἐπίσημο εὐχή: *Inscriptionum Latinarum Collectio*, ed. Orelli, No 947: "Pr. Id. Iul. in Capitolio ante cellam Iunonis Reginae, Fratres Arvales convenerunt ad *vota annua* suscipienda pro salute et incolumitate Imperat. Caes. M. Aurelii Antonini Pii Fel., Aug., P.M., Tr. Pot., Consulis, Patris Patriae, Procos. et Iuliae Maesae Aug., Aviae Augusti Nostri, totiusque Domus Divinae Eorum; item ad *vota decennialia* suscipienda Imp. Caes. M. Aurelii Antonini Pii Felicis, Aug., P.M., Tr. Pot., Cos., P.P., Procos.; item ad *ludos votivos* committendos...". Τώρα τὸ 218 μ.Χ. αἱ θεριναὶ Τροπαὶ συνέβησαν τὴν 22^{αν} Ἰουνίου (ἐδῶ, καὶ πάντα, ὡς συνήθως, κατὰ τὸ Ἰουλιανὸν Ἡμερολόγιον); v. e.g. W. Kubitschek, *Grundriss der Antiken Zeitrechnung*, p. 109. Μὲ χρησιμοποίησι τοῦ ἀστρονομικοῦ κανόνος τῶν βασιλειῶν (ἀπὸ Ναβονασσάρου ἔτους πρῶτον = 26 Φεβρουαρίου 747 π.Χ. μεσημβρία) καὶ τοῦ κανονικοῦ Αἰγυπτιακοῦ ἡμερολογίου τῶν Ἑλλήνων ἀστρονόμων, συνάγεται ἐκ τῶν πινάκων τοῦ Πτολεμαίου (*Almagest* VI, 3) ἡ πρώτη σύνοδος τῆς Σελήνης μετὰ τὴν τροπὴν τοῦ ἐν λόγῳ ἔτους: ἡ νομηνία τοῦ Ἑκατομβαιῶνος, λοιπόν, συνέπεσε τότε πρὸς τὴν 8^{ην} Θῶθ, καὶ περὶ ὥραν 18^{ην} (ἀπὸ ἀστρονομικῆς, μεσημβρινῆς, ἀρχῆς τῆς ἡμέρας). Καὶ ἀφοῦ τὸ 218 ἡ πρώτη Θῶθ ἀντεστοίχει πρὸς τὴν 29^{ην} Ἰουνίου (v. e.g. E.J. Bickerman, *Chronology of the Ancient World*, p. 121· ἢ καὶ Kubitschek *op.cit.* p. 225) συνάγομε γιὰ τὴν πρώτην νομηνίαν μετὰ τὴν θερινὴν τροπὴν τὴν 7^{ην} Ἰουλίου. – Εἶναι λοιπόν δυνατὸν καὶ μᾶλλον εὐλογον νὰ εἶναι καὶ κυριολεκτικὰ ἐπακριβῆς ὁ συγχρονισμὸς τοῦ γ' ἔτους τοῦ Ἡλιογάβαλου πρὸς ἔτος Ἀθηναίου ἐπωνύμου 221/2. Ἀλλὰ πέραν τούτου. Ἐπὶ

πολλαπλῶν συγχρονισμῶν ὄχι μόνον, προφανῶς, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμπίπτουν ἀπολύτως τὰ σημειούμενα ἔτη, ἀλλὰ καὶ ἐνδέχεται νὰ μὴν ἔχουν κανένα κοινὸ σημεῖον μερικὰ ἐξ αὐτῶν, συγκοινωνοῦντα, οὕτως εἰπεῖν μέσῳ τῶν ἄλλων. Καὶ τοῦτο ἀπλούστατα διότι αἱ ἐτήσιοι ἀρχαὶ τῶν διαφόρων χρονολογήσεων εἶναι ποικίλλαι. Ἐτσι τὸ πρῶτον ἔτος τῆς 250^{ης} Ὀλυμπιάδος καὶ ἡ ὀλίγον κατὰ τὰ ὅρια παραλλάσσουσα ἀρχοντεία τοῦ Φιλίνου συμπίπτει κατὰ τὸ ἥμισυ περίπου μὲ τὴν ὑπατεία τῶν Σαβινιανοῦ καὶ Σελεύκου καὶ δι' αὐτῆς πρὸς τὸ κατὰ τὸ ἕτερον περίπου ἥμισυ πάλι συμπίπτοντος 3^{ου} ἔτους τοῦ Ἡλιογαβάλου. Τέτοια προβλήματα συχνὰ ἀπαντῶνται στὶς χρονολογικὰς ἐρευνὰς περὶ τὴν ἀρχαιότητα, λύονται δὲ μόνον μὲ ἐπὶ μέρους ἐξέτασι, καθοδηγουμένην ἀπὸ τὴν πιθανότητα καὶ φυσικότητα τῆς ἀρμονιζούσης ἐννοίας τοῦ χωρίου. Οὐδέποτε, δι' αὐτό, διαφοραὶ ἐνὸς ἔτους στοὺς προσδιορισμοὺς τῶν πηγῶν, μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἄνευ ἄλλου διαφωνίαι ἢ ἀποκλίσεις αὐτῶν. Πρέπει βεβαίως, πάντως, νὰ ἀρμονίζονται συστηματικά. Θὰ ἀναφέρω ἐδῶ ἓνα χαρακτηριστικὸν παράδειγμα πολλαπλοῦ προσδιορισμοῦ βάσει ποικίλλων ἀρχικῶν ἐποχῶν καὶ εἰδῶν ἔτους. Γράφει ὁ Censorinus διὰ τὸ τότε ἔτος (*De die Natali*, XXI, 6): “Secundum quam rationem (sc. τὴν ὑπὸ τοῦ Οὐάργωνος ὑποδειχθεῖσαν) nisi tallor *hic annus*, cuius velut index et titulus est Ulp̄ii et Pontiani consulates, ab olympiade prima millensimus est et quartus decimus, ex diebus duntaxat aestr̄ivis, quibus agon Olympicus celebrator; a Roma autem condita nongentensimus nonagensimus primus, et quidem ex Parilibus, unde urbis anni numerantur; eorum vero annorum quibus Iulianis nomen est ducentensimus octogensimus tertius, sed ex die Kal. Ianuariarum, unde Iulius Caesar anni a se constitute fecit principium; at eorum qui vocantur anni Augustorum ducentensimus sexagensimus quintus, perinde ex Kal. Ian., quamvis ex ante diem XVI Kal. Febr. Imperator Caesar, Divi filius, sententia L. Munati Planci a senatu ceterisque civibus Augustus adpellatus est se VII et M. Vipsanio Agrippa III Coss. Sed Aegyptii quod biennio ante in potestatem dicionemque

populi Romani venerunt, hunc Augustorum annum ducentinsimum sexagensimum septimum <numerant>. Nam ut a nostris ita ab Aegyptiis quidam anni in litteras relati sunt, ut quos *Nabonnazarii* nominant, quod a primo imperii eius anno consurgunt, quorum hic nongentensimus octogentimus sextus est, item Philippi, qui ab excessu Alexandri Magni numerantur et ad hunc usque perducti annos DLXII consummant. Sed horum initia semper a primo die mensis eius sumuntur cui apud Aegyptios nomen est Thoyth, quique hoc anno fuit ante diem VII Kal. Iul., cum abhinc annos centum imperatore Antonino Pio II et Bruttio Praesente Romae Coss. idem dies fuerit ante diem XIII Kal. Aug., quo tempore solet canicula in Aegypto facere exortum. Quare scire etiam licet anni illius magni, qui, ut supra dictum est, solaris et canicularis et dei annus vocatur, nunc agi vertentem annum centensimum. Initia autem istorum annorum notavi, ne quis eos aut ex Kal. Ian. Aut ex aliquot tempore simul putaret incipere, cum hic conditorum voluntates non minus diversae sint quam opiniones philosophorum. Idcirco aliis a novo sole, id est a bruma, aliis ab aestivo solstitio, plerisque ab aequinoctio verno, partim ab autumnali aequinoctio, quibusdam ab ortu vergiliarum, non nullis ab earum occasu, multis a canis exortu incipere annus naturalis videtur. Διαφωτιστικὸν εἰς ὅ,τι θὰ ἔπρεπε ἀφ' ἑαυτοῦ νά κατανοεῖται, χρησιμώτατον εἰς τὰς λεπτομερείας, - ὑποβάλλω ἐλάχιστας βραχύτατας παρατηρήσεις. Ἡ ὑπατεία τῶν Ulpius (ἢ μάλλον Pius) καὶ Pontianus ἀνήκει εἰς τὸ 238 μ.Χ. κατὰ τοὺς ἀνακατασκευαζόμενους ὑπατικούς πίνακας. Τὸ 1014^{ov} ἔτος ἀπὸ τῆς α' Ὀλυμπιάδος εἶναι τὸ 238/9 μ.Χ. ἀπὸ μεσοθέρου εἰς μεσόθερον. Τὸ 991^{ov} ἔτος ἀπὸ κτίσεως Ρώμης (κατὰ Οὐάργωνα) εἶναι τὸ ἀρχόμενον ἀπὸ 21^{ης} Ἀπριλίου 238. Τὸ 283^{ov} Ἰουλιάνιον ἔτος (ἀπὸ τοῦ 45 π.Χ. πρώτου τοῦ διωρθωμένου ἔτους καὶ συμβατικῆς ἀρχῆς τῆς Ρωμαϊκῆς μονοκρατορίας) εἶναι τὸ ἀρχόμενον ἀπὸ 1^{ης} Ἰανουαρίου 238 μ.Χ. Τὸ 265^{ov} Αὐγούστειον ἔτος (ἀπὸ τοῦ 27 π.Χ., ἐπὶ ὑπατείας τοῦ Ὀκταβιανοῦ τὸ 7^{ov} καὶ Ἀγρίππα τὸ 3^{ov}, ὅτε ἡ ἀνακήρυξις τοῦ αὐτοκράτορος ὡς Αὐγούστου) εἶναι πάλιν τὸ 238 μ.Χ., μὲ

ἀρχὴν ἀπὸ 1^{ης} Ἰανουαρίου. Τὸ 981^{ον} ἔτος Ναβονασάρου (ταυτιζόμενον πρὸς τὸ 562^{ον} Φιλίππου τοῦ Ἀριδαίου, ἀναφερόμενον δὲ διὰ διασταυρωτικὴν ἐξακριβώσιν) ἐκτείνεται, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν αἰγυπτιακῶν ἐτῶν τοῦ ἐν λόγῳ ἀστρονομικοῦ κανόνος βασιλειῶν, ἀπὸ 25^{ης} Ἰουνίου 238 ἕως 29^{ης} Ἰουνίου 239 μ.Χ. (Ἡ 1^η Θῶθ κατὰ Censorinum συνέπιπτε κατὰ τὸ προσδιοριζόμενον ἔτος πρὸς τὴν 25^{ην} Ἰουνίου (ante diem VII Kal. Iul.), τὸ ὁποῖον ἐλέγχεται ἀκριβῆς.) Συνάγεται ἐκ τῆς ἐπιθέσεως τῶν ἀνωτέρω διαστημάτων ὅτι ὁ Censorinus ἔγραφε ταῦτα μεταξὺ Ἰουλίου καὶ Δεκεμβρίου τοῦ 238 μ.Χ.

Στὴν περίπτωσή μας, ἡ δήλωσις τοῦ Ἀφρικανοῦ «ἀφ' οὗ ἐπὶ σν' Ὀλυμπιάδα ἄρχοντες *Πθγ'* μέχρι Φιλίνου, καθ' ὃν ὑπάτευν..., ψκε' καταριθμούμενοι ἐπὶ τὸ ,εψκγ' ἔτος τοῦ κόσμου, ...ὅπερ ἦν Ἀντωνίνου... ἔτος γ'», ἐπιζητεῖ ἀβιάστως τὴν ἀκόλουθο φυσικὴ ἐρμηνεία: ἀπὸ τοῦ Κρέοντος ἕως τὴν 250^η Ὀλυμπιάδα καὶ τὸν ἄρχοντα Φιλῖνον (ἐφ' οὗ ἡ Ὀλυμπιάς, πῶς ἄλλως;) ἀριθμοῦνται 903 ἄρχοντες· κατὰ τὸν Φιλῖνον ὑπάτευν (τὸ δεύτερον λοιπόν, ἡμισυ τῆς ἀρχῆς των, ὡς συνήθως σὲ παρόμοιους συγχρονισμοὺς ἐν γένει, ὅπου τὸ δεύτερο ἡμισυ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἔτους συμπίπτει πρὸς τὸ πρῶτο τοῦ Ὀλυμπιακοῦ) οἱ Σαβινιανὸς καὶ Σέλευκος, τοσοστοὶ ἀπὸ τῶν πρώτων ὑπάτων, ἐπὶ κοσμικοῦ ἔτους 5723 (ἀρχομένου, κατὰ τὸ εἶκος, Ἑβραϊστὶ περὶ τὴν φθινοπωρινὴν ἡμερίαν τοῦ 220), τὸ ὁποῖον ἦτο (κατὰ ἐννέα, λοιπόν, περίπου μῆνες) τὸ 3^{ον} ἔτος τοῦ Ἡλιογαβάλου (μέχρι Ἰουλίου 221 μ.Χ.). – Ἡ διαύγεια τῆς ἐκδοχῆς φαίνεται ἀναμφήριστος. Ἄς ἐλεγχθῇ ὁμως καὶ διασταυρωθῇ κατὰ δύο ἄλλες ἀναφορές. Καὶ πρῶτον, ἰδοὺ τὰ ἔτη κόσμου κατὰ Ἀφρικανόν: Ἡ γέννησις τοῦ Ἀβραάμ τοποθετεῖται στὸ 3.202 AM, v. Σύγκελλος p. 161 Dindorf (ἠλεγμένη ἀναφορὰ καὶ ἀθροιστικῶς, cf. pp. 152-3). Ἡ μετάβασις εἰς τὴν ἐπηγγελμένην γῆν Χαναάν 3277 AM (p. 173). Ἡ τελευτὴ Ἰωσήφ 3563 AM (p. 200; 209). Ἡ ἔξοδος εἰς τὴν Αἴγυπτον (ὅταν ὁ Μωϋσῆς ἦταν 80 ἐτῶν) τοποθετεῖται ἀναντίρρητα καὶ ἀδιάφωνα 430 ἔτη μετὰ τὴν ἔξοδο τοῦ Ἀβραάμ ἐκ τῆς Χαλδαίας, ἄρα, κατὰ Ἀφρικανόν, 3.707 AM, 144 ἔτη μετὰ τὸν θάνατο

τοῦ Ἰωσήφ, ὡς ἔδει. Ἡ ἀρχὴ Ἡλεί τοῦ ἱερέως, μετὰ τὸ πέρας τῆς περιόδου τῶν Κριτῶν, ἀφορίζεται ἀπὸ τὸ 4292 AM (p. 331). Τὸ 8^{ον} ἔτος τοῦ Σολομῶντος καὶ ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ Ναοῦ, 4457 AM (p. 342). Πρώτη Αἰχμαλωσία ὑπὸ Σαλμανάσαρ καὶ τέλος τῆς βασιλείας τῶν 10 φυλῶν 4750 AM (p. 386). Ὁ συγχρονισμὸς τῆς Ἑβραϊκῆς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν μέσῳ τῶν Ὀλυμπιάδων συντελεῖται ὡς ἐξῆς ὑπὸ τοῦ Ἀφρικανοῦ, ὅπως μᾶς τὴν διέσωσε ὁ Εὐσέβιος (*Praep. Ev.* X, 10, p. 489 D): «Ἀπὸ τῆς ἐξόδου Μωσέως ἐπὶ Κῦρον, ὃς ἐβασίλευσε μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν (τὴν μεγάλην δηλονότι) ἔτη ,ασλζ'. Μωσέως γὰρ ἔτη τὰ λοιπὰ τεσσαράκοντα Ἰησοῦ τοῦ μετ' ἐκεῖνον ἡγησαμένου, ἔτη κε'· πρεσβυτέρων ἔτη λ' τῶν μετὰ Ἰησοῦν Κριτῶν· τῶν τε ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Κριτῶν περιεχομένων, ἔτη υς'. Ἰερέων δὲ Ἡλεί καὶ Σαμουήλ ἔτη ς', τῶν δὲ ἐξῆς βασιλέων Ἑβραίων ἔτη τετρακόσια ς < β'· εἶτα τῆς αἰχμαλωσίας ἔτη ο' > ἦς τὸ τελευταῖον ἔτος ἦν Κύρου βασιλείας ἔτος πρῶτον, ὡς προειρήκαμεν. Ἐπὶ δὲ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα ἀπὸ Μωσέως ἔτη ,ακ', εἶπερ ἐπὶ πεντηκοστῆς πέμπτῃς ἔτος πρῶτον ἔτη ,ασλζ'». Καὶ (*ibid.* p. 489): «Φαμὲν τοίνυν ἐκ τοῦδε τοῦ συγγράμματος, Ὁγυγον, ὃς τοῦ πρώτου Κατακλυσμοῦ γέγονεν ἐπάνυμος, πολλῶν διαφθαρέντων διασωθεῖς, κατὰ τὴν <ἀπ' > Αἰγύπτου τοῦ λαοῦ μετὰ Μωσέως ἐξοδὸν γεγενῆσθαι, τόνδε τὸν τρόπον. Ἐπὶ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα τὴν προειρημένην ἀπὸ Ὁγύγου ἔτη δειχθήσεται ,ακ'. Ἀπὸ δὲ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἐπὶ τῆς νε' ἔτος πρῶτον, τουτέστιν ἐπὶ Κύρου βασιλείας ἔτος πρῶτον, ὅπερ ἦν αἰχμαλωσίας τέλος, ἔτη σιζ'. Ἀπὸ Ὁγύγου τοίνυν ἐπὶ Κῦρον ἔτη ,ασλζ'. Εἰ δ' ἀναφέρει τις ἐπιλογιζόμενος ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς αἰχμαλωσίας, ,ασλζ' ἔτη, κατὰ ἀνάλυσιν εὐρίσκεται ταυτὸν διάστημα ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἀπὸ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως ἐξόδου Ἰσραὴλ ὅσον ἀπὸ τῆς πεντηκοστῆς πέμπτῃς Ὀλυμπιάδος ἐπὶ Ὁγυγον». Cf. ἐπίσης p. 491A.

Στὸ πρῶτο χωρίο, τὰ ἔτη τῆς αἰχμαλωσίας προσφυῶς παρεισέθεσαν ὁ Scaliger καὶ ὁ Vigerus. Τὴν διόρθωσιν εἰς Cβ' ἀντὶ C' κάμνω ὡς τὴν μόνην πρέπουσαν ἀποκατάστασιν τῶν δύο ἐλλειπόντων ἐτῶν ἢ συνήθης μετατροπῆ

αῶν ἐτῶν τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ εἰς 27 ἀντὶ τῶν 25, συμφωνεῖ μὲν μὲ τὴν χρονολογικὴν vulgata (cf. Σύγκελλος p. 328), [πάντως ὁ Ἰώσηπος προσδίδει 25 ἔτη ἐπίσης στὸν Ἰησοῦν (*Antiqu. Iud.* V, 1, 29) – μιὰ ὄχι σπάνια συμφωνία τῶν δύο], δὲν συνάδει ὅμως μὲ τὸ σχῆμα τοῦ Ἀφρικανοῦ, ὅπως πολλαπλῶς δύναται νὰ ἐλεγχθῆ. Π.χ. βάσει τοῦ κοσμικοῦ ἔτους διὰ τὸ τέλος τῶν Κριτῶν καὶ τὴν ἀρχὴν Ἡλεί: ἔχομε $40+25+30+490 = 585$ ἔτη διὰ τὴν περίοδο ἀπὸ τῆς ἐξόδου μέχρι ἀρχῆς Ἡλεί, δηλ. $3707 + 585 = 4292$ AM, ὅπως ἀκριβῶς ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Συγκέλλου διὰ τὴν Ἀφρικάνειον χρονολόγησιν. Ἡ περίοδος τῶν Πρεσβυτέρων μετὰ τὸν Ἰησοῦ ἐπὶ 30 ἔτη, ὅπως καὶ τὰ 40 ἔτη ἀναρχίας καὶ 30 εἰρήνης μετὰ τὸν Σαμψὼν κατὰ Ἀφρικανὸν ρητῶς ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Συγκέλλου p. 328 καὶ σφοδρῶς ἐπικρίνονται ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου στὰ *Χρονικά του*, *Liber I* pp. 98-9 (ed. Schöne), πρῶγμα τὸ ὁποῖον ἀναφέρει καὶ ὁ Σύγκελλος καὶ διεξοδικῶς συζητεῖ (ib. pp. 329 sqq.). Ὁμοίως τὰ 20 ἔτη ποὺ ὁ Ἀφρικανὸς προσῆπτα στὸν κριτὴν Ἀβδὴν ἀντὶ τῶν συνήθων 8 ἐπισημαίνεται ὑπὸ τοῦ Συγκέλλου (p. 311). Μὲ αὐτὲς τὶς ἀποκλίσεις καὶ τὰ 25 ἔτη τοῦ Ναυῆ, οἱ χρονολογήσεις τοῦ Ἀφρικανοῦ συμφέρονται ἀπολύτως μεταξύ των καὶ συνάδουν πρὸς τὰ λοιπὰ κοινὰ μὲ τὴν χρονολογικὴν vulgata. Περαιτέρω, θεωροῦντες ὅτι τὰ 12 πρῶτα ἔτη τοῦ Σαοὺλ ἀνήκουν κυριώτερα στὴν Κριτεία τοῦ Σαμουήλ, καὶ προσθέτοντες τὰ ὑπόλοιπα 28 ἀπὸ τὸν παραδεδομένον ἀριθμὸν τῶν 40 ἐτῶν - [Ἡ διανομὴ εἶναι 18 ἔτη Σαμουήλου ζῶντος, 22 μετὰ, κατὰ Ἰώσηπον *Antiqu. Iud.* VI, 14, 9, τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Ζωναρᾶς] στὰ 90 τῶν Ἡλεί καὶ Σαμουήλ καὶ στὰ 40 τοῦ Δαυὶδ, ἔχομε διὰ τὸ 8^{ον} ἔτος τοῦ Σολομῶντος $4292+90+28+40+7 = 4457$ AM, ἀκριβῶς ὡς μᾶς διδάσκει ὁ Σύγκελλος διὰ τὴν Ἀφρικάνειον χρονολόγησιν τοῦ πέρατος κτίσεως τοῦ Ναοῦ. Ἐπίσης: Τὰ περὶ τὸν χρόνον τῆς πρώτης Αἰχμαλωσίας τῶν 10 φυλῶν εἶναι κάπως διακεκινημένα καὶ τεταραγμένα στὸν Σύγκελλο ἀπὸ τὴν προσπάθεια νὰ συμβιβασθοῦν διίστάμενες ρυθμίσεις. V. pp. 384-5 καὶ sqq. Αἱ ἀριθμητικαὶ ἀποκλίσεις δὲν εἶναι ἀπλᾶ ἀντιγραφικὰ λάθη ἀφοῦ ἔχουν συνεπῆ καὶ ἐπίμονο

ιδιομορφία. Ἡ πτώσις τῆς Σαμάρειας ἔγινε κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην (Βασιλειῶν Δ, 18, 9-10) ὡς ἐξῆς: «Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἔτει τῷ τετάρτῳ βασιλεῖ Ἐζεκία, αὐτὸς ἐνιαυτὸς ὁ ἕβδομος τῷ Ὡσηε υἱῷ Ἡλὰ βασιλεῖ Ἰσραήλ, ἀνέβη Σαλαμανάσσαρ βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἐπὶ Σαμάρειαν, καὶ ἐπολιόρκει ἐπ’ αὐτήν· καὶ κατελάβετο αὐτήν ἀπὸ τέλους τριῶν ἐτῶν ἐν ἔτει ἕκτῳ τῷ Ἐζεκία αὐτὸς ἐνιαυτὸς ἕνατος τῷ Ὡσηε βασιλεῖ Ἰσραήλ, καὶ συνελήμφθη Σαμάρεια». Αναφέρει βεβαίως τὸ προσδιοριστικὸ αὐτὸ χωρίον ὁ Σύγκελλος. Ἀλλὰ τὸ 6^{ον} ἔτος Ἐζεκίου εἶναι γι’ αὐτὸν τὸ 4771 AM, τὸ ὁποῖον ἀπέχει τοῦ θανάτου τοῦ Σολομῶντος $4771 - 4510 = 261$ ἔτη, καὶ ὄχι 260 ὅπως δέχεται διὰ τὴν ἀποστασίαν τοῦ Ἰσραήλ: «διήρκεσε δὲ ἡ αὐτὴ τῶν δέκα φυλῶν βασιλεία ἐν Σαμαρεία ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως αὐτῶν Ἱεροβῶαμ, δούλου Σολομῶντος, ἐν βασιλεῦσι ιη΄, ἔτεσι δὲ σξ΄» (p. 384). Τὸ διάστημα τῶν 260 ἐτῶν εἶναι προσδιορισμὸς τοῦ Ἀφρικανοῦ. Διότι 4750 AM εἶναι ἡ χρονολογία του γιὰ τὴν α^η αὐτὴ αἰχμαλωσία, ὅπως ἀνέφερα (Σύγκελλος, p. 385). Καὶ ἀφοῦ ὁ θάνατος τοῦ Σολομῶντος συνέβη τὸ 4292 (ἀρχὴ Ἡλεί) + 90 + 28 + 40 + 40 = 4490 AM, τὸ διάστημα ὑπολογίζεται εἰς $4750 - 4490 = 260$ ἔτη. Ὁ Σύγκελλος ἀναφέρει (p. 385) ὅτι «Εὐσέβιος δὲ ὁ Καισαρεὺς σν’ ἔτη ἐπελογίσατο, καὶ ἄλλοι σμς’», ἐνῶ ἔχει προηγουμένως ἀναφέρει τὶς ἀπόλυτες χρονολογίες γιὰ τὸ συμβᾶν τοῦ Ἀφρικανοῦ καὶ τοῦ Εὐσεβίου - ὅπως συνηθίζει γιὰ σημαντικὰς ἀποκλίσεις. Ἀσφαλῶς θὰ εἶχε ἀναφέρει διϊστάμενο ἐπιλογισμὸν τοῦ Ἀφρικανοῦ ἂν ὑπῆρχε.

- Ἡ τάσις μεταξὺ τῶν δύο ἀναφερθέντων «δεσμῶν κινήσεως» ἀναφαίνεται καθαρὰ στὶς ἀκόλουθες ἐπίμονες διασαφήσεις του: «αὕτη πρώτη τοῦ Ἰσραήλ αἰχμαλωσία πέφυκεν εἰς Ἀσσυρίους. ἤτις γέγονε ἀρχομένῳ ς’ ἔτει Ἐζεκίου, κοσμικῶ δὲ ,δψο’ πληρουμένῳ. Διήρκεσε δὲ ἡ αὐτὴ τῶν δέκα φυλῶν βασιλεία ἐν Σαμαρεία... ἔτεσι δὲ σξ΄. Ἀπὸ γὰρ τοῦ κοσμικοῦ ,δφιδγ’ (sic) ἀρξαμένη, εἰς τὸ ὑποτεταγμένον ,δψοα’ ἔληξε, κατὰ δὲ Ἀφρικανόν, ,δψν’, κατὰ δὲ Εὐσέβιον, ,δυνε’. Εὐσέβιος δὲ ὁ Καισαριεὺς σν’ ἔτη ἐπελογίσατο καὶ ἄλλοι σμς’· πλὴν τὸ ἀκριβέστερον καὶ τῇ γραφῇ τῶν Βασιλειῶν συμφωνότερον <...> (Iacuna,

νομίζω, ὑπάρχει ἐδῶ, ὅπου ὁ Σύγκελλος θὰ ὑπεδείκνυε πῶς ἄλλοι σχετικοὶ χρόνοι θὰ ὠδήγουν εἰς διαφορετικοὺς συσχετισμοὺς τοῦ μόνου ὀρθοῦ - cf. τὴν ἀνάπτυξίν του supra pp. 381 sqq.) ὅτι (? ἀντὶ τοῦ ὡς) πρὸς τὸ ζ' ἔτος Ἐζεκίου, καὶ αὐτὸ ἀρχόμενον, συναρτᾶ (? ἀντὶ συναντᾶ) τὸ θ' ἔτος Ὡσηὲ καὶ αὐτὸ πληρούμενον. (Ἦ: ὅτι προσ<έτι> τὸ ζ' ... συναντᾶ τὸ θ' ...). οὕτω γὰρ χρὴ νοεῖν τὸ τέλος τοῦ θ' ἔτους Ὡσηὲ ἀρχὴν τοῦ ζ' ἔτους Ἐζεκίου. οὕτως γὰρ ἂν ὀρθῶς νοηθεῖ. Ἡ ἰδιαίτερη ἐπιμονὴ τοῦ Συγκέλλου στὸ τελευταῖο θέμα καταδεικνύει τὴν εὐαισθησία του στὸ κύριο πρόβλημα. Ὁ τρόπος δὲ τονισμοῦ τῆς ὑποθέσεώς του ὑποδηλοῖ, νομίζω, προσωπικὴ συμβολή. Μὴ νομισθῆ ὅτι ὁ Σύγκελλος ἐπιδίδεται εἰς ἀπλῆ, συμβατικὴ ἀνακατάταξι ἐπιδιώκων τὴν λύσιν πραγματικοῦ προβλήματος τυπικά. Διότι ναὶ μὲν, βεβαίως, εἶναι διηνεκὲς ἐρώτημα, μείζονας παρέχων δυσπραγίας εἰς χρονολογισμοὺς, ἐὰν τὰ ὅρια περιόδων ἀνήκουν εἰς τὰ προηγούμενα ἢ τὰ ἐπόμενα αὐτῶν διαστήματα· ἀλλ' ἡ κανονικότης παγίως θεωρεῖ τὸ ὄριον ὡς ἀρχὴν τῆς ἐπομένης μονάδος ἐκτὸς ρητῆς δηλώσεως τοῦ ἀντιθέτου. Ὁ Σύγκελλος ὑποθέτει ὅτι ἡ πτώσις τῆς Σαμαρείας καὶ τὸ τέλος τοῦ τελευταίου 9^{ου} ἔτους βασιλείας τοῦ Ὡσηὲ συνέβησαν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 6^{ου} ἔτους τοῦ Ἐζεκία καὶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 4770 καὶ ἀρχὴν τοῦ 4771. Ἡ ὑπόθεσις εἶναι, προφανῶς, ἀνέξοδος καὶ παντελῶς ad hoc. Ἡ δημιουργία κάθε χρονολογικοῦ συστήματος ἐξυπακούει τὴν διευθέτησι τέτοιων κοινοτάτων προβλημάτων κατὰ τὴν διάρθρωσίν του· δὲν μπορεῖ λοιπὸν νὰ ἐπικαλεῖται κανεὶς ἐκ τῶν ὑστέρων τὴν ἀνεπίλυτη ὑπαρξί τέτοιων δυσκολιῶν γιὰ τὴν ἀπάμβλυνσι ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐτοίμου προϊόντος – εἰ μὴ μόνον πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τοῦ ὅλου χρονικοῦ συντάγματος. Ἔτσι, π.χ., δύο γεγονότα Α καὶ Β ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρῶτον συνέβη τὸν Ἰούλιο τοῦ 1980, τὸ δὲ ἄλλο 1 ½ ἔτος ἀργότερα, θὰ ἀπέχουν 1 ἢ 2 ἔτη σὲ ἓνα χρονολογικὸ σύστημα ἀναλόγως τοῦ ἐὰν τὸ Β θὰ τοποθετηθῆ στὸ 1981 ἢ στὸ 1982. Ἐκάτερο θὰ εἶναι ὀρθὸ ἐὰν ληφθῆ δεόντως ὑπ' ὄψιν στὴν ὅλη κατασκευὴ τοῦ συνολικοῦ οἰκοδομήματος μέσῳ τῶν πολλαπλῶν ἀναγκαιουσῶν

διευθετήσεων. Δυσχεραίνεται ή εργασία όταν δέν υπάρχει σταθερά κλίμαξ αναφορᾶς (όπως ή Χριστιανική έποχή με τὸ Ἰουλιανὸ ήλιακὸ ἔτος, αἱ Ὀλυμπιάδες με διωρθωμένο ήλιοσεληνιακὸ ἔτος (φερ' εἶπειν Μετώνειο), ή μιὰ συνεχῆς διαδοχὴ έπωνύμων ενιαυσίων αρχόντων με καθωρισμένο και ακριβές ἔτος) και πρέπει νὰ επαφεθοῦμε σε χρόνους βασιλείας με, πλειστάκις, απροσδιόριστα ἔτη και διὰ παρωχημένας έποχὰς στερουμένας σταυροειδῶν έπαληθεύσεων. Αλλά, όπως εἶπα, ή σύστασις ενός χρονολογικοῦ συντάγματος απαιτεῖ τήν εκ τῶν προτέρων αντιμετώπισιν και επίλυσιν τέτοιων δυσχερειῶν. Ἰδού, διὰ καταλληλότατον παραδειγματισμόν, ένα έξόχως τεχνητὸ επιστημονικῆς χρήσεως προϊόν, ὁ λεγόμενος αρχαῖος αστρονομικὸς κανὼν Χαλδαιοπερσικῶν αρχικῶς βασιλειῶν με κινητὸ Αἰγυπτιακὸ ἔτος. Καὶ εν κατακλείδι: τὸ εἶν θὰ αφανισθῆ ή τελευταῖα περίοδος βασιλείας τινος ως ελάχιστα υπεραίρουσα ἀκέραιον ἀριθμὸν ἐτῶν ή θὰ μεγαλυθῆ ως ὀλόκληρον ἔτος εις περίπτωσιν ἀξιολόγου μεγέθους της· τὸ εἶν ή αρχή μιᾶς βασιλείας θὰ τοποθετηθῆ εις προηγούμενον ή επόμενον ἔτος ἄλλης βασιλείας ή διαφορετικοῦ συστήματος χρονολογήσεως· τὸ πῶς θὰ συνδυασθοῦν αρχαὶ και τέλη με παραδεδομένους ἀριθμοὺς ἐτῶν και με πολυπληθεῖς και παντοίους ἄλλους συγχρονισμοὺς και αναφορές· τήν επίδραση και συνυπολογισμό παραγόντων ἀκυρωτικῶν ή τροποποιητικῶν εὐλογοφανῶν διευθετήσεων πρὸς κατευθύνσεις πολυπλοκωτέρας διαρθρώσεως· αὐτὰ και τὰ τοιαῦτα αυθορμήτως προτίθενται πρὸς αντιμετώπισιν κατὰ τήν σύνταξιν χρονολογικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἀπαξ και τελειωθῆ θεωρεῖται, κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐπιτυχίας του, ἀπολύτως έναρμόνιος ὀργανισμὸς συναδόντων στοιχείων. Ὅπου χρονολογήσεις ἀκριβέστεραι ἀκεραίων ενιαυσίων προσφόρως διασαφίζονται, ρητῶς, κατ' ἀνάγκην, ὁ προσδιορισμὸς ὀριοθετεῖται.

Ἐπανέρχομαι. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ Συγκέλλου εἶναι ένα ad hoc μηχανημα πρὸς συμβιβασμόν δύο ἀποκλινόντων περιορισμῶν. Ὅμως, ἂν και διαφοραὶ

μόνου ἔτους εἰς χρονολογικὰς ἐρεῦνας εἶναι γενικῶς καὶ ἀναμενόμεναι καὶ σχετικῶς ἀκίνδυνοι ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν φύσιν τοῦ πράγματος, ἐρωτᾶται πάντως ἂν δὲν μποροῦν νὰ ἐξαλειφθοῦν ἐν προκειμένῳ ἀφ' ἑνός, καὶ ἐνδιαφερότερον, ἂν τὸ Ἀφρικάνειο σύστημα ἐπίσης τις περιελάμβανε. Ἰδίως καὶ κυρίως, ἀφοῦ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη (κατὰ τοὺς ο') ἀντικρὺς ἀντικαθίσταται πρὸς τὴν Συγκέλλειον ρύθμισιν τῆς ἀνωμαλίας. Διότι λέγει (*Βασιλειῶν Δ, 18, 1*): «Καὶ ἐγένετο ἐν ἔτει τρίτῳ τῷ Ὡσηε υἱῷ Ἡλὰ βασιλεῖ Ἰσραὴλ ἐβασίλευσεν Ἐζεκίας υἱὸς Ἀχάζ βασιλέως Ἰούδα». Καὶ μετὰ τινὰ τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν χωρίον ὡς πρὸς τὴν σχετικὴν χρονολόγησιν τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τῆς Ἀσσυριακῆς πολιορκίας τῆς Σαμαρείας. Ὅστε, τὸ α' ἔτος Ἐζεκία ἀρχεται ἐντὸς τοῦ γ' Ὡσηε, διαιρῶν αὐτό, κατὰ τὴν ἀρχὴν του, εἰς δύο μέρη καὶ διαιρούμενον ὑπὸ τοῦ τέλους τοῦ ἄλλου ἐπίσης εἰς δύο. Καί, προφανῶς, λοιπόν, ἡ ἀρχὴ τῆς πολιορκίας στὸ 4^{ον} Ἐζεκία, ἀφοῦ συνέβη τὸ 7^{ον} Ὡσηε, ἔλαβε χώραν στὸ δεῦτερον μέρος τοῦ 4^{ον} Ἐζεκία καὶ στὸ πρῶτον μέρος τοῦ 7^{ον} Ὡσηε, ἔτσι ὥστε ἡ κατάληψις τῆς Σαμαρείας νὰ συμβῇ μετὰ 3 ἔτη, στὸ τέλος τοῦ 9^{ον} καὶ τελευταίου ἔτους Ὡσηε καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 7^{ον} ἔτους Ἐζεκία. Διὰ νὰ ὁμιλῇ δὲ ἡ γραφὴ περὶ τοῦ 6^{ον} ἔτους Ἐζεκία, θὰ πρέπει τὸ τέλος τοῦ 6^{ον} ἔτους αὐτοῦ νὰ πλησιάζῃ πολὺ ἢ καὶ νὰ συμπίπτῃ πρὸς τὸ τέλος τοῦ 9^{ον} ἔτους Ὡσηε· ὁπότε σαφέστατα ἡ ἀρχὴ τοῦ 1^{ον} ἔτους Ἐζεκία στενὰ προσεγγίζει τὴν ἀρχὴν τοῦ 4^{ον} ἔτους Ὡσηε. Καὶ ἔτσι ἐξηγεῖται ὁμαλώτατα, αὐτὸ πὺν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὡς ἀσυνάρτητος διαφοροποίησις ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, καὶ ἀντίστροφον σφάλμα στὴν χρονολόγησιν τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τῆς πολιορκίας, ἐκ μέρους τοῦ Ἰωσήπου, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει (*Aniqu. Jud. IX, 13, 1 p. 425 Hudson*): «ἔτει δὲ τετάρτῳ τῆς βασιλείας Ὡσηου ἐβασίλευσεν Ἐζεκίας ἐν Ἱεροσολύμοις» καὶ (*op. cit. IX, 14, 1 p. 427 Hudson*): «Σαλμανασάρης... παροξυνθεὶς ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Σαμάρειαν ἔτει ἑβδόμῳ τῆς Ὡσηου βασιλείας. οὐ δεξαμένου δ' αὐτὸν τοῦ βασιλέως ἔτεσι πολιορκήσας τρισίν, εἶλε κατὰ κράτος τὴν Σαμάρειαν ἕνατον

μὲν ἔτος Ὡσήου βασιλεύοντος, ἑβδομον δ' Ἐζεκίου τοῦ τῶν Ἱεροσολύμων βασιλέως».

Εἶναι λοιπὸν ἀναντίρρητον μετὰ τὸν τέλειον αὐτὸν ἑναρμονισμόν τῶν μαρτυριῶν ὅτι ἡ Σαμάρεια κατελήφθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 6^{ου} ἔτους Ἐζεκία, ἢ ἀκριβέστερον, ἀρχομένου τοῦ 7^{ου}. (Διότι ἀφοῦ, ὡς ἐλέχθη, τὸ 1^{ον} Ἐζεκία ἀρχεται σχεδὸν ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ 3^{ου} Ὡση, εἶναι χρονολογικῶς δεοντότερον νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὸ 4^{ον} Ὡση). Ὁ Ἀφρικανός, λέγω καὶ θὰ δείξω, συμφωνῶν καὶ ἐδῶ πρὸς τὸν Ἰώσηπον, ἠκολούθει τὸν ἀκριβέστερον αὐτὸν προσδιορισμόν. Ὡστε τὸν 7^{ον} Ἐζεκία συμπίπτει πρὸς τὸ $4490 + 260 = 4550$ AM, 260 ἔτη μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Σολομῶντος καὶ τὸ σχῆμα τῆς Ἑβραϊκῆς βασιλείας. Ἄλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὸν Συγκέλλειο κατάλογο τῶν βασιλειῶν τὰ 260 αὐτὰ ἔτη ἐξικνοῦνται μέχρι τοῦ 5^{ου} ἔτους Ἐζεκία, ὁ Ἀφρικανός θὰ ἐθεώρει τὸ ἄθροισμα τῶν ἐνδιαμέσων βασιλειῶν κατὰ δύο ἔτη μικρότερο. Εὐλογώτερο μοῦ φαίνεται νὰ ἀφαιρέσωμε ἐν ἔτος ἀπὸ τὴν βασιλεία τοῦ Ἰωᾶς (ἀφοῦ καὶ οἱ ο' καὶ ὁ Ἰώσηπος καὶ ὁ Εὐσέβιος στὰ *Χρονικά* του *Liber I* p. 119 Schöhe (καὶ ὁ Ζωναρᾶς) τοῦ χορηγοῦν 40 καὶ ὄχι 41 ἔτη βασιλείας)· καὶ ἐν ἔτος ἀπὸ τὴν Γοθολία, ἀφοῦ, πάλιν ἐκ τῶν ο', 6 ἔτη μαρτυροῦνται πλήρη εἰς αὐτήν, κατὰ δὲ τὸ 7^{ον} ἔτος ἐφονεύθη (Βασιλειῶν Δ, 11, 3-4), καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, ἀφοῦ τὸ α' ἔτος τοῦ διαδεχθέντος αὐτὴν Ἰωᾶς συγχρονίζεται πρὸς τὸ 7^{ον} τοῦ Εἰού, βασιλέως Ἰσραήλ (Βασιλειῶν Δ, 12, 1), ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν φονεύσας τόσον τὸν Ἰωράμ, βασιλέα Ἰσραήλ, ὅσον καὶ τὸν Ὀχοζείαν, βασιλέα Ἰούδα, τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἢ δὲ Γοθολία διεδέχθη τὸν υἱὸν τῆς Ὀχοζείαν στὸν θρόνο τοῦ Ἰούδα. Μὲ τίς ἀλλαγές αὐτὲς ὁ κατάλογος καὶ τὰ ἔτη τῶν Βασιλέων Ἰούδα κατὰ Ἀφρικανὸν ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ροβοάμ	17
Ἀβιόν	3
Ἀσά	41
Ἰωσαφάθ	25

Ίωράμ	8
Όχοζεΐας	1
Γοθολία	6
Ίωάς	40
Άμεσσεΐας	29
Άζαρίας ό και Όζΐας	52
Ίωαθάμ	16
Άχαζ	<u>16</u> <u>Σύνολον ἐτῶν 254</u>
Έζεκΐας	29 στήν ἀρχή τοῦ 7 ^{ου} ἔτος τοῦ ὁποίου κατελήφθη ἡ Σαμάρεια – α΄ αΐχμαλωσία Έβραίων, 260 ἔτη μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Σολομῶντος.

Ο Ἀφρικανός, ὅμως, ἐξ ἄλλου, ὑπελόγιζε 492 ἔτη Βασιλείας μέχρι τῆς Καθολικῆς καὶ Μεγάλης Αἰχμαλωσίας, τὴν ὁποία, προεΐπα, συνεχρόνιζε πρὸς τὸ 1^{ον} ἔτος τοῦ Σεδεκιού. Ἀλλά: 28 (τὰ ἔτη Σαοῦλ μετὰ τὸν θάνατον Σαμουήλ) + 40 (Δαυΐδ) + 40 (Σολομῶν) + 254 (ἀπὸ Ροβοὰμ μέχρι καὶ Ἄχαζ) = 362. Ὡστε ὑπολείπονται $492 - 362 = 130$ ἔτη διὰ τὰς ὑπολοίπους βασιλείας. Ἡ κοινὴ καὶ ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης βασιζομένη χρονολόγησις παραδίδει:

Έζεκΐας	29
Μανασσῆς	55
Αμώς	2
Ίωσεΐας	31
Ίωαχάς (ό και Ίεχονΐας) τρίμηνον	
Έλιακεΐμ (ό και Ίωακεΐμ)	11
Ίωαχεΐμ (ό και Ίεχονΐας) τρίμηνον	

Καὶ ἀκολουθεῖ τὸ Σεδεκίου ἔτος α΄. Ἀθροιζόμενα δίδουν 128 ἔτη καὶ ἓν ἑξάμηνον. Δὲν ἀρκεῖ λοιπὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι αἱ δύο τρίμηνοι ἀρχαὶ συμποσοῦνται εἰς ἓν ἔτος διὰ χρονολογικοὺς σκοποὺς (ὅπως π.χ. κάμνει τὸ σχόλιον τοῦ Συγκέλλου, p. 409 Dindorff ἐπαναλαμβάνον τὸν ἴδιο τὸν Σύγκελλο p. 443 καὶ ἡ *Versio Armenica* τῶν Εὐσεβιανῶν πινάκων παρέχουσα 12 ἔτη διὰ Ἰωαχὰζ καὶ Ἑλλακεῖμ. Ἐπίσης ὁ Εὐσέβιος στὸ 1^ο *Βιβλίον* τῶν *Χρονικῶν* του (pp. 119-20 ed Schöne) πιθανώτατα συμψηφίζει τὶς δύο τρίμηνιες εἰς ἓν ἔτος, θεωροῦντες καὶ διορθοῦντες δύο ἀριθμητικὰ σφάλματα στὶς ἐκεῖ καταλεγόμενες βασιλεῖες, δηλαδὴ 17 ἔτη ἀντὶ 16 τοῦ Ροβοὰμ καὶ 29 ἀντὶ 28 τοῦ Ἀμισία). Ὁ Hieronymus, στὴν μετάφρασι καὶ ἔκδοσί του τῶν Εὐσεβιανῶν πινάκων, δίδει 32 ἔτη στὸν Ἰωσειά (p. 89 ed. Schöle) καὶ 1 ἔτος στὸν Ἰωαχὰς, συναθροισζομένων οὕτως τῶν ἀναγκαιούτων 130 ἐτῶν. Αὐτὸς οὗτος ὁ Σύγκελλος δείχνει πρὸς τὴν αὐτὴ κατεύθυνσι παρ' ὅλη τὴν τεταραγμένη χρονολόγησί του διὰ τὰ πρὸ τῆς Αἰχμαλωσίας καὶ τὰ διαβόητα προβλήματα ποὺ γεννᾷ αὐτὴ ἢ ἴδια σὲ σχέσι ἰδίως πρὸς τὰ χρονολογικὰ τῶν Βαβυλωνίων βασιλέων. Ἔτσι ἀναφέρει μετὰ τὸν Ἐζεκία ὀρθὰ τοποθετημένο στὸ 4766 AM:

ιδ' Μανασσῆς ἔτη νε΄. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος ,δψζβ' (p. 403) ἀντὶ τοῦ 4795

(= 4766 + 29)

ιε' Ἀμῶς ἔτη β' AM ,δωμζ' (p. 404) ἀντὶ τοῦ 4850

ις' Ἰωσίας ἔτη λα' AM ,δωμθ' (p. 405) ἀντὶ τοῦ 4852

ιζ' Ἰωαχὰζ ἢ καὶ Ἰεχονίας μῆνας γ' (χωρὶς ἀναφορὰ κοσμικοῦ ἔτους) (p. 409)

ιη' Ἑλιακεῖμ ὁ καὶ Ἰωακεῖμ ἔτη ια' AM ,δωπγ' (p. 410) (ὀρθὸν πάλιν, ἄν, ὅπως ὑποδεικνύεται, συμψηφισθοῦν οἱ τρεῖς μῆνες τοῦ Ἰωαχὰζ στὸ προηγούμενο ἢ ἐπόμενο ἔτος. Ἀπορεῖ, παραλόγως, τὸ σχόλιον (p. 409) διὰ τὰ 3 ἀπλῶς νεοεμφανισθέντα, ἀδίκως δὲ ἀκυρωθέντα ἐπὶ Μανασσῆ ἔτη)

ιθ' Ίεχονίας ὁ καὶ Ίωαχειμ μῆνας τρεῖς (τὸ ὁποῖον υἰοθετεῖ ὁ Σύγκελλος),
 ἄλλοι δὲ ἔτη τρία, ὡς καὶ ὁ ἱερός Ίππόλυτος· AM ,δωρε' (p. 414)
 ἀντὶ τοῦ 4894

κ' Σεδεκίας ἔτη 11 AM ,δωρε' (p. 415) ἀντὶ τοῦ 4895,
 προσθέτοντες ἐν ἔτος διὰ τὰ δύο τρίμηνα.

Ἄλλ' ἐνῶ αἱ πρῶται ἀποκλίσεις στὶς βασιλεῖες ιδ'-ις' πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν εἰς ἀντιγραφικὰ σφάλματα δεδομένου ὅτι ἀποκαθίστανται ἐν συνεχείᾳ ἀναδρομικά, τὰ τελικὰ 4895 καὶ 4896 δὲν εἶναι τυχαῖο λάθος ἢ ἀστοχία. Ἡ κατάληψις τῆς Ἱερουσαλήμ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ναβουχοδονόσορος (*Βασιλειῶν Δ, 24, 8-17*) συνετελέσθη «ἐν ἔτει ὀγδόῳ τῆς βασιλείας αὐτοῦ» (*ibid.* §12) ἐπὶ τοῦ τριμηνιαίου (§8) βασιλέως Ίωαχειμ υἱοῦ Ἐλιακείμ. Ὁ Σύγκελλος βεβαίως ἀκολουθεῖ v. p. 413; 419. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Ναβουχοδονόσορος τοποθετεῖται στὸ AM 4888 (p. 416 - ὅπου φυσικὰ διορθωτέα τὰ ἔτη τοῦ βασιλέως τούτου ἀπὸ κγ' εἰς μγ' v. e.g. p. 427): κὶ ἔτσι τὸ 8^{ον} αὐτοῦ ἔτος εἶναι τὸ 4895 AM. Ἴδου διατὶ αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι καὶ τὸ ἔτος τοῦ (β') Ίεχονία. –

Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν τὰς γραφάς. Ὑπάρχει κάποια διαφοροποίησις ἐν προκειμένῳ μεταξὺ τῶν *Βασιλειῶν* (Δ, 24) καὶ τῶν *Παραλειπομένων* (B, 36). Κατὰ τὴν πρώτην Βίβλον ἡ σειρὰ τῶν γεγονότων ἔχει, ἐν βραχεῖ, οὕτως: ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐπιστρατεύει καὶ ποιεῖ φόρου ὑποτελῆ τὸν Ίωακείμ, παραμείναντα ἐν ὑποταγῇ ἐπὶ τρία ἔτη. Μετὰ τὴν ἀθέτησι ὅμως τῆς συμφωνίας ὑπὸ τοῦ Ίωακείμ, ὁ Βαβυλώνιος Βασιλεὺς στέλνει στρατὸ ἐλαφρὺ - ἢ μᾶλλον ἐπιτρέπει τὴν λεηλασίαν τοῦ ἀνισχύρου Ἑβραϊκοῦ βασιλείου (24, 2 sqq.): «καὶ ἀπέστειλεν αὐτῷ τοὺς μονοζώνους τῶν Χαλδαίων καὶ τοὺς μονοζώνους Συρίας καὶ τοὺς μονοζώνους Μωὰβ καὶ τοὺς μονοζώνους υἰῶν Ἀμμών, καὶ ἐξάπέστειλεν αὐτοὺς ἐν τῇ γῇ Ἰούδα, τοῦ κατισχυῖσαι κατὰ τὸν λόγον Κυρίου ὃν ἐλάλησεν ἐν χειρὶ τῶν δούλων αὐτοῦ τῶν προφητῶν». Ἡ ἀποτυχία τοῦ Ίωακείμ χύνει κρουνούς Ἰουδαϊκοῦ αἵματος, καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν

καὶ κατακραυγῆς θνήσκει ὁ βασιλεὺς, ἐνῶ οἱ ἐλπισθέντες σύμμαχοι Αἰγύπτιοι δὲν τολμοῦν οὐδὲ τῆς Αἰγύπτου νὰ ἐξέλθουν. Ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Ἰωακείμ τοῦ τριμηνιαίου, ἡλικίας 18 ἐτῶν, ἐπέρχεται ὁ ἴδιος ὁ Ναβουχοδονόσορ καὶ καταλαμβάνει τὴν παραδοθεῖσαν Ἱερουσαλήμ, ἀποχωρεῖ δὲ κομίζων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Ἑβραῖον βασιλέα καὶ 8 ἢ 10 χιλιάδας «δυνατούς» καὶ «πάντας τοὺς θησαυροὺς οἴκου Κυρίου καὶ τοὺς θησαυροὺς οἴκου τοῦ βασιλέως», ἐγκαταστήσας δὲ βασιλέα τὸν Μαθθὰν μετονομασθέντα Σεδεκίαν.

Ἡ εἰκὼν τῶν *Παραλειπομένων* εἶναι ἡ ἐξῆς: πρώτη ἐκστρατεία τοῦ Ναβουχοδονόσορος· ὑποτέλεια καὶ ὑποφορὰ τοῦ Ἰωακείμ ἐπὶ τρία ἔτη· ἡ ἐπακολουθήσασα ἀποστασία του προκαλεῖ τὴν ἐπέλασι Χαλδαίων καὶ «ληστηρίων Σύρων καὶ Μωαβειτῶν καὶ υἰῶν Ἀμμῶν καὶ τῆς Σαμαρείας»· τὴν γενικὴ τρομοκρατία καὶ αἱματοχυσία ἐκτὸς καὶ ἐντὸς τῆς Ἱερουσαλήμ σταματᾷ παριῶν ὁ Ναβουχοδονόσορ, ὁ ὁποῖος ἔδησε τὸν Ἰωακείμ «ἐν Χαλκαῖς πέδαις καὶ ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς Βαβυλῶνα», «καὶ μέρος τῶν σκευῶν οἴκου Κυρίου ἀπήνεγκεν εἰς Βαβυλῶνα καὶ ἔθηκεν αὐτὰ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ ἐν Βαβυλῶνι». Ἀκολουθεῖ ὁ θάνατος τοῦ Ἰωακείμ καὶ ἡ ταφή του – ἀλλὰ πῶς ἐν Βαβυλῶνι ἀπαχθεῖς ἐκοιμήθη καὶ ἐτάφη «μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ»; Ὁ Ἰεχονίας τὸν διαδέχεται, εἰς ἡλικίαν 8 ἐτῶν (ὁ *codex Alexandrinus* ἔχει 18) καὶ βασιλεύει ἐπὶ τρίμηνον καὶ 10 ἡμέρας. «καὶ ἐπιστρέφοντος τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ καὶ εἰσήνεγκεν αὐτὸν εἰς Βαβυλῶνα μετὰ τῶν σκευῶν τῶν ἐπιθυμητῶν οἴκου Κυρίου· καὶ ἐβασίλευσεν Σεδεκίαν ἀδελφὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐπὶ Ἰούδαν καὶ Ἱερουσαλήμ».

Τὰ 8 ἔτη τοῦ Ἰεχονία πρέπει μᾶλλον νὰ ἀναχθοῦν εἰς τὰ συνήθη 18 ἀφοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ αὐτός, «ἐποίησεν τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου», καί, ἀφ' ἑτέρου, δὲν θὰ ὑπῆρχε σοβαρὸς λόγος νὰ ἐκθρονισθῇ ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος τηλικούτος βασιλεὺς ὑποτεταγμένης χώρας (ὁ Σύγκελλος πάντως ὑιοθετεῖ τὸ ὀκταετές, p. 413; 419, τὸ ὁποῖον τηρεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἑσδρας A, I, 41, ἐνῶ ὁ *codex Alexandrinus* ἔχει πάλιν 18). Ἄλλ' ἐκτὸς τινῶν παρομοίων

προσαρμογῶν χρηζουσῶν πρὸς ἀποκατάστασιν ἐνιαίας καὶ συμφώνου ἱστορήσεως, ἡ βασικὴ διαφορότης συνίσταται στὸ πότε ἐπῆλθε ὁ ἴδιος ὁ Ναβουχοδονόσορ κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ: ἐπὶ Ἰωακείμ, μετὰ τῶν *Παραλειπομένων*, ἢ ἐπὶ Ἰεχονία μετὰ τῶν *Βασιλειῶν*. Καὶ βεβαίως αὐτὴ αὐτὴ ἡ ταλάντευσις περὶ τὰ ὀνόματα, ἢ ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν ὀνομάτων, αἰ μετονομασίαι, προδηλοῦν ἀντίστοιχον ἀστάθεια ἢ καὶ ἀβεβαιότητα τῆς παραδόσεως περὶ τὰ γεγονότα. Οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ καὶ χρονογράφοι ἀκολουθοῦν ὡς πρὸς τὸ βασικὸν σημεῖον, τὴν ἀκολουθίαν τῶν *Παραλειπομένων*: οὕτως ὁ Ἰώσηπος *Antiqu. Iud.* X, 6-7 (ἀλλὰ ὁ Ἰωακείμ ρίπτεται ἄταφος πρὸ τῶν τειχῶν p. 443 Hudson)· Ζωναρᾶς, *Χρονικὸν* II, 24 (pp. 201-2 ed. Bonn). Ὁ Σύγκελλος δέχεται διπλῆν παρουσίαν τοῦ Ναβουχοδονόσορος p. 413 καὶ ἰδίως p. 419· τὸ ὁποῖον ὑποδηλοῖ καὶ ἡ *Versio Armenia* τῶν Κανόνων τοῦ Εὐσεβίου (p. 90 ed. Schöne, *Notae l. et m.*). Ἀλλ' ὄχι μόνον ἡ παρουσία τοῦ Βαβυλωνίου μονάρχου εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, ἀλλὰ καὶ διπλὴ ἐκστρατεία ἐντὸς τριῶν μηνῶν εἶναι μᾶλλον ἀπίθανος, ὅσον καὶ ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι κατ' οὐσίαν ἐπρόκειτο διὰ μιὰ σειρὰν τριῶν συνθηκολογήσεων ὑπὸ τοὺς ὄρους τοῦ Χαλδαίου ἐκ μέρους τῶν Ἑβραίων πρὸ τοῦ ἐσχάτου κινδύνου των καὶ μὲ ἀντιστροφὴν καὶ ἀκύρωσίν των εὐθύς ὡς, σὺν τῇ ἀπομακρύνσει τοῦ ἀμέσου κινδύνου, ἢ ἐλαχίστη πραγματικὴ ἢ φανταστικὴ ἐλπίς ὑπέφωσκε ἐξωτερικῆς, δηλονότι Αἰγυπτιακῆς, βοήθειας ἢ καὶ ἀπλοῦ ἀντιπερισπασμοῦ. Πάλιν, τὸ τρίμηνον φαίνεται ὀλίγον. Ἄλλωστε τοῦτο ὑποβάλλεται ἐπαρκῶς σθεναρὰ ὑπὸ τοῦ «καὶ ἐπιστρέφοντος τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ κ.τ.λ.» (*Παραλειπόμενα*, B, 36, 10). Ἡ φυσικὴ σημασία τῆς ἐκφράσεως εἶναι «τὸ ἐπόμενον ἔτος», «μὲ τὴν ἐπάνοδο τῆς ἐπομένης πολεμικῆς περιόδου», «στὴν ἐπομένη ὁμοίᾳ πρὸς τὴν παρούσα ἢ προλαβούσα ἐποχὴ τοῦ ἔτους». Ὁ Ἰώσηπος, ἀκων ἴσως, καθιστᾷ φανερὰ τὴν ἀνάγκη ἐπιμηκύνσεως τῆς περιόδου ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅταν, ὁμιλῶν διὰ τοὺς ὄρκους τοῦ Ναβουχοδονόσορος πρὸς τὸν Ἰωαχίμ ἢ καὶ Ἰεχονία, γράφει (*Antiqu. Iud.* X,

7, 1 p. 444 Hudson): «οἷς οὐδ' ἐνιαυτὸν ἢ πίστις ἔμεινεν. οὐ γὰρ ἐφύλαξεν αὐτὴν ὁ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεύς, ἀλλὰ τοῖς στρατηγοῖς ἐπέστειλεν, ἅπαντας τοὺς ἐν τῇ πόλει λαβόντας αἰχμαλώτους, νέους τὴν ἡλικίαν καὶ τεχνίτας δεδεμένους ἄγειν πρὸς αὐτόν· ἦσαν δὲ οὗτοι πάντες εἰς μυρίους ὀκτακοσίους τριάκοντα δύο· καὶ τὸν Ἰωάχιμον μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τῶν φίλων. τούτους δὴ κομισθέντας πρὸς αὐτόν εἶχεν ἐν φυλακῇ. τὸν δὲ θεῖον τοῦ Ἰωαχίμου Σεδεκίαν ἀπέδειξε βασιλέα”.

Ἄς ἀνακεφαλαιώσω. Ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐγκατέστησε βασιλέα τὸν Ἰωάχιμον καὶ ἀνεχώρησε· «*παραχρῆμα*» λέγει ὁ Ἰώσηπος «ἔλαβε (sc. αὐτόν) δέος. ἔδεισε γὰρ μή, μνησικακήσας (sc. ὁ νέος βασιλεύς) αὐτῷ τῆς τοῦ πατρὸς ἀναιρέσεως, ἀποστήσει τὴν χώραν αὐτοῦ». (Διὰ νὰ εἶναι πραγματικὴ μία τοιαύτη ἐρμηνεῖα πρέπει τὸ *παραχρῆμα* νὰ νοηθῇ ἰδιαίτερα πλατεῖα). Μετὰ πέμπει στρατιάν, πολιορκεῖ τὸν Ἰωάχιμον· ἀποφασίζει οὗτος νὰ συνθηκολογήσῃ· συνάπτει συμφωνίας ἐνόρκους πρὸς τοὺς Στρατηγοὺς αἷς «οὐδ' ἐνιαυτὸν ἢ πίστις ἔμεινε». Διότι ὁ τῶν Βαβυλωνίων Βασιλεύς ἐπιτάσσει τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις παραμείναντας στρατηγοὺς του νὰ ἐπιτελέσουν μείζονα μετοικεσίαν 10.832 ἱκανῶν πολιτῶν (ἀκμαίους νέους, ἄρχοντες καὶ τεχνίτας) – ὄχι, λοιπόν, προφανῶς διὰ καθαρὰν στρατιωτικὴν αἰχμαλωσίαν – μετὰ τοῦ Ἑβραίου βασιλέως καὶ τῆς αὐλῆς του. Τέλος ἀναδεικνύεται ὁ νέος βασιλεύς. Τῶν ἀδυνάτων ὅλα αὐτὰ νὰ συνέβησαν ἐντὸς τριῶν μηνῶν καὶ δέκα ἡμερῶν. Καὶ ὄντως ἀναγιγνώσκεται ἐν Ἑσδρας Α, Ι, 41-4 ἡ σαφεστέρα Βιβλικὴ μαρτυρία περὶ τῆς ἀναγκαιούσης μείζονος περιόδου. Προηγεῖται διήγησις συμφωνοῦσα πρὸς τὴν τῶν *Παραλειπομένων*. Καὶ ἔπεται: «Καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ (sc. τοῦ πεδηθέντος ἐν χαλκαῖς πέδαις Ἰωακείμ) Ἰωακείμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ· ὅτε γὰρ ἀνεδείχθη ἦν ἐτῶν ὀκτώ. βασιλεύει δὲ μῆνας τρεῖς καὶ ἡμέρας δέκα ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐποίησεν τὸ πονηρὸν ἐναντι Κυρίου. Καὶ μετ' ἐνιαυτὸν ἀποστείλας Ναβουχοδονόσορ μετήγαγεν αὐτόν εἰς Βαβυλῶνα ἅμα τοῖς ἱεροῖς σκεύεσιν τοῦ Κυρίου, καὶ ἀνέδειξε Σεδεκίαν βασιλέα τῆς Ἰουδαίας καὶ

Ἱερουσαλήμ, Σεδεκίαν ὄντα ἔτων εἴκοσι ενός· βασιλεύει δὲ ἔτη ἕνδεκα». – Ὑποθέτω λοιπόν ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωακείμ τοῦ ἀποστατήσαντος μέχρι τῆς ἀντιρρήσεως τοῦ Σεδεκίου διάστημα ὑπὲρ τὸ ἔτος κατὰ τινὰς μῆνας· ὅπερ σὺν τῷ τριμήνῳ τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἰωάχαζ ἢ καὶ ἀΐ Τεχονία, παρέχει τὴν ἀπαιτουμένην πρὸς συμπλήρωσιν διετίαν. Ὡστε ἢ κατὰ Ἀφρικανὸν διαδοχὴ θὰ εἶναι:

Ἐζεκίας	ἔτη	29	ἀπὸ 4.744 A.M.	
Μανασσῆς	ἔτη	55	ἀπὸ 4.773 A.M.	
Ἀμώς	ἔτη	2	ἀπὸ 4.828 A.M.	
Ἰωσίας	ἔτη	31	ἀπὸ 4.830 A.M.	
Ἰωαχάζ	μῆνες	τρεῖς	ἀπὸ 4.861 A.M.	
Ἰωακείμ	ἔτη	11	ἀπὸ 4.861 A.M.	
Ἰεχονίας	μῆνες	τρεῖς	ἀπὸ 4.872 A.M. (συμψηφίζοντες καὶ τὸ τοῦ ἀβασίλευτον ἔτος (;)	Ἰωαχάζ)
Σεδεκίας	ἔτη	11	ἀπὸ 4.874 A.M.	

Καὶ οὕτως $4.874 + 4.744 = 130$ ἔτη, ὡς ἔδει. Ἡ λύσις ποὺ προτείνω διὰ τὸ ὑπεράριθμον ἔτος εἶναι ἀπλῶς ἐνδεικτικὴ, ἂν καὶ πιθανή. Ἀνελθὼν ὁ Ναβουχοδονόσορ εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ τὴν ἀποστασίαν τοῦ Ἰωακείμ, καὶ τιμωρήσας αὐτὸν (ἢ διαφωνία περὶ τὸ τέλος τοῦ Ἑβραίου βασιλέως δὲν βοηθεῖ καθόλου στὴν ἐπικύρωσι μιᾶς ὠρισμένης διαδοχῆς γεγονότων τῆς κρισίμου αὐτῆς περιόδου), ἀνεχώρησε, ἀποκομίσας λείαν καὶ ἐγκαταστήσας τὸν Ἰεχονίαν βασιλέα. Μετὰ τινὰς μῆνας ὁμοῦς ἡ χώρα καθίσταται ἀκυβέρνητος πάλιν καὶ ὁ Ναβουχοδονόσορ ἀποφασίζει ριζικὰ μέτρα: πλήρη στρατιωτικὴ κατοχὴ, κυβέρνησι διὰ τῶν στρατηγῶν του καὶ προετοιμασία καὶ ἐκτέλεσι προγράμματος μαζικοῦ μετοικισμοῦ τῶν ἱκανοτέρων στοιχείων τῆς Ἑβραϊκῆς κοινωνίας. Ἴδου ἡ ζωντανὴ περιγραφὴ αὐτῆς τῆς τελευταίας ἐπιχειρήσεως ἐν Βασιλειῶν Δ, 24, 14 sqq.: «καὶ ἀπώκισεν τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ πάντας τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς δυνατοὺς ἰσχύϊ, αἰχμαλωσίας δέκα χιλιάδας αἰχμαλωτίσας,

καὶ πᾶν τέκτονα καὶ τὸν συνκλείοντα καὶ οὐχ ὑπελείφθη πλὴν οἱ πτωχοὶ τῆς γῆς. καὶ ἀπώκισεν τὸν Ἰωακείμ (τὸν καὶ Ἰεχονίαν δηλονότι) εἰς Βαβυλῶνα, καὶ τὴν μητέρα τοῦ βασιλέως καὶ τὰς γυναῖκας τοῦ βασιλέως καὶ τοὺς εὐνούχους αὐτοῦ· καὶ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς ἀπήγαγεν ἀποικεσίαν ἐξ Ἱερουσαλήμ εἰς Βαβυλῶνα, κ.τ.λ.». Οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἀφήνουν γιὰ τὸν χαρακτήρα καὶ σκοποὺς τοὺς τὰ μέτρα αὐτὰ τοῦ Ναβουχοδονόσορος πρὸς ριζικὴν λύσιν τοῦ Ἑβραϊκοῦ του προβλήματος. Καὶ δικαιολογημένος ἀποδεικνύεται ὁ Ἀφρικανὸς νὰ θεωρῆ ὡς πρῶτον ἔτος τῆς Αἰχμαλωσίας τὸ α' ἔτος τοῦ ἀμέσως διαδεξαμένου αὐτὴν τὴν κατάστασιν Σεδεκία (v. Σύγκελλος p. 415 καὶ 422). Διὰ τὸ τέλος τῆς Αἰχμαλωσίας ἔχομε λοιπόν, ὑπολογίζοντες 70 πλήρη ἔτη, τὸ $4874 + 70 = 4944$ A.M. Καὶ τοῦτο συνάδει ἀπολύτως μὲ τις ἀπόψεις καὶ ὑπολογισμοὺς τοῦ Ἀφρικανοῦ ὅπως παρετέθησαν ἀνωτέρω ἐκ τῆς Προπαρασκευῆς τοῦ Εὐσεβίου: «μετὰ τὸ σ' τῆς αἰχμαλωσίας ἔτος Κῦρος Περσῶν ἐβασίλευεν ᾧ ἔτει Ὀλυμπιάς ἤχθη νε' (= 560/59 π.Χ.)» καὶ «Κῦρος οὖν, τῷ πρώτῳ τῆς ἀρχῆς ἔτει, ὅπερ ἦν Ὀλυμπιάδος νε' ἔτος τὸ πρῶτον, διὰ Ζοροβάβελ... τὴν πρώτην ἀπόπεμψιν ἐποιήσατο τοῦ λαοῦ πληρωθείσης τῆς ἑβδομηκονταετίας». Καὶ πάλιν: «Ὀλυμπιάδος τῆς νε' ἔτος πρῶτον, τουτέστι Κύρου βασιλεῶς ἔτος πρῶτον ὅπερ ἦν αἰχμαλωσίας τέλος». Μὲ τὸ τέλος τοῦ 4873 AM συνεπληρώθησαν 70 ἔτη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ 1^{ου} ἔτους τοῦ Ἐζεκία, καὶ ἀρχομένου τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ Κύρου (4874 A.M.) ἀρχεται ἡ ἐπάνοδος τῶν Ἑβραίων στὴν πατρίδα των. Δηλαδή $4944 - 3707 = 1237$ ἔτη μετὰ τὴν ἐξοδον, ὡς ἔδει.---

Γιὰ τὴν ἐξάλειψι μιᾶς τελικῆς μικρῆς δυσαρμονίας, παρατηρῶ ὅτι ὅταν ὁ Εὐσέβιος (Χρονικῶν Α' p. 99) ἀναφέρει 744 ἔτη (κατὰ τὸ Ἀρμενιακὸν κείμενον) γιὰ τὴν Ἀφρικάνειο περίοδο ἀπὸ τῆς ἐξόδου "usque ad Solomonem et templi Erusalemi aedificationem", ἀναφέρεται στὴν ἀρχὴ τῆς βασιλείας τοῦ Σολομῶντος καὶ τὴν ἔναρξι τῶν οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ Ναοῦ, πού τοποθετοῦνται στὸ β' ἔτος τῆς βασιλείας του (Σύγκελλος, p. 342).

Καὶ πράγματι λοιπὸν ὁ Ἀφρικανὸς θεωρεῖ διὰ τὸ ἐν λόγῳ διάστημα περίοδο $4451 - 3707 = 744$ ἐτῶν ἀκριβῶς. Ὁ ἀριθμὸς ποὺ ἀναφέρει τὸ Ἑλληνικὸν ἀπόσπασμα τοῦ Εὐσεβίου (ed. Schöne p. 100, ἐξ *Ecloge histor.* ἐν Cramer, *Anecdota Par.* 2, 177), «ἔτη ψμα΄» εἶναι προφανῶς λανθασμένος καὶ πρέπει νὰ διορθωθεῖ εἰς «ψιδ΄». Ὁ Σύγκελλος (p. 330) ἀναφέρει γιὰ τὸ ἴδιο διάστημα «καὶ κατὰ Ἀφρικανὸν ὑπὲρ τὰ ψμ΄». Καὶ εἶναι ὀρθὸς ὁ τρόπος ποὺ ἐκφράζεται ἡ Ἀρμενιакή μετάφρασις (p. 99): “inter Mosis tempora et Solomonis regnum plus quam septingentos et XL annos esse dicit (sc. Africanus)”.

Ἐπεξετάθην στὴν ἀρμόνισι καὶ ἀσφάλισι τοῦ Ἀφρικανείου συστήματος, διὰ νὰ εἶναι ἀναμφίβολα τὰ ἀκολουθοῦντα. 4.944 A.M. κατὰ Ἀφρικανὸν εἶναι τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Κύρου καὶ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς 55^{ης} Ὀλυμπιάδος, δηλαδὴ τὸ 560/59 π.Χ. Τὸ πρῶτον ἔτος, ἐπομένως, τῆς 1^{ης} Ὀλυμπιάδος εἶναι 216 ἔτη πρὶν, τὸ 4.728 A.M. = 776/5 π.Χ. Καὶ ἐδῶ ἔχομε μίαν ἐξαιρετικὴν ἐπαλήθευσι τοῦ καθολικοῦ ἐναρμονισμοῦ τοῦ ὅλου συστήματος. Διότι κατὰ Ἀφρικανὸν τὸ α^{ον} τῆς α^{ης} Ὀλυμπιάδος συνεχρόνιζε πρὸς τὸ α΄ ἔτος Ἀχάζ. Τοῦτο δηλοῖ ρητῶς ὁ Σύγκελλος p. 372 ἀναφέρων ἐπὶ λέξιν δύο χωρία τοῦ Ἀφρικανοῦ. Καί, ὄντως, συμφώνως πρὸς τοὺς ἀνωτέρω ἐκτεθέντας πίνακας τὸ 1^{ον} Ἀχάζ εἶναι, 16 ἔτη πρὸ τοῦ α΄ Ἐζεκία, $4744 - 16 = 4728$ A.M. Ἡ ἐπικύρωσις αὐτὴ εἶναι τόσον σημαντικώτερη, ὅσον ὁ ἐν προκειμένῳ συγχρονισμὸς εἶναι χαρακτηριστικὸς τοῦ Ἀφρικανείου συστήματος. Ὁ Εὐσέβιος τοποθετεῖ τὴν α΄ Ὀλυμπιάδα στὸ τέλος τοῦ 49^{ου} ἔτους τοῦ Ἀζαρία-Ὀζία (*Κανόνες* pp. 78-9 ed. Schöne) μεταχρονίζων ἔτσι τὸ Ἑβραϊκὸν σύστημα βασιλειῶν κατὰ 20 ὀλόκληρα ἔτη. Ὁ δὲ Σύγκελλος καταβιβάζει ἄλλα 4 ἔτη τὸ Ἑβραϊκὸν σύστημα, συγχρονίζων τὸ 45^{ον} τοῦ Ὀζία πρὸς τὴν α΄ Ὀλυμπιάδα (p. 375). –

Ἀπομένει ἡ ἐπίλυσις τῆς ἐξῆς ἐπιπλοκῆς. Ὁ Εὐσέβιος στοὺς *Κανόνες* του φαίνεται νὰ περιελάμβανε μιὰ ἀναφορὰ στὸν Ἀφρικανὸν ἀντιφάσκουσα πρὸς τὸν ρηθέντα συγχρονισμὸ τῆς α^{ης} Ὀλυμπιάδος καὶ τοῦ α^{ον} Ἀχάζ. Τὸ σχετικὸν χωρίον διατηρεῖται τόσον στὴν *Versio Armenia* (p. 78), ὅσον καὶ ἀπὸ τὸν

Hieronymus (p. 79 ed. Schöne), παρέχεται δὲ καὶ ἀπὸ τὸ λεγόμενον *Ἀλεξανδρινὸν Χρονικὸν ἢ Chronicon Paschale* (p. 193) ὡς ἐξῆς: «Τὴν α' Ὀλυμπιάδα ὁ Ἀφρικανὸς κατὰ Ἰωαθάμ Ἑβραίων τοῦ Ἰούδα βασιλέα συνάγει καὶ ὁ ἡμέτερος δὲ κανὼν κατὰ τὸν αὐτὸν παρίστησιν. γράφει δὲ ὁ Ἀφρικανὸς ὧδε πρὸς λέξιν ("his verbis" Versio Armenia; "ut verba eius ponam" Hieronymus): Αἰσχύλος ὁ Ἀγαμήστορος ἤρξεν Ἀθηναίων διὰ βίου ἔτη κγ', ἐφ' οὗ Ἰωθάμ ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ. καὶ ὁ ἡμέτερος δὲ κανὼν, λέγει, ἐπὶ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος τὸν Ἰωαθάμ βασιλέα Ἰούδα συνείληφεν». Ἡ ρῆσις τοῦ Ἀφρικανοῦ τελειώνει πιθανώτατα στὸ «Ἱερουσαλήμ» καὶ ὅτι ἀκολουθεῖ πρέπει νὰ θεωρηθῆ τότε ἀποδιδόμενο στὸν Εὐσέβιο: στὸν Hieronymus παρέχεται σὰν χωριστὴ μαρτυρία: "Porro et nos in prima Olympiade Ioatham posuimus", *loc.cit.* (Δὲν ἀνήκει στὸν Hieronymus τὸν ἴδιο γιὰτὶ περιλαμβάνεται καὶ στὴν *Versio Armenia*: "Et noster quoque canon sub prima Olympiade Ioatham inclusit", *loc.cit.*). Ὄντως τὸ 1^ο τοῦ Ἰωάθαμ ἀντιστοιχεῖ στὸ 1244 ἔτος Ἀβραὰμ κατὰ Εὐσέβιο, στὸ τέλος τοῦ ὁποίου συμβαίνει ἡ 2^α Ὀλυμπιάς. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὅτι μόνον ἰσχυρίζεται ὁ Ἀφρικανὸς εἶναι ἡ (μερικὴ) ἀντιστοιχία τῆς ἀρχοντείας τοῦ Αἰσχύλου καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωάθαμ, γεγονὸς πλήρως συνάδον πρὸς τὸν ἀρχικὸ ἰσοχρονισμό, ἀφοῦ κατ' αὐτὸν ἡ 1^η Ὀλυμπιάς ἐτελέσθη στὸ 12^{ον} ἔτος τοῦ Αἰσχύλου. Ὁ Σύγκελλος ἐξανίσταται ἐπὶ τοῦ θέματος (pp. 371-2): «Εὐσέβιος δὲ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα ἐπὶ Ἰωάθαμ συνάγει (μόνον τὸ 4^{ον} ἔτος της, ὡς ἴδωμεν, κυρίως εἰπεῖν) τοῦ μετὰ ἡ' ἔτη βασιλεύσαντος (8 ἔτη μετὰ τὸν 45^{ον} τοῦ Ὀζία δηλονότι) τοῦ Ἰούδα, καὶ τὸν Ἀφρικανὸν προφέρει συνάδοντα αὐτῷ ἐν τούτῳ. Ὁ δὲ Ἀφρικανὸς μᾶλλον ἐναντιοῦται τῷ Εὐσεβίῳ, κατὰ τὸ α' ἔτος Ἀχαζ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα φάσκων ἤρχθαι ἐν τε τῷ τρίτῳ καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ λόγῳ τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ τρανώς, ἐν οἷς ὧδε γράφει: ἀναγραφῆναι δὲ πρώτην τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην, ἡνίκα καὶ Κόροιβος στάδιον <ἐνίκα> (ἢ Κόροιβον...<νικᾶν>): τότε ἐβασίλευσαν Ἀχαζ ἐπὶ Ἱερουσαλήμ ἔτος πρώτων. εἶτα ἐν τῷ τετάρτῳ φησιν: ἦν δ' ἄρα τοῦ

Ἄχαζ βασιλέως ἔτος πρῶτον, ᾧ συντρέχειν ἀπεδείξαμεν τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα». Μετὰ ταῦτα τὰ κατηγορηματικά ὁ Ἀφρικάνειος συγχρονισμὸς τίθεται πέραν πάσης ἀμφιβολίας καὶ παραμένει πρὸς ἐξιχνίασιν ὁ χειρισμὸς τοῦ θέματος ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου. Ἀλλὰ ἐὰν ἡ α' Ὀλυμπιάς συνέβη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 16^{ου} Ἰωαθάμ, τότε ὄντως τὸ α' ἔτος αὐτῆς συγχρονίζει πρὸς τὸ α' ἔτος Ἄχαζ. Καὶ ἔτσι ἴσως καὶ ἡ τελευταία ἐπισημανθεῖσα πρότασις τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ χρονικοῦ νὰ ἀνήκη ἐν τελευταία ἀναλύσει στὸν Ἀφρικανό: ἐπὶ τῆς α' Ὀλυμπιάδος, τῆς πανηγύρεως καὶ ἀγώνων, ἦτο βασιλεὺς ὁ Ἰωαθάμ. Ἡ διάκρισις πού ὁ ἴδιος ὁ Ἀφρικανὸς ποιεῖται στὸ Εὐσεβιανὸ χωρίο τῆς *Προπαρασκευῆς* μεταξὺ τῆς α' Ὀλυμπιάδος καὶ τοῦ α' ἔτους τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος, μὲ σημαντικὴ διαφορὰ ἐνός ἔτους μεταξὺ των τῶν τῶν Ἀφρικανείων ἐτῶν συνθεωρουμένων διὰ τὰς Ἑβραϊκὰς χρονολογήσεις μετὰ τοῦ πολιτικοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔτους ἀρχὴν ἔχοντος ἀπὸ τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας, ἡ Ὀλυμπιάς συνέβη τὸ τέλος τοῦ 4.727 A.M., ἐνῶ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς εἶναι τὸ 4728 A.M., θεωρούμενον διὰ τὰ Ἑλληνικὰ ἱστορήματα ὡς ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 776 π.Χ. καὶ τῶν πρώτων Ὀλυμπιαδῶν ἀγώνων. Ὁ Εὐσέβιος, λοιπόν, μετέστρεψε τὰ κατὰ Ἀφρικανὸν συμβαίνοντα ἐπὶ τῷ τέλει τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωαθάμ μὲ τὰ ἐν τῇ ἀρχῇ ὑποτιθέμενά του. Δικαία ἢ ἀγανάκτησις τοῦ Συγκέλλου! Τόσον μᾶλλον, μάλιστα, ὅσον ὁ Εὐσέβιος ἀποδέχεται τὴν ταύτισιν τοῦ Ἀφρικανοῦ ἐν *Προπαρασκευῇ* X 14 p. 503B: «μεθ' ὃν (sc. βασιλεύει) Ἄχαζ, ἔτη ις'. Κατὰ τοῦτον ἡ πρώτη Ὀλυμπιάς ἦχθη, ἣν ἐνίκα στάδιον Κόροιβος Ἡλεῖος».

1020 ἔτη ὑπολογίζει ὁ Ἀφρικανὸς ἀπὸ τῆς ἐξόδου καὶ τοῦ Ἀττικοῦ Ὠγύγου, μέχρι τοῦ ἔτους τῆς α' Ὀλυμπιάδος, δηλαδή $3707 + 1020 = 4727$ A.M. πληρουμένου. Τὸ ἐπόμενον ἔτος 4728 A.M. εἶναι τὸ α' ἔτος τῆς α' Ὀλυμπιάδος, 216 ἔτη πρὸ τοῦ α' ἔτους τῆς 55^{ης} Ὀλυμπιάδος. Παρομοία διαφοροποιήσις (σὺν τῷ συστηματικῷ διαφορουμένῳ τοῦ «ἔτους» ὡς μέτρου χρονικοῦ διαστήματος

μεταξὺ συμβάντων ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀκεραίου ἀπολύτου ἀριθμητικοῦ σειρᾶς ἀφ' ἑτέρου, μονίμου ἀφορμῆς ὑπολογιστικῶν δυσχερειῶν ὁδηγουσῶν σὲ ἐπαναλαμβανόμενες ὑπολογιστικὲς διαφορὲς ἑνὸς ἔτους) ὑφίσταται καὶ στοὺς χρονολογισμοὺς τοῦ Ἐρατοσθένους, μείζονας ἀμηχανίας προκαλέσασα στοὺς ἐρευνητάς. Μεταξὺ τῶν κλειδουχικῶν χρονολογιῶν κατὰ Ἐρατοσθένην, ὅπως μᾶς τις διέσωσε ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρινός, *Στρωματεῖς*, I, 138, 1 sqq. (= p. 85 Stählin), ἀναγιγνώσκομε: «Ἐρατοσθένης δὲ τοὺς χρόνους ὧδε ἀναγράφει· ἀπὸ μὲν Τροίας ἀλώσεως ἐπὶ Ἡρακλειδῶν κάθοδον ἔτη ὀγδοήκοντα· ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὴν Ἰωνίαν κτίσιν ἔτη ἐξήκοντα· τὰ δὲ τούτοις ἐξῆς ἐπὶ μὲν τὴν ἐπιτροπίαν τὴν Λυκούργου ἔτη ἑκατὸν πενήκοντα ἑννέα· ἐπὶ δὲ <τὸ> προηγούμενον ἔτος τῶν πρώτων Ὀλυμπίων ἔτη ἑκατὸν ὀκτώ· ἀφ' ἧς Ὀλυμπιάδος ἐπὶ τὴν Ξέρξου διάβασιν ἔτη διακόσια ἑνεήκοντα ἑπτὰ· κ.τ.λ.». Ἀπὸ Τροίας ἀλώσεως λοιπὸν ἕως τὸ προηγούμενον ἔτος τῶν πρώτων Ὀλυμπίων ἔτη 407. Ἀλλὰ ὁ Censorinus ἀναφέρων διαφόρους ἐκτιμήσεις διὰ τὴν χρονικὴν περίοδον ἀπὸ Τροίας ἀλώσεως μέχρι τὴν α' Ὀλυμπιάδα γράφει (*De Die Natali*, XXI, 3 (p. 63 ed. Jahn)):

“et quidem Sosibius scripsit esse CCCLXXXV Eratosthenes autem septem et quandringsentos etc.”. Ἀλλὰ ἡ διαφορὰ ἔτους ἐδῶ, ὅπως καὶ ἐν γένει, καθὼς πολλάκις ἐσημείωσα, δὲν συνεπάγεται πραγματικὴ διαφορὰ ἀπολύτου χρονολογήσεως. Τὸ ἔτος τοῦ Ἐρατοσθένους, ἐναρχόμενον περὶ τὶς θερινὲς ροπὲς μὲ τὸν Ἀττικὸν Ἐκατομβαιῶνα καὶ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου ἐνιαυσίου ἐπωνύμου, περιλαμβάνει, μετὰ ἑνα-δύο μῆνας ἀπὸ τῆς πρώτης, τὸν χρόνον τελέσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων. Ἀλλὰ ἡ ἄλωσις τῆς Τροίας συνέβη, ἀκολουθῶς πρὸς τὰς κατὰ πολὺ σημαντικωτέρας – βάρει καὶ πληθύνει – ἀρχαίας μαρτυρίας, τὸν Θαρρηλιῶνα, προτελευταῖον μῆνα τοῦ Ἀττικοῦ ἡμερολογίου, καὶ μάλιστα τὴν 23^{ην} αὐτοῦ, ἑβδόμη ἢ ὀγδὴ φθίνοντος. Συμφωνεῖ, συγκεκριμένα, ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, *Rom. Antiqu.* A, 63 158: «Ἴλιον μὲν γὰρ ἔάλω τελευτῶντος ἤδη τοῦ θέρους (τοῦ ἔαρος προετίμων οἱ Camerarius καὶ Petitus, ἀλλὰ ὁ θερισμὸς λαμβάνει χώραν κατὰ Μάϊον καὶ

Ἰούνιον ἐν πεδινῇ Ἑλλάδι), ἑπτακαίδεκα πρότερον ἡμέραις τῆς θερινῆς τροπῆς, ὀγδὴ φθίνοντος μηνὸς Θαργηλιῶνος, ὡς Ἀθηναῖοι τοὺς χρόνους ἄγουσι, περιτταὶ δὲ ἦσαν αἱ τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον ἐκπληροῦσαι μετὰ τὴν τροπὴν εἴκοσι ἡμέραι». Ὁ Διονύσιος ἐν γένει, ὡς εἶδαμε νὰ μᾶς δηλώνη ἀνωτέρω, χρησιμοποιεῖ τοὺς πίνακας τοῦ Ἐρατοσθένους, καὶ εἰδικώτερα υἰοθετεῖ τὴν χρονολόγησιν τοῦ τελευταίου διὰ τὴν πτώσιν τῆς Τροίας. Ἔτσι, π.χ., τοποθετεῖ (*op. cit.* B, II, §3; A, LXXI, §180) τὴν κτίσιν τῆς Ρώμης στὸ α' ἔτος τῆς 7^{ης} Ὀλυμπιάδος καὶ 432 ἔτη μετὰ τὴν Ἰλίου ἄλωσιν, συναγομένου, ἐπομένως, τοῦ $752/1 + 432 = 1184/3$ π.Χ. διὰ τὸ τελευταῖο γεγονός. (Ἡ χρονικὴ αὐτὴ ἀπόστασις εἶναι ἀκριβῆς ὄχι μόνον ἀπολύτως καὶ ἀριθμητικῶς κατὰ τὰ ἔτη, ἀλλὰ καὶ πραγματικῶς καὶ διαστηματικῶς, ἀφοῦ ἡ ἴδρυσις τῆς Ρώμης ἐορτάζεται στὰ *Palilia* ἢ *Parilia*, τὴν 21^{ην} Ἀπριλίου, 432 ἔτη, λοιπόν, παρὰ ἐνάμισιν περίπου μῆνα μετὰ τὴν ἀκριβῆ ἡμερομηνία τῆς πτώσεως τῆς Τροίας). Ἀδεῶς, λοιπόν, ὑποθετέον ὅτι καὶ τοῦ Ἐρατοσθένους ἡ γνώμη συνῆδε κατὰ τοῦτο. – Ἡ πτώσις τῆς Τροίας ἔγινε λοιπόν 37 ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρεξως τοῦ ἀντιστοίχου δι' αὐτὴν ἀττικῶ ἔτους. Διάστημα δὲ 407 ἐτῶν παρῆλθεν κατὰ τὸν Ἐρατοσθένην ἀπὸ τότε μέχρι τὸν Θαργηλιῶνα τοῦ ἔτους πρὸ τῆς α' Ὀλυμπιάδος. Ἀκολουθεῖ, μετὰ ἕναν καὶ ἥμισιν περίπου μῆνα, ἡ πρώτη τοῦ ἔτους τῆς α' Ὀλυμπιάδος καὶ ἔπεται, παρελθόντος τόσοῦ πάλιν κατὰ προσέγγισιν διαστήματος, ἡ τέλεσις τῶν πρώτων Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων. Ὡστε καὶ τὸ διάστημα ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως ἕως τὴν α' Ὀλυμπιάδα συμποσοῦται εἰς 407 ὡς ἔγγιστα ἔτη (διὰ τὴν ἀκρίβειαν εἶναι κατὰ δύο-τρεῖς μῆνας μεγαλύτερο), καὶ ἡ ἀπόστασις τοῦ (ἀττικῶ) ἔτους τῆς ἀλώσεως ἀπὸ τοῦ ἔτους τοῦ προηγουμένου τοῦ α' Ὀλυμπιακοῦ ἔτους εἶναι πάλιν 407 ἔτη, δηλαδή, ἀφοῦ $Ol. 1.1 = 776/5$ π.Χ., τὸ προηγούμενον εἶναι τὸ $777/6$ καὶ 407 ἔτη πρὶν εἶναι τὸ $1184/3$ π.Χ., πρὸς τὸ τέλος τοῦ ὁποίου, περὶ τὰ μέσα Ἰουνίου τοῦ 1183 π.Χ., ἐάλω ἡ πόλις.

Ὁ Κλήμης, ὁμως, ἀφ' ἑτέρου (Στρωματεῖς I, 139, 4 = p. 86 Stählin) παρέχει τὴν ἐξῆς ἐπίσης πληροφορίαν: «ἀπὸ τούτου (sc. τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν) ἐπὶ Εὐαίνετον ἄρχοντα, ἐφ' οὗ φασιν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Ἀσίαν διαβῆναι, ὡς μὲν Φανίας ἔτη ἑπτακόσια δεκαπέντε, ὡς δὲ Ἐφορος ἑπτακόσια τριάκοντα πέντε, ὡς δὲ Τίμαιος καὶ Κλείταρχος ὀκτακόσια εἴκοσι, ὡς δὲ Ἐρατοσθένης ἑπτακόσια ἑβδομήκοντα [τέσσαρα], κ.τ.λ.». Ἡ ἀρχοντεία τοῦ Εὐαίνετου καθορίζεται εἰς τὴν Ὀλυμπιάδα 111.2 (= 335/4 π.Χ.), τὴν ἀνοιξι τοῦ ὁποῦ ἔτους (δηλαδὴ ἀνοιξίς τοῦ 334 π.Χ.), ὁ Ἀλέξανδρος διεπέρασε τὸν Ἑλλησπόντον εἰς Ἀσίαν («ἅμα τῷ ἡρι ἀρχομένῳ ἐξελαύνει ἐφ' Ἑλλησπόντου», Ἀρριανός, *Ἀνάβασις* I, 11, 3· μετὰ εἴκοσιν ἡμέρας εὐρίσκεται ἐν Σησιῶν, *ibid.* §5· νικᾷ δὲ εἰς Γρανικὸν κατὰ τὸν Θαργηλιῶνα (Πλούταρχος, *Κάμιλλος*, 19). Ἄν θεωρήσωμε λοιπὸν ὅτι ἡ κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν ἔγινε 80 ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας κατὰ τὴν ἀπόλυτον ἀριθμητικὴν τάξιν ἐτῶν (δηλαδὴ τὸ $1184/3 - 80 = 1104/3$ π.Χ.), στὸ 80^{ον} ἔτος ἀπὸ τῆς πτώσεως (v. Θουκυδίδης I, 12), ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν του (θέρος τοῦ 1104 π.Χ.), τότε ὑφίστανται μέχρι τῆς ἀνοιξέως τοῦ 334 π.Χ. 770 ἔτη πλὴν δύο-τριῶν μηνῶν. Ὡστε ἐξοβελίζοντες τὸ [τέσσαρα], μποροῦμε νὰ κρατήσωμε τὸ 770 ὡς τὸ Ἐρατοσθένειο διάστημα ἐτῶν, ἂν καὶ κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν τάξιν 769 ἔδει νὰ ἀναφέρονται ($335/4 + 769 = 1104/3$ π.Χ.). Ἴδου παρεμπιπτόντως καὶ ἐν ἐλάχιστον παράδειγμα πῶς ἀπὸ συνδυασμοὺς ἐτησίων χρονολογήσεων, μηνιαῖοι καθορισμοὶ γεγονότων καθίστανται συνακτοί. Ἐργασίαν, πού μὲ πληθὺν ὑλικοῦ, ἐπετηδευσεν ἐξόχως ἐκ τῶν πρώτων ὁ Τίμαιος κατὰ τὴν φθονεράν καὶ μεμψίμοιρον μαρτυρίαν τοῦ Πολυβίου, *Ἱστορίαι* XII, 11: «ὁ γὰρ τὰς συγκρίσεις ποιούμενος ἀνέκαθεν τῶν ἐφόρων πρὸς τοὺς βασιλεῖς τοὺς ἐν Λακεδαιμόνι καὶ τοὺς ἄρχοντας τοὺς Ἀθήνησι καὶ τὰς ἱερείας τὰς ἐν Ἄργει παραβάλλον πρὸς τοὺς Ὀλυμπιονίκας, καὶ τὰς ἀμαρτίας τῶν πόλεων περὶ τὰς ἀναγραφὰς τὰς τούτων ἐξελέγχων, παρὰ τρίμηνον ἐχούσας τὸ διαφέρον (κατὰ μίαν ἐποχὴν δηλαδὴ ἔτους προφανῶς), οὗτος ἐστι. καὶ μὴν ὁ τὰς ὀπισθοδόμους στήλας καὶ τὰς ἐν ταῖς

φλιαῖς τῶν νεῶν προξενίας ἐξευρηκῶς Τίμαιος ἐστίν». (Ὡστε “τιμαιιάζω” κἀγώ!). Ἀπὸ τὴν ἐλαχίστην πολίχνην συνέλεγε, κατὰ τὴν πεντηκονταετίαν τῆς διατριβῆς του ἐν Ἀθήναις, ὑπομνήματα *op.cit.*, XII, 28^α, 4: «αὐτὸς γοῦν τηλικαύτην ὑπομεμενηκέναι δαπάνην καὶ κακοπάθειαν τοῦ συναγάγειν τὰ παρὰ Τυρίων [ὀρθώτερον, μετὰ τοῦ Boissevain, Κυρνίων Buettner-Wobst, παρ’ Ἀσσυρίων Hultsch] ὑπομνήματα κ.τ.λ.». Καὶ ὁμοίως ὁ λόγιος Varro κατὰ τὸν Censorinus, *de die Natali* XXI, 4-5: “De tertio autem tempore (sc. τοῦ ἀπὸ τῆς α’ Ὀλυμπιάδος καὶ ἐξῆς) fuit quidem aliqua inter auctores dissensio in sex septemve tantummodo annis versata. Sed hoc quodcumque caliginis Varro discussit, et pro cetera sua sagacitate nunc diversarum civitatum conferens tempora, nunc defectus eorumque intervalla retro dinumerans, eruit verum, lucemque ostendit, per quam numerus certus non annorum modo sed et dierum perspicui possit”.

Ἀναποδίξω ἐπὶ τέλος στὸ ἀρχικὸ χωρίο τοῦ Συγκέλλου περὶ τὰ χρονολογικὰ τοῦ Ἀφρικανοῦ. Τὸ ὀλυμπιακὸ ἔτος $250.1 = 221/2$ μ.Χ. εἶναι τὸ $4728 + 996 (= 249 \times 4) = 5724$ Α.Μ. Μὲ τὴν Ἀφρικάνειο διάκρισι τοῦ πρώτου ὀλυμπιακοῦ ἔτους ἀπὸ τῆς Ὀλυμπιάδος στὴν ἀρχὴ του ὅπως διεπιστώθη ἐν σχέσει πρὸς τὴν α’ Ὀλυμπιάδα (διαφοροποίησι ἐρριζωμένη στὴν διαφορὰ ἐνάρξεως τοῦ ἑβραϊκοῦ πολιτικοῦ ἀπὸ τοῦ ἀττικοῦ καὶ ὀλυμπιακοῦ ἔτους ὅπως ἐξήγησα), ἡ 250^η Ὀλυμπιάς θὰ ἔλαβε χώραν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 5723 Α.Μ., ὅπως δηλοῦται στὸ χωρίο καὶ ὀρθῶς συγχρονίζεται πρὸς τὸ γ’ ἔτος τοῦ Ἡλιογάβαλου. Ἐξ ἄλλου ἀφ’ οὗ ὁ Φιλῖνος, 903^ο ἀρχων ἐνιαύσιος κατὰ τοὺς Ἀθηναϊκοὺς καταλόγους, ἤρξε τὸ $250.1 = 221/2$ μ.Χ., ὁ πρῶτος ἀρχων Κρέων θὰ ἤρξε 902 ἔτη πρὶν, δηλαδὴ τὸ $24.3 = 682/1$ π.Χ. = 4822 Α.Μ., 70 ἀκριβῶς ἔτη μετὰ τὸ α’ ἔτος τοῦ πρώτου δεκαετοῦς ἀρχοντος Χάροπος. Ἡ χρονολογία λοιπὸν τῆς πρώτης ἐνιαυσίου ἀρχοντείας ἐν Ἀθήναις εἶναι τὸ $682/1$ π.Χ. τόσον κατὰ Διονύσιον (καὶ Ἐρατοσθένην, βεβαίως, ἀδιαφεύκτως) ὅσον καὶ κατὰ Ἀφρικανόν.

Καὶ διὰ μίαν ἀκόμη ἐπαλήθευσιν ἐναρμονισμοῦ. Μέχρι τοὺς ὑπάτους τοῦ 221 μ.Χ., ὁ Ἀφρικανὸς κατηρίθμει 725 ζεύγη. Ἐὰν προστεθοῦν τὰ 5 ἔτη τοῦ γνωστοῦ χάσματος στὸν κατάλογον τῶν Ρωμαίων ὑπάτων, συνάγομε 730 ἔτη διὰ τὸ διάστημα μεταξὺ τῶν πρώτων ὑπάτων καὶ τῶν ὑπ' ὄψιν Sabinianus καὶ Seleucus, συμπεριλαμβανομένων τῶν ἀκραίων ζευγῶν. Προκύπτει, ἐπομένως, διὰ τὴν ὑπατείαν τῶν Brutus καὶ Collatinus 730-224 = 509 π.Χ., ἀκριβῶς ἡ χρονολογία τῆς πρώτης ἐν Ρώμῃ ὑπατείας. [Διὰ τὸ μνημονευθὲν χάσμα v. κυρίως Livius, *Historianum Libri*, VI, 35, 10: “Comitia, praeter aedilium tribunorumque plebis, nulla sunt habita. Licinius Sextiusque, tribuni plebis refecti, nullos curules magistratus creari passi sunt: eaque solitudo magistratuum, et plebe reficiente duos tribunos, et his comitia tribunorum militum tollentibus, per quinquennium urbem tenuit”. Ἡ περίοδος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ διάστημα ἀπὸ 375-371 π.Χ., βάσει συγκριτικῆς ἀνακατασκευῆς τῶν Fasti Consulares. Ὁ Διόδωρος, *Bibliotheca*, XV, 75 (p. 443 Bipontina) σημειοῖ διὰ τὸ Ὀλυμπιακὸ ἔτος 103,2: «Ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Πολυζήλου, κατὰ μὲν τὴν Ρώμην ἀναρχία διὰ τινὰς πολιτικὰς στάσεις ἐγένετο», συνεχίζει ὅμως στὸ 103,3 μὲ τοὺς χιλιάρχους (tribuni militares) τοῦ 370 π.Χ. Ἐξ ἄλλου, μετὰ τοὺς χιλιάρχους τοῦ 98,2 (συμπίπτοντας πρὸς τοὺς τοῦ Livius διὰ τὸ 390 π.Χ.) παραθέτει ἄρχοντας διὰ τὰ ἐπόμενα τέσσαρα ἔτη οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν οὐσιαστικῶς ἐπανάληψιν τῶν ομάδων διὰ τὰ ἔτη 97,2-98,1 συμπεριλαμβανομένων. Ἀκολουθοῦν διὰ τὸ 99,3 ἕξ χιλιάρχοι ἀπαράμιλλοι πρὸς ὁμάδα τινὰ τοῦ Livius, διὰ νὰ συνεχισθῇ ὁ κατάλογος μὲ τοὺς χιλιάρχους τοῦ 99,4 ἀντιστοιχοῦντας πρὸς τοὺς τοῦ Livius διὰ τὸ 389 π.Χ. Εὐλόγος ἢ πιθανολογία ὅτι τὰ τέσσαρα ἔτη τῆς δευτέρας σειρᾶς τῶν αὐτῶν ἀρχόντων, προστιθέμενα εἰς τὸ ρητῶς ἐπονομαζόμενον ἔτος ἀναρχίας μᾶς δίδουν τὴν ἀπαιτουμένην κατὰ Λίβιον πενταετίαν. Τὴν ὁποίαν ἀφ' ἑτέρου ἐπικυρώνει καὶ ὁ Ἰωάννης Λυδός, *Περὶ ἀρχῶν τῆς Ρωμαίων Πολιτείας*, I, 38 (p. 151.1 sqq. ed. Bekker): «ἀπὸ δὲ τοῦ ἑκατοστοῦ τριακοστοῦ ἕκτου τῶν ὑπάτων ἐνιαυτοῦ, τρίτης καὶ ἑκατοστῆς Ὀλυμπιάδος ἐνισταμένης,

ἀναρχος ἡ πόλις διετέλει ἐπὶ πενταετῇ χρόνον». Θὰ ἐπεχείρουν νὰ ἐξαλείψω ἀρμονιστικὰ τὴν κραυγαλέα διάστασι μεταξὺ τοῦ 373 π.Χ. (= 509 - 136) καὶ τοῦ α' ἔτους τῆς 103^{ης} Ὀλυμπιάδος (= 368/7 π.Χ.) εἰσάγων «<μέχρι τῆς>» πρὸ τοῦ «τρίτης καὶ ἑκατοστῆς», οὕτως ὥστε ἡ πενταετία τῆς ἀναρχίας νὰ ὀρίζεται ὡς 373-369 π.Χ., ἂν δὲν ἦτο τόσον ἄπελπις ἢ προσπάθεια βεβαιώσεως χρονολογικῆς ἀκριβείας διὰ τοὺς μέχρι καὶ μετὰ τὴν Κελτικὴν ἄλωσιν χρόνους τῆς Ρωμαϊκῆς ἱστορίας, τὸ μὲν διὰ τὸ τεταραγμένον τῶν ἰδίων τῶν Ρωμαϊκῶν πηγῶν, τὸ δὲ διὰ τὴν ἔλλειψιν πολλαπλῶν σταυροειδῶν ἐλέγχων ἐξ ἀντιστοιχιῶν πρὸς ἑλληνικὰ γεγονότα, τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλληνικὴ ἀδιαφορία περὶ τὰ Ρωμαϊκὰ πράγματα, αἰείποτε μὲν φανερά, ἀμιγῆς δὲ διὰ τὴν πρὸ τῆς ἐνάρξεως ἀναμίξεως τῶν Ρωμαίων εἰς τὰ τῆς ἐντεῦθεν τῆς Ἀδριατικῆς, καθιστᾷ ἀθεράπευτον. Ἐξ ἄλλου καὶ ὁ Διόδωρος, εἶδομεν, ὁμιλεῖ ρητῶς μόνον περὶ μονοετοῦς ἀναρχίας διὰ τὸ 103.2. – Ὁ Plinius Secundus ἐκθέτων περὶ φυτῶν μακροζῶων ἀναφέρει καὶ “Romae vero lotos in Lucinae area, anno qui fuit sine magistratibus CCCLXXIX urbis aede condita” *Nat. Hist.* XVI 44 (85) §235. Τὸ CCCLXXIX εἶναι διόρθωσις τοῦ Pighius υἰοθετηθεῖσα ἀπὸ τοῦ Harduinus καὶ ἐντεῦθεν ἐκ τοῦ CCCLXIX πάντων τῶν κυρίων χειρογράφων. Ἐπέχω. Ἀλλ' ἡ πιθανότης, πάντως, δελεάζει, ὅτι ὁ Plinius ὑπενόει ἐν ἴσως μόνον ἔτος ἀναρχίας. – Τὰ τοῦ Πλουτάρχου, *Κάμιλλος*, 39 sqq., ἀναφέρονται εἰς τὸ ἔτος τῆς 4^{ης} Δικτατορίας τοῦ Καμίλλου (368 π.Χ.) ὡς καὶ αὐτοῦ μεστοῦ ἀναρχίας. Σημειωτέα ἢ κατὰ τοῦτο συνωδῆ πρὸς τὰ τοῦ Λυδοῦ. Διότι τοῦτο μὲν τὸ ἔτος δὲν εἶναι τυπικῆς ἀναρχίας ἀφοῦ διπλῆν δικτατορίαν προσήψατο, ἀλλὰ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ ἐν συνεχείᾳ πραχθέντα προϋποθέτουν προηγηθέντα παροξυσμὸν ἀναρχίας κυριολεκτικῆς (373-369 π.Χ.). – Διὰ τετραετῆ ἀπουσία ἀνωτάτων διοικητικῶν ἀρχῶν ὁμιλεῖ ὁ Vopiscus, *Tacitus*, 1 (p. 185 ed. Peter): “video mihi posse obici curules magistratus apud maiores nostros quadriennium in rep. non fuisse, sed errant tribuni plebis etc.”. Ὁ Eutropius ἐπίσης (*Breviarium* II, 3): “verum dignitas Tribunorum militarium non diu perseveravit. Nam post aliquantum

nullos placuit fieri; et *quadriennium* ita in urbe fluxit, ut potestates ibi maiores non essent". Αλλ' ἡ ἐξιστορουμένη διαδοχὴ γεγονότων ἀφήνει μεικτὰ αἰσθήματα ἀποδοχῆς καὶ ἐλεγκτικότητος. Οὐδὲ κατὰ πολὺ ἐνισχύει τὴν ἄποψιν ἢ συνεπικουρία τοῦ Cassiodorus].

Ὁ Εὐσέβιος τοποθετεῖ τὴν πρώτη ἐνιαύσιο ἀρχοντεία τὸ ἔτος Ἀβραὰμ 1334 (*Κανόνες* pp. 84-5 ed. Schöne), τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 683/2 π.Χ. = Ὀλ. 24.2. (Ἡ α' Ὀλυμπιάς τοποθετεῖται στὸ 1240 A. Abr., ἀπὸ Ὀκτωβρίου εἰς Ὀκτώβριον, Ἑβραϊστί, κατὰ τὴν *Versio Armenia*, καὶ ὡς πρῶτον ὀλυμπιακὸν ἔτος τίθεται τὸ 1241 A.Abr. κατὰ Hieronymum, *ibid.* pp. 78-9, μὲ τὴν γνωστὴν μας διαφοροποίησι). Ὡς πρῶτον ἔτος τοῦ Χάροπος θεωρεῖται τὸ 1264 A.Abr., δηλαδὴ τὸ 753/2 π.Χ. = Ὀλ. 6.4. Καὶ συνεπῶς, ὑπολογίζοντες δύο ἔτη διὰ τὸν Ἀλκμαίωνα καὶ 23 ἔτη διὰ τὸν Αἰσχύλον, εὐρίσκομεν ἰσοχρονίζοντα εἰς τὸ 1241 A.Abr. τὸ 3^{ον} ἔτος τοῦ Αἰσχύλου καὶ τὸ α' ὀλυμπιακὸν ἔτος, τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος τελεσθείσης κατὰ τὸ τέλος τοῦ A.Abr. 1240 = 2^{ον} ἔτος Αἰσχύλου = 777/6 π.Χ. Ἀκολουθεῖ, λοιπόν, ἐν προκειμένῳ ὁ Εὐσέβιος τὸ ὑπὸ τοῦ Σύγκελλου λεγόμενον (p. 368): «Αἰσχύλου τῶ β' ἔτει πληρουμένῳ καὶ ἀρχομένῳ τῶ γ' αὐτοῦ ἔτει, ὃς ἦν κθ' βασιλεὺς Ἀθηναίων ἀπὸ τοῦ α' αὐτῶν Κέκροπος τοῦ διφυέος, ἰβ' δὲ τῶν διὰ βίου ἀρχόντων, ἢ πρώτη Ὀλυμπιάς ἤχθη κατὰ τὸ «δψκᾶ' ἔτος ἀπὸ Ἀδάμ, Ἀζαρίου δὲ βασιλέως Ἰούδα ἔτη λθ', ὡς πρόκειται». Τὸ 40^{ον} ἔτος τοῦ Ἀζαρία εἶναι ὄντως κατὰ Σύγκελλον τὸ 4682 + 39 = 4721 A.M. Ἀλλ' ὁ ἴδιος παρέχει διὰ τὸ α' τοῦ Αἰσχύλου τὸ 4715 AM – καὶ τοῦτο ἐλέγχεται ἀθροιστικῶς ἀκριβές. Ἡ δὲ τέλεσις τῶν α' Ὀλυμπίων, ὀριοθετουμένην ὑπὸ τοῦ β' ἢ τοῦ ἰβ' ἔτους αὐτοῦ, εἶναι τελείως ἀσύμβατος πρὸς τὸ 7^{ον}. Εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ Σύγκελλος ἀκολουθεῖ ἐδῶ κατὰ γράμμα κάποιαν πηγὴν*, ἀφοῦ μάλιστα ὁ ἴδιος ρητῶς τοποθετεῖ τὴν α' Ὀλυμπιάδα στὸ με' τοῦ Ἀζαρίου (p. 371.16 καὶ p. 375.12), τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς γ' στὸ α' ἔτος Ἰωάθαμ (p. 375), δηλαδὴ ἀντιστοιχῶς τὸ

* Ὁ Εὐσέβιος (*Κανόνες Ad Abr. 1240*) τοποθετεῖ τὴν α' Ὀλυμπιάδα στὸ 49^ο τοῦ Ἀζαρία ἢ καὶ Ὀζία. Ἴσως λοιπὸν διορθωτέον τὸ «λθ'» εἰς «μθ'», καὶ τὸ «δψκᾶ'» εἰς «δψλα'» ἢ «δψλ'».

4726 AM και 4734 AM συναδόντως. Ἀλλὰ τὸ 4.726 AM εἶναι, κατ' αὐτόν, τὸ 11^{ov} τοῦ Αἰσχύλου, ὅποτε ἡ α' Ὀλυμπιάς πρέπει νὰ ἐτελέσθῃ, συμφώνως πρὸς τὸ χρονολογικὸν τοῦ σύστημα, τὸ τέλος τοῦ 11^{ov} καὶ ἀρχὴν τοῦ 12^{ov} ἔτους τοῦ Αἰσχύλου, ἀφοῦ ἡ παράδοσις στερεῶς ἔχεται τοῦ 12^{ov} (ἢ 2^{ov}) Αἰσχυλείου ἔτους. Καὶ ἀκολούθως ὁ παλαιὸς μεταφραστὴς ἀπέδιδε: "*Aeschyli anno undecimo expleto et ineunte duodecimo etc.*" (p. 368 ed. Bonn - ἦτο ὁ Goar). Ἐπιπόλαια, ἀντιθέτως, ὁ Dindorf διορθώνει εἰς «Αἰσχύλου τῷ β' ἔτει πληρουμένῳ καὶ ἀρχομένῳ τῷ γ' αὐτοῦ ἔτει» ἐπικαλούμενος ἀκαίρως τὸν Εὐσέβιον δηλοῦντα εἰς τὸ Α' βιβλίον τῶν *Χρονικῶν* του (κατὰ τὴν Ἀρμενικὴν μετάφρασιν καὶ τὰ ἀποσπάσματα παρὰ Kramer) *προκειμένου περὶ τοῦ Καστορείου συστήματος*: «ἐφ' οὗ (sc. Αἰσχύλου) ἔτει δωδεκάτῳ πρώτη Ὀλυμπιάς ἤχθη, ἣν ἐνίκα Κόροιβος Ἡλεῖος στάδιον» (p. 188 Schöne). Ὁ Εὐσέβιος, ὅπως εἶδομεν, εἰς τοὺς Πίνακας τοῦ χρησιμοποιοῦν τὸ τέλος τοῦ β' ἔτους τοῦ Αἰσχύλου διὰ τὴν σήμανσιν τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος (τὸ δηλώνει δὲ καὶ *explicite* εἰς τὰς ἐπισυναπτομένας ἐκεῖ παρατηρήσεις). Ὡστε πιθανώτατον καθίσταται νὰ ἡννῶναι ἀκριβῶς τὸν Εὐσέβιον ὁ Σύγκελλος εἰς τὴν ἀρχικὴν, ξένην πρὸς τοὺς ἰδίους ὑπολογισμοὺς του, πρότασιν τοῦ μνημονευθέντος χωρίου του - ὅποτε καὶ σχετικὴ ἐπικεφαλὴς («Εὐσέβιος» ἢ «Εὐσεβίου» ἢ τι παρόμοιον) προσθετέα.

Ὅπως ὅμως καὶ νὰ ἔχη τὸ πρᾶγμα ὡς πρὸς τὴν ἀναφορὰν τῆς Συγκελλείου πληροφορίας, σαφέστατον εἶναι ὅτι ἡ χρονολόγησις τῆς ἐπωνύμου ἀρχῆς τοῦ Κρέοντος διὰ τὸ 683/2 π.Χ. συνδέεται ἄμεσα πρὸς τὸν συγχρονισμὸν τοῦ 3^{ov} ἔτους τοῦ Αἰσχύλου πρὸς τὸ α' ὀλυμπιακὸν κατὰ τὸν Εὐσέβιον. Ἐὰν ἰσοχρονίσωμε τὸ 2° ἔτος ἀντιθέτως πρὸς τὸ Ὀλ. 1.1, ὁ Κρέων τοποθετεῖται ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὰς προρηθεῖσας πηγὰς τὸ 682/1 π.Χ. Σημειῶ ὅτι ὁ αὐτὸς μεταχρονισμὸς καταβιβάζει κατὰ ἓν ἔτος καὶ τὴν χρονολογίαν τῆς ἀλώσεως τῆς Τροίας, ἢ ὅποια κατὰ τοὺς πίνακας τοῦ Εὐσεβίου συνέβη τὸ 1182/1 π.Χ.: τὸ ἕτερον ἔτος ὑστερήσεως ὡς πρὸς τὴν δεδηλωμένην Ἐρατοσθένειον χρονολογίαν, ὀφείλεται εἰς τὴν ἀκατανόητον ἀποψιν τοῦ

Εὐσεβίου ὅτι τὸ διάστημα ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἕως τῆς α' Ὀλυμπιάδος συμποσοῦται εἰς 405 (κατὰ τὴν Ἀρμενικὴν μετάφρασιν) ἢ 406 (κατὰ τὸν Τερώνυμον) ἔτη (ἀναλόγως τοῦ ἐὰν θεωροῦνται οἱ ἀγῶνες μόνον ἢ τὸ πρῶτον ὀλυμπιακὸν ἔτος αὐτῶν) ἀντὶ τῶν κανονικῶν 407 ἢ 408 ἐτῶν (ἄνευ ἢ μετὰ τοῦ ἀναφερθέντος ἔτους). Καὶ περαιτέρω: ὄχι μόνον ἡ νέα, ἐνιαυσίας ἀποκλίσεως, χρονολόγησις τῆς πρώτης ἐτησίου ἀρχοντείας δὲν ἐρείδεται ἐπὶ ἐτέρας βαρυνούσης πηγῆς ἰκανῆς νὰ ἀντισταθμίση ποσῶς τὸν προηγηθέντα καθορισμόν· ὄχι μόνον, συνεπῶς, ἡ εἰσαγωγή τῆς πρέπει νὰ ἀποδοθῆ εἰς ἐσωτερικὰς ἀναγκαιότητας τοῦ Εὐσεβιανοῦ συστήματος· ἀλλὰ καὶ βεβαιούμεθα εἰς τὴν ἀπόρριψίν τῆς καταγιγνώσκοντες τὴν ἀκριβῆ αἰτιολογίαν τῆς. Ἐστὼ καὶ ἐλάχιστον τμῆμα τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωάθαμ ἔπρεπε νὰ περιλαμβάνεται ἐντὸς τῆς πρώτης Ὀλυμπιακῆς τετραετίας συμφώνως πρὸς τὴν ἀνωτέρω λεπτομερῶς ἀναπτυχθεῖσα παρανόησι τῶν Ἀφρικανικῶν χρονολογισμῶν ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου. Μεταχρονισμὸς ὅμως ἑνὸς ἔτους θὰ ἐξέβαλλε παντελῶς τὸν Ἰωάθαμ τῶν ζητουμένων ὁρίων, ἀφοῦ καὶ ὡς ἔχει ὁ πίναξ ὁ Ἰωάθαμ βασιλεύει τοὺς 9 περίπου τελευταίους μῆνας τοῦ 4^{ου} ἔτους τῆς α' Ὀλυμπιάδος (pp. 78-9 ed. Schöne). Βεβαίως θεωρητικῶς θὰ ἐδύνατο νὰ διορθωθῆ ἡ ἀνωμαλία διὰ μιᾶς ἐνιαυσίου σχετικῆς μετατοπίσεως τῶν δύο συστημάτων, τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Ἑβραϊκοῦ. Ἀλλὰ ταῦτα εἶχαν ἤδη πολλαπλῶς συσχετισθῆ, καὶ οἱ πίνακες βασιλειῶν καὶ ἐτῶν βασιλείας καθορισθῆ εἰς τὴν συνεξάρτησίν των βάσει τῶν διασταυρουμένων καὶ ἀλληλοελεγχομένων συγχρονισμῶν. Τὸ ὅτι ὅμως τὸ σύστημα ἐμπεριέχει τοιοῦτου εἴδους βεβιασμένους ἐξαρμονισμούς, ἀδιαλύτους ἐγκαταλεῖπον τὰς γενετησίους ἀνωμαλίας των, ὑφαιρεῖ, βεβαίως, τῆς τελειότητός του. Πρέπει πάντως νὰ σημειωθῆ ὅτι μείζων γενικὴ πηγὴ τῆς σχετικῆς ἐλαττωματικότητος τῶν Χριστιανικῆς προελεύσεως Χρονογραφιῶν ὡς πρὸς τὴν πληρότητα τῆς ἐπάρκειάς των διὰ τὰς χρήσεις τοῦ κλασσικοῦ ἐρευνητοῦ, ὀφείλεται εἰς τὴν

προσπάθειάν των νὰ συναρμόσουν ἑβραϊκὴν καὶ ἑλληνικὴν ἱστορίαν, καὶ περὶ κέντρον, μάλιστα, βιβλικόν.

Ἐν ἄλλο, σχετικώτατον, δεῖγμα Εὐσεβιανοῦ βιασμοῦ, ἀνευρίσκομεν εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ β' ἔτους τοῦ Αἰσχύλου ὡς τοῦ τῆς τελέσεως τῆς α' Ὀλυμπιάδος, ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου 12ου. Ὁ Σύγκελλος προσφέρεται σεμνότερος καὶ ἀληθέστερος, διατηρῶν τόσον τὴν ὀρθὴν δεκαετίαν, ὅσον καὶ τὸν ἀκριβῆ ἰσοχρονισμόν. Ἀκολουθεῖ ἀναμφιβόλως καὶ τὸν Ἀφρικανὸν ἐδῶ, ὡς πολλαχοῦ, διαπρυσίως συχνά, διατρανῶν τὴν ἐκτίμησίν του πρὸς τὴν «ἰερότητα» ἐκείνου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἔντονον καὶ ἐκδηλον ἀπαρέσκεϊάν του πρὸς τοὺς «παραλογισμοὺς» τοῦ «ἐμβροντήτου» Εὐσεβίου. Ἀλλ' ἐνδιαφερότερον εἶναι διὰ τὸ προκείμενον νὰ προσδιορισθοῦν οἱ χρονολογισμοὶ τοῦ Καστορος, ἐφ' οὗ ἐδράζονται διὰ τὰ κατὰ τὴν Ἀθηναϊκὴν, Σικυώνιον καὶ Ἀργεῖαν διαδοχὴν βασιλειῶν τόσον ὁ Εὐσέβιος (ρητῶς παραθέτων τὴν Καστόρειον σύνοψιν εἰς τὸ Α' βιβλίον τῶν Χρονικῶν του) ὅσον καὶ ὁ Ἀφρικανὸς (δεδομένης τῆς συμπτώσεως πρὸς τὰς βασικὰς Καστορείους χρονολογήσεις τοῦ Συγκέλλου, μὲ ἐιδικὴν μνείαν σποραδικῶν Ἀφρικανικῶν ἀποκλίσεων).

Τὸ ὅτι ὁ Καστορ υἰοθετεῖ τὴν περίοδον τῶν 407 ἐτῶν ἀπὸ Τροίας ἀλώσεως μέχρι α' Ὀλυμπιάδος, εἶναι βέβαιον τόσον ἀπὸ τὴν καθολικὴν μετερατοσθένειον ἀποδοχὴν τῆς, ὅσον καὶ ἐκ τῶν διατηρουμένων ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου προσδιορισμῶν του, ἀτυχῶς διεφθαρμένων μὲν, ἐν μέρει ἐνταῦθα, ἀσφαλῶς ὅμως ἀποκαθισταμένων. Οὕτω, κατὰ τὴν Ἀρμενικὴν μετάφρασιν τοῦ α' βιβλίου τῶν Χρονικῶν τοῦ Εὐσεβίου (συνεπικυρουμένην ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν σωζομένων ἀποσπασματίων) ὁ Καστορ προσέειδε (pp. 179-80 ed. Schöne): "(b) Post quos Agamemnon annis +XXX+. Cujus tempore, anno XVIII, Ilion captum est. (c) Egistus, annis +XVII+. (d) Orestes et Tisamenus, Penthilusque et Kumetes (= Κομήτης), annis LVIII, usque ad Heraklidarum irruptionem, quando Peloponnisum ceperunt. A quo usque ad demigrationem Jonum e regione, anni LX,

et ab Jonum demigratione usque ad primam olympiadem anni CCLXVII". Τὴν ἀβεβαιότητα περὶ τῶν ἐτῶν βασιλείας Ἀγαμέμνονος καὶ Αἰγίσθου διατηρεῖ ὁ Σύγκελλος, παρέχων τὰς αὐτὰς πληροφορίες ἄνευ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κάστορος (p. 234): «μεθ' οὓς Ἀγαμέμνων, Ἀτρέων παῖς, ἔτη σὺν ἀδελφῶ Μενελάῳ κατὰ μὲν τινὰς λγ', κατὰ δὲ ἄλλους λ' ἢ καὶ κη'. Αἰγισθος ζ' ἢ ιζ'. Ὀρέστης, Ἀγαμέμνονος υἱὸς καὶ Πενθίλος καὶ Κομήτης <καὶ Τισαμενὸς> (προφανῶς προσθετέον) ἔτη νη'. Ἡρακλειδῶν κάθοδος, οἱ Πελοπόννησον λαβόντες ἐκράτησαν μετὰ τοὺς Πελοπίδας [ἔτη νη'] (ἐπανάληψις ἐκ τῆς προηγουμένης σειρᾶς ἀθετητέα). ἀφ' ἧς ἐπὶ τὴν Ἰώνων ἀποικίαν ἔτη ξ'. ἀπὸ δὲ τῆς Ἰώνων ἀποικίας ἐπὶ πρώτην Ὀλυμπιάδα ἔτη ἀναγράφουσι σξζ'». Συγκρίνοντες τὰ χωρία ταῦτα πρὸς τὸ τοῦ Κλήμεντος ἀναγράφον τὰς ἀντιστοιχοῦσας χρονολογήσεις τοῦ Ἐρατοσθένος ἀπεμπολοῦμεν κάθε ἀμφιβολίαν μήπως ὁ Κάστορ δὲν ἠκολούθει τὴν χρονολογικὴν vulgatam ἐν προκειμένῳ. Τὰ ἔτη ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Τροίας μέχρι τῆς Καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν πρέπει νὰ εἶναι 80. Τὰ τηροῦν κατὰ πρόθεσιν ὁ Εὐσέβιος (κατὰ τὴν Ἀρμενικὴν μετάφρασιν) καὶ ὁ Ἰερώνυμος, τοποθετοῦντες ὁμοφώνως τὴν πτῶσιν τῆς Τροίας τὸ 835 A.Abr. καὶ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν τὸ 916 (ὅπου καὶ ἀριθμεῖται τὸ 1^{ον} Εὐρυσθέως) – μὲ τὴν ἀναφορὰ μιᾶς ριζικῶς διαφορετικῆς χρονολογήσεως εἰς τὸ 869 (κατὰ 47 ἔτη ὑψηλοτέρας τῆς συνήθους καὶ προσεγγιζούσης τὴν τοῦ Τιμαίου καὶ Κλειτάρχου v. Κλήμης, *Στρωματεῖς*, I, p. 337A (Sylburg), ἐν ἤδη ἀναφερθὲν χωρίον. Ἀλλὰ προσεκτέα ἢ διὰ τὰς χρονολογικὰς ἀναζητήσεις ἀνεξήγητος εὐχέρεια εἰς προσαρμογὰς ἀθεμίτους καὶ ἀντιστρόφους τῶν στοιχείων ἠλλοιουμένων κατὰ τι πρὸς ἄρμονισμὸν ἀντὶ τῆς ἀναδιαρθρώσεως τοῦ συστήματος πρὸς ἐξάλειψιν προκυπτουσῶν ἀνωμαλιῶν. Διότι εἶδομεν ὅτι ἡ ἀκριβὴς ἀπόστασις τῶν ἐξεταζομένων γεγονότων εἶναι κατὰ Ἐρατοσθένην περίπου 79 πλήρη ἔτη, τοῦ προγενεστέρου συμβάντος περὶ τὸ τέλος τοῦ 1184/3 π.Χ., τοῦ δὲ ὑστερωτέρου κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 1104/3 π.Χ., ὥστε γενομένης τῆς πτώσεως τῆς Τροίας κατὰ

τὸ μέσον τοῦ ἑβραϊκοῦ ἔτους 835 A.Abr., οἱ Ἡρακλείδες κατήλθον κατὰ τὸ θέρος τοῦ 914 A.Abr., αὐστηρῶς εἰπεῖν. Απόκλισις ἐπομένως ἀπὸ τὴν ἀπόλυτον ἀριθμητικὴν χρονολογικὴν τάξιν (835+80 = 915 A.Abr.) θὰ ἦτο νοητὴ μόνον ἐπὶ τὰ ἐλάσσονα, ὄχι δὲ πρὸς τὰ μείζονα. Ἄν καὶ ὀρθώτερον θὰ ἦτο νὰ τοποθετηθῆ ἡ κάθοδος τὸ 914, τὸ δὲ α' ἔτος τοῦ Εὐρυσθέως εἰς τὸ 915 A.Abr. κατὰ τὴν πολλάκις ἐπισημανθεῖσαν διαφοροποίησιν. Ἐκτὸς πλέον ἐὰν ἤθελε κανεὶς νὰ παρεμβάλλῃ μείζον διάστημα ἀπὸ τῆς καθόδου μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Εὐρυσθέως - ἀλλὰ οὐδὲ Χριστιανὸς χρονογράφος, ὑποθέτω, θὰ ἰσοχρόνιζε ρητῶς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὰ δύο γεγονότα! Τὸ 18^{ov} ἔτος τοῦ Ἀγαμέμνονος φαίνεται ἐπίσης ἀσφαλές (διὰ τὴν γενικὴν ἀποδοχὴν του cf. Κλήμης, *Στρωματεῖς*, I, 104,1 =p.381 Potter = p. 67 Staehlin, εἰς ἓν χωρίον περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἡμερομηνίας τῆς ἀλώσεως τοῦ Ἰλίου ἐπαναλαμβανόμενον ὑπὸ Εὐσεβίου, *Προπαρασκευή*, X p. 498B), - ὡς καὶ ἡ συνέχισις τῆς βασιλείας του ἐπὶ τινα ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἀκολουθουμένης μιᾶς γνωστῆς ἀποκεκλιμμένης παραδόσεως. Τὰ *Excerpta Graeco-Latina Barbari*, ἀκολουθοῦντα ἀκόμη καὶ ὡς ἔχουν, τὴν Καστόρειον χρονολόγησιν στενῶς*, καταφάσκουν ἀμφότερα (pp.

* Ἄν καὶ διαφέρουν συναριθμοῦντα αὐτὸν τὸν Πέλοπα εἰς τὰς Ἀργειομυκηναίας διαδοχάς. Σαφῶς ὁ Κάστωρ οὐδὲν ἐγνώριζε περὶ αὐτοῦ, v. Εὐσεβίου, *Χρονικά Α'*, p. 177 καὶ pp. 179-80 ed. Schöne. Αντιθέτως ὁ Σύγκελλος, σφαλερῶς καὶ ἐν συγχύσει ἐπικαλούμενος τὴν Ὀμηρικὴν μαρτυρίαν περὶ τῆς διαδοχῆς τῶν Πελοπίδων, v. κυρίως pp. 294-5 (cf. P. 234) - ἀναφερομένην εἰς τὴν παρουσίαν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἡγεμονίαν ἐν γένει, ὄχι δὲ εἰς τὴν Ἀργεῖαν βασιλείαν των. Βεβαίως, τὸ ἀληθές εἶναι τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀπορριπτόμενον (p. 295): «τινὲς δὲ διαφέροντα λέγοντες μετὰ Ἀκρίσιον εἰς Μυκῆνας μετατεθείσης τῆς ἀρχῆς τῶν Ἀργείων, βασιλεῦσαι Περσέα, Σθένηλον, Εὐρυσθέα πρὸ τοῦ Ἄτρεως, Πέλοπος μνήμην οὐδ' ὄλως ποιούμενοι οἷς οὐχ ἐτόμεθα μάρτυρα ἔχοντες τὸν Ὀμηρον» - ἀμάρτυρον! Εἰς τοὺς «τινάς» ἀνήκει ὁ Απολλόδωρος εἰς τὴν *Βιβλιοθήκην* του (v. II, 24-56· ὁ Εὐρυσθεὺς τελευταῖος Δαναΐδης βασιλεὺς Τίρυνθος καὶ Μυκητῶν v. §§53, 73-74, 75-6. Ἀκολουθοῦν ὁ Ἄτρεὺς καὶ Θυέστης ἐν Μυκῆναις, *Ἐπιτομή*, 2, 11). Ἡ παλαιὰ γραμμὴ συνέχισε νὰ ἡγεμονεῖ εἰς τὸ νότιον τμήμα τῆς Ἀργείας Πεδιάδος, ἀπ' Ἄργους, περιλαμβάνοντες καὶ τὴν Τίρυνθα κατ' Ὀμηρον, ὄντως νῦν. - Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκθέσεως περὶ τῆς μετὰ Ἀκρίσιον Ἀργείας διαδοχῆς ὁ Σύγκελλος σημειοῖ (p. 294): «Μετὰ Ἀκρίσιον, ὡς φασι, τῆς ἀρχῆς τῶν Ἀργείων εἰς Μυκῆνας μετατεθείσης διεγένοντο βασιεῖς οἶδε: Περσεύς, ὃς ἀνείλεν ἀκουσίως τὸν Ἀκρίσιον (ἀκριβῶς ὡς διηγείται ὁ Απολλόδωρος), Σθένης, Εὐρυσθές, Πέλοψ, Ἄτρεὺς, Θυέστης, Ἀγαμέμνων, Αἰγισθος, Ὀρέστης, Τισαμενός, Πενθίλος (διορθωτέον ἀντὶ Πενθεὺς) καὶ Κομήτης· μεθ' οὗς Ἡρακλεϊδῶν Κάθοδος». Καὶ ὁ Εὐρυσθεὺς καὶ ὁ Πέλοψ εἶναι ἀτάσθαλον. Ἡ, ὕγιεινως, θὰ θέσωμεν τοὺς Πελοπίδας μετὰ τὸν Εὐρυσθέα ὡς ἐλέχθη, ἢ ἀκαταλλήλως καινοτομοῦντες, θὰ εἰσαγάγωμε τὸν Πέλοπα μετὰ τὸν Ἀκρίσιον καὶ εὐθὺς κατόπιν τοὺς Πελοπίδας, ὡς αὐτὸς ὁ Σύγκελλος ποιεῖ εἰς τὸ χρονολογραφεῖον του καὶ τὰ *Excerpta GraecoLatina Barbari* (p. 291 Finckk). Τὰ τελευταῖα ὀνόματα εἶναι ἀκριβῶς τὰ ὑπὸ τοῦ Κάστορος ἀναφερόμενα. Ὅμοιως ὁ Hieronymus (ad 711 A.Abr = 1^{ov} Εὐρυσθέος) καὶ ἡ *Versio Arm.* τῶν Κανόνων τοῦ Εὐσεβίου (ad 705 A.Abr = 31^{ov} Ἀκρίσιου) σημειοῦν (pp. 42-3 ed. Schöne): «Post Acrisium in Mycenae Argivorum imperio translato hi reges fuerunt: Perseus, Sthevelus, Eurystheus (συμπωματικῶς παραλείπεται τὸ ὄνομά του ὑπὸ τῆς V.A.), Atreus (παραλείπεται τὸ ὄνομά του ὑπὸ τῆς V.A. ἴσως ἐπὶ σκοπῶ, διότι συμφώνως πρὸς μίαν παράδοσιν, ἢ ὅποια

290-1 ed Finck): «Μετὰ τούτους Ἀγαμέμνων Ἀτρέως ἔτη λγ'. – Συνάγονται τοίνυν ἀπὸ Ἰνάχου βασιλέως ἕως ἐρημώσεως Ἰλίου, ὃ ἐστὶν ὀκτωκαιδεκάτω Ἀγαμέμνονος, ἔτη ψη'. Ἀπὸ τῆς Ἰλίου ἐκπορθήσεως ἕως τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἔτη υζ'. Καὶ Πορφύριος δὲ ἐν τῇ φιλοσόφῳ ἱστορίᾳ οὕτως εἶπεν (ἀναφέρον τὴν γνώμην τοῦ Ἀπολλοδώρου, συνάδουσαν πρὸς τὰ τοῦ Ἐρατοσθένους· apud Εὐσέβιον, *Χρονικῶν βιβλ. Α'* (pp. 189-90 ed. Schöne)). Μετὰ δὲ Ἰλίου ἐκπόρθησιν Ἀγαμέμνονος λοιπὰ ἔτη ιε'». Ὁμοίως ὁ Εὐσέβιος εἰς τοὺς Πίνακάς του σημειοῖ ad *A.Abr.* 817 (Ἀρμεν.Μετ. p. 50 ed. Schöne): “Micenis regnavit Agamemnon annisXXXV, cuius anno XVIII Ilium captum est”. Ἀλλὰ τὸ 18^ο ἔτος μὲ πρῶτο τὸ 817 εἶναι τὸ 834 *A.Abr.*, καὶ ὄχι τὸ 835· τῆς ἀμελείας πλέον ἐγγιζούσης τὰ ὅρια τῆς προχειρότητος ἐν ὄψει τῶν ἀνωτέρω σχετικῶς παρατεθέντων. Ἄλλ' ἀποδοτέον τὸ σφάλμα εἰς τὸν μεταφραστὴν καὶ τοὺς ἀντιγραφεῖς – εἰ μὴ καὶ εἰς τὸν σύγχρονον ἐκδότην. Πάντως, μὲ τὰ 15 ὑπολειπόμενα ἔτη τοῦ Ἀγαμέμνονος, τὰ 2 τοῦ Αἰγίσθου (ἀφοῦ τοποθεεῖ τὸν

ἀναφέρεται ad 814 *A.Abr.*, ὁ Ἀτρέως ἐβασίλευσε ἐν Ἄργει καὶ ὁ Θυέστης ἐν Μυκῆναις· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι συμβατικὸν καὶ ἀποσκοπεῖ εἰς τὸ νὰ ἀποσαφηνίσῃ τὴν πεπλεγμένη διαδοχὴν ἢ καὶ συμβασιλείαν τῶν δύο. Οἱ παλαιοὶ Δαναῖδες διετήρησαν ἐρείσματα καὶ ἐπιρροὴν εἰς τὸ Ἄργος ἐπὶ πολὺ), Thyestes, Agamemnon, Aegisthus, Orestes et Tisamenus et Penthilus et Cometes usque ad Heraclidarum discensum”. Ἡ σύμπτωσης ὄχι μόνον στὰ ὀνόματα (ἐνῶ καὶ κατ' αὐτὸ συνήθως ἀναφέρονται μόνον οἱ Ὀρέστης καὶ Τισαμενός) ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν *συλλογικὴν ἐκφορὰν* τῶν καθιστοῦν τὴν Καστόρειον προέλευσιν τῶν πληροφοριῶν ἀδιάφυστον (ἀναφέρει ὁ Κάστωρ π.χ. apud *Χρονικά Α'* Εὐσεβίου (pp. 179-80 Schöne): «Ὀρέστης καὶ Τισαμενός καὶ Πένθιλος καὶ Κομήτης ἔτη νη' μέχρις Ἡρακλειδῶν καθόδου»). Πρὸς τὴν αὐτὴν πηγὴν συντρέχει καὶ τὸ ἄθροισμα τῶν ἐτῶν τῆς Ἀργείας βασιλείας μέχρι καὶ Ἀκρισίου, τὸ περιεχόμενον εἰς τὴν αὐτὴν πρὸς τὴν καὶ τὰ ἀνωτέρω περιλαμβάνουσαν σημείωσιν τῆς V.A. (543 ἔτη ἀντὶ τῶν τοῦ Κάστορος 544) ὡς καὶ ἐν γειτονικῷ μετασχημῶ διαστήματι ὑπὸ τοῦ Ἰερωνύμου (544 ἀκριβῶς) – Ἡ διαδοχὴ Εὐρυσθέως-Ἀτρέως ἐν Μυκῆναις, παραδίδουσα τὴν Δαναϊκὴν σκυτάλην εἰς τοὺς Πελοπίδας, βεβαιοῦται καὶ ὑπὸ τῶν περὶ τοῦ Ὑλλου παραδεδομένων καὶ τῆς ἐπιχειρηθείσης ὑπ' αὐτοῦ Καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν (v. Ἡρόδοτος, IX, 26-7; Διόδωρος, IV, 58). Οἱ Ἡρακλειδαί, ὡς Δαναῖδες, ἐπιχειροῦν νὰ ἀνακτήσουν τὴν ἐξουσίαν «μετὰ τὸν Εὐρυσθέως θάνατον» (Ἡρόδοτος IX, 26,2), ὅστις καὶ τοὺς ἐξέβαλε τῆς Πελοποννήσου. «Ἀτρέως δὲ μετὰ τὴν Εὐρυσθέως τελευτὴν καταλαβόμενος τὴν ἐν Μυκῆναις βασιλείαν κ.τ.λ.» (Διόδωρος, *loc.cit.*), καὶ ἀκολουθεῖ ἢ ἐν Ἰσθμῷ ἀντιπαράταξις (τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ἀχαιῶν καὶ Ἰώνων νῦν τὰ τοῦ Πελοπίδου κρατυνόντων) καὶ ἡ ἀνδραγαθία τοῦ Ἐχέμου, βασιλέως Τεγεατῶν, κατὰ τὴν πρὸς Ὑλλον μονομαχίαν. Ὁ Εὐρυσθεὺς ἀπέθανε κατὰ τὴν πρὸς Ἡρακλείδας ἐν αὐτῇ τῇ Ἀττικῇ ἐκστρατείᾳ του ἡττηθεὶς (Θουκυδίδης I, 8; Διόδωρος IV, 57; Ἀπολλοδώρος, *Βιβλιοθήκη*, II, 168; Παιουσανίας I, 44, 10; VIII, 5, 1 ὅπου καὶ διορθῶναι ἑαυτὸν σφάλλοντα ἐν I, 41, 2 ὡς πρὸς τὸν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ὑλλου βασιλεῖα τῶν Μυκηναίων; Στράβων VIII p. 377; καὶ βεβαίως Εὐριπίδης, *Ἡρακλεῖδες* 859 sqq. μέχρι τέλους; Ἰσοκράτης *Παναθηναϊκός* 78 = p. 273 Stephanus; *Πανηγυρικός*, 15 = p. 52 St.). Ὁ Στράβων, *loc.cit.*, καταδηλοῖ συντόμως τὴν ὅλην συνάφειαν: «ἔκτισε δ' αὐτὰς (sc. τὰς Μυκῆνας) Περσεύς, διεδέξατο δὲ Σθένης, εἶτ' Εὐρυσθεὺς· οἱ δ' αὐτοὶ καὶ τοῦ Ἄργους ἐβασίλευσαν. Εὐρυσθεὺς μὲν οὖν στρατεύσας κ.τ.λ. ... αἱ δὲ Μυκῆναι μετέπεσον εἰς τοὺς Πελοπίδας, ὁρμηθέντας ἐκ τῆς Πισατίας, εἶτ' εἰς τοὺς Ἡρακλείδας καὶ τὸ Ἄργος ἔχοντας». Οὐδὲν διαυγέστερον. Οἱ Μυκηναῖοι οἱ ἴδιοι προυβάλλοντο τὸν Ἀτρέα φοβούμενοι τοὺς Ἡρακλείδας (Θουκυδίδης *loc.cit.*).

Ὀρέστην εἰς τὸν 854 A.Abr.), καὶ τὰ 62 τοῦ Ὀρέστου (καὶ τῶν περὶ τὸν Ὀρέστην πρέπει νὰ συμπληρώσωμεν), τηρεῖ κατὰ πρόθεσιν τὴν 80-ετῆ περίοδον. Τὴν ἄλωσιν κατὰ τὸ 18^{ον} ἔτος τοῦ Ἀγαμέμνονος υἰοθετεῖ καὶ ὁ Σύγκελλος (p. 320) ἐν μέσῳ μιᾶς ἐκδήλου καὶ σημαντικῆς ὅσον καὶ ἰδιορρυθμοῦ διαφοροποιήσεως ἀπὸ τοῦ Καστορείου τύπου κατὰ τε τὴν διαδοχὴν (καταρίθμησις τοῦ Πέλοπος καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν Πελοπιδῶν ἀμέσως μετὰ τὸν Ἀκρίσιον) καὶ τὰ ἔτη βασιλείας. Κατ' ἀμφοτέρω διαγιγνώσκω ὑφειμένης ποιότητος (μᾶλλον αὐτόχρομα καὶ αὐτογενῶς Συγκελλείους) μονορρεπεῖς ρυθμίσεις. Τὴν, ἐπὶ τὸ ἐφικτόν, διάγνωσιν τῆς ἀνωμαλίας καὶ τῆς αἰτίας τῆς, ἐποίησα κατὰ τὴν ἀσφάλισιν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ καταλόγου βασιλειῶν. Ὑπομιμήσκω ἐδῶ ὅτι βέλτιστη βεβαιότης ἐρείδεται ἐπὶ στερεοῦ ὑπεδάφους πολλαπλῶν, διασταυρουμένων ἐπικυρώσεων – καὶ ἐπικαλοῦμαι τὰ ἐκεῖ προηγηθέντα πρὸς μείζονα ἐφησυχασμόν. –

Πρὶν προχωρήσω ἀναφέρω καὶ τὰς ἀτασθαλίας τοῦ Τερωνύμου. Τοποθετεῖ τὸν Ἀγαμέμνονα τὸ 821 A.Abr. ἀναφέρων 35 ἔτη βασιλείας, τὴν πτῶσιν δὲ τῆς Τροίας κατὰ τὸ 15^{ον}. Καὶ ἡ μὲν τελευταία ἀνευρίσκεται δεόντως τὸ 835 A.Abr. Ἄλλ' ὁ διαδεξάμενος Αἴγισθος ἐμφανίζεται τὸ 841 ἀντὶ τοῦ ὑπολογιστικῶς ὀρθοῦ 856, καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ὀρέστης τοποθετεῖται μετὰ 2 ἔτη τὸ 843, τὸ δὲ 860 (μετὰ 17 ἔτη, καὶ ὄχι 15 ὡς δηλοῦται ad 843) ὁ Τισαμενός. Ἡ κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν φέρεται, ὡς ἐδηλώθη καὶ ἐσχολιάσθη ἤδη, τὸ 916 A.Abr. Πρὸς κατανόησιν τῶν παραδόξων προσάγω δύο νοηματικὰ σχήματα μερικῆς ἀποκαταστάσεως. Ἡ δηλαδὴ ἀποδοτέα 20 ἔτη εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα, ὁπότε, εὐκαιρίας δοθείσης, καλὸν θὰ ἦτο νὰ προσάψωμεν 7 ἔτη εἰς τὸν Αἴγισθον ἀκολουθοῦντες οὕτως ἀκριβῶς τὴν Ὀμηρικὴν Ὀδύσσειαν (10^{ον} ἔτος ἀπὸ Ἰλίου ἀλώσεως ὁ φόνος τοῦ Αἰγίσθου, συμπληρωθέντων 7 ἐτῶν βασιλείας του)· ὁπότε ὁ Ὀρέστης θὰ τεθῆ τὸ 848 καὶ ἡ περίοδος Ὀρέστου, Τισαμενοῦ κ.λπ. θὰ καλύπτῃ 68 ἔτη ἀντὶ τῶν δεδομένων 58 (θεωροῦντες τὸ τελευταῖον ἀντιγραφικὸν σφάλμα - ὅπερ δυσπαράδεκτον ἀφοῦ ἐπαναλαμβάνεται). Ἡ θὰ

τηρηθῆ ἡ Ἰερωνύμειος ἐξαγγελία, ὁ Αἰγίσθος θὰ τεθῆ τὸ 856 (35 ἔτη μετὰ τὸ 821), ὁ Ὀρέστης τὸ 858 (σεβόμενοι τὴν τηρουμένην διετίαν) καὶ ἡ τελευταία περίοδος μέχρι τῆς Καθόδου θὰ συρρικνωθῆ εἰς τὸ ἀναφερόμενον μέγεθος τῶν 58 ἐτῶν. Ἀλλὰ βεβαίως οὔτε Καστόρειόν τι ἐνέχουν τοιαῦται ἀπόψεις οὔτε συνδυάζονται πρὸς τὶς ὑπὸ τοῦ Συγκέλλου μνημονευόμενας διαφοροποιήσεις διὰ τὰς περὶ τὴν πτῶσιν τῆς Τροίας Ἀργείας διαδοχάς. –

Τί εἶχε ὁ Εὐσέβιος εἰς τοὺς *Κανόνας* του; Δύσκολον νὰ μαντευθῆ ἀφοῦ τὰ πάντα ὄζουν *ad hoc* διευθετήσεων. Ἡ *Versio Armenia* προσγράφει τὸν Ἀγαμέμνονα εἰς τὸ 817 (μὲ 37 ἔτη καὶ 18^{ον}), δίδει τὴν ἄλωσιν τοῦ Ἰλίου τὸ 835, ἀναφέρει τὸν Ὀρέστην διὰ τὸ 854 καὶ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν προσαρτᾶ εἰς τὸ 916. Νὰ βελτιώσωμεν τὸ σύστημα διορθοῦντες τὸ 854 εἰς 858 (ἀποκαθιστῶντες οὕτω τὰ 58 ἔτη), καὶ ὑποθέτοντες ὅτι τὰ 6 προκύπτοντα ἔτη τοῦ Αἰγίσθου εἴτε ἀποτελοῦν μονοετῆ προσέγγισιν πρὸς τὸ Ὀμηρικὸν δεδομένον (οὐδόλως ἀπρόσμενον διὰ τὴν Εὐσεβιανὴν ἀβελτηρίαν) εἴτε καὶ ἐκφράζουν τάσιν οἰκειώσεως τῆς μοναδικῆς μεμαρτυρημένης ἀποκλίσεως ἀπὸ τὸ «ἑπταετὲς» τῆς Ὀδυσσεΐας, γ 305 μὲ τὸ «πενταετὲς» παρὰ τῷ *Etymologicum Magnum* ἐν Miller, *Mélanges de Littérature Grecque*, p. 285, ὡς πρὸς τὸν χρόνον βασιλείας τοῦ Αἰγίσθου; Ἡ ἴσως χειρουργικώτερα ἀλλ' ἀπορρωτικώτερα νὰ ἀναβιβάσωμε εἰς 8 (ὀμηρικῶς) τὰ ἔτη τοῦ Αἰγίσθου καταβιβαζομένων εἰς 33 τῶν τοῦ Ἀγαμέμνονος; – Τὴν αὐτὴν ἴσως σκέψιν ἐμβάλλουν καὶ τὰ 5 ἔτη τοῦ Συγκέλλου διὰ τὸν Αἰγίσθον. Κατὰ τὰ ἄλλα τὸ Συγκέλλειον χρονογραφεῖον διὰ τοὺς περὶ τὴν ἄλωσιν Μυκηναίους εἶναι λίαν τεταραγμένον τόσον ὡς πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Πέλοπος εἰς τὴν σειρὰν διαδοχῆς καὶ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ Εὐρυσθέως ἀφ' ἑνὸς τὴν τε ἀποσιώπησιν τῶν μετὰ Ὀρέστην Πελοπιδῶν ἀφ' ἑτέρου, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν γενικὴν συμπέσιν τῆς διαρκείας ὅλων τῶν βασιλειῶν, συμποσομένην συνολικῶς εἰς τέσσαρας περίπου δεκαετίας ἀπὸ Ἀκρισίου μέχρι Καθόδου. Ἡ ἐπισημειωθεῖσα ἀκατανόητος παράλειψις τῶν 33 ἐτῶν ἀρχῆς τῶν Καρνείων Ἰερέων ἐν Σικυῶνι πολλαπλῶς ἐκύκησεν τὴν

χρονολογικήν ροήν διὰ τὸν Ευσέβιον καὶ Σύγκελλον, πλείστην ἄσπουδον σπουδὴν καταβαλλόντας διὰ τὴν ἐξομάλυνσιν τῶν προκυπτουσῶν ἀνωμαλιῶν. –

Ἐπανερχόμενος εἰς τὰ μετὰ τὴν Ἄλωσιν: μὲ τὰς δύο ἀναληφθείσας σταθερὰς τῆς Ἀλώσεως κατὰ τὸ 18^{ον} ἔτος Ἀγαμέμνονος καὶ τῶν 58 ἐτῶν βασιλείας τοῦ Ὀρέστου καὶ τῶν Ὀρεσιδῶν πρὸ τῆς Καθόδου, προσνέμοντες δὲ εἰς Αἴγισθον διαδοχικῶς 7, 17 (τὴν ὑπὸ τοῦ Συγκέλλου ἀναφερομένην διαφοροποίησιν τῶν Χρονογράφων p. 235) καὶ 5 ἔτη (διὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐκτεθέντας λόγους), σχηματίζομεν τὰς διαδοχὰς οὕτως:

	A	B	Γ
Ἀγαμέμνων	18+15 = 33	18+5 = 23	18+17 = 35
Αἴγισθος	7	17	5
Ὀρέστης καὶ Ὀρεσιδαί	<u>58</u>	<u>58</u>	<u>58</u>
	80+18	80+18	80+18

θεωροῦντες ἀριθμητικὰ ἀπόλυτα καὶ περιληπτικὰ τὰ ἔτη, τὴν δὲ ἄλωσιν συμβάσαν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18^{ου} ἔτους τοῦ Ἀγαμέμνονος. Οὕτω ἐξηγοῦνται αἱ ἐπαναλαμβανόμεναι προσνεμήσεις 33 καὶ 35 ἐτῶν εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα, ὡς παρατηρήθη. Τὰ 30 ἔτη ποὺ ἀναφέρει ὁ Σύγκελλος ἐπίσης ὡς ἀποδιδόμενα, παρέχουν 10 εἰς τὸν Αἴγισθον, δηλαδὴ πλήρη τὴν ὀμηρικὴν δεκαετία ἀπὸ πτώσεως Ἰλίου ἕως τὴν δολοφονίαν τοῦ ἐπισυμβᾶσαν κατ' Ὀδύσειαν κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῶν περιπλανήσεων τοῦ Ὀδυσσεύς. Τέλος τὰ «κη'» (p. 235) διορθωτέα εἰς «κγ'», οὕτω πως ἀποκαθισταμένης καθολικῆς ἀρμονίας.

Ἐρωτᾶται ποίαν ἐναλλακτικὴν διάρθρωσιν ἠκολούθει ὁ Κάστορ. Τοῦτο εἶναι ἄδοτον λόγῳ τῆς διαφθορᾶς τοῦ σχετικοῦ χωρίου (v. supra p. 37)), καὶ μόνον πιθανολογητέον κατὰ τὸ εὐλογον. Συγχρονίζοντες τὸ 58^{ον} τοῦ Ὀρέστου καὶ τῶν Ὀρεσιδῶν μετὰ τοῦ 80^{ου} ἀπὸ Ἰλίου ἀλώσεως, λαμβάνομεν διὰ τὸ 1^{ον} τοῦ Ὀρέστου τὸ 23^{ον} ἀπὸ ἀλώσεως, καὶ τὸ 22^{ον} διὰ τὸ τελευταῖον τοῦ Αἴγισθου. Ἀσπαζόμενοι τὴν ἐν τῷ Καστορείῳ χωρίῳ ἀναφερομένην δεκαεπταετίαν διὰ

τὸν Αἴγισθον συνάγομεν τὸ 6^{ον} ἀπὸ ἀλώσεως διὰ τὸ 1^{ον} αὐτοῦ, τὸ 5^{ον} διὰ τὸ τελευταῖον τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὁ ὁποῖος λοιπόν, μὲ τὴν προμνησθεῖσαν προϋπόθεσιν ἀλώσεως τῆς Τροίας πληρουμένου τοῦ 18^{ου} αὐτοῦ, ἐβασίλευσε 23 ἔτη κατὰ τὸ σχῆμα Β ἀνωτέρω. Συμπαρακολουθεῖ τῇ ὑποθέσει τὸ εὐλογον: Φανταζόμεθα τὸν Ὀρέστην νήπιον ἀσύνητον, εἰ μὴ δι' ἐνστίκτου, κατὰ τὰ ἐν Αὐλίδι. V. Εὐριπίδου *Ἰφιγένειαν ἐν Αὐλίδι*, 1241-4, cf. v. 621 sqq. Τὸ τοῦ Ὀμήρου, *Ἰλιάς*, I, 142-3:

_____ τίσω δέ μιν ἴσον Ὀρέστη,
ὅς μοι τηλύγετος τρέφεται θαλίῃ ἐνι πολλῇ,

σαφῶς ὑποδηλοῖ βρεφικὴν ἢ νηπιακὴν ἡλικίαν τοῦ Ὀρέστου, ἀσχέτως τῆς ἀκριβοῦς σημασίας τοῦ «τηλύγετος». Τηλοῦ γεγονῶς ἦτοι προκεχωρημένης τῆς ἡλικίας τῶν γονέων γεννηθεὶς ἀρμόζει βέλτιστα. Οὕτω: «ἢ μεθ' ὄν οὐ παιδοποιεῖ τις» Σχόλια Β καὶ Τ *ad.loc.* Καὶ ὁ Ἀπολλώνιος, *Λεξικὸν Ὀμηρικόν*, s.v. Τηλύγετος: «κυρίως μὲν, ὁ τηλοῦ τῆς ἡλικίας γεγονῶς τοῖς γονεῦσι, μεθ' ὄν οὐκ ἂν τις γένοιτο» (τῆς ἐννοίας τοῦ ἰδιαζόντως ἀγαπητοῦ ἀκολουθούσης ἴσως ἐνέκειτο ἢ ὑπεννοεῖτο καὶ ἡ ἰδέα τοῦ *μονογενοῦς*, ἐπ' ἐσχάτοις καὶ ἀέλπτως ἀποκτηθέντος). Ὡς μεστῶς, κατὰ τὸ εἶκος, ὁ Ἡσύχιος s.v. «ὁ τηλοῦ τῆς ἡλικίας τοῖς γονεῦσι γεγονῶς, ἐπὶ γῆρα παῖς μονογενῆς». Καὶ ὑπερβολικῶς τὰ Σχόλια Α, Β, D εἰς *Ἰλιάδα* Γ, 175 ὡς καὶ τὸ *Μέγα Ἐτυμολογικόν* s.v.: «κυρίως δὲ τηλύγετοι καλοῦνται οἱ τηλοῦ τῆς γονῆς ὄντες παῖδες, ὃ ἔστιν οἱ ἐκ γερωντικῆς ἡλικίας σπαρέντες· δοκεῖ γὰρ τὰ μετὰ ἀπόγνωσιν τῆς παιδοποιΐας γεννώμενα μᾶλλον ἀγαπᾶσθαι». Τὰ γερωντικά, ἀδικαιολόγητα καὶ ἄχρηστα, ἰδίως ἀφοῦ πρόκειται περὶ τῆς «κυρίας» ἐννοίας. Μετριοτέρως ἢ Σούδα, s.v., μετ' ἀναφορᾶς εἰς *Ἰλιάδα* I, 143: «ὁ προήκουσι τοῖς γονεῦσι γεννώμενος, μεθ' ὄν οὐκέτι γεννήσεται, λέγεται τηλύγετος. Καταχρᾶται δὲ ἐνίοτε καὶ ἐπὶ τοῦ ἀγαπητοῦ, διὰ τὸ τοὺς ὀψίμους γεννηθέντας ἀγαπᾶσθαι». – Τὰς περαιτέρω ἐρμηνεύσεις τοῦ Φιλήμονος, δυνάμεθα νὰ δεχθῶμε κατὰ τὰς ἐννοιολογικὰς ἀποχρώσεις ἄνευ δεσμεύσεως ὡς πρὸς τὴν ἐτυμολογικὴν ἐγκυρότητα.

Φιλήμων παρατιθέμενος ἐξ ἀνεκδότου πηγῆς ὑπὸ τοῦ Villoison εἰς τὴν ἔκδοσίν του τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Ἀπολλωνίου: «Τηλύγετος, ὁ μονογενής· καὶ τηλύγετος ἐν μάχῃ, ἤγουν μόνος. Καὶ «τηλύγετος παῖς» παρὰ τοῖς παλαιοῖς οὐ μόνον "μεθ' ὄν οὐκ ἔστι τεκνώσασθαι", ἢ "ὁ μόνος υἱός", ἀλλὰ καὶ "ὁ τῆλε ὄντι τῷ πατρὶ γεννηθεὶς ἢ αὐξηθεὶς μετὰ γέννησιν". Παράδειγμα τοῦ προτέρου ὁ Τηλέγονος, ὁ τῆλε ὄντι τῷ Ὀδυσσεὶ γεννηθεὶς ἐκ τῆς Κίρκης· τοῦ δευτέρου δέ, Ὁρέστης ὁ Ἀγαμεμνονίδης, καὶ ὁ Τηλέμαχος τοῦ Ὀδυσσέως, ᾧ τοῦτο τὸ ὄνομα ἔπεσε ἐπειδὴ τῆλε μαχομένου τοῦ πατρὸς ἀνετράφη». Σαφεστάτη τοποθέτησις. – Παῖς ἄνηβος πρέπει νὰ εἶναι ὁ Ὁρέστης κατὰ Πίνδαρον ὅτε ὁ Ἄτρείδης καταπέφνεται νικητῆς ἐπιστρέψας, *Πυθιονίκης* XI, 17 sqq.:

τὸν (sc. Ὁρέστην) δὴ φονευομένου πατρὸς Ἀρσινόα Κλυταιμνήστρας
χειρῶν ὑπὸ κρατερῶν ἐκ δόλου τροφὸς ἄνελε δυσπενθέος,
ὁπότε Δαρδανίδα κόραν Πριάμου
Κασσάνδραν πολιῷ χαλκῷ σὺν Ἀγαμεμνονία
ψυχᾷ πόρευσ' Ἀχέροντος ἀκτὰν παρ' εὐσκιον
νηλῆς γυνά.

Και, v. 34:

_____ ὁ (sc. Ὁρέστης) δ' ἄρα γέροντα ξένον
Στρόφιον ἐξίκετο νέα κεφαλᾶ
Παρνασοῦ πόδα ναίωντ'· ἀλλὰ χρονίῳ σὺν Ἄρει
πέφνεν τε ματέρα θῆκέ τ' Αἰγίσθον ἐν φοναῖς.

Τὰ σχόλια διδάσκουν ἐπὶ τοῦ πρώτου χωρίου: «ιδίως (sc. κατ' ἰδίαν γνώμην διαφοροποιουμένην ἀπὸ τὴν γνωστὴν λογίαν παράδοσιν) δέ φησιν ὁ Πίνδαρος, Ἀρσινόην εἶναι τὴν Ὁρέστου τροφόν· Φερεκύδης δὲ Λαοδάμειαν λέγων αὐτὴν τὸν ταύτης φησὶ παῖδα ἀνηρῆσθαι ὑπὸ Αἰγίσθου νομιζόμενον Ὁρέστην εἶναι. Τὸν δὲ Ὁρέστην ἐκκλαπέντα εἶναι τριῶν ἐτῶν ὡς Ἡρόδωρος ἐν Πελοπίᾳ». Τὸ τελευταῖον εἶναι ἀδύνατον. Οὐδὲ δυνάμεθα νὰ ἀπαλύνωμεν τὸ κακὸν στοχαζόμενοι τὴν ἐκδοχὴν προασφαλίσεως τοῦ Ὁρέστου καὶ πολυετοῦς

παραμονῆς του ἐν Φωκίδι παρὰ Στροφίῳ συνωδὰ τοῖς ὑπ' Αἰσχύλου δραματοποιουμένοις (*Ἀγαμέμνων*, 868 sqq., cf. *Χοηφόροι*, 745 sqq.) ἀντιστατοῦντος τοῦ «ἐκκλαπέντα» πρὸς τὸν «εὐμενῆ δορύξενον Στρόφιον». Ἀλλ' ἴσως κάμνει τὴν ἀνάγκην, ἐκλογὴν ἢ Κλυταιμνήστρα. Ἴσως. Ἀλλ' ἴσως καί, ἀντὶ «τριῶν», ἀναγνωστέον «δεκατριῶν» ἐτῶν ἐν τῷ Σχολίῳ. Δυσχεραίνει ἡ μνεῖα τροφῶν διὰ, φέρε, δωδεκαέτι παιῖδα, ἀντὶ παιδαγωγῶν· ἀλλ' αὕτη ἀπλῶς διώδευσε τὰ τῆς σωτηρίου ὑφαρπαγῆς, ἢ τροφὸς ὡς πάλαι θρέψασα, ὄχι καὶ ὡς νῦν βρεφοκομοῦσα καὶ νηπιοτρέφουσα. Φανταζόμενοι λοιπὸν νήπιον τὸν Ὀρέστην κατὰ τὴν θυσίαν τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Ἰφιγενείας, ἀνευρίσκομεν αὐτὸν οὐδ' ἔφηβον κατὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ πατρὸς του, φερ' εἶπεῖν 12 ἐτῶν, νεανίαν δὲ 29 ἐτῶν ὅτε ἡ φρικτὴ του ἐκδίκησις ἀναπέμπει οὐρανόθι τὴν φήμην του. Μὲ βραχείας βασιλείας Αἰγίσθου καὶ συνεπῶς μακροτάτας Ἀγαμέμνονος, ἢ παντελῆς ἀπουσία καὶ τὸ πλήρες ἀνενέργητον τοῦ Ὀρέστου, νέου 26-28 ἐτῶν, κατὰ τὰ βυσοδομηθέντα κατὰ τοῦ πατρὸς του ἐγείρει σοβαρὸν πρόβλημα. Ἀντιθέτως τὸ τριακοντατριετές του κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς βασιλείας του ἀβιάστως συνάδει πρὸς τὴν παραδιδομένην διάρκειάν της, 28 ἔτη κατὰ τὰ *Excerpta Graeco-Latina Barbari* (pp. 290-1 ed. Finck) καὶ 23 κατὰ Σύγκελλον (A.M. 4335) - ἐνῶ τὰ 15 ἀναγραφόμενα ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου (ad A.Abr. 843), 17 δὲ τηρούμενα (ἀπὸ 843 μέχρι 860 ὅπου τίθεται ὁ Τισαμενὸς) μικρὸν βάρος ἐνέχουν ὡς ἐκ τοῦ κεκινημένου καὶ ἀσταθοῦς τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς προῖμου χριστιανικῆς χρονογραφίας.

Ἐπιβεβαιοῦται λοιπὸν ὅτι ὁ Κάστορ συναπεδέχετο τὴν περίοδον τῶν 407 ἐτῶν μὲ τοὺς μείζονας χρονογράφους (Ἐρατοσθένην καὶ Ἀπολλόδωρον) καὶ ἱστορικούς (Διόδωρον καὶ Διονύσιον). Αναδιφήσωμεν τὰς συνεπείας διὰ τὰς Ἀττικὰς διαδοχάς. Ἀνεφέρθη ὅτι ἡ ἄλωσις τῆς Τροίας συνέβη κατὰ τὸ 23^{ον} καὶ τελευταῖον ἔτος τοῦ Μενεσθέως. Ἀπὸ αὐτοῦ μέχρι καὶ τοῦ Ἀγαμνήστορος, 28^{ον} ἡγεμόνος τῶν Ἀθηνῶν, συνάγονται ἔτη 396 κατὰ τὰ προεκτεθέντα καὶ προηγουμένως θεμελιωθέντα Καστόρεια. Ὡστε πληρουμένου τοῦ 11^{ου} καὶ

ἀρχομένου τοῦ 12^{ου} ἔτους τοῦ Αἰσχύλου συνετελέσθη ἡ α΄ Ὀλυμπιάς, τοῦ πρώτου Ὀλυμπιακοῦ ἔτους ἰσοχρονίζοντος πρὸς τὸ 12^{ον} τοῦ Αἰσχύλου, κατὰ τὰ πολλάκις διασαφηθέντα. Ἐπικυροῦται λοιπὸν ἡ ἀναγραφή τοῦ Εὐσεβίου (*Χρονικῶν Α*, pp. 187-8 ed. Schöne) ὅτι κατὰ Κάστορα: «Εἰκοστὸς ἕνατος Αἰσχύλος Ἀγαμήστορος ἔτη κγ΄· ἐφ' οὗ ἔτει δωδεκάτῳ πρώτη Ὀλυμπιάς ἤχθη, ἦν ἐνίκα Κόροιβος Ἡλεῖος στάδιον». 12^{ον} καὶ ὄχι 2^{ον}. Καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν του, σὺν τῷ Συγκέλλῳ, ὄχι πρὸς τὸ τέλος (τοῦ 2^{ου}) σὺν τῷ Εὐσεβίῳ κατὰ τὰ λεπτομερῶς ἀνωτέρω διαμοιφθέντα.

Ἀλλὰ τότε, ἐπὶ τέλους διακαθαίρεται, ἐξέλιπεν ἡ ἀνάγκη τοποθετήσεως τῆς Κρεοντείου ἀρχοντείας τὸ 683/2 π.Χ. ἀντὶ τοῦ προκαθορισθέντος 682/1 π.Χ. (v. supra p. 35)). Διὰ τὸ προκειμένον δὲν ἔχει σημασίαν ἂν θὰ ἰσοχρονισθῆ τὸ πρῶτον ὀλυμπιακὸν ἔτος πρὸς τὸ 2^{ον} τοῦ Αἰσχύλου, λογιζομένων 2 ἐτῶν τοῦ διαδεξαμένου αὐτὸν Ἀλκμαίωνος, ἢ πρὸς τὸ 12^{ον} τοῦ Αἰσχύλου, Καστορείως, ὡς ἀπέδειξα, προσνεμομένων 12 ἐτῶν εἰς τὸν Ἀλκμαίωνα. Τὸ καίριον εἶναι ἂν ἡ Ὀλυμπιάς θὰ τοποθετηθῆ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἢ τὸ τέλος τοῦ ἀντιστοιχοῦντος Αἰσχυλείου ἔτους. Ὡστε καὶ ὁ Εὐσέβιος ἄκων προσεπικυρώνει τὸ 682/1 π.Χ. διὰ τὸν Κρέοντα κατὰ τὴν πρώτην ἐνιαύσιον ἀρχὴν. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει ὁ Κάστωρ, συνωδὰ τῇ διαβοήτῳ τετρανδρία χρονογράφων καὶ ἱστορικῶν, βεβαιοῖ τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές.

Καὶ εἰσέρχομαι τώρα εἰς τὴν ἐξέτασιν μιᾶς τρίτης σημαντικῆς πηγῆς, τοῦ περιφήμου *Παρίου Χρονικοῦ*. Τὸ Χρονικὸν δίδει, δίκην βραχυλογικῆς Ατθιδογραφίας, μὲ ἄξονα τὴν ἀθηναϊκὴν ἱστορίαν, τὰ σημαντικὰ γεγονότα ἀπὸ Κέκροπος κατὰ κατιούσαν σειρὰν χρονικῆς ἀποστάσεως ἕως ἄρχοντος ἐν Πάρῳ μὲν [Ἀστ]υάνακτος (ἢ [Εὐρ]υάνακτος ἢ τι τοιοῦτον), Ἀθήνησι δὲ Διογνήτου. Ἡ ἀρχοντεία τοῦ Διογνήτου τοποθετεῖται ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀναφερόμενα γεγονότα καὶ τὰς συγκλινούσας χρονολογήσεις των εἰς τὸ 264/3 π.Χ., ἢ μᾶλλον, θεωροῦντες τοὺς ἀριθμοὺς ἐτῶν κατὰ παγίαν ἀρχαίαν τακτικὴν ὡς περιεκτικὸς ἀμφοτέρους τῶν ἀκραίων ὄρων των, τὸ 265/4 π.Χ. Τὸ

χρονικὸν ευτυχῶς μὲν σημειοῖ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐνιαυσίου ἀρχοντείας, ἀτυχῶς ὁμῶς παρουσιάζει διὰ τὸ πρῶτον καὶ ἀρχαιότερον μέρος του δυσεπίλυτον ἐπιπλοκὴν. Ἀπὸ τοῦ 400/399 π.Χ. δηλαδή καὶ πρὶν, τὰ γεγονότα παρουσιάζονται ὑπερχρονολογημένα πρὸς τὰ ἄνω ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μὲ μόνιμον τάσιν ὑπερβιβασμοῦ τοῦ χρόνου των κατὰ ἓν ἔτος. Οὕτως διὰ τὴν περίοδον 480/79 – 400/399 π.Χ. τῆς βεβαίως καὶ γνωστῆς διαδοχῆς ἐνιαυσίων ἐπωνύμων ἀπὸ 13 περιπτώσεις ἐπιδεκτικὰς εὐθείας καὶ ἀμέσου διακρίσεως αἱ 2 μόνον εἶναι ὀρθῶς χρονολογημένοι, αἱ 9 ὑπερχρονολογοῦνται κατὰ 1 ἔτος, 2 δὲ ἀναβιβάζονται κατὰ περισσότερα ἔτη. Διὰ τὴν περίοδον ἀπὸ 510/9 – 480/79, μεταξὺ 5 ἐλεγκτῶν λημμάτων 3 προχρονολογοῦνται μονοετῶς, 1 ὑπερβαίνει καὶ τοῦτο, 1 δέ, μᾶλλον, ὀρθοχρονολογεῖται. Διὰ τὰ πρὸ τοῦ 510 π.Χ. γεγονότα θὰ ἀσχοληθῶ λεπτομερῶς ἐν συνεχείᾳ. Ὡστε, ἐπέχων ἀπολύτου κρίσεως πρὸς τὸ παρόν, σημειῶ ὅτι καίριον ἐν προκειμένῳ εἶναι νὰ διακριθοῦν σαφῶς δύο κατηγορίαι ἀποκλίσεων εἰς χρονολογήσεις· ἢ μία ἐκφράζουσα πραγματικὸν χρονικὸν σφᾶλμα ἢ διαφοροποίησιν, ἢ ἄλλη λανθασμένην ἢ ἰδιοσύστατον διάρθρωσιν τοῦ συστήματος τῶν χρονικῶν συντεταγμένων οὕτως εἰπεῖν. Π.χ. μεταξὺ τοῦ νὰ θεωρηθῆ συμβάν ὡς ὄντως προσαπτόμενον ὡς ἀνήκον εἰς διαφορετικὸν Ὀλυμπιακὸν ἔτος ἢ ἄλλον ἐπώνυμον καὶ τοῦ νὰ ἔχη ταραχθῆ ἢ συγχυθῆ ἢ ἀληθῆς τάξις ἀρχόντων ἢ νὰ ἔχουν συνδυασθῆ ἀνωμάλως ἀρχοντες καὶ Ὀλυμπιάδες λόγῳ λογιστικῶν καὶ συστηματικῶν ἀδεξιότητων καὶ ὄχι διὰ πραγματολογικὰς ἀστοχίας ἢ διαφορετικὰς ἐκτιμήσεις, ὑπάρχει ριζικὴ διαφορὰ παρ' ὅτι, κατὰ αἰσθητὸν ἀποτέλεσμα, τὰ δύο γένη συμπλέουν, συμπλέκονται καὶ ταυτίζονται.

Τὰ πραγματολογικὰ χρονολογικὰ ἴδια τοῦ Χρονικοῦ εἶναι σχετικῶς ὀλίγιστα. Ἡ ἐπισημανθεῖσα συστηματικὴ ἀπόκλισις ἀναγκαίως λοιπὸν ὀφείλεται εἰς ἀνωμαλίαν τῆς διαδοχῆς ἀρχόντων *μονοειδῆ*, ἀφοῦ δρᾷ ὁμοιοπτώτως, *ἀριθμητικὴν* μόνον, ἀφοῦ ἢ τάξις των τηρεῖται, καὶ *συμβάσαν* *περὶ τὸ 400 π.Χ.*, ἀφοῦ ἐκεῖ παρουσιάζεται ἡ διάσπασις τῆς ἐνότητος τῆς σειρᾶς

εις δύο υποσειράς, τρόπον τινα. Ἡ ἀπλουστάτη υπόθεσις πληροῦσα τὰς συνθήκας ἔχει οὕτως: ὁ Πάριος ἀναγραφεὺς ἐχρησιμοποίησε πλήρη κατάλογον τῶν Ἀθηναίων ἀρχόντων υποθέτων ὅμως ὅτι τὸ ἔτος ἀναρχίας (ἐπὶ Πυθοδώρου, 404/3 π.Χ.) ἔχει παραλειφθῆ. Προσέθετε διὰ τοῦτο ἀρχῆθεν ἐν ἔτος εἰς τὰς βάσει τοῦ πίνακος προκυπτούσας ἀπολύτους χρονικὰς ἀποστάσεις, κατεβίβασε ἐκ παραδρομῆς, ἢ καὶ ἐκ πραγματικοῦ λάθους, τὴν διαδικασίαν του αὐτὴν καὶ εἰς τὰ δύο λήμματα κάτω τοῦ ἔτους τῶν Τριάκοντα ὅπου διαπιστοῦται τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα (§§ LXV, LXVI), καὶ τέλος ἀνέστειλε τὴν πρόσθεσιν ἐφ' ἑξῆς, ἀναγράφων καθαρὰς τὰς ἀποστάσεις.

Ἡ προσεπικύρωσις τῆς υποθέσεως αὐτῆς διὰ τὴν περίοδον τοῦ 7^{ου} καὶ τοῦ 6^{ου} αἰῶνος θὰ ἐλεγχθῆ λεπτομερῶς ἐν συνεχείᾳ κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν σχετικῶν γεγονότων. Λογιζόμενοι πάντως τὸν μονοετῆ ὑπερχρονισμόν καὶ ἀναγιγνώσκοντες εἰς τὸ Πάριον Χρονικόν § XXXII (l. 48): «Ἀφ' οὗ κατ' ἐνιαυτὸν ἤρξεν ὁ ἄρχων, ἔτη ΗΗΗΗΔΔ» συνάγομεν $264/3 + 420 - 1 = 683/2$ π.Χ. διὰ τὸ ἔτος τοῦ Κρέοντος, κατὰ ἐν ὑπέριον τοῦ πολλαπλῶς καὶ πολυπόνως στερεωθέντος ἀνωτέρω. Καὶ ἐκεῖ ἀφίεμεν πρὸς τὸ παρὸν τὸ θέμα.

Ἀνοιγόμεθα ὅμως, τώρα, τέταρτον, εἰς ὀρίζοντας μείζονος προβληματισμοῦ, ἀντιμετωπίζοντες τὴν γνωμολογίαν τοῦ ὀρθοκρίτου ἀρχαιολόγου καὶ λογίου Πausανίου. Διὰ τὸ προκείμενον καίρια εἶναι τὰ ἐξῆς χωρία:

1) IV, 5, 10: «Ταύτην Λαικεδαιμόνιοι πρώτην ἐπὶ Μεσσηνίοις ἔξοδον ἐποίησαντο (sc. ὅτε κρύφα καὶ δολίως ἐπετέθησαν κατὰ τῆς Ἀμφείας, πολίσματος Μεσσηνιακοῦ πρὸς τῆ Λακωνία, εἰς ἐκδίκησιν προηγηθέντος ἀνομήματος καὶ ἐνάρχοντες τοῦ Α' πρὸς Μεσσηνίους πολέμου), ἔτει δευτέρῳ τῆς ἐνάτης Ὀλυμπιάδος (= 743/2 π.Χ.), ἦν Ξενόδοκος Μεσσηνίος ἐνίκα στάδιον. Ἀθήνησί δέ οὐκ ἦσαν πω τότε οἱ τῶ κλήρω κατ' ἐνιαυτὸν ἄρχοντες· τοὺς γὰρ ἀπὸ Μελάνθου, καλουμένους δὲ Μεδοντίδας, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀφείλοντο ὁ δῆμος τῆς ἐξουσίας τὸ πολὺ καὶ ἀντὶ βασιλείας μετέστησαν εἰς ἀρχὴν

υπεύθυνον [φλογερότερον ἢ ἀληθέστερον!], ὕστερον δὲ καὶ προθεσμίαν ἐτῶν δέκα ἐποίησον αὐτοῖς τῆς ἀρχῆς [πάντως ὄχι ὁ δῆμος! Διὰ τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν τῶν λεγομένων cf. I, 3, 3]. Τότε δὲ ὑπὸ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀμφειᾶς Αἰσιμίδης Ἀθηναίοις ἦρχεν ὁ Αἰσχύλου πέμπτον ἔτος».

2) IV, 13, 7: «ὁ δὲ πόλεμος ἔλαβεν οὗτος τέλος (sc. ὁ Πρῶτος Μεσσηνιακός) ἔτει πρώτῳ τῆς τετάρτης καὶ δεκάτης Ὀλυμπιάδος (= 724/3 π.Χ.), ἦν Δάσμων Κορίνθιος ἐνίκα στάδιον, Ἀθήνησι Μεδοντιδῶν τὴν ἀρχὴν ἔτι ἐχόντων τὴν δεκέτιν, καὶ ἔτους Ἰππομένει τετάρτου τῆς ἀρχῆς ἠγνυσμένου».

3) IV, 15, 1: «Ὡς δὲ τὰ τε ἄλλα ἐς τὸν πόλεμον (sc. τὸν δευτέρου Μεσσηνιακὸν) ἔτοιμα ἦν αὐτοῖς (sc. τοῖς Μεσσηνίοις), καὶ τὰ ἀπὸ τῶν συμμάχων προθυμότερα ἢ προσεδόκων, καὶ γὰρ Ἀργεῖοις ἤδη καὶ Ἀρκάσι λαμπρῶς τὸ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔχθος ἐξῆπτο, οὕτως ἀπέστησαν ἔτει τριακοστῷ μὲν καὶ ἐνάτῳ μετὰ Ἰθώμης ἄλωσιν, τετάρτῳ δὲ τῆς τρίτης Ὀλυμπιάδος καὶ εἰκοστῆς (= 685/4 π.Χ.), ἦν Ἴκαρος Ὑπερησιεύς ἐνίκα στάδιον, Ἀθήνησι δὲ οἱ κατ' ἐνιαυτὸν ἦσαν ἤδη τότε ἄρχοντες, καὶ Ἀθηναίοις Τλησίᾳς ἦρχεν».

Προκύπτει λοιπὸν ἐκ τῶν ἀνωτέρω (ἐξ ὧν τὸ (1) καὶ (2) διασταυροῦνται καὶ ἀλληλοεπικυροῦνται) καὶ τοῦ παραδεδομένου καταλόγου τῶν δεκαετῶν ἀρχόντων ὡς 1^{ον} ἔτος τοῦ 1^{ου} δεκέτους Χάροπος τὸ 757/6 π.Χ. = Ὀλ. 5.4 καὶ ὡς ἔτος τῆς πρώτης ἐνιαυσίου ἀρχῆς, τῆς τοῦ Κρέοντος, τὸ 687/6 π.Χ. = Ὀλ. 23.2 μὲ τρίτον ἔτος τὸ τοῦ Τλησῖα (685/4 π.Χ. = Ὀλ. 23.4), μία ὑπερβίβασις δηλαδὴ ἔναντι τῶν χρόνων τοῦ Διονυσίου κατὰ 5 ἔτη.

Ἡ συνήθης καὶ κανονικὴ τακτικὴ τοῦ Πausανίου περὶ χρονολογήσεις γεγονότων, συμπίπτουσα πρὸς τὴν τοῦ Διοδώρου καὶ τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεύς, συνίσταται εἰς τὴν διττὴν ἀναφορὰν ὀλυμπιακοῦ ἔτους (μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ νικητοῦ εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀντιστοίχου Ὀλυμπιάδος) καὶ Ἀθηναίου ἐπωνύμου. Ὁ Ἀπολλόδωρος εἰς τὰ Χρονικά του ἐμεθόδευσεν ἤδη τὰς χρονολογήσεις του τοιοῦτοτρόπως ὅπως μανθάνωμε θετικώτατα ἀπὸ

καταγραφάς του παρεχομένης υπό του Διογένους Λαερτίου, II, 44 (περι Σωκράτους), V, 10 (περι Ἀριστοτέλους), X, 14 (περι Ἐπικούρου). Ἄλλ' ἡ ἀρχὴ καὶ ρίζα, τό τε κῦρος τῆς συστηματικῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν τῶν συντεταγμένων ἀνήκει εἰς τὸν Τίμαιον μετὰ καὶ ὅλου τοῦ διαρθρωτικοῦ πλαισίου καὶ ἐνδελεχοῦς μεθόδου ἐπακριβῶν χρονολογισμῶν πού καθιέρωσε. Ἡ καθολικὴ μετ' αὐτὸν υἰοθεσία τῶν Ὀλυμπιάδων ὡς ἀπολύτου χρονικοῦ ἄξονος, ἡ ταχύτατα ἐπελθοῦσα «κλαστικοποίησις» τῶν Ἀθηναϊκῶν πραγμάτων, ἡ μακροτάτη παραμονὴ καὶ ἐργασία του ἐν Ἀθήναις, ἡ ἐπίσης λίαν διαδεδομένη καὶ μεταγενεστέρως ἀρχοντικὴ διάστασις τῶν χρονολογήσεων, ὅλα συγκλίνουν εἰς ὅ,τι καὶ μόνη ἡ γνῶσις τῶν ἀρχῶν καὶ μεθόδων του σὺν τῇ πραγματικῇ ἐπαφῇ πρὸς τὰ ἐκείνων τῶν χρόνων θὰ ἐξησφάλιζε: τὴν καιριότητα καὶ σπουδαιότητα τῆς συμβολῆς του εἰς μίαν ἐνδελεχῆ, πολυειδῆ ἅμα καὶ συνθετικὴν ἱστορίαν ἀρρήκτως συνδεδεμένην πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν χρονογραφίαν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἐν γένει, εἰδικώτερον δέ, ἀφ' ἑτέρου τὴν ἐξασφάλισιν τῶν κυρίων συντεταγμένων ἀναφορᾶς διὰ τὸ ἔργον. Πρόδρομος κατὰ μὲν τὸν γενικὸν χαρακτήρα καὶ ὀλοσχερῆ τύπον ἱστορήσεως ἦτο ὁ Ἔφορος, μεσσηγὺς κείμενος μετὰξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν δισσῶν κοινῶν πηγῶν, Ἡροδότου τε καὶ ἀρχικῶν λογογράφων· κατὰ δὲ τὴν ἐπιστημονικὴν μεθόδου τῆς ἐργασίας προμαχῆσαντες ἦσαν οἱ τοὺς καταλόγους ἐκδόντες ἠγγυημένων διαδοχῶν τοιαύτης σημασίας, ὥστε αἱ ἀρχεϊκαὶ καταγραφαὶ τῶν νὰ συμπεριλαμβάνουν αὐτόθεν καὶ ἐξ ἀνάγκης πλοῦτον ἱστορικῆς ὕλης, ἀλλὰ καὶ ἐπιπλέον πληθὺν ἐξωτερικῶν ἀναφορῶν πρὸς αὐτὰς νὰ διαφυλάσσουν οἱ Πανέλληνες. Τοιοῦτοι ἐκδεδομένοι παλαιότατοι χρονογραφικοὶ κατάλογοι (πάντοτε ἐπὶ τῇ βάσει ἀνεκδότων ἀρχεϊκῶν ἀναγραφῶν) ἦσαν αἱ *Ἱερεῖαι τῆς Ἥρας ἐν Ἀργεῖ* (cf. Διονύσιον Ἀλικαρνασσεῖα, *Antiqu. Rom.* I, 22; 72; Στεφάνου Βυζαντίου, *Ἐθνικὰ* s.vv. Μακεδονία, Νίσαια, Σικελία, Σίπυλος, Φαίαξ, Φρίκιον, Χαιρώνεια, Χαονία, Χαλκίς. Ἀναγραφή, λιθινὴ βεβαίως, τῶν Ἱερειῶν μετὰ συγχρονισμῶν περὶ ποιητὰς καὶ μουσικούς,

ἀπέκειτο ἐν Σικυῶνι ὡς βεβαιοῖ ὁ Πλούταρχος, *Περὶ Μουσικῆς* p. 1132A: «πιστοῦται δὲ τοῦτο (sc. ὅτι δηλαδὴ ὁ Ἀμφίων ἦτο ὁ πρῶτος ἐπινοήσας κιθαρῳδίαν καὶ κιθαρῳδικὴν ποίησιν) ἐκ τῆς ἀναγραφῆς τῆς ἐν Σικυῶνι ἀποκειμένης, δι' ἧς τὰς τε Ἱερείας τὰς ἐν Ἀργεῖ καὶ τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς μουσικοὺς ὀνομάζει». Ἴδου ἐν χρονικὸν παραβλητέον πρὸς τὸ Πάριον) καὶ οἱ *Καρνεονίκαί* (cf. Ἀθήναιος, XIV, 635 E; Σχόλια εἰς Ἀριστοφάνους *Ὀρνιθας* 1403) (Λακεδαιμόνιοι) τοῦ Ἑλλανικοῦ τοῦ Λεσβίου, οἱ *Πρυτάνεις τῶν Λακεδαιμονίων* τοῦ Χάρωνος τοῦ Λαμψακηνοῦ (v. Σούδα, s.v.). Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Ἡλειακῶν ἐπιγραφικῶν ἀρχείων («τὰ εἰς τοὺς Ὀλυμπιονίκας Ἡλείων γράμματα» ὅπως τὰ χαρακτηρίζει καί, αὐτόπτης, ἀναφέρεται εἰς αὐτὰ ὁ Πausanίας, v. III, 21, 1; V, 4, 6; V, 21, 9; VI, 2, 3; VI, 13, 10) ὁ συμπατριώτης των πολυῖστωρ σοφιστῆς Ἰππίας ἐκδίδει τὴν πρώτην Ὀλυμπιονικῶν ἀναγραφὴν -ἴσως ἀτελῆ ἀκόμη, ἀλλ' ὅπωςδήποτε ὁ Πλούταρχος ὑπερβάλλει*, κατ' ἰδίαν μεμαρτυρημένην ἀλλαχοῦ καὶ ἀνωμολογημένην προκατάληψιν, ἑλληνικῶ ἴσως καὶ δὴ Ἰσοκρατεῖω τῶ τρόπῳ, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ἐν προκειμένῳ ἐπιπολαίως, ἀποστρεφομένην τὴν λεπτομερῆ ἐξιχνίασιν χρονολογιῶν μικροῦ ἀντιπίπτοντος τοῦ ἀμέσου νοηματικοῦ ἀντικρύσματος. Ὁ Πausanίας τονίζει τὸ συνεχὲς εἰς τὴν μνήμην τῶν Ὀλυμπιάδων ἀπὸ Κοροΐβου Ὀλυμπιονίκου (V, 8, 3), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς πρὸ αὐτοῦ 13 (Καλλίμαχος, Ἀφρικανὸς) ἢ 27 (Ἐρατοσθένης, Ἀριστόδημος, Πολύβιος) ἀσαφεῦς μνήμης. Ὁ Ἀριστόδημος, συνδυάζων τὴν Ἡλειακὴν καταγωγὴν μὲ τὴν Ἀλεξανδρινὴν κριτικότητα μαθητῆς τελέσας τοῦ Ἀριστάρχου (σχόλια εἰς Πινδάρου *Νεμεονίκας*, VII, 1) καὶ μᾶλλον διαμείνας ἐκεῖ (ὄθεν ἀποκαλεῖται καὶ *Ἀλεξανδρεὺς* ὑπὸ τοῦ σχολιαστοῦ εἰς Πινδάρου

* Γράφει ἀναφερόμενος εἰς τὰ περὶ Πυθαγόρου καὶ Νουμᾶ Πομπιλίου (*Νουμᾶς*, I): «τοὺς μὲν οὖν χρόνους ἐξακριβῶσαι χαλεπὸν ἐστὶ, καὶ μάλιστα τοὺς ἐκ τῶν Ὀλυμπιονικῶν ἀναγομένους, ὧν τὴν ἀναγραφὴν ὀψέ φασιν Ἰππίαν ἐκδοῦναι τὸν Ἡλείων ἀπ' οὐδενὸς ὀρμώμενον ἀναγκαίου πρὸς πίστιν». Τοῦτο εἶναι ὄντως ὑπὲρ τὴν ὑπερβολήν. Παρουσιάζει ὀλοσχερῶς ἐσφαλμένην εἰκόνα τοῦ πράγματος. Τὸ πολὺ πρέπει νὰ πρόκειται κατὰ Πλούταρχον περὶ ἀβεβαιότητος συγχρονισμῶν, ὄχι αὐτοῦ τούτου τοῦ καταλόγου. Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ὡς ἡ μετέπειτα ἐξέλιξις διακηρῦττει.

Ισθμιονίκας I, 11), ἐπικαλούμενος δὲ ὑπὸ τοῦ Ἄρποκρατίωνος ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἑλλανοδικῶν s.v. Ἑλλανοδίκαί, ρητῶς ἐπιβεβαιοῖ τὴν ἀναγραφὴν τῶν νικητῶν ἀπὸ Κοροΐβου. Οὕτως ὁ Σύγκελλος πληροφορεῖ (pp. 369-70): «τὸν ἀγῶνα (sc. τὸν πρῶτον κανονικὸν μετὰ τοὺς σποράδην ἔτι ἀρχαιοτέρους) τετέλεκεν Ἴφιτος Ἡρακλείδης σὺν Λυκούργῳ συγγενεῖ. ἐκάτεροι δὲ Ἡρακλεῖδαι. Τότε δὲ ἀγὼν σταδίου ἦν μόνον, καὶ οὐδεὶς ἀνεγράφετο νικηφόρος, ἀμελούντων τῶν τηγικάδε. ὀγδόη δὲ καὶ εἰκάδι Ὀλυμπιάδι Κόροιβος Ἡλεῖος ἀνεγράφη στάδιον νικήσας, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν Ὀλυμπιάς πρώτη ἐτάχθη, ἀφ' ἧς Ἕλληνες ἀριθμεῖν τι δοκοῦσιν ἀκριβῶς χρονικόν. Ταῦτα Ἀριστόδημος ἱστορεῖ καὶ συνωδὰ τούτῳ Πολύβιος. Καλλίμαχος δὲ φησιν Ὀλυμπιάδας ἰγ' παρῆσθαι μὴ ἀναγραφεῖσθαι, τῇ δὲ ἰδ' Κόροιβον Ἡλεῖον νικήσας». (Ὁ Ἀφρικανός, p. 372, συμφωνεῖ πρὸς τὸν Καλλίμαχον). Ταῦτα παραδίδονται ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου εἰς Χρονικῶν Α' κατὰ τὴν Ἀρμενικὴν Μετάφρασιν καὶ τὰ Ἑλληνικὰ διασωθέντα ἀποσπάσματα (pp. 193-4 ed. Schöne): «ἱστοροῦσι δὲ οἱ περὶ Ἀριστόδημον τὸν Ἡλεῖον ὡς ἀπ' εἰκοστῆς καὶ ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος (τοῦτο ἢ ἀντιγραφικὸν σφάλμα, δεδομένης τῆς Ἐρατοσθενείου σταθερᾶς τῶν 108 ἐτῶν ἀπὸ Λυκούργου εἰς α' Ὀλυμπιάδα, ἢ δέον νὰ νοηθῆ μὴ περιληπτικῶς, δηλαδή μετὰ τὴν 27ην Ὀλυμπιάδα, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς 28ης ὡς ἀκολουθῶς) ἤρξαντο (ab Iphito ἔχει ἡ Ἀρμ. Μετ. παρῆσθαι τὸ ἐδῶ ἄσχετον θέμα τῆς χρονολογήσεως τοῦ Λυκούργου καὶ Ἴφίτου ὡς πρὸς τὴν Κοροΐβιον Ὀλυμπιάδα) οἱ ἀθληταὶ ἀναγράφεσθαι, ὅσοι δηλαδή νικηφόροι· πρὸ τοῦ γὰρ οὐδεὶς ἀνεγράφη, ἀμελησάντων τῶν πρότερον τῇ δὲ εἰκοστῇ ὀγδόῃ τὸ στάδιον νικῶν Κόροιβος Ἡλεῖος ἀνεγράφη πρῶτος».

Ἐξ ἄλλου, καὶ εὐκαιρίας δοθείσης, λεκτέον ἅπαξ διὰ παντὸς καὶ γεγονυῖα τῇ φωνῇ, ὅτι αἱ δυσχέρειαι περὶ τὸν ἑναρμονισμόν τῶν ἀρχαίων παραδόσεων ἐν γένει τότε καὶ νῦν καὶ ἡ συμπαρακολουθοῦσα φυσικῶ τῷ λόγῳ ἀκόσμως διαπομπευομένη μερικὴ διαφωνία τῶν πηγῶν, δὲν πηγάζει ἀπὸ ἔλλειψιν στοιχείων, ἀλλ' ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν πληθώραν των, δὲν ὀφείλεται

εἰς ἀνεπάρκειαν ἀριθμητικὴν ἢ ἐλαττωματικότητα ποιοτικὴν τῶν καταπαραδεδομένων, ἀλλὰ μᾶλλον διατρανώνει τὴν ποσότητα καὶ ἐξαιρετικότητά των, δὲν πηγάζει ἀπὸ ὑστέρησιν ἀλλὰ καταδηλοῖ πλησμονήν. Εἶναι, βεβαίως, διὰ τοὺς ἐπαῖοντας ἀσυγκρίτως περιεργότερα καὶ ἐξεργαστικώτερα ἢ ὀργανικὴ σύνθεσις πολλῶν καὶ καλῶν μερῶν εἰς ἓν ὅλον ἀπὸ τὴν ἀνασυγκρότησιν ὀλίγων καὶ εὐτελῶν. Ἡ ἀναντίρρητος συχνὰ ἐξουθενωτικὴ δυσκολία τῆς δευτέρας διὰ τε τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ πενιχροῦ καὶ ὑφειμένου καὶ κατὰ τὴν συντήρησιν μιᾶς μονίμως ἀσταθοῦς καὶ παραπαιούσης ἰσορροπίας εἰς τὴν μηχανικὴν ἀναδόμησιν τῶν ἀπερριμένων, εἶναι δουλικὴ καὶ ἄχαρις συγκρινομένη πρὸς τὸ εὐψύχως ἐργῶδες καὶ τελειοῦν κοπιῶδες τῆς ὀλοκληρωτικῆς διαδικασίας τῆς πρώτης. Καὶ ἐπὶ πᾶσι: ἡ λύσις τῶν κοσμικῶν ἐξισώσεων ὑπὸ ὑπερπροσδιορισμὸν προϋποθέτει πλοῦτο καὶ δημιουργεῖ πλοῦτο εἰς τὸν λύτην οἷος ἀναβλύζει ἀπὸ τὸ ἀναεναρμονιζόμενον, δυναμικὰ ἐπαναπροσάγει τὸν διαζευγμένο ἄνθρωπο εἰς τοὺς ἀσφαλεῖς, ἡρεμαίους καὶ ἐντασιογενεῖς συγχρόνως κόλπους τοῦ παντός, αἶρει τὴν ἀδικία καὶ τιμωρία τῆς μονώσεως εἰς τὴν ἔνθεον συνοπαδείαν τῶν Δυνάμεων, ἀφιεροῖ ἐν δοχείᾳ τὸ μερικὸν εἰς τὸ ὀλικόν. Ἐξ ἐναντίου, ὁ ὑποπροσδιορισμὸς συντελεστῶν καὶ παραγόντων προβλήματος, ἀποπροσανατολίζει τὴν ἐνεργητικότητα, ἀμαυροῖ τὴν εὐαισθησία, συγχέει τὴν διακριτικότητα, διασπᾷ τὴν συνέχεια τῆς ἐπιβολῆς, καὶ τὸ μὲν ὑπαρξιακὸ δυναμικὸ παροδεύει εἰς ἀύθαιρέτους καὶ ἀσυμβάτους ὄχετους, τὸν δὲ θύραθεν σπινθῆρα ἐξαναλῶνει δι' ἀνοικείων καὶ ἀτερπῶν καταλαμπαδισμῶν, ἀπεργαζόμενος ἀορασίαν ἀληθοῦς σκοποῦ, διαφθορὰν ὑγιοῦς ἤθους, μαλακίαν νοῦς καὶ ἀδράνειαν διανοίας, μηχανικὸτροπον τέλος ἐν ὅλοις διαστροφὴν τῆς ψυχῆς. Τὸν ὑπέροκρον καὶ πλουτογόνον πολυκαθορισμὸν παράγει καὶ προβάλλει αὐτὴ ἡ φύσις· τῆς ἀνθρωπίνης οὐτιδανείας τεχνητὸν κατασκευάσμα ἀεργὲς εἶναι τὸ ἐλλειποκίονιο, ὑποπροσδιορισμένο, τερατόσχημον οἰκοδόμημα ἀποκοπιῶν προβληματισμῶν, ἀστόχου πειραματισμοῦ καὶ ἀκρίτου δοκιμασίας

ἀποτρόπαιον θῦμα. Ἰσόμετροι ἐξισώσεις, ἀγνώστων καὶ συντελεστῶν, ἀριθμὸς συνδυασμῶν ἐπιζητούμενων καὶ δεδομένων ἐπαρκῆς διὰ μαθηματικῶς ἀκριβῆ ταύτισιν τῶν στοχαζομένων, ἀποτελεῖ τὸ φαῦλον, σκιῶδες ὄραμα, τὴν οὐτοπικὴν φαντασίωσιν σκέψεως χαύνου καὶ ἐκτετμημένης. – Οὕτως τὰ τοῦ ἀνθρώπου καθόλου. Ταυτὰ ταῦτα καὶ περὶ τοὺς ἀρμονισμοὺς καὶ ὀλοκληρώσεις τῶν παραδόσεων. Ἀναλόγως καὶ οἱ χρονολογισμοὶ διεκπερατέοι.

Τὴν ἐπεξεργασία τοῦ καταλόγου τῶν Ὀλυμπιονικῶν συνέχισεν ἡ Περιπατητικὴ πολυμάθεια διὰ τῆς Ἀριστοτελείου μονοβίβλου τῆς μνημονευομένης εἰς τοὺς καταλόγους τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλους παρὰ τε τῷ Διογένει Λαερτίῳ (V, 26, No. 130), καὶ τῷ Ἡσυχίῳ (§10, No. 122). Ἄλλ', ὡς εἶπα, τὴν συστηματικὴν καταξίωσιν τῶν Ὀλυμπιάδων ὡς ἱστορικοῦ ἄξονος, ὠκοδόμησε ὁ Τίμαιος, ὁ ὁποῖος, φαίνεται, καὶ ἐδημοσίευσεν τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν του εἰς σύντομον περιληπτικὴν καταγραφὴν, τοὺς «Ὀλυμπιονίκας», «ἦτοι Χρονικὰ Πραξίδια» κατὰ Σούδαν s.v. Τίμαιος. Ὁ κατάλογος ὑπέστη τὰς τελικὰς ἀνακαθάρσεις καὶ ὠριστικοποιήθη ὑπὸ τοῦ Φιλοχόρου καὶ τοῦ Ἐρατοσθένους, τοῦ πρώτου ἐκδόντος τὰς Ὀλυμπιάδας ἐν βιβλίοις β' (Σούδα s.v. Φιλόχορος), τοῦ δευτέρου δὲ τοὺς Ὀλυμπιονίκας (v. Ἀθηναίου, *Δειπνοσοφισταί*, IV p. 154a). Ἐντεῦθεν, ἀπὸ τοῦ 3ου δηλαδὴ αἰῶνος π.Χ., ἀποτελεῖ τὴν παγίαν χρονολογικὴν βάσιν τῆς ἑλληνικῆς ἱστοριογραφίας διὰ γεγονότα μετὰ τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ., ἢ δὲ ἀρχὴ τῆς συντεταγμένης συνιστᾶ τὸ σημεῖον ἀναφορᾶς καὶ διὰ τὰ πρὸ αὐτῆς συμβάντα. Καὶ τοῦτο οὐχὶ ἀυθαιρέτως, οὐδὲ διὰ μόνης τῆς τῶν λογίων ρυθμίσεως, ἀλλὰ ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων ἢ ἀναγκαιότης ἐπεβλήθη, ὡς ὑπεδήλωσα ἄνωθι. –

Ὁ ἐξαίρετος φιλελληνισμὸς τοῦ Ἀδριανοῦ ἔδωκε πιθανώτατα λαβὴν εἰς τὸν Φλέγοντα Τραλλιανόν, ἀπελεύθερον τοῦ αὐτοκράτορος, νὰ συνθέσῃ τὸ σημαντικὸν ἔργον του «Ὀλυμπιονικῶν καὶ χρονικῶν Συναγωγὴ», προσφωνῶν «τὸ σύνταγμα πρὸς Ἀλκιβιάδην τινά, ὃς εἷς ἦν τῶν εἰς τὴν φυλακὴν

τεταγμένων τοῦ Ἀδριανοῦ», πραιτωριανὸν δηλαδὴ ἀξιωματοῦχον ἢ φύλακα (προφανῶς οὐκ ἄνευ προσουσῶν τελειοτήτων καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος μόνου τεκμαρτέον), ὡς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Φώτιος εἰς τὴν *Βιβλιοθήκην* του, cod. 97, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται καὶ ἡ λεπτομερὴς γνῶσις τοῦ εἴδους τοιούτων συναγωγῶν, ἀναφέροντος τὸ λῆμμα πληρῆς διὰ τὴν 17ην Ὀλυμπιάδα (72 π.Χ.), τελευταίαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀναγνωσθέντων ἂν καὶ τὸ ἔργον ἐξετείνετο μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἀδριανοῦ. Τὸ ὑπόλοιπον εἴτε εἶχε ἤδη χαθῆ, εἴτε ἀπλῶς δὲν περιλαμβάνετο εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ Φωτίου. Ἀνὰ Ὀλυμπιάδα ἢ Συναγωγή περιλάμβανε τὰ ὀνόματα τῶν νικητῶν εἰς πάντα τὰ ἀθλήματα καὶ συμφόρησιν ἀληθῶς παντοίων καὶ πολλῶν συμβάντων καὶ γεγονότων κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον. Τὸ ἔργον ἦτο πολύβιβλον, μαρτυρουμένων 15 βιβλίων καὶ δεομένου ἴσως ἑνὸς προσέτι, πρᾶγμα τεκμηριούμενον ἐκ τῶν τοῦ Σούδα s.v.: «...ἔγραψεν Ὀλυμπιάδας ἐν βιβλίοις ις' (ἔστι δὲ μέχρι τῆς σκθ' ὀλυμπιάδος τὰ πραχθέντα πανταχοῦ), τὰ δ' αὐτὰ ἐν βιβλίοις η' ... ἐπιτομὴν ὀλυμπιονικῶν ἐν βιβλίοις β' καὶ ἄλλα». Ὁ Φλέγων εἰς τὸ *Περὶ θαυμασίων καὶ μακροβίων* βιβλίον του ἐχρονολόγει δι' ὑπάτων καὶ ἀθηναίων ἀρχόντων, cf. §§ XX-XXVII. Μανθάνομεν παρεμπιπτόντως ἐκ τῆς § XXIV ὅτι ἐπὶ Δομετιανοῦ Καίσαρος τὸ ἕνατον καὶ Πετιλίου Ρούφου τὸ δεύτερον ὑπατευσόντων ἀναρχία ἐκράτη ἐν Ἀθήναις, οἷα ἢ προμνημονευθεῖσα ἐν Ρώμῃ. - Ὁ τελευταῖος, σωζόμενος καὶ μόνος πλήρης κατάλογος σταδιονικῶν τοῦ εἴδους εἶναι χριστιανικῆς προελεύσεως καὶ διατηρήσεως, ἢ *Ὀλυμπιάδων Ἀναγραφή* τοῦ Σέξτου Ἰουλίου Ἀφρικανοῦ, τὴν ὁποίαν παραλαμβάνει σιωπηρῶς ὁ Εὐσέβιος στὸ Α' βιβλίον τῶν *Χρονικῶν* του (pp. 193-200 ed. Schöne). Ἐλεγχόμενη ἢ σειρὰ αὐτὴ ἐπικυροῦται ἀπολύτως ὑπὸ συμπάσης τῆς παραδόσεως, καὶ ἀποτελεῖ τοιουτοτρόπως πιστὴν εἰκόνα τῶν προαναφερθεισῶν καθοριστικῶν, πρωτοελληνιστικῶν, τουλάχιστον, ἀποκαταστάσεων, Φιλοχορειῶν καὶ Ἐρατοσθενείων. –

Παράλληλος υπήρξε ή πορεία βεβαιώσεως μιᾶς φερεγγύου διαδοχῆς ἀρχόντων. Προφανῶς προτίθετο καὶ ἐδῶ πληθὺς, ἀδιαψεύστων, ἀναλλοιώτων ξυλίνων καὶ χαλκίνων καὶ λιθίνων μνημείων. Ὁ πρῶτος ἐκδεδομένος κατάλογος ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ αὐτοῦ κύκλου Περιπατητικῆς πολυϊστορίας (προπάτορος τοῦ Ἀλεξανδρινισμοῦ) ἐξ οὗ καὶ οἱ Ἀριστοτέλειοι «Ὀλυμπιονίκαι»: ὁ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς συνέθεσε τὴν *Ἀναγραφὴν τῶν Ἀρχόντων* ἀρυσθεὶς τὸ ἄφθονον ἀρχειακὸν ὑλικὸν πιθανώτατα κατὰ τὴν δεκαετὴ του μονοκρατορικῆ οὐσίας διακυβέρνησι τῶν Ἀθηνῶν (317-307 π.Χ.). Ἡ ἐργασία ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Διογένοϋ τοῦ Λαερτίου (I, 22 καὶ II, 7. Ἀπουσιάζει παραδόξως ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἔργων τοῦ Δημητρίου τοῦ παρεχομένου σὺν τῇ ζωῇ του ἐν V, 80, ἐκτὸς ἐὰν τὸ ἀναφερόμενο μονόβιβλον *Προσίμιον ἱστορικὸν α΄* εἶναι ἀκριβῶς ὁ ὑπ' ὄψιν προαπαιτούμενος δι' ἀκριβῆ ἱστορήσιν κατάλογος. Ἄλλ', ἐξ ἄλλου, καὶ τὰ μνημονευόμενα ἐκεῖ βιβλία δὲν θὰ ἐξήντλουν, ἴσως, τὴν πληθωρικὴν παραγωγὴν του, ἀφοῦ κατὰ τὸν Διογένη (§80): «πλήθει δὲ βιβλίων καὶ ἀριθμῶ στίχων σχεδὸν ἅπαντας παρελήλακε τοὺς κατ' αὐτὸν Περιπατητικούς, εὐπαίδευτος ὢν καὶ πολὺπειρος παρ' ὄντινοῦν»): περιελάμβανε δέ, ὡς αἱ Διογένειοι ἀναφοραὶ ἀποδεικνύουν καὶ βραχυλόγους συγχρονισμοὺς σπουδαίων γεγονότων. Ὁ Τίμαιος μετὰ, ἀσφαλῶς, καὶ *ex professo*, οἱ Ἀτθιδογράφοι, βεβαίως, πολλαχῶς περιεκάθηρον καὶ ἐπιπόνως ἐξησφάλισαν μείζονα ἴσως, ἐὰν ἐχρειάζετο, βεβαιότητα διαδοχῆς καί, κυρίως, ηὐξημένην ἀκρίβειαν, πλοῦτον καὶ συνέπειαν ἰσοχρονισμῶν. Περὶ τῶν 17 βιβλίων τῆς *Ἀτθίδος* τοῦ Φιλοχόρου πληροφορούμεθα (Σούδα s.v.) ὅτι «περιέχει δὲ τὰς Ἀθηναίων πράξεις καὶ βασιλεῖς καὶ ἄρχοντας ἕως Ἀντιόχου τοῦ τελευταίου τοῦ προσαγορευθέντος Θεοῦ», μίαν λεπτομερῆ, ἐνδελεχῆ, ἐσωτερικὴν δηλαδή, χρονολόγησιν καὶ ἱστορήσιν τῶν Ἀττικῶν πραγμάτων καταβαίνουσα μέχρι τοῦ 261 π.Χ., ἀρχὴν τῆς βασιλείας τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Θεοῦ (χαμηλότερον ὄριον δὲν θὰ συνῆδε πρὸς τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Φιλόχορος ἤδη τὸ 306 π.Χ. θὰ πρέπη νὰ ἦτο ἐπίσημος

ιεροσκόπος – cf. Σούδα s.v. «Φιλόχορος Κύκλου Ἀθηναῖος, μάντις καὶ
 ιεροσκόπος» - ἀφοῦ ἠρωτήθη περὶ τῆς ἐρμηνείας σημαντικοῦ σημείου καὶ
 ἐτέρου συγχρονίσαντος ἀνοικείου φαινομένου ὅπως ὁ ἴδιος δηλοῖ παρὰ
 Διονυσίῳ τῷ Ἄλικαρνασσεῖ, *Δείναρχος* p. 637. Τὸ ὅτι ἡ Σούδα ἀναφέρεται εἰς
 τὸν Ἀντίοχον τὸν θεὸν ὡς «τελευταῖον» μαρτυρεῖ ὅτι ἡ φράσις του εἶναι
 εἰλημμένη ἐξ αὐτοῦ τοῦ Φιλοχόρου. – (Τὸ μείζον αὐτὸ ἔργον τοῦ Φιλοχόρου,
 περιττὸν νὰ προσθέσω, δὲν εἶναι ἡ πρὸς Δήμωνα καὶ τὴν Ἀθθίδα του
 ἀντιγραφή, τὸ δὲ «ἔστι δὲ πρὸς Δήμωνα» τοῦ Σούδα, συναρτώμενον πρὸς τὸ
 ἐπακολουθοῦν μετὰ τινα «πρὸς τὴν Δήμωνος Ἀθθίδα», οὐδὲν ἄλλο θὰ
 σημαίνει, εἴπερ ὑγιές, ἀπὸ μίαν εἰσαγωγικὴν ἔγκλησιν τοῦ Φιλοχόρου κατὰ
 τοῦ Δήμωνος. Ἡ φιλοχόρειος Ἀθθίς εἶναι ἡ θετικὴ ἀπάντησις, ἐπιδεικνύουσα
 τὸν ὀρθὸν τρόπον Ἀθθιδολογίας· τὴν ἀρνητικὴν κριτικὴν ἐπεφύλαξε δι'
 εἰδικὴν ἀντιγραφήν). - Ἡ προσοχὴ τοῦ Φιλοχόρου εἰς χρονολογικὰ θέματα καὶ
 ἡ ἐξιχνιαστικὴ του μεθοδολογία καταφαίνεται καὶ ἐξ ἰδιαίτερου ἔργου του
 (Σούδα s.v.) «*Περὶ τῶν Ἀθήνησιν ἀρξάντων ἀπὸ Σωκρατίδου καὶ μέχρι
 Ἀπολλοδώρου*» (ὁ Σωκρατίδης ἤρξεν τὸ 374/3 π.Χ., δύο δὲ Ἀπολλόδωροι
 ὑποψηφιάζονται, ὁ πρῶτος ἄρχων τὸ 350/49, ὁ δὲ δεύτερος τὸ 319/8. Μᾶλλον ὁ
 δεύτερος ὑπονοεῖται, ἀφοῦ ἀπὸ τοῦ 318 π.Χ. ἤρχιζε εἰς τὴν Ἀθθίδα ὁ Φιλόχορος
 τὴν λεπτομερῆ περιγραφή τῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς του ὡς προκύπτει ἐκ
 τῶν ὑπολειπόμενων ἀποσπασμάτων). – Οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς
 φιλοσοφίας, κατ' ἐξοχὴν Ἀθηνοβίου οὔσης, ἀναγκαίως ἐνεπλέκοντο εἰς τὴν
 προβληματικὴν τῆς Ἀττικῆς χρονολογίας ἀλλὰ καὶ εὐκαίρως ἐχρησιμοποιοῦν
 τοὺς Ἀθηναίους ἄρχοντας πρὸς λύσιν τῶν χρονικῶν δυσκολιῶν εἰς βίους
 φιλοσόφων. Οὕτω, π.χ., ὁ Σωσικράτης (εἰς τὰς *Διαδοχάς* του βεβαίως τῶν
 φιλοσόφων, cf. Ἀθήναιος IV, p. 163f ἐν συνδυασμῷ πρὸς Διογένην Λαέρτιον
 VI, 13· v. ἐπίσης Ἀθήναιος X p. 422c; Διογένης Λαέρτιος VI, 80 [ὅπου μετὰ τοῦ
 Casaubon διορθωτέον τὸ *Σωκράτης* εἰς *Σωσικράτης*]; VIII, 8) μνημονεύει
 ἄρχοντα καὶ Ὀλυμπιάδα διὰ χρονολογικὰ τοῦ Χείλωνος (Διογένης Λαέρτιος I,

68) καὶ τοῦ Ἀναχάρσιδος (I, 101). Τὸ αὐτὸ πράττει ὁ Διογένης ἄνευ ἀναφορᾶς πηγῆς: I, 79; II, 45; IV, 14. Ἴσως καὶ ὁ Νεάνθης ὁ Κυζικηνὸς (μᾶλλον εἰς τὸ «Περὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν»), εἰ δ' ἄλλως αὐτὸς ὁ Διογένης πάλιν, ἐν III, 2. Ὁ Σειληνὸς (παρὰ τῷ Διογένει II, 11) χρονολογεῖ τὴν περίφημον πτῶσιν τοῦ μετεωρίτου παρὰ τοὺς Αἰγὸς Ποταμοὺς τῆς Θράκης δι' Ἀθηναίου ἄρχοντος, ἀτυχῶς διεφθαρμένου τοῦ ὀνόματός του: «φησὶ δὲ Σειληνὸς ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἱστοριῶν ἐπὶ ἄρχοντος Λυσ*μύλου (sic Didotiana editio Cobeti; Δημύλου codd; Διφίλου; Roeper alii aliter) λίθον ἐξ οὐρανοῦ πεσεῖν». Ἡ πτῶσις τοῦ λίθου περὶ Αἰγὸς ποταμοὺς ὡς καὶ ἡ σχετικὴ πρόγνωσις τοῦ Ἀναξαγόρου ἔχει μνημονευθῆ ἄνωτέρω §10, ὅπου καὶ ἴσως ὅλη ἡ παροῦσα περίοδος ἀνήκει ἀποπεσοῦσα ἐξ ἀντιγραφικῆς μεταπτώσεως. Τὸ θέμα ἀναφέρεται διεξοδικῶς ὑπὸ τοῦ Plinius Secundus, II, 59 (58), ὡς ἐπίσης καὶ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου, *Λύσανδρος*, 12. Cf. ἐπίσης Τζέτζου *Χιλιάδες* II, 892· Φιλοστράτου, *Βίος Ἀπολλωνίου* I, 2 (4)· Πλουτάρχου (?), *Περὶ τῶν Ἀρεσκόντων Φιλοσόφοις* 888 E (= Στοβαίου, *Ἐκλογαί* I, 24 p. 202 ed. Wachsmuth)· Ἀριστοτέλους *Μετεωρολογικά* I, 344b31 sqq. Ὁ καθορισμὸς τῆς χρονολογίας τῆς πτώσεως ἐνέχει δυσχερείας. Ὁ Πλίνιος τὴν τοποθετεῖ εἰς Ὀλ. 78.2 = 467/6 π.Χ. Ὁ Εὐσέβιος, κατὰ τοὺς πίνακας τοῦ Ἱερωνύμου εἰς A.Abr. 1551 = Ὀλ. 78.3, κατὰ δὲ τὴν V.A. εἰς τὸ ἐπόμενον ἔτος (ὅπου τὰ Ἀρμενικὰ δίδουν διὰ τι ὡς «λίθος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσεν ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς», τὸ τερατῶδες ἰσοδύναμον τοῦ “In Egipto lapis fluviatilis de coelis pluit”!). Ὁ Σύγκελλος (p. 483) τὸ τοποθετεῖ εἰς τὰ *Σποράδην* κι ἔτσι δὲν βοηθεῖ. Τὸ Πάριον Χρονικὸν ἀναφέρει (§ LVII): «ἀφ' οὗ ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς λίθος ἔπεσε, καὶ Σιμωνίδης ὁ ποιητὴς ἐτελεύτησε βιούς ἔτη (ΠΔ)ΔΔΔΔ[=90], ἔτη ΗΗΠ, ἄρχοντος Ἀθήνησι Θεαγενίδου». Ὁρθή, κατὰ τὴν ἐτήσια σεσημειωμένη ὑπερχρόνισι, ἀντιστοίχισις τοῦ Θεαγενίδου πρὸς τὸ Ὀλ. 78.1 = 468/7, συμπληρουμένων οὕτως ὅλων τῶν τεσσάρων ἐτῶν τῆς 78ης Ὀλυμπιάδος ὡς ὑποψηφίων. Ἡ βοήθεια τοῦ Σειληνοῦ ἀφανίζεται διὰ τῆς ἀντιγραφικῆς διαφθορᾶς τοῦ ὀνόματος: *Λυσ*μύλου* κατὰ Cobet ὡς εἶπα,

Διμύλου αἱ παλαιαὶ ἐκδόσεις (π.χ. ἢ τοῦ Pearson *Variorum*, 1664, κατὰ το χειρογραφικὸν δεδομένον). Τὰ ὀνόματα τῶν τριῶν ἄλλων ἀρχόντων τῆς Ὀλυμπιάδος κατὰ σειράν, *Λυσίστρατος*, *Λυσανίας*, *Λυσίθεος*, ὡς ἐκ συνομωσίας μᾶς ἀφήνουν ἀβοηθήτους. Ἴσως *Λυσίμαχος* ἦτο ἡ διεφθαρμένη ἀνάγνωσις τοῦ *Λυσιστράτου*. Ἐκτὸς ἐάν «Λυσ<ίου>, μυλιαῖον λίθον κ.τ.λ.», ὅπου ἀντὶ *Λυσίου* ὁποιοδήποτε τῶν τριῶν ὀνομάτων ἢ ὄσων παραφθορῶν των χωρεῖ, μυλιαῖος δὲ ὁ λίθος ὡς ἰσομεγέθης τοῦ ἀμαξιαίου κατὰ Πλίνιον *loc.cit.* Ἡ, τέλος πάντων, θεωρητέον καὶ τὸ «<Θεαγενίδου>, δίμυλον (= διμυλιαῖον) λίθον κ.τ.λ.», μεγέθους δηλαδὴ δύο ἀλεστικῶν λίθων.

Εἶεν. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀριστοτέλης χρονολογεῖ ἀξιοσημεῖωτα φυσικὰ συμβάντα δι' Ἀθηναϊκῆς ἀρχοντείας. Οὕτως π.Χ. εἰς *Μετεωρολογικά*, Α7. 345α1 sqq. γράφει: «ἔτι δ' ἐπ' ἀρχοντος ἐγένετο Νικομάχου Ἀθήνησιν ὀλίγας ἡμέρας κομήτης περὶ τῶν ἰσημερινὸν κύκλον, οὐκ ἀφ' ἐσπέρας ποιησάμενος τὴν ἀνατολήν, ἐφ' ᾧ τὸ περὶ Κόρινθον πνεῦμα γενέσθαι συνέπεσεν». Εὐρίσκομεν τὸ 341/0 π.Χ. Ὁμοίως Α6. 343b4 καὶ b19. – Δι' ἐποχὰς καὶ θέματα οἰκειότατα Ἀττικά, ἢ διὰ τῶν ἐπωνύμων χρονολόγησις εἶναι καὶ φυσικὴ καὶ ἐπιτήδειος καὶ πολλαπλῶς ὠφέλιμος. Ἐκτὸς τῶν φιλοσόφων, καὶ οἱ μεγάλοι ρήτορες τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς ὑπόκεινται εἰς τὴν αὐτὴν εὐχέρειαν τοιουτοτρόπως. Μαρτύριον ἱκανὸν (βεβαίως, ἀκόμη φυσικώτερον, οἱ ἴδιοι οἱ Ρήτορες χρονολογοῦν ἀπὸ ἀρχόντων εἰς τοὺς λόγους των) οἱ εἰς Πλούταρχον ἀποδιδόμενοι *Βίοι τῶν Δέκα Ρητόρων* (832B-852E). Δύο χαρακτηριστικὰ παραδείγματα χρήσεως τῶν ἀρχοντικῶν πινάκων εἰς χρονολογικὰς ἐρεῦνας πρὸς ἔλεγχον γνησιότητος ἢ συνεπειᾶς ἔργων καὶ συγγραφέων ἔστωσαν εἰς τὸν φιλοσοφικὸν χῶρον μὲν ἡ κριτικὴ Πλάτωνος καὶ Ξενοφῶντος (μέρος γενικωτέρας ποιητικῆς καὶ λογίας φιλολογικῆς ἐπιθέσεως κατὰ φιλοσοφίας) ἐν Ἀθηναίῳ (V, 215C-218E) – καὶ ταῦτα ὑπὸ Μασουρίου, δικονόμου, ἱαμβογράφου, μουσικοῦ! – εἰς δὲ τὴν περιοχὴν τῆς ρητορείας ἢ ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς ἐξέτασις τῶν φερομένων τοῦ Δεινάρχου λόγων, *Περὶ*

Δεινάρχου §§9 sqq., όπου εὐθύς ἐξ ἀρχῆς διατρανοῦται: «ἐπεὶ δ' ἀναγκαία πρὸς ταῦτα (sc. διάγνωσιν γνησιότητος ἢ μῆ) ἢ τῶν χρόνων διάγνωσις, τοὺς Ἀθηνησιν ἄρξαντας, ἀφ' οὗ Δείναρχον ὑπεθέμεθα γεγονέναι χρόνον, μέχρι τῆς δοθείσης αὐτῷ μετὰ τὴν φυγὴν καθόδου, γενομένους ἑβδομήκοντα προθήσομεν. εἰσὶ δὲ οἶδε»· καὶ ἔπεται ὁ κατάλογος. Καὶ ἓν δεῖγμα ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, ὅπου τὰ διαδοχικὰ ἀτυχήματα τῆς πόλεως περὶ τὰς Ἐννέα Ὀδοὺς (κατὰ τὴν Ἀμφίπολιν) ἀπαριθμοῦνται ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ εἰς τὸν *Περὶ Παραπρεσβείας* τοῦ Αἰσχίνου §31, vol. II, p. 502b τῆς ed. Müller τῶν *Oratores Attici*. –

Θὰ τελειώσω μὲ τὴν μνεία ἑνὸς ἰδιαίτου ἔργου ἅπαξ, ὡς φαίνεται, εἰρημένου συγγραφέως. Πρόκειται διὰ τὴν *Ἀναγραφὴν Ἀρχόντων καὶ Ὀλυμπιονικῶν* τοῦ Στησικλείδους. Ἴδου ὅτι ἡ φυσικὴ καὶ ἀβίαστος, ἐξ ἀντικειμένου ἀνάδειξις τῶν δύο παρακολουθηθεισῶν συντεταγμένων ὡς βασικῶν ἀξόνων προσαρμογῆς πασῶν τῶν ἐξηκριβωμένων συνεχῶν διαδοχῶν ὡς καὶ χρονολογικῆς διατάξεως τῶν ἱστορικῶν συμβάντων, εὐρίσκει τὴν ἔκφρασιν τῆς εἰς μίαν ἐπὶ τούτῳ συστηματικὴν συνάρτησίν των, ὑλοποιουμένην, ἐξυπακούεται κατὰ τὰ ἀρχαῖα κριτήρια, διὰ τῆς ἐξ ἴσου καταγραφῆς ἐπαρκοῦς ἱστορικῆς ὕλης διηρθρωμένης καὶ ἐνηρμονισμένης. Τὴν μοναδικὴ ἀναφορὰ εἰς τὸ ἔργον προσφέρει ὁ Διογένης Λαέρτιος διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς Ξενοφωντείου τελευτῆς, γράφων (II, 55-6): «κατέστρεψε δε, καθὰ φησὶ Στησικλείδης ὁ Ἀθηναῖος ἐν τῇ τῶν ἀρχόντων καὶ Ὀλυμπιονικῶν ἀναγραφῇ ἔτει πρώτῳ τῆς πέμπτης καὶ ἑκατοστῆς Ὀλυμπιάδος, ἐπὶ ἄρχοντος Καλλιδημίδου, ἐφ' οὗ καὶ Φίλιππος ὁ Ἀμύντου Μακεδόνων ἤρξε». – Ὁ ἄρχων ἀναφέρεται ὡς *Καλλιμήδης* ὑπὸ τοῦ Διοδώρου, XVI, 2, 1 καὶ τοῦ Διονυσίου, *Περὶ Δεινάρχου*, 9. Τὰ σχόλια εἰς τὸν *Περὶ Παραπρεσβείας*, §31, τοῦ Αἰσχίνου ἔχουν τὸν ἀνήκουστον «Καλαμίωνα», ὁ ὁποῖος, βάσει τῆς σειρᾶς τῶν ἀθηναϊκῶν ἀτυχιῶν περὶ τὰς Ἐννέα Ὀδοὺς τῶν ἀπαριθμουμένων ἐκεῖ, καὶ ἱστορικῶν ἀναγκαιοτήτων ἐντὸς τοῦ οὕτως ὀριζομένου βραχέος χώρου, πρέπει

νὰ εἶναι Καλλιμήδης μᾶλλον παρὰ Καλλιδημίδης, ὅπερ καὶ πιθανώτατον. (Τὸ πρῶτον ἀνευρίσκεται εἰς τὸ κείμενον τῶν σχολίων τῆς editio Didotiana p. 502b). Ἐπιγραφικὴ μαρτυρία (CIA II 698 [I, 27]) προθέτει τὸ *Καλλίδημος*. Οὐδεμία ἀνησυχία. Τοιαῦται διαφοροποιήσεις, καὶ πλεῖστοι ἀνευρίσκονται, καὶ συνήθως εὐχερῶς συντίθενται, καὶ παρατετηρημένοι ἦσαν ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαιότητι. Π.χ. σημειοὶ ὁ Ἀρποκρατίων s.v. Μύρτις: «*Δημοσθένης ἐν τῷ ὑπὲρ Κτησιφῶντος (Περὶ τοῦ στεφάνου §295) καταλέγων τοὺς προδεδοκότας ἐκάστην πόλιν φησὶν Ἀργείας Μύρτις, Τελέδαμος, Μνασέας*». Θεοπομπὸς δ' ἐν τῇ νᾶ' (Fr. 224 Grenfell et Hunt = 257 Müller) *Πασέαν* καὶ *Ἀμυρταῖον* ὀνομάζει τῶν Ἀργείων τοὺς Μακεδονίζοντας. Ἰδεῖν οὖν εἰ γραφικὰ ἐστὶν ἄμαρτήματα». Καὶ τί ἄλλο; Ὦντως ἀντιγραφικά. Ἄλλ' ὁ Ἀρποκρατίων ἐπιφυλάσσεται ἀκόμη καὶ ἐδῶ, δικαιοτάτα, μὲ τὴν συνήθη ἑλληνικὴ προσήλωσι εἰς τὰ παραδεδομένα. – Διστάζων προτείνω τὸν διαπρεπῆ *Ἀντικλείδη τὸν Ἀθηναῖο* (*Ἀθήναιος*, XI, 466c), συγγραφέα *Δηλιακῶν* καὶ *Ἐξηγητικῶν* καὶ *Νόστων*, ἀβεβαίου ἐποχῆς (πάντως μεταξὺ 3ου καὶ 1ου αἰῶνος π.Χ. ὡς μνημονεύοντα τὸν Ἀλέξανδρον – *Πλουτάρχου Ἀλέξανδρος* 46 – καὶ μνημονευόμενον ὑπὸ Διδύμου - Ἀρποκρατίων s.v. ὄξυθύμια - καὶ *Στράβωνος*, V p. 221) ὡς πιθανὸν συγγραφέα τῆς ὑπ' ὄψιν *Ἀναγραφῆς*, διὰ τὸ ἄγνωστον Στησικλείδους τινος καί, κυρίως, διὰ τὴν σύμβασιν τῆς ἐργασίας αὐτῆς πρὸς τὰ λοιπὰ ἐξηκριβωμένα ἔργα τοῦ Ἀντικλείδους ἐν τῷ πνεύματι τῆς Ἀττικῆς ἀρχαιολογίας – μυθοστραφοῦς, θρησκευτικῆς καὶ ἐπιρρεποῦς εἰς ἐξονυχιστικὰς ἐρεῦνας *Περὶ τὰ πάτρια*, ἀληθῶς καὶ εὐλαβῶς ἀπηρχαιωμένης, διακεκριμένης τόσον ἀπὸ τὸν ἐπιπολάζοντα ὀρθολογισμὸν τῶν Ἀλεξανδρινῶν ὅσον καὶ ἀπὸ τὸν στωϊκίζοντα ἀλληγορισμὸν τῶν Περγαμηνῶν, ἀκριβῶς οἶα, φέρ' εἰπεῖν, καὶ ἡ Ἀτθιδολογία τοῦ Φιλοχόρου. –

Ἐξ ἀπάσης τῆς σκιαγραφηθείσης ἀνωτέρω πολυσχιδοῦς διεργασίας, συνάδουσαι μαρτυρίαι πανταχόθεν κατακυρώνουν τὴν ἀκρίβειαν καὶ βεβαιότητα τοῦ προελθόντος συντάγματος. Τοῦθ' ὅπερ μᾶλλον ἀκατανόητον

καθιστᾶ τὴν ἰδιάζουσαν τοῦ Πausανίου ἀπόκλισιν περὶ τῶν δεκαετῶν Ἀθηναίων ἀρχόντων. Ὡς τὸ εἰκός, ὁ Pausanias συμφωνεῖ πρὸς τὴν λοιπὴν παράδοσιν εἰς πάσας τὰς ἄλλας ἐλεγκτὰς ἀναφορὰς τοῦ Ὀλυμπιονικῶν καὶ ἀρχόντων, τῶν ὁποίων ἀκολουθεῖ πρόχειρος κατάλογος:

	Ὀλυμπια- κά ἔτη	Σταδιονίκαί	Ἄρχοντες	π.Χ.
1) IV, 24, 2	79.1	Ξενοφῶν Κορίνθιος	Ἀρχιμήδης	464/3
2) VIII, 45, 4	96.2	Εὐπόλεμος Ἡλεῖος	Διόφαντος	395/4
3) VII, 25, 2 (cf. IX, 1, 3)	101.4	Δάμων Θούριος	Ἀστεῖος	373/2
4) VIII, 27, 8 & VI, 5, 3	102.2	Δάμων Θούριος (τό β')	Φρασικλείδης	371/0
5) IV, 27, 9	102.3	Δάμων Θούριος (τό β')	Δυσκίνητος	370/69
6) X, 2, 3	105.4	Πρῶρος Κυρηναῖος	Ἀγαθοκλῆς	357/6

Καὶ ὁ ἔλεγχος:

- 1) Διόδωρος XI, 70 Διονύσιος Ἀρχ. Ρωμ. IX, 61 (ὅπου εἰς ἀμφοτέρους τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχοντος δίδεται ὡς Ἀρχιδημίδης)
- 2) Διόδωρος XIV, 82
- 3) Διόδωρος XV, 48 Πάριον Χρονικόν §LXXI (ἐπικυροῦται ἐπίσης ἐμμέσως ἐξ ἀναφορῶν εἰς τὸν ἀρχοντα ὑπὸ Δημοσθένους Πρὸς Τιμόθεον p. 1190 Reiske; p. 1192; 1202; Κατὰ Νεαίρας p. 1357)
- 4) Διόδωρος XV, 51 Πάριον Χρονικόν §LXXII (cf. Δημοσθένους Κατὰ

Νεαίρας p. 1357)

- 5) Διόδωρος XV, 57 (cf. Δημοσθένους *Κατὰ Στεφάνου*, Β p. 1132, ὅπου ὁ ἄρχων ἀναφέρεται ὡς Δυσνίκητος
- 6) Διόδωρος XVI, 9 Πάριον Χρονικόν §LXXVII· Διονύσιος *Περὶ Δεινάρχου* §9 (p. 648) (cf. ἐπίσης τοῦ αὐτοῦ *Λυσίας* §12 P. 480 καὶ Δημοσθένους *Κατὰ Εὐέργου καὶ Μνησιβόλου* p. 1152)

Δέν μπορεῖ νὰ ὑπάρξη ἀμφιβολία, οὔτε θὰ ἦτο θεμιτὴ ἀμφιλογία καὶ ἄνευ ἐμπειρικῆς ἀποδείξεως, ὅτι ὁ Πausanias συνάδει πρὸς καταλόγους ὀριστικοποιηθέντας αἰῶνας πρίν.

Ἡ οἷα ὑπῆρξε ἀβεβαιότης περὶ τὰς πρώτας ἰδίως Ὀλυμπιάδας, δὲν ὠφείλετο εἰς ἔλλειψιν μνημείων καὶ καταγραφῶν ὡς ἐπιπολαίως ἐνομίσθη εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους*, ἀλλ' εἰς τὰς λεγομένας ἀνολυμπιάδας, εἰς μὴ καταγεγραμμένας δηλονότι ὀλυμπιάδας. Κατὰ τὸν Pausanias (VI, 22, 2 sqq.) πρόκειται διὰ τὴν 8ην, ὅτε οἱ Πισαῖοι ἐπαγαγόντες τὸν Φεῖδωνα, τὸν διαβόητον τύραννον τῶν Ἀργείων, συνέθεσαν, χωρὶς τῶν Ἡλείων τοὺς ἀγῶνας· διὰ τὴν 34ην τελεσθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Πανταλέοντος, τοῦ διαπρεποῦς βασιλέως τῶν Πισαίων, κατόπιν στρατιωτικῆς κατοχῆς τῆς περιοχῆς· καί, τέλος, διὰ τὴν 104ην ὅποτε οἱ Ἀρκάδες μετὰ τῶν Πισατῶν ἐτέλεσαν τοὺς ἀγῶνας. Καί, συνεχίζει, ρητῶς ὁ Pausanias: «Ταύτας τὰς ὀλυμπιάδας... ἀνολυμπιάδας οἱ Ἡλεῖοι καλοῦντες οὐ σφᾶς ἐν καταλόγῳ τῶν ὀλυμπιάδων γράφουσιν». Καὶ

* Ἀτέχνως προσεκομίσθη ὡς ἐνισχυτήριος μαρτυρία ἀρχικῆς ἀπουσίας ἀντικειμενικῶν τεκμηρίων καὶ ἢ δήλωσις τοῦ Pausanias περὶ τῶν πρώτων ἀθλητικῶν ἀγαλμάτων ὑστερώτατα ἀνεγερθέντων ἐν Ὀλυμπίᾳ VI, 18, 7: «πρῶται δ' ἀθλητῶν ἀνετέθησαν ἐς Ὀλυμπίαν εἰκόνες Πραξιδάμαντός τε Αἰγυπτίου νικήσαντος πυγμῇ τὴν ἐνάτην Ὀλυμπιάδα ἐπὶ ταῖς πενήκοντα (= 544 π.Χ.), καὶ Ὀπουντίου Ρηξιβίου παγκρατιαστὰς καταγωνισαμένου μιᾷ πρὸς ταῖς ἐξήκοντα Ὀλυμπιάδι (= 536 π.Χ.)», καὶ αὗται ξύλιναι (*ibid.*). Ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀνοήτοις δῆλον ὅτι ἄλλον ὁ ἐνεπίγραφος ἀνδριὰς καὶ ἕτερον χαράγματα μνημονευτικὰ εἰς ξύλον ἢ λίθον ὀνομάτων.

πάλιν VI, IV, 1 «τὴν τετάρτην δ' Ὀλυμπιάδα ἐπὶ ταῖς ἑκατόν... οὐκ ἀναγράφουσιν οἱ Ἥλαιοι, διότι μὴ αὐτοὶ τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ Πισαῖοι καὶ Ἀρκάδες ἔθεσαν ἀντ' αὐτῶν». Καὶ τέλος, VI, 8, 3: «...ἐπ' Ὀλυμπιάδος ταύτης (sc. τῆς 104ης) ἢ λόγῳ τῷ Ἥλείων ἐστὶ κίβδηλος τῶν ἀγωνοθετησάντων Ἀρκάδων ἔνεκα». – Καὶ περὶ μὲν τῆς τελευταίας ταύτης ἀνολυμπιάδος ἀγαστὴ συμφωνία ἐπικρατεῖ μεταξὺ τῶν πηγῶν. Οὕτω ὁ Διόδωρος, XV, 78, περιγράφει τὰ συμβάντα καὶ αὐτὴν τὴν τέλεσιν τῆς Ὀλυμπιάδος. Λεπτομερέστερον δὲ ὁ Ξενοφών, *Ἑλληνικά*, VII, 4, 28 sqq. Ὁ Ἀφρικανὸς εἰς τὴν *Ἀναγραφὴν* τοῦ συνάδει (v. *Εὐσεβίου Χρονικά* A, pp. 205-6 ed. Schöne). – Διὰ τὴν πρώτην τὸ γεγονός προσυπογράφει ὁ Ἡρόδοτος, VI, 127: «Φεΐδωνος τοῦ Ἀργείων τυράννου παῖς Λεωκίδης, Φεΐδωνος δὲ τοῦ τὰ μέτρα ποιήσαντος Πελοποννησίοισι καὶ ὑβρίσαντος μέγιστα δὴ Ἑλλήνων ἀπάντων, ὃς ἐξαναστήσας τοὺς Ἥλείων ἀγωνοθέτας αὐτὸς τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα ἔθηκε». Κακοχρονολογεῖ ὅμως, ἀπροσέκτως, ὁ Ἡρόδοτος παραδίδων τὸν σπουδαῖον Φεΐδωνα, τὸν θεμελιωτὴν τοῦ πρώτου παρ' Ἑλλησι συστήματος μέτρων καὶ σταθμῶν, ὡς πατέρα τοῦ Λεωκίδου, μνηστήρος τῆς Ἀγαρίστης θυγατρὸς τοῦ περιφήμου Κλεισθένου, τυράννου τῆς Σικυῶνος. Προφανῶς πρόκειται περὶ συνωνυμίας Φειδῶνων, ἴσως δὲ καὶ ἀμοιβαίων υἱῶν αὐτῶν Λεωκίδεων, ἢ ὅποια παρέσυρε τὸν Ἡρόδοτον, πιθανῶς ἐκόντα διὰ τὴν τοῦ Κροίσου ὑποτιθεμένην προτεραιότητα περὶ τὰ νομισματικά καὶ ἐκ τοῦ πιθανολογικοῦ μὲν ἀναληθοῦς δὲ συσχετισμοῦ τοῦ πολλαχῶς μεμαρτυρημένου ἐπεκτατισμοῦ τοῦ Φεΐδωνος πρὸς τὸ ἐπίσης τεκμηριωμένον ἀντιαργεῖον μένος τοῦ Κλεισθένου. Ἀλλ' ἀστόχαστον τὸ πρᾶγμα ὅπωςδὴποτε. Ὅθεν καὶ ὁ Palmerius ἐπρότεινε διόρθωσιν ὡς ἑξῆς: «Φεΐδωνος τοῦ Ἀργείου [τυράννου] παῖς Λεωκίδης, <τυράννου> δὲ Φεΐδωνος <ἀπόγονος>, τοῦ τὰ μέτρα κ.τ.λ.», εὐστοχωτέρα δ' ἢ τοῦ Gronovius «Φεΐδωνος [τοῦ Ἀργείων τυράννου] παῖς Λεωκίδης, <ἀπὸ> Φεΐδωνος δὲ <τοῦ Ἀργείων τυράννου>, τοῦ τὰ μέτρα κ.τ.λ.». Θεωροῦντες τυρρανεύοντα ἢ βασιλεύοντα (ὡς τὸν ἴδιον τὸν Λεωκίδην

κατόπιν) και τὸν τοῦ ἐπιδόξου γαμβροῦ τοῦ Κλεισθένους πατέρα, Ἡρακλείδην ἀπὸ Τημένουσ ὄντα, θὰ ἀνηγόμεθα εἰς τὸ «Φεΐδωνος τοῦ Ἀργείων τυράννου παῖς Λεωκῆδης, Φεΐδωνος δὲ <ἀπόγονος> τοῦ τὰ μέτρα... μέγιστα δὴ Ἑλλήνων ἀπάντων, ὅς... ἔθηκε· τούτου τε δὴ παῖς κ.τ.λ.», ἢ καὶ ἀπλῶς «<ἐκ> Φεΐδωνος δέ». Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμφατικὸν «τούτου τε δὴ παῖς», καθιστᾷ τὸ ὅλον ἐγχείρημα αἰχμηρὸν καὶ ἄχαρι καὶ ἡ γενικὴ ἰδέα καλειδοσκοπεῖται εἰς τὴν ἀποδοχὴν, οὐχὶ ἀνηκούστου ἄλλως περὶ τὰ τοιαῦτα, Ἡροδοτείου ἀμαρτήματος. - Ὁ Λεωκῆδης τοῦ Ἡροδότου εἶναι, πιθανώτατα, ὁ Λακῦδης τοῦ Πλουτάρχου, περὶ οὗ, εἰς *Πῶς ἂν τις ἀπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο* 89E, γράφεται «οἷον Λακῦδην τὸν Ἀργείων βασιλέα κόμης τις διάθεσις καὶ βᾶδισμα τρυφερώτερον εἰς μαλακίαν διέβαλε». Φαίνεται ὅτι ἐξασθένισις τοῦ γένους καὶ παρακμὴ τοῦ οἴκου (συνήθης ἄλλωστε εἰς ἀριστοκρατίας νόσος μετὰ πολλὰς γενεάς, τὴν προσηθεῖσαν φοβερὰν κατάληξιν σχοῦσαν εἰς τὰ τοῦ Ἀλκμαίωνος ἐν Ἀθήναις) διέφθειρε τὰ τῶν Τημενιδῶν, διότι μανθάνομεν ὑπὸ τοῦ Πausανίου, II, 19, 2, ὅτι: «Μέλταν δὲ τὸν Λακῆδου, +δέατον+ ἀπόγονον Μῆδωνος (vel. Μῆδονος), τὸ παράπαν ἔπαυσεν ἀρχῆς καταγνοῦς ὁ δῆμος». Ὁ Λακῆδης καὶ ὁ Λακῦδης πρέπει νὰ συμπίπτουν κατὰ τὸ ἀντικείμενον, ὀρθωτέρου ὀνόματος ὄντος τοῦ δευτέρου (ἀπὸ τοῦ κύδους μᾶλλον παρὰ ἀπὸ τοῦ κῆδους, τὸ κῦδος, ἢ δόξα τοῦ λαοῦ μᾶλλον ἢ ὁ φροντίζων τὸν λαόν).

Τώρα, ἐκ τοῦ τέλους τῆς Ἡγεμονίας τῶν Τημενιδῶν εἰς Ἄργος ἐπαναχθῶμεν εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ κατὰ τὸ μέσον. Κατὰ τὸν Σύγκελλον, p. 499, ὁ Διόδωρος, ὁ Θεόπομπος «καὶ οἱ πολλοὶ τῶν συγγραφέων» ἐγενεαλόγουν τὸν Κάρανον, ἀδελφὸν τοῦ περιωνύμου Φεΐδωνος καὶ ἀρχηγέτην τοῦ βασιλικοῦ Μακεδονικοῦ οἴκου, ὡς ἐξῆς: «Κάρανος Φεΐδωνος τοῦ Ἀριστοδαμίδα τοῦ Μέροπος τοῦ Θεοστίου τοῦ Κισσίου τοῦ Τημένου τοῦ Ἀριστομάχου τοῦ Κλεαδάτους (Κλεοδαίου) τοῦ Ὑλλου τοῦ Ἡρακλέους». Ὁ Φεΐδων τῆς διαδοχῆς δὲν εἶναι, προφανῶς, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κάρανου, ἀλλ' ὁμώνυμος ἐκείνου πατῆρ. Ἔχει ἐκπέσει τῆς διαδοχῆς εἰς. Διότι α) ἡ ἐναλλακτικὴ γενεαλογία, ἢ εὐθὺς

ἀμέσως σημειούμενη, περιλαμβάνει μίαν γενεάν περισσοτέραν (p. 499): «ἐνιοὶ δὲ ἄλλως, φησί (sc. ὁ Διόδωρος ὡς εἶναι φανερόν ἐκ τῶν προηγουμένων), γενεαλογοῦσι φάσκοντες εἶναι Κάρανον Ποϊάντος τοῦ Κροίσου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Εὐρυβιάδα τοῦ Δεβάλλου τοῦ Λαχάρους τοῦ Τημένου, ὃς καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. β) Διότι ὁ Σύγκελλος ἔχει προδηλώσει (*ibid.*): «οὗτος ὁ Κάρανος ἀπὸ μὲν Ἡρακλέους ἰα΄ ἦν, ἀπὸ δὲ Τημένου τοῦ μετὰ τῶν ἄλλων Ἡρακλειδῶν κατελθόντος εἰς Πελοπόννησον ἑβδομος». Ἄλλ' εἶναι ἔκτος (ἀπεριλήπτου τοῦ Τημένου κατὰ τὴν ἀρίθμησιν) ὡς δίδεται. Τέλος γ) ὁ ἀπολογητὴς Θεόφιλος, *Πρὸς Ἀντόλυκον*, II 7 (p. 372 ed. Maranus), διασώζει τοῦ Σατύρου τὴν ἐκδοχὴν περὶ τῶν Μακεδόνων βασιλέων καὶ τῶν προγόνων των. Τὸ σχετικὸν πρὸς τὰ προκείμενα ἀπόσπασμα παρέχει: «Τήμενον, τοῦ δὲ Κεῖσον, τοῦ δὲ Μάρωνα, τοῦ δὲ Θεόστιον, τοῦ δὲ Ἄκοον, τοῦ δὲ Ἀριστομίδαν, τοῦ δὲ Κάρανον». Ὁ Κεῖσος εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Κίσιον, ὁ δὲ Θεόστιος συμπίπτει πρὸς τὸν Θεόστιον. Ὁ Μάρων λοιπόν, παρεισφύων μεταξύ των, ἀποπληροῖ τὸ κενὸν τοῦ Συγκελλείου πίνακος. Εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ Θεοφίλου ὁ περιεργώνυμος Ἄκοος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν Μέροπα. Μήπως πρόκειται διὰ τινὰ πολλαπλὴν σύγχυσιν, οὐδόλως ἄλλως τε σπανίαν εἰς τὰ τοιαῦτα, ἐκ τινος ἀναφορᾶς εἰς τὸν Μέροπα τὸν Κῶον; (cf. Εὐριπίδου *Ἑλένη*, 381; Στέφανος Βυζάντιος, *Ἐθνικά* s.v. Κῶς; Εὐσταθίου *Σχόλια εἰς Ὅμηρον* p. 318; Ἀντωνίνου Λιβεράλις, *Μεταμορφώσεων Συναγωγὴ*, XV; Hyginus *P.Astr.*, II, 16). Ὁ Φεῖδων πατὴρ τοῦ Καράνου καὶ τοῦ μεγάλου Φεῖδωνος ἔχει ἐκπέσει λόγῳ τῆς ὁμωνυμίας. - Ἐὰν τώρα συλλογισθῶμεν καὶ τὰ τοῦ Πausανίου II, 29, 1-2, καθ' ἃ τὸν Τήμενον διεδέχθη ὁ πρεσβύτατος υἱὸς τοῦ Κεῖσος, καὶ κατόπιν «Ἀργεῖοι δέ, ἅτε ἰσηγορίαν καὶ τὸ αὐτόνομον ἀγαπῶντες ἐκ παλαιστάτου, τὰ τῆς ἐξουσίας τῶν βασιλέων εἰς ἐλάχιστον προήγαγον, ὡς Μήδωνι τῷ Κεῖσου καὶ τοῖς ἀπογόνοις τὸ ὄνομα λεφθῆναι τῆς βασιλείας μόνον», συμπεραίνομε τὴν ἀκόλουθον διαδοχὴν, ἐξισοῦντες τὸν Μήδωνα πρὸς τὸν Μάρωνα:

1. Τήμενος

2. Κεῖσος (ἢ Κίσσιος*· εἶναι ὁ Ἰσθμῖος, ἐν Πausανία IV, 3, 8, ὁ αὐτὸς ἢ ἕτερος υἱὸς τοῦ Τημένου;)
3. Μήδων (ἢ Μάρων)
4. Θεόστιος (ἢ Θεόστιος)
5. Μέροψ (ἢ Ἄκοος)
6. Ἀριστοδαμίδα
7. Φεῖδων πατήρ
8. Φεῖδων ὁ τύραννος

·

·

·

Φεῖδων

Λακύδης

Μέλτας

Εἰς τὸ μνημονευθὲν χωρίον τοῦ Πausανία παλαιότεραι ἐκδόσεις ἔδιδον «τὸν Λακῆδου τὸν ἀπόγονον Μήδωνος», ἐνῶ ἀπὸ τῆς «κριτικῆς» ἐποχῆς συνηθίζεται τὸ «τὸν Λακῆδου δέκατον ἀπόγονον Μήδωνος». Λίαν ἀκριτῶς! Διότι τότε θὰ ἀπείχε ὁ Λακύδης 11 γεννεὰς ἀπὸ τοῦ Τημένου δηλαδὴ περὶ τὰ 363 ἔτη, τοποθετούμενος κατὰ τὸ $1104 - 363 = 741$ π.Χ. καὶ θὰ ἦτο ἀνίκανος νὰ εἶναι μνηστήρ τῆς Ἀγαρίστης, κόρης τοῦ Κλεισθένης, τυραννεύοντος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 6^{ου} αἰῶνος π.Χ. Διὰ νὰ συγχρονίσωμε τὸν Φεῖδωνα τὸν νεώτερο πρὸς τὸν Κλεισθένη, καὶ λογιζόμενοι ἀδρομερῶς τὸ 582 π.Χ. ὡς ἔτος τῆς ἀξιομνημονεύτου ἐκείνης μνηστείας (μετὰ τὸν Κρισαικὸν πόλεμον καὶ κατὰ τὴν Πυθικὴν νίκην τοῦ Κλεισθένης εἰς τὸ τέθριππον ὥστε ἡ δόξα τοῦ τυράννου νὰ δικαιολογῆ τὴν παρουσίαν τοῦ ἄνθους τῆς ἑλληνικῆς ἀρετῆς καὶ νεότητος κατὰ τὰ τοῦ Ἡροδότου – καὶ cf. Ἀθηναῖος, VI, 273b-c; XII 541b-c)

* Κισσός ἢ Κίσσος ἔχει καὶ ὁ Στράβων VIII *sub. fin.* ἐν χωρίῳ χασματώδει μὲν ἀλλ' ἀναπληρούμενον ἐκ τε τῶν Χρηστομαθειῶν (p. 521 ed. Kramer), τοῦ Σκύμνου τοῦ Χίου v. 531, καὶ αὐτοῦ τοῦ Στράβωνος X, p. 481.

συνάγονται ἀπὸ τῆς Καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν ἔτη περὶ τὰ 1104 – 582 = 522 συμποσούμενα εἰς 15 γεννεὰς περίπου. Ὡστε ὁ Λακύδης θὰ ἦτο 16^{ος} κύριος τοῦ Ἄργους μετὰ ταῦτα καὶ 13^{ος} ἀπὸ Μήδονος, ὁ δὲ Μέλτας 14^{ος} ἀπόγονος Μήδονος. Καὶ ἡ διόρθωσις, εἴπερ ἐπιχειρητέα, εἰς τὸ τοῦ Πausανία θὰ ἦτο: «τοῦ Λακύδου, δέκατον τέταρτον ἀπόγονον Μήδονος». - *Ἰσηγορίαν* καὶ τὸ *αὐτόνομον* προσάπτει εἰς τοὺς Ἀργεῖους παλαιόθεν ὁ Pausanias. Καὶ τὸ μὲν αὐτόνομον εὐθαρσῶς καὶ ἐπιμόνως, εἰ καὶ ποτε εὐήθως, ἐπεδείκνυον κατὰ τῆς Σπαρτιατικῆς Ἡγεμονίας ἐν Πελοποννήσῳ οἱ Ἀργεῖοι ἀφ' ὅτου αὕτη ἐκτίθη· ἡ ἰσηγορία ὁμως, ὡς φαίνεται, εἰς πλεῖστα ἀτυχῆ καὶ ἀνόσια ἐπανειλημμένως τοὺς ὠδήγησε. Πάντως ἡ κολόβωσις τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας κάμνει ὥστε οἱ ἰσχυροὶ Ἀργεῖοι ἡγεμόνες, ἀκηδεῖς τῶν περιορισμῶν τῆς ἀρχῆς των, νὰ ἀποκαλοῦνται τύραννοι, καὶ δι' αὐτὸ ὁ μέγας Φεῖδων, βασιλεὺς ὤν, ὡς τύραννος φέρεται, ὑβρίσας μέγιστα δὴ Ἑλλήνων ἀπάντων κατὰ τὴν Ἡροδότειον ἀποστροφήν. Καὶ εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐννοοῦμενον ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅστις περὶ τῶν ὄρων καὶ τρόπων γενέσεως τῆς τυραννίας διατρίβων γράφει, *Πολιτικά* V, 10, 3 (1310b18 sqq.): «αἱ δὲ (sc. τυραννίδες) πρὸ τούτων (πρὸ δηλαδὴ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἐκ δημαγωγῶν τυραννῶν) ἐκ τε τῶν βασιλέων παρεκβαινόντων τὰ πάτρια καὶ δεσποτικωτέρας ἀρχῆς ὀρεγομένων κ.τ.λ.» καὶ παραδειγματίζει ἐπ' αὐτοῦ ἀκριβῶς τὸν Φεῖδωνα (1310b23 sqq.): «πᾶσι γὰρ ὑπῆρχε τοῖς τρόποις τούτοις τὸ κατεργάζεσθαι ραδίως (sc. τυραννίαν), εἰ μόνον βουλευθεῖεν, διὰ τὸ δύναμιν προὔπαρχειν τοῖς μὲν βασιλικῆς ἀρχῆς τοῖς δὲ τὴν τῆς τιμῆς, οἷον Φεῖδων μὲν περὶ Ἄργος καὶ ἕτεροι τύραννοι κατέστησαν βασιλείας ὑπαρχούσης, οἱ δὲ περὶ τὴν Ἰωνίαν καὶ Φάλαρις ἐκ τῶν τιμῶν κ.τ.λ.». Ταυτὸ τοῦτο βούλεται καὶ τὸ τοῦ Πλάτωνος, εἰς τὴν 8^{ην} ἐπιστολὴν του, 354b, ὅπου ὁ λόγος του προτίθεται «σύμβουλος τυράννω παντὶ φεύγειν μὲν τοῦνομά τε καὶ τοῦργον τοῦτο, εἰς βασιλείαν δέ, εἰ δυνατὸν εἶη, μεταβαλεῖν. Δυνατὸν δέ, ὡς ἔδειξεν ἔργῳ σοφὸς ἀνὴρ καὶ ἀγαθὸς Λυκούργος, ὃς ἰδὼν τὸ τῶν οἰκείων γένος ἐν Ἄργει καὶ Μεσσήνῃ ἐκ βασιλέων

εἰς τυράννων δύναμιν ἀφικομένους καὶ διαφθείραντας ἑαυτούς τε καὶ τὴν πόλιν ἑκατέρους ἑκατέραν κ.τ.λ.». Απεμπολήσαντες ἐν τέλει οἱ Ἀργεῖοι τὴν βασιλείαν ὅμως ἐπὶ Μέλτα, ὡς εἶδομεν, οὐκ εἰς μακρὰν τὴν ἐπεζήτησαν, καταδιδαχθέντες ἀναμφιβόλως ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἔργου τὴν ἀκυβερνησίαν των. Ἐξηφανισμένου δέ, ἐκ μαλθακείας καὶ παρακμῆς τοῦ γένους τῶν Ἡρακλειδῶν, τοῦ πάτριον γέρας ἔχοντος τὴν βασιλείαν, ἐχρηστηριάσθησαν παρὰ τῷ Θεῷ ἐν Δελφοῖς, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος, *Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου Τύχης ἢ Ἀρετῆς*, 340c: «ἐξέλιπε ποτ' Ἀργεῖοις τὸ Ἡρακλειδῶν γένος, ἐξ οὗ βασιλεύεσθαι πάτριον ἦν αὐτοῖς· ζητοῦσι δὲ καὶ διαπυνθανομένοις ὁ θεὸς ἔχρησεν ἀετὸν δεῖξιν· καὶ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας ἀετὸς ὑπερφανεὶς καὶ κατάρας, ἐπὶ τῆς Αἴγωνος οἰκίας ἐκάθισε, καὶ βασιλεὺς ἠρέθη Αἴγων». Ὁ χρησμὸς ἦτο ἔμμετρος μάλιστα (τοῦ αὐτοῦ, *Περὶ τοῦ μὴ χρᾶν ἔμμετρα νῦν τὴν Πυθίαν*, 396C).---

Ἄλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τοὺς τοῦ Φεῖδωνος χρόνους καὶ ἔργα. Ἐὰν κατὰ τὴν προεκτεθεισάν γενεαλογίαν ὁ Φεῖδων εἶναι 7ος ἀπὸ Τημένου, ἡ βασιλεία του ἄρχεται περὶ τὰ $33 \times 7 = 231$ ἔτη μετὰ τὴν Κάθοδον, ἤτοι περὶ τὸ 873 π.Χ. καὶ συγχρονίζει μὲν πρὸς τὰς ὑψηλοτέρας χρονολογήσεις τοῦ Λυκούργου, ἀδυνατεῖ ὅμως νὰ ἐορτάζη τὴν 8ην Ὀλυμπιάδα, ἕναν αἰῶνα μετὰ τὴν τυραννίαν του. Ὁ Ἐφορος ὅμως, ἐξ ἄλλου, παρέχει μίαν συνολικὴν τοποθέτησιν ἀβιάστως περιλαμβάνουσα τὰ τοῦ Πausanίου. Οὕτω εἰς τὸ μακρὸν ἀπόσπασμα 115 (Jacoby, *Die Fragmenta der Griechischen Historiken* II, A, 70), παρατιθέμενον ὑπὸ τοῦ Στράβωνος 357 sqq., ἀναγιγνώσκομεν (p. 358): «Φεῖδωνα δὲ τὸν Ἀργεῖον, δέκατον μὲν ὄντα ἀπὸ Τημένου, δυνάμει δ' ὑπερβεβλημένον τοὺς κατ' αὐτόν, ἀφ' ἧς τὴν τε λῆξιν ὅλην ἀνέλαβε τὴν τοῦ Τημένου διεσπασμένην εἰς πλείω μέρη, καὶ μέτρα ἐξεῦρε τὰ Φειδώνια καλούμενα καὶ σταθμοὺς καὶ νόμισμα κεχαραγμένον τότε ἄλλο καὶ τὸ ἀργυροῦν, πρὸς τούτοις ἐπιθέσθαι καὶ ταῖς ὑφ' Ἡρακλέους αἰρεθείσαις πόλεσι, καὶ τοὺς ἀγῶνας ἀξιῶν τιθέναι αὐτόν, οὓς ἐκεῖνος ἔθηκε· τούτων δὲ

εἶναι καὶ τὸν Ὀλυμπικόν καὶ δὴ βιασάμενον ἐπελθόντα θεῖναι αὐτόν, οὔτε τῶν Ἡλείων ἐχόντων ὄπλα, ὥστε κωλύειν, διὰ τὴν εἰρήνην, τῶν τε ἄλλων κρατουμένων τῇ δυναστεία. Οὐ μὴν τοὺς γε Ἡλείους ἀναγράψαι τὴν θέσιν ταύτην, ἀλλὰ καὶ ὄπλα κτήσασθαι διὰ τοῦτο καὶ ἀρξαμένους ἐπικουρεῖν σφισιν αὐτοῖς. Συμπράττειν δὲ καὶ Λακεδαιμονίους, εἴτε φθονήσαντας τῇ διὰ τὴν εἰρήνην εὐτυχία, εἴτε καὶ συνεργοὺς ἔξειν νομίσαντας πρὸς τὸ καταλῦσαι τὸν Φεῖδωνα, ἀφηρημένον αὐτοὺς τὴν ἡγεμονίαν τῶν Πελοποννησίων, <ἦν ἐκεῖ>νοι προεκέκτηντο. Καὶ δὴ καὶ συγκαταλῦσαι τὸν Φεῖδωνα. τοὺς δὲ συγκατασκευάσαι τοῖς Ἡλείοις τὴν τε Πισᾶτιν καὶ τὴν Τριφυλίαν». Ἐάν ὁ Φεῖδων εἶναι 10ος ἀπὸ Τημένου, ἡ ἀρχὴ τῆς περιόδου του μετατίθεται εἰς τὸ 774 π.Χ. κατὰ τὴν κανονικὴν Ἐρατοσθένειο χρονολόγησι τῆς Καθόδου, περὶ τὸ 740 π.Χ. κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ Ἐφόρου, ἀφοῦ οὗτος ἐθεώρει 735 ἔτη ἀπὸ τῆς Καθόδου μέχρι τοῦ ἄρχοντος Εὐαίνετου (335/4 π.Χ.) ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος διέβαινε εἰς Ἀσίαν (Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς, Στρωματεῖς I, p. 337A Sylburg). Ἀλλὰ τὸ «δέκατος» δυνατὸν νὰ περιλαμβάνη τὸν πρῶτον ὄρον ὅτε ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν πρώτην χρονολογίαν. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει, δεδομένου τοῦ ἀδρομεροῦς τοῦ λογιμοῦ διὰ γενεῶν, αἱ χρονολογήσεις τῶν Ἐφόρου καὶ Παυσανίου συνάδουν. Ἡ ἀυθαιρεσία τοῦ Φεῖδωνος περὶ τὴν τέλεσιν τοῦ Ὀλυμπικοῦ ἀγῶνος, μιὰ βαρύτατη παραβίασις πατρίων ὑψίστης σημασίας, θὰ ἦτο καὶ ἡ τελευταία πρᾶξις τοῦ ἐπεκτατισμοῦ του, προκαλέσασα τὴν συνδυασμένην ἀντίδρασιν Λακεδαιμονίων καὶ Ἡλείων καὶ τὴν σύμπηξιν μιᾶς συμμαχίας, ἡ ὁποία διὰ μὲν τὴν Σπάρτην ἀπέφερε τὴν ποθουμένην ταπείνωσιν τῆς Ἀργειακῆς πρωτοκαθεδρίας ἐν Πελοποννήσῳ (εἰ καὶ ἐπ' ὀνόματι τῆς καταλύσεως τῆς τυραννικῆς ὕβρεως τοῦ Φεῖδωνος), διὰ δὲ τοὺς Ἡλείους τὴν πλήρη ὑποταγὴν καὶ προσάρτησιν τῶν νοτίως κειμένων γειτονικῶν περιοχῶν τῆς χώρας των, Πισάτιδος καὶ Τριφυλίας, περὶ καὶ νοτίως τοῦ Ἀλφειοῦ. Τὸ τελευταῖο ἦταν καὶ τὸ ἀπειλητικὸν προοίμιον κατὰ τὴν Μεσσηνίας, τὸ ὁποῖον καὶ ταχύτατα ἠκολουθήθη ὑπὸ τοῦ πλήρους δράματος τοῦ πρώτου

Μεσσηνιακού πολέμου. Ἡ πυκνή χρονολογική ἀκολουθία θὰ εἶχε λοιπὸν ὡς ἐξῆς:

8η Ὀλυμπιάς: 748 π.Χ. ὁ Φεῖδων, προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Πισατῶν ὡς τῶν ἀρχηγόνων ὑπευθύνων τοῦ ἀγῶνος, παραγίγνεται εἰς Ὀλυμπίαν καὶ διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὄπλων τελεῖ τὴν Ὀλυμπιάδα ἐκβεβλημένων τῶν Ἡλείων.

748-745 Συμμαχία Λακεδαιμονίων-Ἡλείων. Ἐξοπλισμὸς Ἡλείων. Πόλεμος κατὰ τοῦ Φεΐδωνος.

9η Ὀλυμπιάς = 744 π.Χ. ἡ ἀρχὴ τοῦ Φεΐδωνος ἔχει καταλυθῆ. Οἱ ἀγῶνες τελοῦνται κανονικῶς ὑπὸ τῶν Ἡλείων.

9.2 = 743/2 π.Χ. Ἐκρήγνυται ὁ πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος.

Ἡ Σπάρτη ὀδεύει πλέον ἀκαθέκτως πρὸς τὴν ἀπόλυτη Ἡγεμονία τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλὰ πρόκεινται ἀκόμη πολλὰ ἐμπόδια, ἰδίως ἀφοῦ τώρα ἀποσκοπεῖ ὄχι ἀπλῶς εἰς τὴν κατάργησιν ἀνεπιθυμήτου ἰσχυροῦ δυνάστου προεδρικῆς γείτονος, ἀλλὰ εἰς τὴν προσάρτησιν καὶ ἀπόλυτον ἰδιοποίησιν ἐδάφους καὶ κατοίκων μείζονος περιοχῆς. Οὕτω μετὰ τὸν ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τοῦ πολέμου κατ' Ἄμφειαν ἐπιτυχῆ δόλον των, «Λακεδαιμόνιοι δὲ καταδρομὰς ἐποιοῦντο ἐς τὴν Μεσσηνίαν, καὶ τὴν μὲν χώραν οὐκ ἐλυμαίνοντο ἅτε δὴ νομίζοντες οἰκείαν, οὐδὲ δένδρα ἔκοπτον, οὐδὲ οἰκήματα κατέβαλλον· οἱ δὲ Λεῖαν, εἰ περιτύχοιεν, ἤλαυνον καὶ σῖτον καὶ τὸν ἄλλον καρπὸν ἀφηροῦντο». Πausanias, IV, 7, 1. Χαρακτηριστικώτατα, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἀσύμμαχοι ἀγωνίζονται οἱ ἀντίπαλοι, τῶν Πελοποννησίων ἀβεβαίων ἔτι ὄντων τί τὸ πρῶγμα βούλεται. Μόλις κατὰ τὴν μεγάλην μάχην τὸ πέμπτον ἔτος τοῦ πολέμου ἐμφανίζονται ἐξ ἀνάγκης παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις οἱ Ἀσιναιοὶ Δρύοπες μετὰ τῶν περιοίκων βεβαίως, Πausanias IV, 8, 3: «τοὺς τὲ γὰρ περιοίκους (sc. ἐν Λακωνίᾳ) ὑπηκόους ἤδη καὶ συνακολουθοῦντας εἶχον (sc. οἱ Λακεδαιμόνιοι), Ἀσιναιοὶ τε οἱ Δρύοπες γενεᾷ πρότερον ὑπὸ Ἀργείων ἐκ τῆς σφετέρας (sc. τῆς Ἀργολικῆς Ἀσίνης) ἀνεστηκότες καὶ ἦκοντες ἐς τὴν

Λακεδαιμόνα ικέται κατ' ἀνάγκην συνεστρατεύοντο· πρὸς δὲ τοὺς ψιλοὺς τῶν Μεσσηνίων τοξότας Κρητὰς ἐπήγοντο μισθωτούς». (Ἴσως ἀναχρονίζει ἐδῶ ὁ Πausanίας κατὰ τὸ τελευταῖον, περιβοήτου οὔσης εἰς μετακλασσικούς χρόνους τῆς Κρητικῆς τοξείας τε καὶ μισθοφορίας· ἀλλ' ἡ παρουσία Κρητῶν, δεδομένων τῶν στενῶν δεσμῶν ἀρχαιοθὲν Σπάρτης καὶ Κρήτης, εὐλογος). Σημειωτέον τὸ περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν Ἀσιναίων ὑπὸ τῶν Ἀργείων γενεᾶ πρότερον, ἀκριβῶς δηλαδὴ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φεΐδωνος, ὁ ὁποῖος, ὡς πρῶτον βῆμα τοῦ δυναμικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ του, «τὴν τε λῆξιν ὅλην ἀνέλαβε τὴν τοῦ Τημένου διεσπασμένην εἰς πλείω μέρη» κατὰ τὸν Ἐφορον, δηλαδὴ ὑπέταξε πᾶσαν τὴν Ἀργολίδα. Τελικῶς οἱ Ἀσιναῖοι ἐτακτοποιήθησαν μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου εἰς παράλιον τμήμα τῆς Μεσσηνίας, ἔκτοτε καλούμενον Ἀσίνη: «τῆς δὲ γῆς τῆς Μεσσηνίας Ἀσιναίοις μὲν ἀνεστηκόσιν ὑπὸ Ἀργείων διδόασιν ἐπὶ θαλάττη ταύτην ἦν καὶ νῦν ἔτι οἱ Ἀσιναῖοι νέμονται· τοῖς δὲ Ἀνδροκλέους ἀπογόνους (οὗτος ἐκεῖνος ὁ Ἀνδροκλῆς ὁ ἀρχῆθεν φιλολάκων Μεσσήνιος), ἦν γὰρ δὴ καὶ θυγάτηρ Ἀνδροκλεῖ καὶ παῖδες τῆς θυγατρὸς, φεύγοντες δὲ ὑπὸ τὴν τελευταίαν τοῦ Ἀνδροκλέους ὤχοντο εἰς Σπάρτην, τούτοις τὴν Ὑαμείαν καλουμένην ἀπονέμουσι». Πausanίας IV, 14, 3. Ἀκραιφνεῖς καὶ ἀνένδοτοι, πάντοτε, τηρηταῖ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἀξιών οἱ Λακεδαιμόνιοι, οὐδέποτε ὑπελείφθησαν τῶν ἐξ αὐτῶν ἀπορρεόντων καθηκόντων των. Οὐποτε φίλοι κακῶς ἔπραξαν δι' αὐτούς, αἰείποτε δὲ γενναίως ἀντημοίφθησαν διὰ τὴν πίστιν των. –

Ἀρκετὰ ἀργότερα, κατὰ τὸ 13ον περίπου ἔτος τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τῆς Ἰθώμης, γίνεται πλέον λόγος περὶ συμφωνουμένων, ἀλλ' ἀκόμη μὴ ἐνεργοποιουμένων, συμμαχιῶν. Ὡς εὐκρινῶς ὁ Πausanίας διδάσκει, IV, 10, 1: «ἔτει δὲ ἕκτω μετὰ τὸν ἐξ Ἰθώμης Λυκίσκου δρασμὸν οἱ Λακεδαιμόνιοι, τὰ γὰρ ἱερὰ ἐγένετο αὐτοῖς αἴσια, στρατεύουσιν ἐπὶ τὴν Ἰθώμην. Οἱ δὲ Κρητὲς οὐκέτι παρόντες σφῖσιν ἔτυχον. Ὑστέρησαν δὲ καὶ οἱ τῶν Μεσσηνίων σύμμαχοι. Δι' ὑποψίας γὰρ οἱ Σπαρτιᾶται καὶ ἄλλοις ἤδη

Πελοποννησίων καὶ Ἀρκάσιν ἦσαν καὶ Ἀργεῖοις μάλιστα. Καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι κρύφα ἔμελλον τῶν Λακεδαιμονίων ἀφίξεσθαι, καὶ ἰδίᾳ δὴ μᾶλλον ἢ μετὰ δόγματος κοινοῦ· τοῖς δὲ Ἀρκάσιν ἡ στρατεία μὲν ἀνείρητο ἐκ τοῦ φανεροῦ, παρέτυχον δὲ οὐδ' οὗτοι». Ἦδη οἱ Πελοποννήσιοι, καὶ οἱ πρωτεύοντες δυνάμει μεταξὺ αὐτῶν, ἀνησυχοῦν διὰ τὰς ἀληθεῖς προθέσεις τῆς Σπάρτης, ὀρῶντες τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπιμένοντας εἰς μακρὸν καὶ ἐξαντλητικὸν πόλεμον ἐπιτετευγμένων ὄντων τῶν στόχων μιᾶς λογικῆς ἐπιδείξεως ὑπεροχῆς, ἀφοῦ καὶ οἱ Μεσσηνιοὶ ἐπαρκῶς ἔχουν τιμωρηθῆ διὰ τὰς ἀρχικὰς ἀφορμὰς τοῦ πολέμου, καὶ ἡ συνοριακὴ Ἄμφεια μετὰ τῆς περιοχῆς τῆς ἔχει ἀφαιρεθῆ ἀπὸ αὐτούς, καὶ ἔχουν ἀναγκασθῆ νὰ ἀποκλεισθοῦν σχεδὸν εἰς τὴν ὄχυρὰν Ἰθώμην, ὡς τελευταίου προπυργίου τῆς ὁποιασδήποτε ἀνεξαρτησίας των. Αἱ ἀμφίροποι, ὀλιγώτερον ἢ περισσότερον, μάχαι εἶναι μὲν ἡ πρόφασις διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ πολέμου, ἀλλὰ διαβλέπεται πλέον ὁ σκοπὸς τῆς Σπάρτης νὰ συντρίψῃ ὀλοσχερῶς τὴν Μεσσηνιακὴν ἄμυναν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐστίαν τῆς καὶ νὰ προσαρτήσῃ τὴν χώραν κατὰ τὸ Λακωνικόν, ἤδη τελεσφοροῦν, πρότυπον. Καὶ οἱ μὲν Ἀρκάδες, στενῶς ἄλλως τε συνδεδεμένοι πρὸς τοὺς Μεσσηνίους καὶ ἀντιδωρίζοντες πάντοτε φύσει καὶ βουλήσει, ἀποφασίζουσι τὴν Συμμαχία πρὸς τοὺς Μεσσηνίους, κωλυσιεργοῦν ὅμως τὴν ἐφαρμογὴν τῆς. Οἱ Κορίνθιοι καὶ Σικυῶνιοι ἀναμένουν ἀκόμη. Οἱ Ἡλεῖοι ἀφίστανται τῆς ἐμπλοκῆς, προεπιτυχόντες τοῦ σκοποῦ των, ἐπικαλούμενοι, ἀναμφιβόλως, τὴν ἱερότητα τῆς χώρας των καὶ τὴν διατυμπανιζομένην ἀφιέρωσίν των εἰς τὰ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀγῶνος του, καὶ ἀρκοῦντες διὰ τὴν Σπάρτην ἐν τῇ οὐδετερότητί των, ἀφοῦ τοιοῦτοτρόπως ἀποστεροῦνται οἱ Μεσσηνιοὶ μιᾶς εὐλόγου καὶ πιθανῆς συμμαχίας, ὅπως ἤδη ὁ Β΄ Μεσσηνιακὸς πόλεμος θὰ δείξῃ. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι, τέλος, προσφάτως ταπεινωθέντες ἐν τῷ φρονήματί των ὑπὸ τῆς Σπάρτης (ὅτε ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς καταλύσεως τοῦ τυράννου ἐκολόβωσε ὀριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως τὴν δύνάμιν τῆς πόλεως) οὐδὲ τολμοῦν νὰ συζητήσουν περὶ συμμαχίας, ἰδιωτικῶς δὲ προετίθεντο νὰ

συνδράμουν τοὺς Μεσσηνίους, καὶ τοῦτο κρυφίως καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν Λακεδαιμονίων· καθυστεροῦν δὲ καὶ οὗτοι καὶ οὕτως. – Μετὰ ὅμως τὴν μάχην τῆς Ἰθώμης, θανόντος τοῦ Εὐφάου, ὁ νέος Μεσσηνίος βασιλεὺς Ἀριστόδημος δραστηρίως ἐπιδίδεται εἰς σύμπηξιν καὶ ἐνεργοποίησιν συμμαχιῶν. Ὅπως λέγει ὁ Πausanias, IV, 10, 6: «διὰ θεραπείας δὲ εἶχε (sc. ὁ Ἀριστόδημος) καὶ τὰ τῶν συμμάχων, Ἀρκάδων τε τοῖς δυνατοῖς καὶ ἐς Ἄργος καὶ Συκυῶνα ἀποστέλλον δῶρα». Ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, κατὰ τὴν διάρκειαν ἀμοιβαίων ἐτοιμασιῶν, ὁ πόλεμος κατηνέχθη εἰς ληστείας, καταδρομὰς καὶ λεηλασίας (IV, 10, 7). Καὶ ὁμάδες Ἀρκάδων συνεισέβαλλον μὲν εἰς τὴν Λακωνικὴν, «Ἀργεῖοι δὲ προαναφῆναι μὲν τὸ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔχθος οὐκ ἤξιουν, γινομένου δὲ ἀγῶνος παρεσκευάζοντο ὡς μεθέξοντες»· ἀνέμενον δηλαδὴ ἂν ἡ Σπάρτη θὰ ἐκστρατεύσῃ πάλιν διὰ τὴν τελικὴν ὑποδούλωσιν τῆς Μεσσηνίας. Καὶ ὄντως, ἡ σκληροτράχηλος Λακεδαίμων, κατὰ τὸ 18ον ἔτος τοῦ πολέμου, παρὰ τὰς ἀνησυχητικὰς κινήσεις τῶν Πελοποννησίων, καὶ παρὰ καὶ ἑαυτῆς τὴν ἐξάντλησιν «τῷ τε μήκει τοῦ πολέμου καὶ τοῖς δαπανήμασιν», προκαλεῖ ἐκ νέου ἀποφασιστικὴν σύρραξιν συγκομιζομένη Κορινθίους Πελοποννησίων μόνους (ἐκτὸς Λακωνίας): «τοῖς δὲ Μεσσηνίοις οἳ τε Ἀρκάδες πανστρατιᾶ καὶ Ἀργείων καὶ Συκυωνίων λογάδες» (IV, 11, 1) συνεμάχουν. Τὸ Ἄργος καὶ ἡ Συκὴν παρευρίσκοντο ὄχι πολιτικῶς καὶ ἐπισήμως, ἀλλὰ δι' ἐπιλέκτων ἐκ τῶν ἀρίστων των, ἡρωϊκῆς τῷ τρόπῳ ἐποχῆς. Καὶ ὅπως ἀφ' ἑαυτῶν μὲν οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἐδύναντο νὰ καταγωνισθοῦν τοῦ Φεΐδωνος, σὺν τοῖς Ἡλείοις ὅμως κατώρθωσαν· ἀναλόγως καὶ τώρα τρέπονται καὶ ἠττῶνται τῶν Ἀρκάδων συμμαχοῦντων τοῖς Μεσσηνίοις πανστρατιᾶ, Κορινθίων δέ, εἰ καὶ ἐπισήμως συμπαραταξαμένων οὐχὶ σὺν πάσῃ τῇ δυνάμει κατελθόντων, ὥστε, πιθανῶς, οὐχὶ κατὰ πολὺ ὑπεραιρόντων τὴν Συκυωνίων καὶ Ἀργείων ἰδιωτικὴν, ἀλλὰ πολιτικῶς ἐνθαρρυνομένην, πρωτοβουλίαν. Καὶ ἡ μετὰ τὴν ἠτταν ἀποκομιδῆ των εἰς τὴν πατρίδα δυσχερῆς καὶ ἀντίξοος κατέστη, τῶν τελευταίων, ὡς τὸ εἰκός, ἐκδηλούντων ἀδεέστερον τὸ μένος των κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἐπ'

αὐτῶν: «ἡ δὲ οἴκαδε ἀναχώρησις τοῖς μὲν ἄλλοις καθ' ἡσυχίαν, Κορινθίοις δὲ ἔμελλεν ἔσεσθαι χαλεπή· διὰ πολεμίας γὰρ ἐγένετο, ὁμοίως διὰ τε τῆς Ἀργείας πειρωμένοις καὶ παρὰ Σικυῶνα ἀνασωθῆναι» (IV, 11, 8). - Ἄλλ' ἡ νίκη τῶν Μεσσηνίων ἦτο μᾶλλον περιορισμένη, καὶ πάντως οὐκ εἰς μακρὸν ἐνεργός. Διότι μετὰ τινὰς βαρεῖς καὶ σκοτεινοὺς ἐκ Δελφῶν χρησμούς, καὶ δόλους προβαλλομένους μὲν, διακρινομένους δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ ἀπάτας εὐθαρσῶς ἀποτολμωμένας ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἀνευρίσκομεν κατὰ τὸ 20ον καὶ τελευταῖον ἔτος τοῦ πολέμου τέρατα καὶ σημεῖα ἀθρόα καταδηλοῦντα τὸν ἐπικείμενον τῶν Μεσσηνίων ἀφανισμόν, τὸν Ἀριστόδημον αὐτοκτονοῦντα ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς μάτην σφαγιασθείσης, ἐξ ἐπιταγῆς Δελφόθεν ἄλλ' οὐ κατ' αὐτὴν, κόρης του, καὶ τοὺς Σπαρτιάτας ἀφεύκτως πολιορκούντας τὴν Ἰθώμην. Μετὰ τὴν τελευταίαν μάχην, οἱ Λακεδαιμόνιοι προσεπάθησαν νὰ ἀπομονώσουν τοὺς Μεσσηνίους, ἀνεπιτυχῶς λέγει ὁ Πausanias IV, 12, 3: «...ἐπειρῶντο τῶν Μεσσηνίων διαλύσαι τὸ συμμαχικὸν ἀντειπόντων δὲ τῶν Ἀρκάδων, παρὰ γὰρ τούτους πρότερον ἀφίκοντο οἱ πρέσβεις, οὕτω τὴν ἐπ' Ἄργος ἐπέσχον πορείαν». Εἰς πρώτους, καὶ μόνους, ἀπετάθησαν τοὺς Ἀρκάδας, ὡς τοὺς κυρίως, ἐπισήμως, συμμάχους. Πρὸς τοὺς Ἀργεῖους, σκληρὰ καὶ ἀπειλητικὴ γλῶσσα δι' αὐτοσυγκράτησιν θὰ ἤρκει ἄλλωστε δὲν τοὺς ἐπανευρίσκομεν πλέον μέχρι τοῦ πικροῦ τέλους τοῦ πολέμου. Τὸ ὁποῖον ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς Ἀρκάδας. Δυνατὸν νὰ ἠρνήθησαν κατευθεῖαν συμμόρφωσιν πρὸς τὸ Λακωνικὸν αἶτημα διαλύσεως τῆς συμμαχίας, καὶ ἴσως ἀκόμη διὰ τοὺς τύπους νὰ ἐνήργουν ἡσσοнос σημασίας στρατιωτικὰς ἐγχειρήσεις (ὡς ἡ ὑπὸ τοῦ Πausanίου περιγραφομένη IV, 12, 5-6), ἀλλὰ πάντως ἀπουσιάζουν καταδήλως κατὰ τὴν κρίσιμον καὶ τελευταίαν τῶν Μεσσηνίων ὥραν. Ἡ πολιορκία τῆς Ἰθώμης διήρκεσε ἐπὶ 8-9 μῆνας μετὰ τὴν αὐτοχειρίαν τοῦ Ἀριστοδήμου. Συνήφθη ὀλίγον πρὸ τοῦ τέλους (IV, 13, 6) μία τελευταία δραματικὴ μάχη καθ' ἣν «ἀρετῇ μὲν δὴ καὶ τολμήμασιν οὐδὲ τότε ἀπέδεδεξε τὰ τῶν Μεσσηνίων· ἀπέθανον δὲ οἱ τε στρατηγοὶ σφίσιν

ἄπαντες καὶ τῶν ἄλλων οἱ λόγον μάλιστα ἄξιοι». Μετὰ 5 μῆνας ἀπεῖπον καὶ παρεδόθησαν. Οὐδὲν χαρακτηριστικώτερον τῶν ὑφισταμένων τότε ἐν Πελοποννήσῳ δεσμῶν τε καὶ συμπαθειῶν τοῦ μετὰ τὴν τελικὴν ἦτταν συμβάντος. Λέγει ὁ Πausanias (IV, 14, 1): «Μεσσηνίων δὲ ὅσοις μὲν ἔτυχον ἐν Σικυῶνι οὔσαι καὶ ἐν Ἄργει προξενίαι καὶ παρὰ τῶν Ἀρκάδων τισίν, οὗτοι μὲν ἐς ταύτας τὰς πόλεις ἀπεχώρησαν, ἐς Ἐλευσίνα δὲ οἱ τοῦ γένους τῶν ἱερέων καὶ θεαῖς ταῖς μεγάλαις τελοῦντες τὰ ὄργια. [Κυρίως οἱ τὰ Μυστήρια τῆς Ἀνδανίας τελοῦντες]. Ὁ δὲ ὄχλος ὁ πολὺς κατὰ τὰς πατρίδας ἕκαστος τὰς ἀρχαίας (πρό, δηλαδή, τῆς μεγαλοποιήσεως τῆς Ἰθώμης) ἐσκεδάσθησαν». Τὴν σχέσιν τῶν Μεσσηνίων, Λελέγων ἀρχῆθεν, Πελασγοειδοῦς φυλῆς, πρὸς τὸν Δημητριάκον κύκλον θρησκευτικότητος καὶ τὰ Ἐλευσίνα, πολλαχῶς μαρτυρουμένην, ἐξετάζω ἀλλαχοῦ. Ἐξ ὅλης τῆς Πελοποννήσου οἱ μόνοι ποὺ ἀνέλαβον φυγάδας Μεσσηνίους – καὶ αὐτοὺς προκατοχυρωμένους δι' ἐπισήμου καὶ ἱερᾶς προξενίας - ἦσαν αὐτοὶ οὗτοι οἱ προσυνεργήσαντες τοῖς παθοῦσι, τινὲς πόλεις τῆς Ἀρκαδίας καὶ τὸ Ἄργος καὶ ἡ Σικυῶν. Φόβος ἐπέσχε τοὺς πλείστους νὰ παράσχουν καὶ αὐτοὺς νὰ ἐπεκτείνουν τὸ εὐεργέτημα, τῶν Λακεδαιμονίων ἀνενευσάντων λόγῳ ἢ διανοίᾳ, συνεργούσης βεβαίως καὶ τῆς ἀδιαθεσίας ἐκάστης πόλεως νὰ δεχθῆ μείζονα ἀριθμὸν προσφύγων, καὶ τῶν Μεσσηνίων αὐτῶν προΐδεασμένων μὲν ἐκ τῶν κατὰ τὴν Λακωνικὴν προγεγονότων, οὔπω πάντως γεγευσμένων Σπαρτιατικῆς κυριαρχίας.

Ἐπεξετάθην διὰ νὰ καταστήσω σαφεστέραν τὴν ἀρμονικὴν συνεργίαν διαφόρων παραδόσεων εἰς ἀνάδοσιν κοινῆς, συνεποῦς καὶ εὐλόγου εἰκόνας. Ἡ Σπάρτη ἐμφανίζεται διὰ τὴν περίοδον 750-720 μ.Χ. ἐν τῇ πρωϊμότητι τῆς ἰσχύος τῆς, σφριγώσης ἀλλ' ἀτελοῦς ἔτι τῆς δυνάμεώς τῆς, πρωτουργοῦσα εἰς τὰ τῆς Πελοποννήσου, οὐ μὴν ἐπιτάσσουσα, ἐδραιοῦσα καὶ ἀπεργαζομένη τὴν ἡγεμονίαν τῆς μᾶλλον ἢ κεκτημένη αὐτήν, ἐπιπόνως, διὰ μακρῶν, καὶ εὐτυχῶς ἐπιτυγχάνουσα τοῦ οἰκείου τέλους, ἢ κατὰ μόνην ἀρετὴν ἀναγκαίως παράγουσα αὐτό, ἐν εὐσκόπῳ προκοπῇ ἀνυψουμένη ἢ ἐκ τελείου

ἀγαθοῦ πράττουσα. Ἀκριβῶς οἷα ἔδει νὰ εἶναι ἡ κατάστασις, μετὰ αἰῶνα περίπου ἀπὸ τῆς Λυκουργείου συστάσεως, ἔθει, παιδεία καὶ νόμω, τῆς πολιτείας καὶ κοινωνίας. Ἡ πειθαρχία, ἡ συνεργία, ἡ ἀπαρασάλευτος ἐπιμονὴ εἰς ἅπαξ ἀναλειφθὲν ἔργον παρὰ τὰς ἀντιξοότητας καὶ ἀντιρροπὰς, ἡ μονοειδῆς προσήλωσις εἰς σαφεῖς σκοπούς, ἡ ἀμφιλαφῆς ἀντίληψις τῶν, ἡ ὑποταγὴ μέσων εἰς σκοπούς βάσει στερεοῦ καὶ ἀναντιρρήτου ἱεραρχίας ἀξιῶν καὶ ἡ ἐπιδεξία χρῆσις τῶν πρώτων πρὸς ἐπίτευξιν τῶν δευτέρων – ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἔχουν ἤδη ἐνσταλαχθῆ εἰς τὴν Σπαρτιατικὴν ψυχὴν καὶ ἀποδείκνυνται βέβαιον κτῆμα τῆς. Ἀπομένει ἡ πλήρης, ἀπόλυτος καὶ τελεία κατοχὴ τῆς ἀρετῆς, ἐν διηνεκῇ καταστάσει κινδύνου γαλουχουμένη, ἵνα πᾶσαν ἐναντίωσιν ὑπερακοντίζῃ, διὰ τὴν ὁποίαν τὸ ὅλον σύστημα συνεπάγῃ, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀποβλέπει, καὶ τῆς ὁποίας τὴν μερικὴν καὶ προοδεύουσαν ἐμπέδωσιν ἀκριβῶς καταμαρτυροῦν καὶ διατρανῶνουν οἱ προμνημονευθέντες χαρακτῆρες, οἰωνοὶ ἀψευδεῖς (κατὰ τὸ ἐπὶ τούτῳ προσυσταθέντι πλέγματι κοινωνικῆς παιδείας) τῆς μελλούσης τελειώσεως, ὅταν ἡ ἐνάρετος Σπάρτη καὶ οἱ καλοὶ κἀγαθοὶ Λακεδαιμόνιοι θὰ συνενώνουν καὶ συνέχουν – μέγα κατόρθωμα – τὸν Φόβον ἐν ταυτῷ καὶ τὴν Αἰδῶ τῶν Ἑλλήνων πρὸς αὐτούς.

Πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτῆς τῆς περιόδου ἀβιάστως συνεικονίζεται ἡ κατὰ τοῦ Φεΐδωνος ἐπιχείρησις. Τὸ ἔλασσον ἔργον πρὸ τοῦ μείζονος: τοῦτο, ἡ ἔξωσις ἐνὸς ἰσχυροῦ τυράννου ὄχι βεβαίως ἀπεχθοῦς διὰ τοὺς πολίτας του, προκειμένου δι' ἓνα σπουδαῖον καὶ ἱκανὸν μονάρχην ὡς ὁ Ἀργεῖος βασιλεὺς, πάντως ὅμως καταπιεστικοῦ, ἄτε βιαζομένου καὶ δυσοίστου, ὥστε καὶ δυσαρέστου, περαιτέρω δὲ ἀπειλητικοῦ καὶ πολλαπλῶς, πολυδιαστάτως καὶ ἀμεθόδως καὶ ἀκρατῶς ἡγεμονικοῦ (οὐ μὴν γε καὶ κατακτητικοῦ Λακεδαιμονικῷ τῷ τρόπῳ) πλησίον (Ἀργολίς πᾶσα, Κόρινθος) καὶ μακρὰν (Ὀλυμπία, ἐκάστη τῶν ὑφ' Ἡρακλέους καταληφθειῶν πόλεων), ἄρα καὶ πολυέχθρου· ἐκεῖνο, ἡ καθυπόταξις καὶ βαρυτάτη ὑποτέλεια περιοχῆς ὀλοκλήρου μεγάλης καὶ εὐδαίμονος, ἀγαστῶς ἡρμοσμένης ἔσω τὰ κατὰ τοὺς

Δωριεῖς καὶ τοὺς αὐτόχθονας, φιλικώτατα καὶ πολλαπλῶς συνδεδεμένης πρὸς ἄλλην πολύχωρον μοῖραν Πελοποννησιακὴν ὄμορον, ἀπεριέργου δὲ ἀνέκαθεν περὶ πάντα τὰ ἀλλότρια, τὰ δὲ καὶ κυβερνωμένης ὑπὸ συγγενοῦς κατὰ τὸ πλεῖστον ἀριστοκρατίας, βασιλείας δὲ ἀδελφικῆς.

Πρὸ λοιπὸν τοῦ Μεσσηνιακοῦ πολέμου ἡ Ἀργειακὴ ἐπιχείρησις – ἀλλ’ οὐ πολὺ πρὶν. Ἐχρειάζετο χρόνος διὰ νὰ ἐμπεδοθῆ τὸ Λυκούργειον σύστημα, τοιοῦτον οἶον μάλιστα ἦτο, καὶ χρόνος διὰ νὰ ἀποδώσῃ τοὺς πρώτους καρπούς. Ἐπρεπε νὰ ἀναληφθῆ τὸ διεσπαρμένον σπαρτιατικὸν δυναμικὸν τῆς ὑπερηφάνου στρατιωτικῆς δωρικῆς ἀριστοκρατίας καὶ νὰ σφυρηλατηθῆ ἡ ιδιότυπος ἀρετὴ τῶν Λακεδαιμονίων. Ἡ ἀδυναμία, τῶν πρώτων αἰώνων μετὰ τὴν Κάθοδον, τῆς Σπάρτης ὡς πρὸς αὐτὰ τὰ ἐν τῇ Λακωνικῇ πράγματα ἔδει ἀνεπιστρεπτὴ νὰ ὑπερβαθῆ, καὶ ἡ νέα δυσεπίοιστος σύνταξις νὰ κατασταθῆ καὶ καταξιοθῆ ἐπὶ τῶν περιοίκων. Αἰὼν παρηλθε· καὶ ὁ ὄφισ τῆς Σπάρτης ἐπιχειρεῖ τὴν δοκιμὴν ὑπὸ εὐνοϊκᾶς συνθήκας, καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνδρίζουσαν πρᾶξιν ὑπὸ δυσμενεστάτας! Ἀντεπεξῆλθεν νικηφόρος κατ’ ἀμφοτέρας. Ἡ ἡγεμονία τῆς Πελοποννήσου δὲν εἶναι ἐφικτὸν ἐπὶ μακρὸν πλεόν νὰ τοῦ ἀποστερηθῆ. –

Μία ἀκόμη ἱστορικὴ διάστασις συγκλίνει εἰς ταυτόσημον χρονολόγησιν. Ὁ Πλούταρχος, εἶπερ Πλουτάρχου τὸ ἔργον, μᾶς διδάσκει περὶ ἐπιβουλῆς τοῦ Φεΐδωνος κατὰ τῆς Κορίνθου. Γράφει, *Ἐρωτικά διηγήσεις* II, 772D sqq.: «Φεΐδων τις [ἄκρως εὐήθης ἔκφρασις διὰ τὸν σπουδαῖον Φεΐδωνα, ἦν ὁ Πλούταρχος θὰ ἀπετροπιάζετο ἀναμφιβόλως!] τῇ Πελοποννησίων ἐπιτιθέμενος ἀρχῇ [= ἐπεχείρει νὰ περιποιήσῃ ἑαυτῷ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Πελοποννήσου] τὴν Ἀργείων πόλιν, τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτοῦ ἡγεμονεύειν τῶν λοιπῶν βουλόμενος [ἀκριβῶς ἢ διάθεσις του, κατὰ Ἔφορον, ὡς μοναδικοῦ εἰς τόπον Ἡρακλέους], πρῶτον ἐπεβούλευσε Κορινθίοις [ἀμφίβολον ἂν ὄντως πρῶτον]· πέμψας γὰρ ἦται παρ’ αὐτῶν νεανίας χιλίους τοὺς ἀκμῆ διαφέροντας καὶ ἀνδρεία· οἱ δὲ πέμπουσι τοὺς χιλίους, στρατηγὸν αὐτῶν ἀποδείξαντες

Δέξανδρον. Ἐν νῶ δ' ἔχων ὁ Φεΐδων ἐπιθέσθαι τούτοις, ἴν' ἔχοι Κόρινθον ἀτονωτέραν καὶ τῇ πόλει χρήσαιτο, προτείχισμα γὰρ τοῦτο ἐπικαιρότατον ἔσεσθαι τῆς ὅλης Πελοποννήσου [μεταγενέστερος «τόπος» κοινὸς ἀλλὰ καὶ ἀληθής], τὴν προᾶξιν ἀνέθετο τῶν ἐταίρων τισίν. Ἦν δὲ καὶ Ἄβρων ἐν αὐτοῖς· οὗτος δὲ ξένος ὢν τοῦ Δεξάνδρου ἔφρασεν αὐτῶ τὴν ἐπιβουλήν. Καὶ οὕτως οἱ μὲν χίλιοι (? Pro Φλιάσιοι; locus difficilis) πρὸ τῆς ἐπιθέσεως εἰς τὴν Κόρινθον ἐσώθησαν, Φεΐδων δ' ἀνευρεῖν ἐπειρᾶτο τὸν προδόντα καὶ ἐπιμελῶς ἐζήτει. δεῖσας δ' ὁ Ἄβρων φεύγει εἰς Κόρινθον, ἀναλαβὼν τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς οἰκέτας, ἐν Μελίσσῳ, κώμη τινὶ τῆς Κορινθίων χώρας· ἔνθα καὶ παῖδα γεννήσας Μέλισσον προηγόρευσεν, ἀπὸ τοῦ τόπου θέμενος τοῦνομα αὐτῶ. Τούτου δὴ τοῦ Μελίσσου υἱὸς Ἀκταίων γίνεται, κάλλιστος καὶ σωφρονέστατος τῶν ὀμηλικῶν, οὐ πλεῖστοι μὲν ἐγένοντο ἔρασταί, διαφερόντως δ' Ἀρχίας, γένους μὲν ὢν τῶν Ἡρακλειδῶν, πλούτῳ δὲ καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει λαμπρότατος Κορινθίων». Ἀκολουθεῖ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ νυκτερινοῦ κόμου καὶ τῆς θλιβερᾶς διαφθορᾶς ἢ καὶ διασπάσεως τοῦ καλλίστου παιδὸς ἐν μέσῳ εὐρεθέντος τοῦ ὀρεγομένου ἔραστοῦ καὶ τῶν ἀνθελκόντων οἰκείων. Τὰ τοῦ Ἀκταίωνος διηγείτο ὁ Διόδωρος ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ σωζομένου ἀποσπάσματος (*Excerpta Valesiana de Virt. et Vit.* pp. 548-9 ed. Valesius = pp. 24-25, vol. IV ed Bipontina): v. ἐπίσης Μαξίμου Τυρίου *Φιλοσοφουμένων, Λόγος ΚΔ', Τίς ἢ Σωκράτους Ἐρωτική, Α' (I, 452)*, ὅπου ὁ Μέλισσος ἀναγράφεται ἐκ τινος σφάλματος ὡς Αἰσχύλος (κατὰ τὸν Ἀλκμαίωνα τοῦ Ἀθηναίου Αἰσχύλου;), εὐστόχως δὲ οἱ σύγκωμοι καὶ συνυβρίζοντες τῶ Ἀρχία τίθενται νεανίσκοι Βακχιάδαι «θαρσοῦντες μέθη καὶ τυραννίδι καὶ ἔρωτι». Μέννηται καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Αἰτωλὸς τοῦ Ἀκταίωνος ποιῶν, ἐν Ἀπόλλωνι, περὶ τοῦ καλοῦ Ἀνθέως, τοῦ ἀδίκως διαφθαρέντος δι' ἀποτυχόντα ἔρωτα παρὰ Φοβίῳ τῶ Νειλήδῃ ἐν Μιλήτῳ. Ἴδου τὰ σχετικὰ ἔπη καταγραφόμενα διὰ τὴν χάριν των (apud Παρθενίου, *Περὶ Ἐρωτικῶν Παθημάτων*, XIV, pp. 66-7 ed. Martini):

5. Ἀσσησοῦ βασιλῆος ἐλεύσεται ἔκγονος Ἀνθεὺς

ὄρκι' ὀμηρείης πιστ' ἐπιβωσάμενος,
 πρωθήβης, ἕαρος θαλερώτερος· οὐδὲ Μελίσσω
 Πειρήνης τοιόνδ' ἀλφεισίβοιον ὕδωρ
 θηλήσει μέγαν υἱόν· ἀφ' οὗ μέγα χάσμα Κορίνθω

10. ἔσται καὶ βριαροῖς ἄλγεα Βακχιάδαις· κ.τ.λ.

(«Πειρήνης» ὀρθῶς ὑπὸ Valesius ἀντὶ τοῦ χειρογραφικοῦ τέρατος «Πετρήνης» καὶ «θηλήσει» καλῶς ὑπὸ Passow, ἢ «θαλλήσει» κατὰ Davies, ἀντὶ τοῦ διεφθαρμένου «θελήσει»). Τὸ μέγα χάσμα Κορίνθω καὶ τὰ ἄλγεα βριαροῖς Βακχιάδαις ἴσως, προσεχέστερον καὶ κυριολεκτικώτερον, εἶναι ὁ αὐχμὸς καὶ λοιμὸς περὶ τοῦ ὁποῦ ὀμιλεῖ τὸ Πλουτάρχειο χωρίο ὡς ἐπισκήψαντας Κορίνθω διὰ μῆνιν τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ ἡ ἐξιλαστήριος ἀποπομπὴ ἐκ Κορίνθου τοῦ Ἀρχία καὶ τῶν ἐνεχομένων Βακχιδῶν· ἴσως ὅμως, ἂν καὶ ἀπίστευτον διὰ τὸν λόγιον Ἀλέξανδρον, ἀναφέρεται κατὰ πρόληψιν εἰς τὴν ἔκπτωσιν ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ πανισχύρου γένους τῶν Βακχιδῶν, τὸ ὁποῖον διὰ ταύτην καὶ τοιαύτας πράξεις ἐκλύσεως καὶ αὐθαιρεσίας ἐν τέλει ἀπώλεσε τὴν ἐξουσίαν ὑπὸ Κυψέλου τοῦ Τυράννου. Οὕτω ρητῶς ὁ Αἰλιανός, *Ποικίλη Ἱστορία* I, 19: «Καὶ ἡ τῶν Βακχιαδῶν δὲ τῶν ἐν Κορίνθω ἀρχή, ἐπὶ μέγα δυνάμειος προελθοῦσα, ὅμως διὰ τὴν τρυφήν τὴν ἔξω τοῦ μέτρου καὶ αὐτὴ κατελύθη». Συχνὰ εἶναι παρόμοια ἱστορικὰ ἄλματα εἰς ἀρχαίας διηγήσεις, τῶν ἀνθρώπων ἐπιθυμούντων πάντοτε νὰ καθιστοῦν ἀπτὰς καὶ ἀμέσους διεργασίας καὶ συσχετισμοὺς πραγματικώτατας μὲν, ἀλλὰ βαθείας καὶ ἐμμέσους. Οὕτω τὰ σχόλια εἰς Ἀπολλωνίου Ἀργοναυτικά, Δ, 1212-14 παρέχουν, μὲ μίαν *lacunam*, τὴν ἱστορίαν ὡς καταλήξασαν εἰς τὴν ἀνατροπὴν καὶ ἔξωσιν τῶν Βακχιάδων. Προσφέρεται ἐπίσης ἡ πολύτιμος πληροφορία ὅτι ὁ Χερσικράτης, κτίστης τῆς ἀποικίας τῆς Κερκύρας, ἀνῆκε εἰς τοὺς εὐσχήμους ἐξορισθέντας Βακχιάδας. Ἡ προϊστορία περὶ Φεΐδωνος παρέχεται μὲ τὴν διαφοροποίησιν ἀναφορᾶς εἰς τὸν Μελίσσον τοῦ ἔργου προειδοποίησεως τοῦ πατρὸς του Ἄβρωνος. –

Ἡ ἀναφορὰ τοῦ Χερσικράτους, κτίστου τῆς Κερκύρας ἀφ' ἑνός, καὶ ἡ σπουδαιότερα καὶ βεβαιότερα ταύτισις τοῦ πρωταγωνιστοῦ Ἀρχία τῆς περὶ τὸν Ἀκταίωνα ὑποθέσεως πρὸς τὸν περιβόητον Ἀρχίαν οἰκιστὴν τῶν ἐνδόξων Συρακουσῶν (ἦν *explicite* τὸ Πλουτάρχειον χωρίον ποιεῖται) παρέχουν δύο ἐστίας στερεεᾶς χρονολογήσεως. – Αἱ Συρακοῦσαι κατὰ τὴν V.A. τοῦ Εὐσεβίου ἐκτίσθησαν τὸ A.Abr. 1282 (δύο ἔτη μετὰ τὴν Νάξον) = Ὀλ. 11.2 = 735/4 π.Χ., κατὰ δὲ τὸν Ἰερώνυμον τὸ A.Abr. 1278 (ἐπίσης δύο ἔτη μετὰ τὴν Νάξον, ἀρχαιότεραν Ἑλληνικὴν ἀποικίαν ἐν Σικελίᾳ, τὸ ἐπικυροῖ καὶ ὁ Διόδωρος XIV, 88) = Ὀλ. 10.2 = 739/8 π.Χ. Κατὰ τὸν Θουκυδίδην πρώτη ἀποικία εἶναι ἡ Νάξος, μετὰ ἔτος αἱ Συρακοῦσαι (VI, 3) καὶ ἐν συνεχείᾳ, μετὰ 5 ἔτη οἱ Λεοντῖνοι, ἀμέσως μετὰ ἡ Κατάνη καὶ μετ' ὀλίγον τὰ Μέγαρα Ὑβλαῖα. Κατὰ τὸν Ἐφορον πρώτισται κτίσεις εἶναι ἡ τῆς Νάξου καὶ τῶν Μεγάρων (Στράβων, VI, p. 267). Μετ' ἐπαρκoῦς προσεγγίσεως λοιπὸν ὁ Στράβων ἀποφαίνεται (VI, p. 269): «Τὰς δὲ Συρακούσας Ἀρχίας μὲν ἔκτισεν ἐκ Κορίνθου πλευσας περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, οἷς ᾠκίσθησαν ἢ τε Νάξος καὶ τὰ Μέγαρα».

Τὰ Μέγαρα Ὑβλαῖα διέμειναν ἐπὶ 245 ἔτη μέχρι τῆς ἀναστάσεώς των ὑπὸ Γέλωνος τυράννου Συρακουσίων, ὡς δηλοῖ ὁ Θουκυδίδης, VI, 4. Τώρα ὁ Ἰέρων ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς διεδέχθη τὸν Γέλωνα εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῶν Συρακουσῶν ἐπὶ Τιμοσθένους ἄρχοντος = Ὀλ. 75.3 = 478/7 π.Χ. κατὰ Διόδωρον XI, 38. Ἐκυβέρνησε δὲ ἐπὶ 7 πλήρη ἔτη, τελευτήσας τὸ 8ον (Ἀριστοτέλους *Πολιτικά*, E, 12, 1215b34 sqq.; v. Διοδώρου *Βιβλ. Ἰστ.*, *loc.cit.*). Ὅστε τὸ 1ον του εἶναι τὸ 485/4 π.Χ. Καὶ δεδομένου ὅτι ὁ Γέλων ἦτο τύραννος Συρακουσῶν κατὰ τὴν Ἀσιανὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀνάγκη εἰς τὴν § LIII τοῦ *Παρίου Χρονικοῦ*, εἴτε ἡ ὀρθὴ ἀνάγνωσις εἶναι «Ἰέρων» καὶ ὄχι «Γέλων», εἴτε πρόκειται περὶ εὐκόλου λάθους τοῦ ἀναγραφέως· ὥστε τὸ λῆμμα ἐπικυροῖ μᾶλλον ἢ διαφοροποιεῖ τὰ ἀνωτέρω: «Ἀφ' οὗ Ἰέρων ὁ Δεινομένους [Συρακουσῶν] ἐτυράννευσεν ἔτη ΗΗΔΠ, ἄρχοντος Ἀθήνησι Τιμοσθέν[ους]», ἀκριβῶς τὸ 478/7 π.Χ. ἀφαιροῦντες τὴν μονοετὴ ὑπερχρόνισι. - Ἡ πολιορκία

καὶ παράδοσις τῶν Μεγαρέων Ὑβλαίων, ὡς καὶ ἡ ἀπρόσμενος μοῖρα των, ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου κατὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν τοῦ μεγάλου Τυράννου, VII, 156, συνέβη δέ, κατὰ τὴν διαδοχὴν τῶν γεγονότων μεταξὺ τῆς ἀναστάσεως τῶν Καμαριναίων καὶ τοῦ μεγάλης κλίμακος μετοικισμοῦ τῶν Γελῶν εἰς Συρακούσας ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς δουλώσεως τῶν ἀδυνάτων ἢ μετοικισμοῦ τῶν καλῶν κάγαθῶν – μεταξὺ τῶν Σικελιωτῶν Εὐβοέων (Νάξος, Λεοντίνοι, Κατάνη) ἀφ' ἑτέρου – πάντως δὲ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῶν Ἑλλαδικῶν πρέσβεων περὶ τῶν τοῦ Ξέρξου. Θεωρήσωμεν λοιπὸν τὸ 483 π.Χ. ὡς χρονολογία ἀναστάσεως τῶν Μεγάρων· προκύπτει διὰ τὴν κτίσιν τῆς 483+245 = 728 π.Χ. Ἡ περίοδος ἀπὸ κτίσεως Συρακουσῶν ἕως τὴν οἰκισιν τῶν Μεγάρων περιγράφεται ὡς ἐξῆς ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (VI, 3): «Συρακούσας δὲ τοῦ ἐχομένου ἔτους (sc. τῆς ιδρύσεως τῆς Νάξου) Ἀρχίας τῶν Ἡρακλειδῶν ἐκ Κορίνθου, ᾤκισε ... Θουκλῆς δὲ καὶ οἱ Χαλκιδεῖς ἐκ Νάξου ὀρμηθέντες ἔπει πέμπτῳ μετὰ Συρακούσας οἰκισθεῖσας, Λεοντίνοὺς τε ...οἰκίζουσι, καὶ μετ' αὐτοὺς Κατάνην· οἰκιστὴν δὲ αὐτοὶ Καταναῖοι ἐποίησαντο Εὐαρχον. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ Λάμις ἐκ Μεγάρων ἀποικίαν ἄγων ἐς Σικελίαν ἀφίκετο, καὶ ὑπὲρ Παντακίου τε ποταμοῦ Τρώτιλόν τι ὄνομα χωρίον οἰκίσας, καὶ ὕστερον αὐτόθεν τοῖς Χαλκιδεῦσιν ἐς Λεοντίνοὺς ὀλίγον χρόνον ξυμπολιτεύσας, καὶ ὑπὸ αὐτῶν ἐκπεσὼν καὶ Θάψον οἰκίσας, αὐτὸς μὲν ἀποθνήσκει, οἱ δὲ ἄλλοι ἐκ τῆς Θάψου ἀναστάντες, Ὑβλωνος βασιλέως Σικελῶν παραδόντος τὴν χώραν καὶ καθηγησαμένου, Μεγαρέας ᾤκισαν τοὺς Ὑβλαίους κληθέντας, καὶ ἔτη οἰκήσαντες πέντε καὶ τεσσαράκοντα καὶ διακόσια ὑπὸ Γέλωνος τυράννου Συρακοσίων ἀνέστησαν ἐκ τῆς πόλεως καὶ χώρας». Πρὸς προσεγγιστικὸν ὑπολογισμὸν τῶν δηλουμένων διαστημάτων ἐπικουρούμεθα ὑπὸ σχετικοῦ χωρίου τοῦ Πολυαίνου, V, 5, 1-2 *Στρατηγήματα*: ὁ Θεοκλῆς συνοικίζει τοὺς Λεοντίνοὺς μετὰ τῶν προκατοικούντων Σικελῶν, ἐπέρχεται ὁ Λάμις μετὰ τῶν ἀποίκων Μεγαρέων ὡς προσβαλλόμενος τὴν πόλιν, διὰ στρατηγήματος τοῦ Θεοκλέους ἐκπέμπονται οἱ Σικελοὶ καὶ

συγκατοικοῦν πρὸς τοὺς Χαλκιδεῖς οἱ νεοαφιχθέντες. Μετὰ ταῦτα «Θεοκλῆς Μεγαρέας Χαλκιδεῦσι συνοικήσαντας ἕξ μῆνας τῆς πόλεως ἐξέβαλε» διὰ καινοτέρου στρατηγήματος. Αποπέμπονται ἄοπλοι οἱ Μεγαρεῖς, οἱ ὁποῖοι «τῆς Λεοντίνων ἐκπεσόντες Τρώτιλον κατώκησαν μέχρι ἐνὸς χειμῶνος· μέχρι γὰρ τοσοῦτον συνεχώρησαν οἱ Χαλκιδεῖς». Ὁ χρόνος λοιπὸν ἀπὸ τῆς παρουσίας τῶν Μεγαρέων παρὰ τοὺς Λεοντίνους, καὶ κατὰ τὸ χωρίον Τρώτιλος ὅπου καὶ προσωρινῶς διεχίμασαν μετὰ τὴν ἀποπομπὴν των, ἕως τῆς τελικῆς ἀπομακρύνσεώς των εἶναι ἐν - ἐν καὶ ἡμισυ ἔτος. Ἄς ἀφήσωμεν ἐν ἀκόμῃ ἔτος ἀπὸ τοῦ οἰκισμοῦ τῶν Λεοντίνων μέχρι τῆς ἐλεύσεως τῶν Μεγαρέων - τὸ «κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον» τοῦ Θουκυδίδου συνάδει εὐαρμόστως πρὸς τὴν σαφῆ ἐντύπωσιν ἐκ τῶν τοῦ Πολυαίνου ὅτι ἡ κτίσις ἦτο πρόσφατος ὅτε τὰ διηγούμενα συνέβησαν, ἄλλως τε καὶ οὕτω μόνον εὐλογιζομένης τῆς τε ἐπιχειρηθείσης προσβολῆς καὶ τῆς Μεγαρικῆς ἀπαιτήσεως διὰ συνοικισμὸν μετὰ τῶν Χαλκιδέων, ἀντὶ τῶν βαρβάρων Σικελῶν. Ἡ κατοίκησις τέλος εἰς Θάψον, ἀτυχῆς ἀναμφισβητήτως λόγῳ τῆς γειτνιασεως τῶν Συρακουσῶν, μόνον ὡς προσπάθεια περιλήψεώς των εἰς τὴν τελευταίαν δύναται νὰ κατανοηθῆ μετὰ τὸν ἀποκλεισμὸν των ἐκ τῶν Λεοντίνων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ των Λάμιδος, κατέλαβον τὴν ὀριστικὴν των ἐντεῦθεν θέσιν εἰς τὴν περιοχὴν μὲν τῆς πρώτης ἀποβάσεώς των καὶ τῶν διαδραματισθέντων ἔκτοτε, ἐξ ἴσου δὲ ἀπέχουσιν ἐκ τῶν δύο ἤδη ἰδρυμένων πόλεων. Ὅστε ἡ πυκνότης καὶ ταχύτης τῆς διατυπώσεως τοῦ Θουκυδίδου («καὶ ὕστερον... λίγον χρόνον ξυμπολιτεύσας, καὶ ὑπὸ αὐτῶν ἐκπεσὼν καὶ Θάψον οἰκίσας, αὐτὸς μὲν ἀποθνήσκει, οἱ δὲ ἄλλοι ἐκ τῆς Θάψου ἀναστάντες») κάλλιστα ἀναπαριστᾷ τὴν βραχύτητα τοῦ διαστήματος - ἔστω δὲ τοῦτο διετὲς ἢ τριετὲς. Ὅστε συνάγομεν περὶ τὴν δεκαετίαν συνολικῶς ἀπὸ κτίσεως Συρακουσῶν εἰς κτίσιν Μεγάρων. Καὶ ἀναγόμεθα εἰς τὸ 738 π.Χ. διὰ τὴν χρονολογίαν τῆς πρώτης. Θαυμαστῶς συμπίπτουσιν πρὸς τὴν τοῦ Ἰερωνύμου. Ἐπικύρωσις πρώτη.

Ίδου, ἐξ ἄλλου, τὰ τῆς κτίσεως τοῦ Γέλα καὶ Ἀκράγαντος πάλιν κατὰ Θουκυδίδην (VI, 4): «Γέλαν δὲ Ἀντίφημος ἐκ Ρόδου καὶ Ἐντιμος ἐκ Κρήτης ἐποίκους ἀγαγόντες κοινῇ ἔκτισαν ἔτει πέμπτῳ καὶ τεσσαρακοστῷ μετὰ Συρακουσῶν οἰκισιν... ἔτεσι δὲ ἐγγύτατα ὀκτῶ καὶ ἑκατὸν μετὰ τὴν σφετέραν οἰκῆσιν Γελῶσι Ἀκράγαντα ὤκισαν, ...οἰκιστὰς δὲ ποιήσαντες Ἀριστόνουν καὶ Πυστίλον». Ὅστε ὁ Ἀκράγας ἰδρύθη 152 ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν τῶν Συρακουσῶν. Ὁ τύραννος Θήρων νικᾷ εἰς τὰ Ὀλύμπια τεθρίπῳ κατὰ τὴν 77ην Ὀλυμπιάδα = 472 π.Χ., τὴν δὲ νίκην ὑμνεῖ μεγαλοφώνως καὶ βαθυνόως ὁ Πίνδαρος εἰς τοὺς δύο Ὀλυμπιονίκας II καὶ III.

[Περὶ τοῦ χρόνου πλεῖστα φληναφήματα ἐγεγράφεσαν δυστυχῶς ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ Böckh ἀρξάμενα. Δὲν ὑπεισέρχομαι ἐν λεπτομερείαις, ἀλλὰ λέγω λιτῶς τὸ προφανές. Ἡ ἐξ ἀναγραφῶν χρονολόγησις δίδεται ἀταλάντευτος ὑπὸ τῶν Σχολίων εἰς τὸ προοίμιον: «Γέγραπται ὁ ἐπινίκιος Θήρωνι Ἀκραγαντίνῳ ἄρματι νικήσαντι τὴν ἑβδομηκοστὴν ἑβδόμην Ὀλυμπιάδα». Ἡ ἀμφιλογία τοῦ σχολιαστοῦ εἰς Ὀλυμπιονίκην II, 166* προκύπτει φανερώτατα ἀπὸ τὴν προσπάθειαν νὰ προσεγγίση ὅσον δυνατόν τὴν μνημονευομένην ἑκατονταετίαν ὑπὸ τοῦ Πινδάρου πρὸς τὴν ὑποτιθεμένην κτίσιν τοῦ Ἀκράγαντος τὴν 50ην Ὀλυμπιάδα. Νίκη ἐπὶ τῆς 76ης δίδει διὰ τὸ διάστημα 104 ἔτη, ἐνῶ ἡ 77η παρέχει 108. Τὸ ὅτι περὶ τοιοῦτου λογιζομένου πρόκειται καὶ μόνον καθίσταται ἡλίου φαεινότερον ἀπὸ τὴν διατύπωσιν τοῦ σχολίου εἰς ν. 168*. Ἡ ἔμμεσος ἀλλὰ σαφεστάτη ἀναφορὰ τοῦ Βου Ὀλυμπιονίκου πρὸς τὰς ἀντιξοούς διὰ τὴν Θηρώνειον εὐδαιμονίαν συγκυρίας συνάδει πρὸς τὴν παραδιδόμενην χρονολόγησιν ἀφοῦ ἢ τε Ἰερώνειος ἐμπλοκὴ καὶ τὰ περὶ Ἰμέραν δράματα καὶ παθήματα συνέβησαν κατὰ Διόδωρον (Ἰστ. Βιβλ. XI, 48)

* «Ἀκράγας πεντηκοστῇ Ὀλυμπιάδι ἐκτίσθη, ὁ δὲ Θήρων ος' ἢ ος' ἐνίκησε. Γίνονται οὖν τὰ μεταξὺ ἀπὸ τῆς κτίσεως ἕως τῆς Θήρωνος νίκης ρδ' ἔτη. Ὁ δὲ Πίνδαρος τῷ ἀπηρητισμένῳ ἀριθμῷ ἐχρήσατο (sc. 100)».

** «λέγεται τὸν Ἀκράγαντα πεντηκοστῇ Ὀλυμπιάδι ἐκτίσθαι· ἐκεῖθεν δὲ ἄχρι Θήρωνος νίκης ἔτη εἶναι ἑκατὸν ἐν Ὀλυμπάσι κε' (4 X 25 = 100). γίνονται δὲ πρὸς ταῖς ν' Ὀλυμπιάσι ος'. ἐνίκα οὖν ος', κέχρηται δὲ τῷ ἀπηρητισμένῳ ἀριθμῷ εἰπὼν ρ'».

τὴν Ὀλ. 76.1, ἦσαν δὲ παρατεταμένα ἀρκετὰ ὥστε νὰ ἀπορροφήσουν καὶ πλεόν τοῦ ἔτους. Ἡ ὑπὸ Τιμαίου (σχόλια εἰς Ὀλυμπ. II.29) ἀναφερομένη ἐπιτυχὴς μεσολάβησις τοῦ Σιμωνίδου πρὸς συμφιλίωσιν τῶν δύο τυράννων προσμαρτυρεῖ ἠϋξημένον κῦρος τοῦ ποιητοῦ, οἶον θὰ ἀπεκόμισε καὶ ἐκ τῆς προσφάτου νίκης του εἰς τὰ Ἀθηναϊκὰ Θαργήλια, ἐπὶ ἄρχοντος Ἀδειμάντου = 477/6 π.Χ., δηλαδὴ κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 476 π.Χ.^{***} Ὁ Θήρων ἀπέθανε τὸ ἔτος τῆς Ὀλυμπικῆς νίκης του (Διόδωρος XI, 53), κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 472/1 π.Χ., ὀλίγους μῆνας μετὰ τὰ Ὀλύμπια. - Ἐὰν τὸ τοῦ *Ox. Pap.* 222 1.18 ἀποδίδεται καλῶς, καὶ δὲν πρόκειται περὶ λάθους μεταγραφικοῦ ἢ καταγραφικοῦ αὐτοῦ τοῦ παπυρογράφου δηλοῦντος sub Ol. 76: «Θήρωνος, Ἀκραγαντίνου τέθρι[ππον]», θὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ ἐπίνικος ἐγράφη ἀρκετὰ, ἴσως καὶ δύο ἔτη, μετὰ τὴν νίκην].

Ὁ Πίνδαρος εἰς τὸν *Βον Ὀλυμπιονίκην*, 900 sqq. ἐξυμνεῖ ἀριστοκρατικωτάτῳ τῷ ἦθει τὸν Θήρωνα ὡς τὸν μεγαλειωδέστατον τῶν Ἀκραγαντίνων εἰς τὰ περὶ τοὺς φίλους ἀπὸ κτίσεως πόλεως:

_____ ἐπί τοι
 Ἀκράγαντι τανύσαις
 αὐδάσομαι ἐνόρκιον λόγον ἀλαθεῖ νόῳ,
 τεκεῖν μή τιν' ἑκατόν γε Φετέων πόλιν φίλοις ἄνδρα

^{***} Σχόλια εἰς *Ερμολογίην* p. 410: «οὗτος (sc. ὁ Σιμωνίδης) πάσης ἐπιστήμων ποιητικῆς καὶ μουσικῆς ὑπῆρχεν, ὡς ἐκ νεότητος ἄχρι γήρως ἐν τοῖς ἀγῶσι νικᾷ (φεῦ, ἀντιθέτως!) ὡς καὶ τὸ ἐπίγραμμα δηλοῖ:

ἦρχε μὲν Ἀδείμαντος Ἀθηναίσις, ὅτ' ἐνίκα
 Ἀντιοχίς φυλὴ δαιδαλέον τρίποδα.
 Ξενοφίλου δέ τις υἱὸς Ἀριστείδης ἐχορήγει
 πεντήκοντ' ἀνδρῶν καλὰ μαθόντι χορῶν·
 ἀμφὶ διδασκαλίῃ δὲ Σιμωνίδῃ ἔσπετο κῦδος
 ὀγδηκονταέτει παιδὶ Λεωπρεπέος.

(Τοὺς δύο τελευταίους στίχους ἀναφέρει καὶ ὁ Πλούταρχος ὡς ἐκ γνωστοτάτου ἐπιγράμματος, *Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον* p. 784A). Ἡ νίκη ἐθεωρήθη τόσο σημαντικὴ ὥστε νὰ καταγραφῆ καὶ εἰς τὸ *Παρίον Χρονικὸν* § LIV, εἰς ὀρθὴν (ὑπὸ τὸν μονοετῆ ὑπερβίβασμόν) χρονολόγησιν.

μᾶλλον

εὐεργέταν πραπίσιν ἀφθονέστερόν τε χέρα
Θήρωνος.

Τῆς ἑκατονταετίας προτιθεμένης, βεβαίως, ποιητικῶς καὶ ἀδρομερῶς, καὶ πιθανῶς τοῦ Πινδάρου ἄγοντος τὴν σύγκρισιν πρὸς πάντας τοὺς μετὰ τοὺς ἠρωϊκοὺς οἰκιστάς, πλησιάζομεν ἐκ τοῦ $472+100 = 572$ π.Χ. πρὸς τὴν 50ην Ὀλυμπιάδα, καθ' ἣν, διδάσκουν τὰ Σχόλια, ἐκτίσθη ὁ Ἀκράγας. Ἐκ τοῦ 1ου ἔτους τῆς Ὀλυμπιάδος αὐτῆς (580/79 π.Χ.) ἀναγόμεθα, κατὰ τὸ Θουκυδίδειον διάστημα, εἰς τὸ 732 π.Χ. διὰ τὴν κτίσιν τῶν Συρακουσῶν. Ἐναρμονιστικώτερον ὅμως: ἡ ἴδρυσις τοῦ Γέλα τίθεται ὑπὸ τε τῆς Ἀρμ. Μετ. καὶ τοῦ Ἰερωνύμου εἰς A.Abr. 1326 = Ὀλ. 22.2 = 691/0 π.Χ. 108 ἔτη μετ' αὐτὴν ὤκισθη ὁ Ἀκράγας, δηλαδὴ τὸ 583/2 π.Χ. = Ὀλ. 49.2. Ἡ διαφορὰ τῶν 3 ἐτῶν ἀνώδυνος εἶναι, καλυπτομένη ἀπὸ το τε «ἐγγύτατα» τοῦ Θουκυδίδου, καί, ἴσως, τὴν διάθεσιν τοῦ Σχολιαστοῦ νὰ προσεγγίση τὴν Πινδαρικήν ἑκατονταετίαν, δυνατὸν δὲ καὶ ἐκ συστηματικῆς διαφορᾶς μονοολυμπιάδος γεννωμένην ἐκ τῶν προβλημάτων ἀπολύτου ἀριθμήσεώς των. Βέλτιστον νὰ τηρηθῇ καὶ ἡ Ὀλ. 50.1 διὰ τὴν κτίσιν τοῦ Ἀκράγαντος, καὶ ἡ Ὀλ. 22.2 διὰ τὴν τοῦ Γέλα. Διὰ τὰς Συρακούσας λαμβάνομεν τότε $691/0 + 44 = 735/4$ π.Χ., ἀκριβῶς ἡ χρονολογία τῆς V.A. τοῦ Εὐσεβίου.

Διὰ τὴν Καμαρίναν ὁ Θουκυδίδης πληροφορεῖ (VI, 5): «καὶ Καμαρίνα τὸ πρῶτον ὑπὸ Συρακουσίων ὤκισθη, ἔτεσιν ἐγγύτατα πέντε καὶ τριάκοντα καὶ ἑκατὸν μετὰ Συρακουσῶν κτίσιν... Ἀναστάτων δὲ Καμαριναίων γενομένων πολέμῳ ὑπὸ Συρακουσίων δι' ἀπόστασιν κ.τ.λ.». Ἡ V.A. τοῦ Εὐσεβίου τοποθετεῖ τὴν ἴδρυσιν τῆς Καμαρίνας τὸ A.Abr. 1418 = Ὀλ. 45.2, ὁ δὲ Ἰερώνυμος τὸ A.Abr. 1416 = Ὀλ. 44.4. Τὰ σχόλια εἰς Πίνδαρον Ὀλυμπιονίκην V, 16 παραδίδουν: «κτίζεται μὲν γὰρ ἡ Καμαρίνα τεσσαρακοστῇ πέμπτῃ Ὀλυμπιάδι, ἐπικρατησάντων δὲ τῶν Συρακουσίων πορθεῖται τῇ νζ' Ὀλυμπιάδι».

Ὁ Σκύμνος προσδιορίζει ἐπακριβῶς τὸ διάστημα, v. 294 sqq.:

Συρακόσιοι δὲ τὴν Καμαρίναν λεγομένην
αὐτὴν δε ταύτην ἦσαν ἐκ βάθρων πάλιν
πρὸς ἕξ ἔτη καὶ τετταράκοντ' ὤκημένην.

Τὸ διάστημα λοιπὸν τῆς πρώτης ὑπάρξεως τῆς ἀτύχου πόλεως προσδιορίζεται μονοσημάντως ἐκ τῶν δύο τελευταίων πηγῶν, ἀπὸ Ὀλ. 45.3 = 598/7 π.Χ. ἕως 57.1 = 552/1 π.Χ. Ἀλλὰ δὲν ἐπειγόμεθα νὰ τηρήσωμεν τὴν 57^{ην} Ὀλυμπιάδα ἀλώβητον. Πιθανῶς νὰ πρόκειται περὶ ὀλοσχεροῦς λογισμοῦ κατὰ Ὀλυμπιάδας, ἢ καὶ περὶ γραφικοῦ σφάλματος. Ὡστε ἐμμένοντες μὲν εἰς τὴν 45^{ην} Ὀλυμπιάδα, ἀλλὰ ὑποκύπτοντες εἰς τὴν πίεσιν τῶν Χρονικῶν πρὸς ἐλαφρῶς ὑψηλοτέραν χρονολόγησιν, θέτοντες δὲ διὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς Καμαρίνας τὸ Ὀλ. 45.1 = 600/599 π.Χ., φθάνομεν διὰ τὴν κτίσιν τῶν Συρακουσῶν εἰς τὸ 735/4 π.Χ. πάλιν. - Ἡ διαπιστωθεῖσα ροπή πρὸς αὐτὴν τὴν χρονολογίαν θὰ μᾶς κάμῃ νὰ συστειλωμεν ἔτι περισσότερον (ἐπικινδύνως πελάζοντες τὸ ἀπιθανώτερον) τὸ διάστημα μεταξὺ τῶν κτίσεων Συρακουσῶν καὶ Μεγάρων, ἐναρμονίζοντες καὶ ἐκείνην τὴν ἀναφορὰν πρὸς αὐτὴν τὴν χρονολόγησιν.

Τὸν *stricto sensu* συγχρονισμὸν τῶν κτίσεων Συρακουσῶν καὶ Κρότωνος θὰ ἀρνηθῶμεν. Παραδίδεται μόνον ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Συρακουσίου, συγγραφέως ἀρχαίου σεμνοῦ καὶ εὐσυνειδήτου καταγράφοντος μὲν λογογραφικῶς τὰς τοπικὰς παραδόσεις, οὐ μὴν λογίως συγκρίνων καὶ ἀρμονίζων αὐτάς. Παριστᾶ λοιπὸν ὁ Στράβων (VI p. 262), τὰ τοῦ Ἀντιόχου προσάγων, τὸν Μύσκελλον «ἐπανελθόντα δὲ κτίσαι τὸν Κρότωνα, συμπράξαντος καὶ Ἀρχίου τοῦ τὰς Συρακοῦσας οἰκίσαντος, προσπλεύσαντος κατὰ τύχην, ἠνίκα ὥρμητο ἐπὶ τὸν τῶν Συρακουσῶν οἰκισμὸν». Καὶ ναὶ μὲν τὴν κτίσιν τῶν δύο σπουδαίων πόλεων κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν διατηρεῖ ἢ παράδοσις τῆς συμπαρουσίας Ἀρχίου καὶ Μυσκελλοῦ ἐν Δελφοῖς χρηστηριαζομένων περὶ μελλουσῶν ἀποικίσεων, ὅτε καὶ τοῦ Θεοῦ ἐρομένου αὐτοὺς ποῖον ἀγαθὸν προτιμῶσι, καὶ τοῦ μὲν Ἀρχίου, Κορινθίου καὶ Βακχίδου

ὄντος, ἀνειπόντος πλοῦτον, τοῦ δὲ Μυσκελλοῦ, Ἀχαιοῦ καὶ ἀνδρωδεστέρου μνηύσαντος ὑγείαν καὶ ρώμην, παρέδωσε ὁ Ἀπόλλων ἀντιστοίχως τὰς Συρακούσας καὶ τὸν Κρότωνα πρὸς κτίσιν, τῆς ἐκβάσεως κρινούσης σοφὴν τὴν διανομὴν καὶ θείας ὄντως προγνώσεως ἀξίαν. [v. Στράβων VI, p. 269; Σούδα s.v. Ἀρχίας; Εὐσταθίου Σχόλια εἰς Διονυσίου *Οἰκουμένης Περιήγησιν* v. 369; Στέφανος Βυζάντιος *Ἐθνικά*, s.v. Συρακοῦσαι; Σχόλια εἰς Ἀριστοφάνους *Ἰππεῖς* 1091, ὅπου καὶ ἡ χρησμικὴ ἐρώτησις ὅπως καὶ παρὰ Σούδα. Τὸ ἀθλητικὸν θάλλος τῶν Κροτωνιατῶν ὅσον καὶ ὁ Συρακούσιος πλοῦτος ἦσαν κυριολεκτικὰ παροιμιώδεις: *Κρότωνος ὑγιέστερος, Συρακουσίων δεκάτη*]. Ἄλλ' ἡ συμπαρουσία δυνατὸν συμβολικῶς νὰ ἐκφράζη τὴν τε φυλετικὴν καὶ προσωπικὴν ιδιότητα τῶν μελλόντων κτιτόρων, ὅσον καὶ τὸν κατὰ μοῖραν χαρακτήρα τῶν ἀντιστοίχων πόλεων, βασιζομένη εἰς ἀδρομερῆ ἰσοχρονισμόν συμβάντων, σημαντικῶς διαφοροποιημένων καὶ ὁμοεπόχων. Ἄλλως τε καὶ ἡ φυσικὴ συνεύρεσις κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τῶν δύο ἀνδρῶν ἐν Δελφοῖς, δὲν συνεπάγεται ἀναγκαίως τὸν συγχρονισμό τῶν ὑπ' αὐτῶν οἰκίσεων. Ὅστε, ὡς προεῖπα, παραμένει ἀνεπικύρωτος ὑπὸ ἄλλης μαρτυρίας ὁ Ἀντίοχος ἐὰν ὄντως συνεννοηθῆ λέγων αὐτὸ πὺρ ἐν τέλει οὐδὲ οἱ λόγοι τοῦ Στράβωνος καθιστοῦν ἀναπόφευκτον καὶ ὑποχρεωτικόν. Δυνάμεθα νὰ κρατήσωμεν τὴν συνεργίαν τοῦ Ἀρχία εἰς τὴν κτίσιν τοῦ Κρότωνος, ἐνῶ ἀκόμη ἡ διαδικασία συστάσεως τῶν Συρακουσῶν εὐρίσκετο ἐν ἐξελίξει, τῆς ἐπικοινωνίας δὲ τοῦ Ἀρχία μετὰ τῆς κυρίως Ἑλλάδος οὔσης οὐχὶ σπανίας. Καὶ τὸ δρομολόγιον ἐκ Κερκύρας πρὸς Καλαβρίαν, κόλπον Τάραντος, Κρότωνα καὶ Συρακούσας συχνότατον ἦτο καὶ εὐλογότατον, ἐλαχιστοποιοῦν ναυσιπλοΐας δι' ἀνοικτῆς θαλάσσης. Ἐξ ἄλλου ὁ Μύσκελλος προήχθη μὲν εἰς Ἰταλίαν μετὰ τὸν χρησμόν, κρίνας δὲ ἄλλως ἢ ὁ Θεὸς παλινόστησε διὰ νὰ ἐπιβεβαιωθῆ δεχθεὶς αὐστηρὰν ἐπιτίμησιν μετὰ χλευασμοῦ. Τοῦτο διηγεῖται ὁμὰς πηγῶν συσχετιζούσα Κρότωνα καὶ Σύβαριν. V. Διόδωρος, *Vaticana Excerpta* X, Στράβων *loc.cit.* Ὅστε καθυστέρησε ὁ ἀποικισμὸς αὐτὸς ἔναντι τοῦ τοῦ Ἀρχία καὶ ἄλλως

ἐπειγομένου ὡς φυγάδος. Πάντως, ὅταν ὁ Στράβων περιγράφει ἐξ ἰδίου νοὸς τὸν πλοῦν τοῦ Ἀρχία ἐξ Ἑλλάδος, ἀναφέρει, βεβαίως, τὴν Κέρκυρα, καὶ κατόπιν (VI p. 270): «τὸν δ' Ἀρχίαν κατασχόντα πρὸς τὸ Ζεφύριον, τῶν Δωριέων εὐρόντα τινὰς δεῦρο ἀφιγμένους ἐκ τῆς Σικελίας παρὰ τῶν τὰ Μέγαρα κτισάντων <ἀπιόντας>, ἀναλαβεῖν αὐτούς, καὶ κοινῇ μετ' αὐτῶν κτίσαι τὰς Συρακούσας [ἀπιόντας]». Τὸ Ζεφύριον ἀκρωτήριο εἶναι πρὸς τὰ νοτιώτατα τῆς Βρουττίας σχεδὸν ἐπ' αὐτὸ τὸ τοῦ Ἡρακλέους ἄκρον. Οὐδὲν ἀναφέρεται περὶ προγενεστέρας βορειότερας προσβάσεως. Ὡστε εἴπερ καὶ συνήργησε κατ' Ἀντίοχον ὁ Ἀρχίας εἰς τὴν κτίσιν τοῦ Κρότωνος, συνήργησε μετὰ ταῦτα καὶ ἀφοῦ τὰ ἐγκαίνια τῶν Συρακουσῶν εἶχον τελεσθῆ, τοῦ Μυσκελλοῦ διστάζοντος καὶ διαβουλευομένου περὶ τοῦ χρησιμοῦ. Ὁ Κρότων ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Μυσκελλοῦ «ἐνιαυτῷ τρίτῳ τῆς ἑπτακαιδεκάτης Ὀλυμπιάδος» = 710/9 π.Χ. κατὰ Διονύσιον Ἀλικαρνασσεά, *Ρωμ. Ἀρχ.* Β, 59. Ὁ Εὐσέβιος (τόσον κατὰ τὴν V.A. ὅσον καὶ κατὰ τὸν Ἰερώνυμον) τοποθετεῖ τὴν οἰκίαν τὸ A.Abr. 1308 = Ὀλ. 17.4. Ἀκολουθοῦντες τὸν Διονύσιον, ἀνευρίσκομεν διάστημα 25 ἐτῶν μεταξὺ τῶν ἐπισήμων κτίσεων τῶν δύο πόλεων.

Ἡ Κέρκυρα ὅμως ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Χερσικράτους, ἐταίρου τοῦ Ἀρχία, Βακχιάδου καὶ αὐτοῦ συνεκπεπτωκότος ἐκ Κορίνθου διὰ τὰ περὶ Ἀκταίωνα. Παρετέθη ἀνωτέρω ἡ μαρτυρία τῶν Σχολίων εἰς Ἀπολλωνίου Ἀργοναυτικά, Δ, 1212-4. Συνάδει ὁ Στράβων (VI p. 269): «πλέοντα δὲ τὸν Ἀρχίαν εἰς τὴν Σικελίαν καταλιπεῖν μετὰ μέρος τῆς στρατιᾶς τοῦ τῶν Ἡρακλειδῶν γένους Χερσικράτη συνοικιοῦντα τὴν νῦν Κέρκυραν καλουμένην, πρότερον δὲ Σχερίαν. Ἐκεῖνον μὲν οὖν ἐκβάλλοντα Λιβυνοὺς κατέχοντας οἰκίσαι τὴν νῆσον. τὸν δ' Ἀρχίαν κ.τ.λ.». Ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Ρόδιος διηγεῖται πῶς, εὐτυχῶς διὰ τὸ φεῦγον ζεῦγος κρίναντος τοῦ Ἀλκινόου βασιλέως τῶν Φαιάκων, οἱ διώκοντες Κόλχοι, τρομησάμενοι τὴν ὀργὴν τοῦ Αἰήτου, παρέμειναν ἐν Κερκύρα. *Ἀργοναυτικά*, Δ 1206 sqq.:

Τῷ καὶ ὅτ' ἠλεμάτως Κόλχοι μάθον ἀντιόωντες,

καὶ σφέας ἦε θέμιστας ἕας εἴρυσθαι ἄνωγεν,
 ἢ λιμένων γαίης τ' ἀπὸ τηλόθι νῆας ἐέργειν,
 δὴ τότε μιν, βασιλῆος ἐοῦ τρομέοντες ἐνιπάς,
 δέχθαι μειλίξαντο συνήμονας· αὐθι δὲ νήσω
 δὴν μάλα Φαιήκεσσι μετ' ἀνδράσι ναιετάασκον,
 εἰσόκε Βακχιάδαι, γενεὴν Ἐφύρυθεν ἐόντες,
 ἀνέρες ἐννάσαντο μετὰ χρόνον· οἱ δὲ περαίην
 νῆσον ἔβαν· κείθεν δὲ Κεραύνια μέλλον Ἀμάντων
 οὔρεα Νεσταίους τε καὶ Ὠρικὸν εἰσαφικέσθαι·
 Ἀλλὰ τὰ μὲν στείχοντος ἄδην αἰῶνος ἐτύχθη.

Ἡ προσεχῆς νῆσος εἶναι ἡ Πτυχία (Στέφανος Βυζάντιος, *Ἐθνικά*, s.v.), βεβαίως οἱ νῦν Παξοί.

Καὶ αὐτὸς ὁ Τίμαιος πρὸ αὐτοῦ, υἰοθετῶν τὴν παράδοσιν περὶ παρουσίας Κόλχων ἐν τῇ νήσῳ, ἐδίδασκε παρόμοια κατὰ τὰ Σχόλια εἰς Ἀπολλωνίου *Ἀργοναυτικά* Δ, 1216: «Τίμαιος δὲ φησι μετὰ ἔτη ἑξακόσια τῶν Τρωϊκῶν Χερσικράτη ἀπόγονον τῶν Βακχιαδῶν κατακηκέναι τὴν νῆσον (fg. 53 Müller). Κόλχοι δὲ διαβάντες εἰς τὴν πλησίον νῆσον καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὰ Κεραύνια ὄρη ὀρμήσαντες, εἰς τε τοὺς Ἄβαντας καὶ Νεσταίους καὶ Ὠρικὸν ἀπώκισθησαν· ἔστι δὲ ὁ τὴν ἀποικίαν ἀγαγὼν τῶν Βακχιαδῶν Χερσικράτης, ἀποστερούμενος τῶν τιμῶν ὑπὸ Κορινθίων». Ἴδου ἀνεξάρτητος χρονολόγησις, καὶ Τιμαϊκὴ γε! Ἀλλὰ δυσδαιμόνως ἐμπλεκόμεθα εἰς τὸ διαβόητον πρόβλημα τῆς κατὰ Τίμαιον χρονολογήσεως τῶν Τρωϊκῶν. *Nodus perdifficilis, non tamen vere desperatus*. Κατὰ τὸν Κλήμεντα (*Στρωματεῖς*, I, 139, 4 = p. 86 Stählin = p. 403 Potter) ὁ Τίμαιος (καὶ ὁ Κλείταρχος) ἐδέχοντο 820 ἔτη ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν μέχρι τῆς Ἀλεξάνδρου διαβάσεως εἰς Ἀσίαν ἐπὶ ἄρχοντος Εὐαινέτου (335/4 π.Χ.). Διὰ τὸ διάστημα ἀπὸ Τροίας Ἀλώσεως ἕως τὴν Κάθοδον ἐλλείπει ρητὴ Τιμαϊκὴ μαρτυρία. Καὶ ναὶ μὲν ἡ Ἐρατοσθένειος ὀρθοδοξία τὸ καθώριζε εἰς 80 ἔτη· ἀλλ' ἀποκλίνουσα γνώμη διετηρεῖτο βαθέως εἰς τοὺς

μετακλασσικούς χρόνους ίκανού κύρους ώστε να αναφερθῆ και εἰς τοὺς χρονογραφικούς κανόνας τοῦ Εὐσεβίου (ἐκ τοῦ Ἀφρικανοῦ, ἢ καὶ Κάστορος, ἐκδήλως). Οὕτω, κατ' ἀμφοτέρας τὰς μεταφράσεις Ἀρμενικὴν καὶ Λατινικὴν, ἡ Ἰλίου πέρσις τοποθετεῖται εἰς A.Abr. 835 καὶ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς νέας ἐν Πελοποννήσῳ μετακαθοδικῆς καταστάσεως εἰς A.Abr. 916, πληρωθέντων τῶν 80 ἐτῶν· ἀλλὰ σημειοῦται ἐναλλακτικῶς εἰς A.Abr. 869: “secundum quosdam Heraclidarum descensus”, 34 μόνον ἔτη μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Τροίας. Ἐκτὸς πλέον ἂν πρόκειται διὰ παρανόησιν τοῦ Εὐσεβίου, καὶ τὸ γεγονός ἀνεγράφετο εἰς τὰς πηγὰς του ὡς μία τῶν παραδεδομένων ἀνεπιτυχῶν προσπαθειῶν Καθόδου: ἡ πρώτη τοῦ Ὑλλου [ἢ ἡ δευτέρα κατὰ τὴν Ἀπολλοδώρειον ἐκδοχὴν, Βιβλ. II, 169-170 ὅπου καὶ περὶ μιᾶς πρώτης νικηφόρου καθόδου εὐθὺς ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Εὐρυσθέως, καὶ ἐκουσίας ἐν συνεχείᾳ ἀποχωρήσεως εἰς τὴν Μαραθωνίαν τετράπολιν λόγῳ δαιμονοπόμπου καθολικῆς φθορᾶς ἐν Πελοποννήσῳ ἐξ αἰτίας τῆς προμοίρου καθόδου των· ἀλλὰ τοῦτο φαίνεται ὡς ἐφεύρημα τοῦ Οἴκου τῶν Ἡρακλειδῶν (ἐν Σπάρτῃ ἴσως) πρὸς βεβαίωσιν τοῦ ὅτι αἱ πολλαπλαῖ ἀποτυχίαι ὀφείλονται εἰς ἀτάσθαλον προκατάληψιν τοῦ μεμοιραμένου χρόνου] ἐπὶ Ἀτρέως εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐρυσθέως, 4-5 ἔτη μετὰ κατὰ Ἀπολλόδωρον *loc.cit.*: ἡ δευτέρα ἀπόπειρα τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ὑλλου καὶ ἡ τρίτη τοῦ Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου, αἱ ὁποῖαι ἴσως ἀπετέλουν δύο διαδοχικὰ ἐπάλληλα κύματα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς προσπαθείας ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπέθανεν κατὰ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν ὁ Κλεοδαῖος καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ὁ νεανίας υἱὸς του (v. ἐν συνδυασμῷ τὰ τοῦ Οἰνομάου ἐν τῇ ἀνοήτῳ κατακραυγῇ του κατὰ τῶν χρησμῶν, παρὰ Εὐσεβίῳ, Προπαρασκευή, V p. 210C μετὰ τῶν σχολίων εἰς Πινδάρου *Ἰσθμιονικὴν* VI (VII) 18: ἀλλὰ τῶν σὺν τοῖς Ἡρακλείδαις εἰς Πελοπόννησον κατελθόντων (sc. Αἰγιδῶν), ὧν Ἀριστόμαχος ὁ Κλεάδα καὶ Κλεάδας ὁ Ὑλλου ἠγούντο». Τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὑλλου παρουσιάζεται θαυμαστῶς παραπεποιημένον εἰς τὰς πηγὰς: Κλεοδαῖος, Κλεόδημος, Κλεάδης, Κλεαδάτης, Κλεαδαῖος (Ἡσιόδου Fr. 231 edd. Merkelbach

et West = Σχόλια εἰς Ἀπολλωνίου, Ἀροναυτικά, A824), Κλεόδοτος. Οὐχὶ ἀσύνηθες φαινόμενον ὡς ἐπεσήμανα ἀνωτέρω. Τὸ «Ἀριδαῖος» πάντως τῆς Εὐσεβιανῆς μεταγραφῆς τοῦ Οἰνομάου, ἂν δὲν εἶναι ἀντιγραφικὸν τέρας, ὑποδηλοῖ ἀξιόμειπτον ἐλαφρότητα τοῦ Οἰνομάου καὶ οὐχὶ ἀνοικείαν πρὸς αὐτὸν ἀμέλειαν περὶ τὰ ἀρχαιοδιφικά. - Ἡ ρητὴ σημαντικὴ ἐπικουρία τοῦ Ἀπολλοδώρου μᾶς ἐγκαταλείπει ἐν προκειμένῳ, τοῦ σχετικοῦ χωρίου παθόντος χάσμα (II, 171): «ὁ θεὸς ἔφησε (χρησιμοδοτῶν πρὸς Ὑλλον) περιμείναντας τὸν τρίτον καρπὸν κατέρχεσθαι. νομίσας δὲ ὁ Ὑλλος τρίτον καρπὸν λέγεσθαι τὴν τριετίαν, τοσοῦτον περιμείνας χρόνον σὺν τῷ στρατῷ κατῆει <...> τοῦ Ἡρακλέους ἐπὶ Πελοπόννησον Τισαμενοῦ τοῦ Ὀρέστου βασιλεύοντος Πελοποννησίων. Καὶ γενομένης πάλιν μάχης νικῶσι Πελοποννήσιοι καὶ Ἀριστόμαχος θνήσκει. Ἐπεὶ δὲ ἠνδρώθησαν οἱ Ἀριστομάχου (pro Κλεοδαίου) παῖδες, ἐχρῶντο περὶ Καθόδου. Τοῦ Θεοῦ δὲ εἰπόντος ὅτι καὶ τὸ πρότερον, Τήμενος ἠτιᾶτο λέγων τούτῳ πεισθέντας ἀτυχήσαι. ὁ δὲ Θεὸς ἀνεῖλε τῶν ἀτυχημάτων αὐτοῦς αἰτίους εἶναι· τοὺς γὰρ χρησμούς οὐ συμβάλλειν· λέγειν γὰρ οὐ γῆς ἀλλὰ γενεᾶς καρπὸν τρίτον, καὶ στενυγρὸν τὸν τὴν εὐρυγᾶστορα δεξιὰν κατὰ τὸν Ἴσθμὸν ἔχοντα τὴν θάλασσαν. Ταῦτα Τήμενος ἀκούσας κ.τ.λ.». Προφανὲς λοιπὸν ὅτι ὁ Ἀπολλόδωρος διηγεῖτο τὰ τοῦ δευτέρου χρησμοῦ εἰς τὴν lacuna, ὅπως καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ὑλλου κατὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς πρώτης προσπαθείας. Τὸ «πάλιν» καὶ τὸ «ὅτι καὶ τὸ πρότερον» καὶ τὸ «τούτῳ πεισθέντας ἀτυχήσαι» φαίνονται νὰ ὑποθάλλουν μίαν καὶ ὄχι δύο ἀποπείρας μεταξὺ Ὑλλου καὶ τῆς τελικῆς. Ὡστε ἡ εὐλογος διαδοχὴ τῶν γεγονότων θὰ εἶναι: ὁ Ὑλλος παρερμηνεύει τὸν χρησμὸν καὶ κατερχόμενος μετὰ τρία ἔτη ἠττᾶται καὶ φονεύεται. Ὄταν καὶ τὰ δισέγγονά του (τρίτη γενεά) ἔχουν γεννηθῆ ὁ μεσηλιξ Κλεοδαῖος καὶ ὁ νεανίας Ἀριστόμαχος ζητοῦν χρησμὸν καὶ ὁ Ἀπόλλων σιβυλλικὰ τοὺς δίδει τὴν ὑπεσχημένην κάθοδον: “νίκην σοι φαίνουσι θεοὶ δι’ ὁδοῖο στενύγρων” (κατὰ τὸν Οἰνόμαον *loc. cit.*). Τοῦτο ἐκλαμβάνεται κατὰ τὴν

πρώτην του ἔννοϊαν ὡς σημαῖνον τὸν Ἴσθμόν, στενὸν ἀνχένα γῆς βρεχόμενον ἑκατέρωθεν ὑπὸ θαλάσσης. Εἰσβάλλουν λοιπὸν κατὰ τὸν Ἴσθμόν, ἠττῶνται πάλιν καὶ θνήσκουν ἀμφότεροι. Ἡ τρίτη γενεὰ ἦτο ἀκόμη εἰς παιδικὴν ἡλικίαν. Ὅταν ἠνδρώθη, ὁ προεξάρχων Τήμενος χρᾶται παρὰ τῷ Θεῶ, λαμβάνει τοὺς αὐτοὺς χρησμούς, διαμαρτύρεται, καὶ ἐντέλει ἐπιφωτίζεται. Ὁ τρίτος καρπὸς εἶναι γενεᾶς, ὄχι γῆς· ὁ στενυγρὸς εἶναι ὁ ὑγρὸς πορθμὸς μεταξὺ Ρίου καὶ Ἀντιρρίου, ὁ ἔχων καὶ ἀναστομῶν τὴν εὐρυγᾶστορα, δηλαδὴ τὴν θαλασσίαν περιοχὴν δεξιὰ τοῦ Ἴσθμοῦ (ὀρῶντες ἐξ Ἀττικῆς καὶ Φωκίδος), τουτέστιν τὸν Κορινθιακὸν κόλπον. Ἐξηγεῖται ἐδῶ ὁ ποιητικὸς χρησμός ἀλλὰ ἀτυχῶς δὲν προσάγεται αὐτούσιος. – Οὐδ’ ἐπὶ στιγμὴν ἀμφιταλαντευτέον ὡς πρὸς τὴν διόρθωσιν τοῦ χειρογραφικοῦ Κλεοδαίου εἰς Ἀριστομάχου, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπισημάνει ὁ Heyne. Καὶ ἡ λογικὴ τοῦ χρησμοῦ περὶ τὴν τρίτην γενεὰν τὸ ἀπαιτεῖ καὶ ὁ ὄγκος τῶν ὁμοφώνων μαρτυριῶν τὸ ἐπικυρώνει. V. τὰ γενεαλογικὰ εἰς: Ἡρόδοτος VI, 52; VII, 204; Σχόλια εἰς Πινδάρου *Ἴσθμιονίκτην* VII, 18; Οἰνόμαος παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ, *Προπαρασκευή*, V, p. 210C; Σύγκελλος p. 499 (= Διοδώρου *Fr.* 20 ed. Dindorf) ὅπου βεβαιοῦται ὅτι τὴν ἐκεῖ παρεχομένην πλήρη γενεαλογίαν τοῦ Καρανίου, περιλαμβάνουσαν τὰ τοῦ Τημένου ἄνωθεν ἐξ Ἡρακλέους, προσυπογράφουν «οἱ πολλοὶ τῶν συγγραφέων ὧν εἰς καὶ Θεόπομπος», τὴν μειοψηφούσης διαφοροποιήσεως ἀναφερομένης μόνον εἰς τὰ μετὰ Τήμενον; Φλέγων, *Ὀλυμπιάδες*, *Fr.* I ed. Keller (παρεχομένης τῆς γενεαλογίας τοῦ Λυκούργου). Αἱ γενεαλογίαι τῶν Σπαρτιατῶν βασιλέων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σφάλουν, οὐδὲ τῶν Ἀργείων Τημενιδῶν, διὰ νὰ μὴν ἀναφέρω τοὺς Μεσσηνίους Αἰπυτίδας. Ἡ μόνη παράφωτος γνώμη μαρτύρεται ὑπὸ τοῦ Τζέτζου, Σχόλια εἰς Λυκόφρονος *Ἀλεξάνδρα* 804 ὅπου ἐν μέσῳ μιᾶς λεπτομεροῦς γενεαλογήσεως τοῦ Τημένου ὁ Ἀριστόμαχος παραλείπεται, παρουσιαζομένου τοῦ Κλεοδότου ὡς πατρός του. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ λογιότης τοῦ συγγραφέως, ἂν καὶ ἀπρόσεκτος συχνά, δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀδιαμαρτύρητον παραδοχὴν τοιοῦτου σφάλματος, καὶ χάσμα, λοιπὸν,

ὑποθετέον μετὰ τὸ «Κλεοδότου» ἢ τὸ «Περιδέας». Π.χ. «ὁ Τήμενος οὗτος ἔκγονος ἦν Ἡρακλέους· Ἡρακλέους γὰρ καὶ Δηϊανείρας Ὑλλος. Ὑλλου δὲ καὶ Ἰόλης τῆς Εὐρύτου Κλεόδοτος, Λίχας καὶ Κήυξ, Κλεοδότου δὲ καὶ Περιδέας < Ἀριστόμαχος, Ἀριστομάχου δὲ καὶ ...» ὁ Τήμενος οὗτος καὶ ἕτεροι". –

Τὸ διάστημα μεταξὺ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἀριστομάχου διὰ τοῦ Ἴσθμου καὶ τῆς Καθόδου εἶναι ὅσον ἐπαρκές διὰ τὴν ἀνδρωσιν τῶν παίδων του, Τημένου, Ἀριστοδήμου καὶ Κρεσφόντου. Ὑποθέσωμεν δύο δεκαετίες. Ἀμφότεραι αἱ ἐπιχειρήσεις ἀντεμετωπίσθησαν πρωτευόντως ὑπὸ τοῦ Τισαμενοῦ υἱοῦ τοῦ Ὀρέστου, οὐσιαστικοῦ κυριάρχου ὀλοκλήρου τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου κατήκοον ἔχοντος μέγα τμήμα τῆς Ἀρκαδίας, μετ' ἰσχυρᾶς Φωκικῆς συμμαχίας καὶ ἐκτεταμένων ἐπιρροῶν. Χαρακτηριστικώτατα: Ἡ Αἰολικὴ ἐκστρατεία καὶ ἀποικισμός, οὓσα κυρίως Βοιωτογενῆς, κατηθύνθη ὑπὸ Ὀρεσιδῶν. Καὶ ἡ Μεσσήνη ὑπήγετο ὑπ' αὐτοῦς, Διόδωρος XV, 66: «τὸ μὲν οὖν παλαιὸν οἱ ἀπὸ Νηλέως καὶ Νέστορος κατέσχον αὐτὴν μέχρι τῶν Τρωϊκῶν χρόνων. Μετὰ δὲ ταῦτ' Ἀγαμέμνωνος Ὀρέστης καὶ οἱ ἀπὸ τούτου μέχρι τῆς Καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν· ἀπὸ δὲ ταύτης Κρεσφόντης κ.τ.λ.». Ὁ ἴδιος ὁ Απόλλων εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τὸν Ὀρέστην Παγκράτειαν πάσης Πελοποννήσου, ὅταν ὁ Στρόφιος μετ' αὐτοῦ προσέφυγον εἰς τὴν συμβουλήν του, καθ' ἃ διηγεῖται Ἰωάννης Μαλάλας, *Χρονογραφία* p. 134 (ed. Bonn): «καὶ λαμβάνει (sc. ὁ Στρόφιος) χρησμὸν ὅτι δεῖ τὸν Ὀρέστην κτείνειν τὴν μητέρα καὶ τὸν Αἴγισθον. Εἶτα ἤπει μαθεῖν καὶ Ὀρέστης εἰ περισώζεται κτείνας αὐτοῦς· καὶ ἐρρήθη αὐτῷ ὅτι κρατήσῃ τῶν πατρῶων καὶ τῆς Πελοποννήσου πάσης», τὸ ὁποῖον καὶ ἀπέβη ἀληθές, ὡς τὸ εἰκός. – Περὶ τῆς Λακωνικῆς ἐπικρατείας τοῦ Ὀρέστου, καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ Ἀγαμέμνωνος, τοῦ Μενελάου ἐπέχοντος ἐκείνου τὴν θέσιν, πλεῖστα τὰ μαρτυρούμενα, συνωδὰ τῶν περὶ τῆς Λακωνικῆς κυρίως ἐδράσεως τῶν *Ἀχαιῶν*. Cf. e.g. τὰ περὶ Ὀρέστου ἐν Πινδάρου *Πυθιονίκη*, XI. – Ἀναμφηρίστως ὁ Τρωϊκὸς Πόλεμος ἐμεγάλυνε τὴν Μυκηναϊκὴν δυναστείαν – πρὸς τοῦτο ἄλλως τε καὶ ἀνελήφθη ὑπὸ τῶν

ισχυρῶν Πελοπιδῶν. Τὴν ἰσχυροποίησιν καὶ ἐπέκτασιν τῆς Μυκηναϊκῆς ἐξουσίας περιγράφει εὐκρινῶς ὁ Πausanίας II, 18, 5-6, ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς συντόμου ἀλλὰ καιριοτάτης ἱστορίας του τῆς Ἀργολικῆς πεδιάδος, cf. ἐπίσης Πausanίας III, 1, 5. – «Ἐπὶ τούτου (sc. τοῦ Τισαμενοῦ) κατίασιν ἐς Πελοπόννησον Ἡρακλεῖδαι, Τήμενος μὲν καὶ Κρεσφόντης Ἀριστομάχου, τοῦ τρίτου δε Ἀριστοδήμου προτεθνεῶτος εἶποντο οἱ παῖδες», Πausanίας II, 18, 7. Ὁμοφωνοῦσι πᾶσαι αἱ πηγαί. Ὁ Ἀπολλόδωρος λέγει ὅτι κατὰ τὴν ἀποφασιστικὴν σύγκρουσιν – περὶ Ρίον ἀσφαλῶς – «καὶ τῷ πεζῷ καὶ τῷ ναυτικῷ προτεροῦσι στρατῷ, καὶ Τισαμενὸν κτείνουσι τὸν Ὀρέστου» (II, 176). Ἀλλὰ τοῦτο ἀντιροπεῖ καὶ πρὸς τὴν κυρίαν παράδοσιν - ὅτι λάθρα διεπεραιώθησαν οἱ εἰσβολεῖς εἰς Πελοπόννησον, τῶν Λοκρῶν συνθμένων μὲν νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς Πελοποννησίους εἴπερ οἱ σὺν Δωριεῦσιν Ἡρακλεῖδαι ἔμελλον κινηθῆναι πρὸς Αἰτωλίαν μᾶλλον ἢ πρὸς τὸν Ἴσθμόν, ἀθετησάντων δὲ μ' ὅλον τοῦτο τὰς συμφωνίας (ὅθεν καὶ ἐπαροιμιάσθησαν στηλιτευθέντες εἰς τὸ «Λοκροὶ τὰς συνθηκὰς» ἢ «Λοκρῶν σύνθημα»: v. Πολύβιος XII, 12^b; Ζηνοβίου Ἐπιτομὴ Παροιμιῶν IV, 97; Ἡσύχιος s.v. Λοκρῶν ξύνθημα; καί, ἔτι ἐπιδεινούντος τὴν Λοκρικὴν πονηρίαν, Πολύαινος, *Στρατηγήματα*, I, 9)· - ἀλλὰ καὶ πρὸς ρητὰς μαρτυρίας τὰ τοῦ Τισαμενοῦ μετὰ ταῦτα ἐξιστορούσας, τὴν ἔξοδον αὐτοῦ μετὰ τῶν υἱῶν του ἐκ Λακεδαίμονος καὶ Ἀργολίδος ἐπὶ κεφαλῆς τῶν βουμομένων Ἀχαιῶν, τὴν ἔλευσίν των εἰς τὴν νῦν Ἀχαΐαν, τὴν ἄρνησιν τῶν τότε ἐκεῖ κατοικούντων Ἴωνων νὰ συμπολιτευθοῦν ἐκ φόβου καταβασιλεύσεώς των ὑπὸ τοῦ Τισαμενοῦ κατὰ δόξης καὶ κύρους ἐξοχὴν, τὴν ἀντίστασίν των καὶ ἤτταν των, ἐπὶ πᾶσιν δὲ τὴν ὁμαδικὴν μετοικεσίαν τῶν Ἴωνων εἰς τὴν συγγενικὴν των Ἀττικὴν, ἐδραιουμένων τῶν Ἀχαιῶν εἰς τὴν ἔκτοτε ἀνεκπίπτως σωζομένην πατρίδα των, τοῦ Τισαμενοῦ πεσόντος ὁμως κατὰ τὴν ἀποφασιστικὴν μάχην. (V. Πausanίας II, 18, 7 sqq.; VII, 1, 7-8; Πολύβιος II, 41, 4; IV, 1, 5; Στράβων VIII pp. 383-4; cf. Πολύαινος, *Στρατηγήματα*, II, 37; Frontinus, *Strategematon*, I, 2, 8). –

Ὅστε ἡ προτελευταία ἐπίθεσις τῶν Ἡρακλειδῶν ἐγένετο 20 περίπου ἔτη πρὸ τῆς Καθόδου καὶ τοῦ τέλους τῆς βασιλείας καὶ ζωῆς τοῦ Τισαμενοῦ, 60 ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Ἰλίου, κατὰ τὴν ὀρθοδοξίαν τῆς ἀρχαίας παραδόσεως. Ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἐπραγματοποιήθη ὁ Αἰολικὸς ἀποικισμὸς ἡγεμονουσάντων τῶν Ὀρεστιδῶν. Αὐτὸς ὁ Ὀρέστης εἶχε λάβει σχετικὸν χρησμὸν ἐκ Δελφῶν. Μαντεύομεν, συγκλινουσῶν τῶν πληροφοριῶν, ὅτι, παρὰ τὴν Ἀπολλώνειον συμπαράστασιν καὶ τὸν Ἀρεοπαγιτικὸν συμβιβασμὸν, αἱ χθόνιαι δυνάμεις δὲν ἀπεδέχθησαν τελέως τὰ τεκτανθέντα, οὐδὲ παρέμειναν ἐξ ὀλοκλήρου ἀνενεργεῖς. Ἡ λαϊκὴ δυσφορία δὲν θὰ παρέλειπε νὰ συνδυάζῃ οἰανδήποτε ἀντιξοότητα καὶ ἀποτυχία εὐλόγων σκοπῶν, πρὸς τὸ ἀνυπέρβλητον Ὀρέστειον μίσημα, καὶ πάντα τὰ παρὰ τάξιν καὶ φύσιν νὰ ἀνάγῃ εἰς ἐκείνην τὴν φρικτὴν παράβασιν. Προϊόντος τοῦ χρόνου, μετ' οὐ πολὺ, εἰς ταραχὴν κατέστησαν τὰ ἀνθρώπινα, εἰς νόσον καὶ φθορὰν τὰ ἐκ τῆς φύσεως. Τὸν ὑπὸ τῶν χθονίων προκαλούμενον κλυδωνισμὸν ὁ Ἀπόλλων μειλίσει καὶ ἐπὶ τὰ βελτίω τρέπει συνήθως χρῶν εὐσχημον ἐκτόνωσιν τῆς καταστάσεως δι' ἀποικισμοῦ εἰς τὴν περὶ τὴν ἐρημωθεῖσαν Τρωάδα περιοχὴν. Οὕτω ὁ Τζέτζης ἐν *Σχολίαις εἰς Λυκόφρονος Ἀλεξάνδραν*, 1347 σημειοῖ: «ὁ Ὀρέστης μετὰ τὸ ἀνελεῖν Αἴγισθον χρησμὸν ἔλαβε στέλλεσθαι εἰς ἀποικίαν· ὁ δὲ συντάξας ἐκ διαφόρων ἐθνῶν λαούς, οὓς ἐκάλεσεν Αἰολεῖς διὰ τὸ ἐκ ποικίλων τόπων εἶναι [ἀτυχεστάτη καί, βεβαιότατα, ἐσφαλμένη ἰδέα· οἱ πλεῖστοι τῶν ἀποίκων ἦσαν Αἰολεῖς Βοιωτοί]), ἦλθεν εἰς Λέσβον· καὶ αὐτὸς μὲν ταχὺ ἀποθανῶν πόλιν κτίσαι οὐκ ἠδυνήθη· ἀπόγονος δὲ τούτου καλούμενος Γραῦς μετὰ 9' ἔτη ἐκυρίευσεν τῆς Λέσβου καὶ πόλιν ἔκτισεν... τὰ δὲ περὶ τῆς ἀποικίας τῆς Λέσβου Ἑλλάνικος ὁ Λέσβιος ἱστορεῖ ἐν α' Αἰολικῶν». –

Τὸ περὶ αὐτοπροσώπου συμμετοχῆς εἰς τὸν Λεσβικὸν ἀποικισμὸν τοῦ Ὀρέστου εἶναι Ἑλλανίκειον κατὰ τὸ τε μόλις μνημονευθὲν χωρίον καὶ τὸ σχόλιον εἰς Πινδάρου *Νεμεονίκην* XI, 33: «...ὅτι τοῦ Λακωνικοῦ Πεισάνδρου ἀπόγονος ἦν (sc. ὁ ὑμνούμενος Ἀρισταγόρας ὁ Τενέδιος, Πρύτανις), τοῦ ποτε

σὺν τῷ Ὀρέστῃ ἀποικίαν ἀπὸ τῆς Λακεδαιμόνος εἰς Λέσβον στειλαμένου τὸ τῶν Αἰολέων γένος. ... οὗτος δὲ (sc. ὁ Πείσανδρος), φησί, σὺν Ὀρέστῃ ἀπώκησεν ἐκ Σπάρτης καὶ τὴν Τένεδον κατώκησε... *Περὶ δὲ τῆς Ὀρέστου εἰς τὴν Αἰολίδα ἀποικίας Ἑλλάνικος ἐν τῷ πρώτῳ Αἰολικῶν ἱστόρηκεν*». Ὁ Λέσβιος λογογράφος θὰ πρέπει ἐν προκειμένῳ νὰ καταγράφη παράδοσιν τινα τῆς πατρίδος του, ἴσως περὶ θανάτου τοῦ Ὀρέστου (καὶ τάφου) ἐν Λέσβῳ, ἀφοῦ, μὴ προλαβόντος, οὐδεμία ἐκεῖ κτίσις ἀναφέρεται εἰς αὐτόν, κατὰ τὰ ἐξ Ἑλλανίκου τοῦ Τζέτζη. Ὁ Πίνδαρος, ὅμως, ἀποδεχόμενος ὑπὸ Ὀρέστην Αἰολικὸν ἀποικισμόν, δίδει καθολικώτερον στήριγμα εἰς τὴν σχετικὴν παράδοσιν, ἀντλῶν πάντως καὶ αὐτὸς ἐξ ὁμογενοῦς πηγῆς λόγῳ τοῦ στενοῦ δεσμοῦ Αἰολίδος καὶ Βοιωτίας. Οὕτω εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν ᾠδὴν φερομένην ὡς *Νεμεονίκης*, XI, 33 sqq. ἄδει:

συμβαλεῖν μὲν εὐμαρὲς ἦν τό τε Πεισάνδρου πάλαι
 αἴμ' ἀπὸ Σπάρτας (Ἀμυκλάθεν γὰρ ἔβα σὺν Ὀρέστα
Αἰολέων στρατιὰν χαλκέντεα δεῦρ' ἀνάγων)
 καὶ παρ' Ἴσμηνοῦ ροὰν κεκραμένον
 ἐκ Μελανίπποιο μάτρως.

Ὅστε κατὰ Πίνδαρον ὁ κτίστης τῆς Τενέδου Πείσανδρος, Ἀμυκλαῖος ἐκ πατρός, Θηβαῖος ἐκ μητρός, συμμετεῖχε εἰς τὴν ὑπὸ Ὀρέστην Αἰολικὴν στρατιάν. –

Παρὰ τὴν διπλὴν ταύτην, ἂν καὶ συγγενῆ, γνωμοδοσίαν, θὰ συνταχθῶμεν πρὸς τὴν κυρίαν γραμμὴν τῆς παραδόσεως, μετ' ὀλίγον ἐτυμηγορουμένην, ἐπιφυλασσόμενοι μὲν ὡς πρὸς ἀρχηγετικὴν εἰς ἀποικισμόν πραγματοποιηθεῖσαν αὐτοπροσώπως δραστηριότητα τοῦ Ὀρέστου, ἀρνούμενοι δὲ διαρρηδὴν θάνατον καὶ ταφήν του ἐκτὸς Πελοποννήσου. Βεβαίως ὅμως, τόσον μόνον εὐλόγως ἀναληπτέον ἐκ τῶν ἰδίων ἐκείνων παραδόσεων, ὅτι δηλαδὴ ἐπὶ Ὀρέστου, καὶ μετὰ τὸν δοθέντα χρησμόν περὶ Ἀποικισμοῦ, ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ ἀμέσως ἢ μᾶλλον ἐμμέσως ἀνεπιτυχῆς

ἀπόπειρα ἀποικισμού τῆς Λέσβου, ἐπιτυχῆς δὲ ἀποικισμὸς ἐν Τενέδῳ ὑπὸ Πεισάνδρου. Τὰ ἐπὶ πλέον ἀποδοτέα εἰς τὴν οἰκειοποίησιν, τρόπον τινα, τοῦ Ὀρέστου διὰ διαμονῆς, ἢ παρόδου, ἢ κτίσεως, ἢ καὶ θανάτου, ὑπὸ διαφόρων περιοχῶν, βάσει τῆς ἰσχυρᾶς παραδόσεως περὶ τῶν ἐκφρόνων περιπλανήσεών του διωκομένου ὑπὸ τῶν ἀμειλίχων, στυγερῶν Ἑριννυῶν τῆς τερατώδους δικαιοσύνης του ἢ αὐτοῦ φεύγοντος μετὰ τὴν ποιὰν θεραπείαν του. Οὕτω π.χ. ν. τὰ περὶ τοῦ Ὀρεστικοῦ Ἄργους ἐν Βορειοτάτῃ Ἠπειρῷ πρὸς Ἰλλυρίαν καὶ Μακεδονίαν (Στράβων, VII, p. 326). Ἄλλ' ὁ Θεαγένης εἰς τὰ πλειστάκις ὑπὸ τοῦ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου ἐπικαλούμενα *Μακεδονικά* του (ἢ *Μακεδονικά Πάτρια* κατὰ Φώτιον, *Βιβλιοθήκη* cod. 161 = p. 104 b15 Bekker) ὠμίλει περὶ παροδικῆς μόνον παρουσίας τοῦ Ὀρέστου ἐν Ὀρεστιάδι: Στεφάνου Βυζαντίου, *Ἐθνικά* s.v. Ὀρέσται: «Μολοσσικὸν ἔθνος. Ἑκαταῖος Εὐρώπη. Θεαγένης ἐν Μακεδονικοῖς φησιν ὅτι, ἐπεὶ ἀφείθη τῆς μανίας Ὀρέστης, φεύγων διὰ τὴν αἰδῶ μετὰ τῆς Ἑρμιόνης εἰς ταύτην ἦλθε τὴν γῆν καὶ παῖδα ἔσχεν Ὀρέστην, οὗ ἄρξαντος ἐκλήθησαν Ὀρέσται· αὐτὸς δὲ ὑπὸ ἐχίδνης δηχθεὶς θνήσκει εἰς χωρίον τῆς Ἀρκαδίας, τὸ λεγόμενον Ὀρέστειον». Διαβλέπομεν ἐδῶ τὴν λογίαν λύσιν εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ἅμα τηρήσεως τῆς κυρίας παραδόσεως καὶ τῆς ἀναφορᾶς εἰς Ὀρεστείαν παρουσίαν καὶ κτίσιν τῶν Ὀρεστῶν, ἢ ὅποια κτίσις καὶ ἡρώϊκῃ ἀρχηγεσία προϋποθέτει ἰσόβιον διαμονὴν καὶ ταφὴν λατρευομένην ἐν τῷ νεοϊδρυθέντι κατοικισμῷ. Εἰρήσθω ὅτι ἐν προκειμένῳ τὸ Ὀρεστιακὸν Ἄργος δὲν εἶναι εἰ μὴ τὸ ὄρο-πέδιον μυθολογευθέν. - Ἐν ἄλλο, εἶπερ δυνατὸν, ἀκρότερον παράδειγμα παρέχει ἡ παραδιδόμενη παρουσία καὶ ταφή τοῦ Ὀρέστου ἐν Ἀρική καὶ μετὰ ἐν Ρώμῃ, σημαντικῶς, βεβαίως, σχετιζομένων πρὸς ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος μεγίστης θρησκείας. Ὁ Servius, ἐν *Comment. in Virgilii Aeneidos Lib. II, 116*, διηγεῖται τὰ τῆς ἐν Αὐλίδι θυσίας, τὴν ἐν Ταυρικῇ ἄρρητον θυοπολίαν τῆς Ἴφιγενείας, τὴν χρησμοδηθεῖσαν ἔλευσιν τοῦ Ὀρέστου: “qui, accepto oraculo, curandi furoris caussa, cum amico Pylade, a cujus patre, Strofio nomine, fuerat nutritus, Colchos petierat: et cum his occiso Thoante, simulacrum

sustulit, absconditum fasce lignorum (unde et *Fascelis* dicitur; non tantum a face, cum qua pingitur, propter quod et *Lucifera* dicitur) et *Aritiam detulit*. Sed cum postea Romanis sacrorum crudelitas displiceret (σημειωτέα ἢ Ρωμαϊκὴ εὐαισθησία περὶ ἱερᾶς ἀρρητοπραξίας) – quamquam servi immolarentur – ad Laconas est Diana translata; ubi sacrificandi consuetudo adolescentum verberibus servabatur... *Orestis vero ossa Aritia Roman translate sunt; et condita ante Templum Saturni, quod est ante clivum Capitolinum, iuxta Concordiae templum*". Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι θρησκευολογικοῦ καθαρώτερον περιεχομένου, συμβολικῶς καὶ μὴ κατ' ἀνάγκην χρονικῶς συνδυάζοντα γεγονότα ἐπὶ τῇ βάσει ἀναμφισβητήτων ἱεροουργικῶν καὶ ἐν γένει ἀγιστικῶν συμπτώσεων καὶ συναφειῶν κατὰ τὴν λατρείαν, ἐν προκειμένῳ, τῆς Ἀρτέμιδος ὡς Ταυρικῆς πολλαχοῦ, ἐν τε Σπάρτῃ ὡς Ὀρθωσίας καὶ ἐν Ἀρκεσίᾳ ὁμωνύμου. – Μία τρίτη μαρτυρία μᾶς ἐπαναπροσάγει πρὸς τὰ Αἰολικά. Ὁ Στέφανος Βυζάντιος, *Ἐθνικά*, s.v. Πέρινθος, γράφει: «Πέρινθος, ἀπὸ Περίνθου Ἐπιδαυρίου τοῦ μετὰ Ὀρέστου στρατευσαμένου. Ἔστι δὲ πόλις Θράκης» κατὰ τὴν Προποντίδα ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ σχηματιζομένου περὶ τὸ βόρειον μέσον της. Οὐδὲν θὰ ἠμπόδιζε νὰ ἀποδοθῇ καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις εἰς τὰς ἀποικιστικὰς δραστηριότητας ἐπὶ Ὀρέστου, τελικοῦ ἡγεμόνος καὶ συμβολικῶς ἀρχηγετοῦντος, δεδομένου μάλιστα ὅτι πεζῇ πρόσβασις διὰ Θράκης εἰς Αἰολίδα καταγράφεται ὡς ἀκολουθηθεῖσα. Ἀλλ' ἡ περὶ τὸ ὄνομα συνωνυμία πόλεως καὶ οἰκιστοῦ συγκρατεῖ τὴν ἀνεπιφύλακτον συγκατάθεσιν (ἀντιπαρατιθεμένη π.χ. εἰς τὸν ἀφελέστερον Πεισάνδριον οἰκισμὸν τῆς Τενέδου)· ἡ δὲ τῶν χρονογράφων ἀκριβολογία ἔτι περισσότερον ἀναχαιτίζει τὴν πίστιν μας. Οὕτω ὁ Σύγκελλος (p. 453) τοποθετεῖ τὴν κίσιν τῆς Περίνθου περὶ τὸ 600 π.Χ. κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους πρὸς τὴν τῆς Καμαρίνας· τὴν ὁποίαν ἀνωτέρω εὔρομεν ἀκριβῶς κτιζομένην τὸ 600/599 π.Χ. (p. 88). Καὶ ὁ Hieronymus εἰς τοὺς Εὐσεβιανούς Κανόνας παρέχει: "A. Abr. 1415: Perintus condita" τὸ 10^{ον} ἔτος τοῦ Ἀλυάττου, ἐν ἔτος πρὸ τῆς οἰκίσεως τῆς Καμαρίνας. A.Abr. 1415 = Ὀλ. 44.3 = 602/1 π.Χ. Τὴν

όποιαν χρονολογίαν δυνάμεθα νὰ υἰοθετήσωμεν ὡς ἐπίσημου ἰδρύσεως τῆς πόλεως. Ὡστε τὰ ἐπὶ Ὀρέστου ἀναφέρονται τὸ πολὺ εἰς πάροδον ἀποίκων καὶ σύστασιν εἰς τὴν περιοχὴν πρωτοοικιστικοῦ μικροῦ συνοικισμοῦ.

Ὁ Δήμων, καθ' οὗ ὁ σπουδαῖος Φιλόχορος συνεγράφετο, ἀναφέρεται ἐπίσης εἰς τὸν Πυθικὸν χρησμόν, πιθανώτατα εἰς τὸ «Περὶ Παροιμιῶν» ἔργον του. Cf. Ἀρποκρατίων s.v. Μυσῶν λείαν. Ἀναγράφουν τὰ σχόλια εἰς Εὐριπίδου *Ρῆσον* 251: «Δήμων γοῦν ἐξηγούμενος περὶ αὐτῶν (sc. τῶν περὶ τὴν παροιμίαν «ἔσχατος Μυσῶν») φησιν ὡς ὕστερον τῶν Τρωϊκῶν λοιμοῦ καὶ φθορᾶς καρποῦ περιεληλυθυῖας τὴν Ἑλλάδα, μαντευόμενοις περὶ τῶν παρόντων χρῆσθαι τὴν Πυθίαν τηρικαῦτα παῦλαν αὐτοῖς τῶν δεινῶν, ἐπειδὴν τινες τῶν ἀπὸ Ἀγαμέμνονος ἐλκόντων τὸ γένος πλεύσαντες εἰς Τροίαν τὰς πόλεις κτίσωσι καὶ τὰς τῶν θεῶν τιμὰς ἀναλάβωσιν ἅς ἠφανίσθαι συνέβαινεν ὑπὸ τοῦ πολέμου. Ταύτην τὴν μαντείαν παραδεξάμενον τὸν Ὀρέστην συνέβη λιπεῖν τὸν βίον. Μετὰ δὲ Ὀρέστην Τισαμενὸν λαβεῖν τὴν ἀρχὴν καὶ μετ' ἐκεῖνον Κομήτην. Ὅτι χρωμένῳ ποῖ δέοι πλεῖν (κατὰ γὰρ εὐλάβειαν καὶ δις καὶ τρις περὶ τῶν αὐτῶν ἐπανερέσθαι), <ὑπὸ> τοῦ Θεοῦ δοθῆναι χρησμόν ἐπὶ τὸν ἔσχατον Μυσῶν πλεῖν. Κατολιγωρήσαντας δὲ πολλοὺς τῶν συνηθροισμένων τοῦ χρημοῦ ἀφίστασθαι καὶ τὸν Κομήτην καταλιπεῖν, μικρὸν πεφροντικένοι λέγοντας αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Μυσῶν ἔσχατου. Κατὰ <δὲ> τὴν ἐχομένην γενεάν <Γρᾶ τοῦ Ἐχέλα τοῦ> Πενθίλου πάλιν συναγείραντος τὴν στρατιάν καὶ τοῦ θεοῦ τὸν αὐτὸν προενέγκαντος χρησμόν, διὰ τὸ παράδοξον εἰς παροιμίαν διὰ τοῦτο περιστῆναί φασιν». Τὴν χαλαρὰν καὶ διακεχυμένην διήγησιν θὰ συναρμόσω μετ' ὀλίγον. Ἀλλ' ἰδιαίτερος προσεκτέα τὰ τοῦ χρημοῦ γενικῶς κρατοῦντα, εἶπερ ἀνειλημμένα καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου s.v. Ἐσχατος Μυσῶν («παροιμία ἦν ἐξηγοῦνται οὕτως· Μετὰ <τὰ> Τρωϊκὰ λοιμοῦ καὶ ἀκαρπίας τὴν Ἑλλάδα κατασχόντων, μαντευόμενοις περὶ τούτων, χρῆσαι τὴν Πυθίαν, ἐπὶ τὸν ἔσχατον Μυσῶν πλεῖν»). Cf. ἐπίσης Σούδα s.v., ὁ ὁποῖος παρέχει καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ χρημοῦ ἐμμέσως, κατὰ τὰ εἰωθότα καὶ διὰ γεωγραφικοὺς προσέτι

προσδιορισμούς, δηλούμενον ἀληθῆ στόχον τῆς ἀποικίας: «Ἐλλησι λοιμῶ κρατουμένοις ὁ θεὸς ἔχρησεν ἐπὶ τὸν ἔσχατον Μυσῶν πλεῖν. οἱ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἠπόρουν, αὐθις δὲ τὴν Αἰολίδα παρὰ τοῖς ἐσχάτοις τῆς Μυσίας εὔρον». Ὁ Δήμων φαίνεται νὰ συνδέῃ ἐν μέρει τὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐντελλόμενον ἀποικισμόν πρὸς τὴν κατὰ τὴν Τρωαδίτιδα ἐρήμωσιν καὶ τὴν παραμέλησιν καὶ ἀφανισμόν τῆς θείας λατρείας συνεπεία τῆς ἐκ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου διὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπελθούσης θεμελιόθεν καταστροφῆς. Ἄλλ' ὡς πάντοτε, αἱ τοῦ θεοῦ ρήσεις εἶναι πολυδιάστατοι καὶ πολυσήμαντοι. Ἡ ἄρδην ἐκρίζωσις τῆς Ἰλιακῆς ἡγεμονίας, ἡ ὀλοσχερῆς καταστροφή τῆς Τροίας, ὁ φόνος καὶ ἀνδραποδισμὸς τῶν κατοίκων της, ἡ διαφθορὰ ὅλης τῆς περιοχῆς ἐκ τοῦ δεκαετοῦς πολέμου, βεβαίως, παρέσχον προσφορώτατον ἔδαφος διὰ νέους ἐποίκους. Ἡ ἄμετρος ἐκδικητικὴ μανία τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὑπέρδικος ἀφόρητος ὕβρις των κατὰ τὴν νίκην καὶ ὑπεροχὴν των, ἡ ἐν πολλοῖς ἄθεσμος, ἀνίερος ἀκόμη, καὶ ἱερόσυλος συμπεριφορὰ των, ἐκίνησε, ἀσφαλῶς, τὰς ἀδυσωπῆτους διαδικασίας ἐριννακῆς Νεμέσεως, καὶ ἐξώργισε τοὺς θεοὺς ἐναντίον των. Οἱ μετὰ πολλὰ πάθη προσενεχθέντες εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅσοι περ ἐπέστρεψαν, συνεπέφερον καὶ τὴν θείαν μῆνιν. Ἐπληρώθη τότε ταραχῶν ἡ Ἑλλάς, καθ' ἣ διηγεῖται καὶ Θουκυδίδης Α, 12: «ἐπεὶ καὶ μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἡ Ἑλλάς ἔτι μετανίστατό τε καὶ μετῴκιζετο, ὥστε μὴ ἡσυχάσασα αὐξηθῆναι. Ἡ τε γὰρ ἀναχώρησις τῶν Ἑλλήνων ἐξ Ἰλίου χρονία γενομένη πολλὰ ἐνεόχμησε, καὶ στάσεις ἐν ταῖς πόλεσιν ὡς ἐπὶ πολὺ ἐγίνοντο, ἀφ' ὧν ἐκπίπτοντες τὰς πόλεις ἔκτιζον». Καὶ λοιμὸς καὶ ἀφορία συνεπεξέτεινον τὸ θεόσταλτον κακόν. Ἡγεμονικὴν μερίδα τῆς συμφορᾶς ἐγεύοντο οἱ Πελοπίδαι βασιλεῖς τῶν Δαναῶν καὶ Ἀχαιῶν καὶ διὰ τὴν ἀσύγκριτον ἐξοχὴν καὶ διὰ τὸν οἰκεῖον ἀλάστορα τοῦ οἴκου των, καὶ διὰ τὰ τοῦ Ὀρέστου ἀποτρόπαια μεγαλουργήματα. Ἐξ αὐτῆς τῆς καταστάσεως ἐξεπορεύθη ἡ μακροχρόνιος, ἐπίμονος ἀποικιακὴ δραστηριότης, ἡ ἐν τέλει λαβοῦσα ἀκάθεκτον φορὰν 60 ἔτη μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἐξ ἀφορμῆς τῆς μαζικῆς καθόδου τῶν Βοιωτῶν ἐκ Θεσσαλίας εἰς Βοιωτίαν καὶ τοῦ

ἀκολουθήσαντος ἀπωκισμοῦ τῶν Αἰολέων ἐκ Βοιωτίας κυρίως πρὸς τὴν ἀσιατικὴν Αἰολίδα. [Τὸ ὁποῖον καταλυτικὸν γεγονός ἀκριβέστατα ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης ὡς τὸ πρῶτον συγκεκριμένον μεῖζον συμβάν τῆς τεταραγμένης ἐκείνης πρώτης ἑλληνικῆς ἀποικιακῆς ἐκρήξεως, *loc.cit.*: «...ἢ Ἑλλάς... μετανίστατό τε καὶ μετωκίζετο... Ἦ τε γὰρ ἀναχώρησις... χρονία... Βοιωτοὶ τε γὰρ οἱ νῦν, ἐξηκοστῷ ἔτει μετὰ Ἰλίου ἄλωσιν ἐξ Ἄρνης (i.e. τῆς Θεσσαλικῆς) ἀναστάντες ὑπὸ Θεσσαλῶν (τῶν τότε ἐπελθόντων ἐξ Ἠπείρου εἰς τὰ Θεσσαλικά πεδία) τὴν νῦν Βοιωτίαν, πρότερον δὲ Καδμηίδα γῆν καλουμένην, ᾤκησαν· ἦν δὲ αὐτῶν καὶ ἀποδοσμός πρότερον ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, ἀφ' ὧν καὶ ἐς Ἴλιον ἐστράτευσαν (κατὰ τοὺς τοῦ Ὀμήρου Βοιωτοὺς ἐκ Βοιωτίας)· Δωριεῖς τε ὀγδοηκοστῷ ἔτει ξὺν Ἡρακλείδαις Πελοπόννησον ἔσχον. Μόλις τε ἐν πολλῷ χρόνῳ ἠσυχάσασα ἢ Ἑλλάς βεβαίως καὶ οὐκέτι ἀνισταμένη ἀποικίας ἐξέπεμπε. Καὶ Ἴωνας κ.τ.λ.». Σαφῶς διακρίνονται αἱ δύο πρώϊμοι φάσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀποικισμοῦ: ὁ τεταραγμένος, μετ' ἀναστάσεων καὶ μεταναστάσεων ἢ ἐξ αὐτῶν, φυλετικὸς ἀφ' ἑνός, καὶ ὁ εὐτακτότερος, ἐμπεδέστερος καὶ μεθοδικώτερος πολιτικὸς ἀφ' ἑτέρου. Ὁ Ἴωνικὸς ἀποικισμὸς ἴσταται εἰς τὸ μεταίχμιον τῶν περιόδων, ἀφοῦ προῆλθε μὲν ἐξ ἐθνικῆς μετοικεσίας, διενεργήθη ὅμως ἀθηναϊστὶ εὐρυθμοτέρως κατὰ τὸν Ἀττικὸν κομπασμόν]. – Συνέτεινε βεβαίως, καὶ ἐπεμαρτύρει τὴν ἀδιαμφισβήτητον σοφίαν τοῦ θεοῦ, τὸ τῆς περὶ τὴν Τρωάδα εὐφορον, παροιμιῶδες παρὰ τοῖς Ἀρχαίοις [v. Virgilius *Georgica*, I, 100 sqq.:

Humida solstitia atque hiemes orate serenas
agricolae; hiberno laetissima pulvere farra,
laetus ager. *Nulla tantum se Mysia cultu
jactat, et ipsa suas mirantur Gargara messis*

ὅπου ὁ Servius *ad loc.* παρατηρεῖ: “Sane Gargara multi auctores Graeci, sicut Serenus Sammonicus tradit, altitudinem *Ideae montis*, et per hoc abusive omnes summitates montium Gargara, appellant: esse etiam Gargara civitatem in *radicibus*

Idaeae montis, in provincia Moesia Asiae, quam constat naturaliter uliginosam, et ob hoc frugum feracem: in tantum ut multi poetae Graeci Gargara abusive pro cuiusvis rei multitudne vel copia posuerint". Ἀλλ' ἐπαρκεῖ νὰ παραπέμψω εἰς τὴν λογιωτάτην, πλήρη καὶ ἀκριβῆ ἐξέτασιν τῶν περὶ τοὺς στίχους ὑπὸ Macrobius, *Saturnalia*, V, 20. Νὰ μὴν ἀναφέρω ὅμως, εὐκαιρίας δοθείσης, τὴν παιγνιώδη κομψότητα τοῦ Ovidius; *Ars Amatoria*, I, 49 sqq.:

Tu quoque, materiam longo qui quaeris amori
ante frequens quo sit disce puella loco.
non ego quaerentem vento dare vela jubebo:
nec tibi, ut invenias, longa terenda via est.
Andromedan Perseus nigris portavit ab Indis,
raptaque sit Phrygio Graia puella viro.
tot tibi tamque dabit formosas Roma puellas;
haec habet, ut dicas, quicquid in orbe fuit.
Gargara quot segets, quot habet Methymna racemos;
aequore quot pisces, fronde teguntur aves;
quot coelum stellas, tot habet tua Roma puellas.
Mater et Aeneae constat in urbe sui.

Ἰδοῦ, ἐπὶ τέλους, καὶ τὸ ἀδρογέλοιον τοῦ Ἀριστοφάνους σχηματίζοντος τὸ «ψαμμακοσιογάργαρα» πρὸς ὑποδήλωσιν τοῦ ἀπειροαπειροπληθοῦς (*Ἀχαρνεῖς*, 3, ὅπου v. τὰ σχόλια)].

Τὴν καθολικὴν ἀναστάτωση ἀνθρώπων καὶ φύσεως ὁ Ἀπόλλων ἔχρησε νὰ καταπραῦνη δι' ἀποικισμοῦ ὁ Ὀρέστης, ὡς ἀληθῆς βασιλεὺς βασιλέων σχεδὸν πλέον ἐν Ἑλλάδι καὶ μέγιστον ἄλλως τε συγκεντρώνων εἰς ἑαυτὸν τμῆμα τῆς γενικῆς ἀνησυχίας. Ἀλλ' οἱ Δελφοῖ δὲν κατωνόμαζον τὸν ἡγεμόνα ὡς κυριολεκτικὸν ἀρχηγέτιν ἀποικίας, διὰ τὴν πρόσθεν ἠγγυημένην αὐτῷ βοήθειαν. Μὴ πράττων δὲ ὁ Ὀρέστης ἐξ ἰδίων ὅ,τι ὁ θεὸς δὲν ἐπέταττε ρητῶς, περιορίζετο εἰς τὴν ἐκτόνωσιν τῆς καταστάσεως δι' ἀπωκισμοῦ

δυσανασχετούντων, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν ἐπιφανῶν ἀρχόντων εὐγενῶν. Εἰς τοῦτο συντείνουν αἱ πολλαπλαῖ παραδόσεις περὶ ἐκφρόνων περιπλανήσεων τοῦ Ὀρέστου ἢ ἐκουσίων μετακαθαρσίων φυγαδεύσεών του. Τοῦ πλήθους ὅμως ὄντος ἀδιαθέτου νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἑλλάδα (τὸ ὁποῖον καὶ τὰ ὑπὸ Δήμωνος ἐπὶ Κομήτου καταμαρτυρεῖ), καὶ ἰδίως τὴν Πελοπόννησον (ἀφοῦ καὶ ἡ προκληθεῖσα ἐν τέλει ἀποικία αἰολικὴ ἐκ Βοιωτίας κυρίως ἦτο), τὸ τεταραγμένον καὶ ἡ δυσφορία ἐνέμενον μετὰ καὶ τῶν νόσων καὶ τῆς φυσικῆς ἀφορίας πιθανώτατα. Ὡστε ἐν τέλει ὁ Ἀπόλλων, ἀναδιαρθρώσας τὰ πάλαι χρησιμοθετηθέντα, τὸν ἐξέβαλε τῶν περιοχῶν τῆς ἡγεμονίας του, εἰ μὴ καὶ τῆς βασιλείας (ἀναλόγως τοῦ ἐὰν ἡ φυγάδευσις του ἦτο παροδική, φερ' εἰπεῖν ἐνιαυσία, ἢ μόνιμος ὅπερ καὶ πιθανώτερον ἐν τῇ περιστάσει), ἐπιτάξας φυγὴν εἰς Ἀρκαδίαν. Οὕτω ὁ Πausanias, VIII, V, 4: «Αἴπυτος δὲ ὁ Ἰππόθου μετὰ τὸν πατέρα ἔσχε τὴν ἀρχὴν (sc. τὴν Ἀρκαδικὴν) καὶ Ὀρέστης ὁ Ἀγαμέμνονος κατὰ μαντείαν τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος μετώκησεν ἐς Ἀρκαδίαν ἐκ Μυκηναίων». Προετοίμαζε, ὡς πληροφορούμεθα, μείζονα, συστηματικώτερον, καὶ, τὸ σπουδαιότερον, ὑπ' αὐτοῦ ἀρχηγουμένην ἀποικίαν εἰς Αἰολίαν, ἴσως καὶ ὀλίγον πρὸ τῆς φυγῆς του, ἐπιδεινουμένης τῆς περιστάσεως, πάντως κατὰ τὴν τελευταίαν, σύντομον μᾶλλον (ἀφοῦ ἡ διαδοχὴ τοῦ Τισαμενοῦ φέρεται συνεχῆς) περίοδον τῆς ζωῆς του. Ἀλλὰ τὴν πρὶν ἀναποφασιστικότητα ἢ κωλυσιεργίαν του διεδέχθη τώρα ὁ θάνατος, ἐπιθεῖς ὀριστικὸν τέρας εἰς τὴν προσπάθειάν του. Οὕτω ὁ Strabon XIII, 582: «Ὀρέστην μὲν γὰρ ἄρξαι τοῦ στόλου (ὁ λόγος περὶ τοῦ Αἰολικοῦ ἀποικισμοῦ), τούτου δ' ἐν Ἀρκαδίᾳ τελευτήσαντος τὸν βίον, διαδέξασθαι (sc. τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου) τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πενθίλον καὶ προελθεῖν μέχρι Θράκης ἐξήκοντα ἔτεσι τῶν Τρωϊκῶν ὕστερον, ὑπ' αὐτὴν τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν εἰς Πελοπόννησον κάθοδον». Ὁ Ἡρόδοτος I, 67-8, διηγεῖται, ὅτι ἡ μὲν ἀκριβὴς τοποθεσία κατὰ τὴν Ἀρκαδίαν τοῦ τάφου τοῦ Ὀρέστου εἶχε λησμονηθῆ, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, καθοδηγηθέντες ὑπὸ Δελφικοῦ χρησμοῦ τὸν ἀνεῦρον ἐν Τεγέα καὶ μετέφερον

δόλω τὰ ὄστᾱ εἰς Σπάρτην διὰ τὰς πολεμικάς τῶν ἀνάγκας κατὰ τῶν Τεγεατῶν. Τὴν ἱστορίαν ἐπικυροῖ ὁ Πausanίας III, 3, 5-6, ἐπισημειῶν καὶ τὸν χρόνον: ἐπὶ Ἀναξανδρίδου βασιλέως Σπάρτης. Ὑπῆρχε τάφος τοῦ Ὀρέστου εἰς Τεγέαν, ἀλλὰ πῶς ἀσυμβάτως πρὸς τὴν Λακεδαιμόνιον ἱστορίαν τῆς κλοπῆς, ὀλίγον ἔξω τῆς πόλεως, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς Θυρέαν. Πausanίας VIII, 54, 4: «Ἡ δὲ εὐθεῖα ἐπὶ Θυρέαν τε καὶ κώμας τὰς ἐν τῇ Θυρεάτιδι ἐκ Τεγέας παρείχετο εἰς συγγραφὴν Ὀρέστου τοῦ Ἀγαμέμνονος μνημα, καὶ ὑφελέσθαι Σπαρτιάτην (ἀπαξιούντες νὰ ἀναφέρουν ὄνομα) τὰ ὄστᾱ αὐτόθεν οἱ Τεγεᾶται λέγουσι καθ' ἡμᾶς δὲ οὐκέτι πυλῶν ἐντὸς ἐγίνετο ὁ τάφος». Ἐκτοτε ὁ τάφος τοῦ Ὀρέστου ἐδείκνυτο ἐν Σπάρτῃ, v. Πausanίας III, 11, 10, παρὰ τὸ ἱερόν τῶν Μοιρῶν. Καὶ βεβαίως «ἐν Ἄργει μὲν καὶ Μυκήναις οὐδὲ τάφον ἐνδοξον ἐστὶν ἰδεῖν Ὀρέστου ἢ Πυλάδου», Λουκιανός, *Τόξαρις ἢ Φιλία*, 5 (II p. 511.86), ἐνῶ παρὰ Σκύθαις καὶ ναός, λέγει, ἀφιέρωτο αὐτοῖς ὡς ἥρωσιν. Ἐγνωμεν ἀνωτέρω (p. 99) τὴν πληροφορίαν τοῦ Θεαγένους ὅτι ὁ Ὀρέστης ἀπέθανε εἰς τὸ Ὀρέστειον τῆς Ἀρκαδίας δηχθεὶς ὑπὸ ἐχίδνης. Τὰ αὐτὰ ἐπρέσβευεν καὶ ὁ Ἀσκληπιάδης (ὁ Τραγιλεὺς ἐν τοῖς *Τραγωδομένοις* του κατὰ πᾶσαν εὐλογίαν) κατὰ τὰ σχόλια εἰς Εὐριπίδου *Ὀρέστης*, 1645: «ὁ δὲ Ἀσκληπιάδης ἱστορεῖ ὑπὸ ὄφews δηχθέντα αὐτὸν ἐκεῖ τελευτήσαι». Ἐκεῖ εἶναι ἡ Ἀρκαδία καὶ μάλιστα ὁ ὁμωνύμως τῷ Ὀρέστει καλούμενος τόπος. Ἦτο μάλιστα 70 ἐτῶν, *ibid.* «ὁ δὲ Ἀσκληπιάδης ἐν Ἀρκαδίᾳ φησὶ τὸν Ὀρέστην ὑπὸ ὄφews ἀναιρεθῆναι ἑβδομήκοντα ἐτῶν» (= Jacobi 12F15). Τὸ Ὀρέστειον ἔκειτο πρὸ τῆς Τεγέας, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἐκ Σπάρτης πρὸς Ἄργος. Cf. Θουκυδίδης V, 64 (Ὀρέσθειον τῆς Μαιναλίας); Ἡρόδοτος IX, 11; Πλούταρχος, *Ἀριστείδης*, 10. Κατὰ Πausanίαν VIII, 3, 1 ἦτο τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ἀρχαῖον Ὀρεσθάσιον μετωνομασθὲν «ἀπὸ Ὀρέστου τοῦ Ἀγαμέμνονος»: συνωκίσθη εἰς Μεγαλόπολιν, ἦτο δὲ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μαινάλου (VIII, 27, 3). Ὁ Περιηγητὴς τὸ περιγράφει κατὰ τὴν διαδρομὴν του ἐκ Μεγαλοπόλεως πρὸς Τεγέαν, περὶ τὸ μέσον αὐτῆς ἴσως, ἀλλὰ κατ' ἐκτροπὴν ἐκ τῆς ὁδοῦ (VIII, 44, 2), τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ

φαντασθῶμεν σημαντικὴν (5-10 km) ὥστε νὰ πλησιάσωμεν πρὸς τὴν γεωγραφικῶς εὐλογον ὁδὸν Σπάρτης-Τεγέας. (Ἀναζητητέον λοιπὸν Α-ΝΑ τῆς Μαρμαριάς ὅπου συνήθως τοποθετεῖται). Ἀλλὰ διὰ νὰ κεῖται ἐπὶ τοῦ Μαινάλου, ἡ ἐκτροπὴ ἔδει νὰ εἶναι πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ ἰόντι πρὸς Τεγέαν ἐκ Μεγαλοπόλεως. Ὅπερ οὐ συνάδει πρὸς τὴν Τεγεατικὴν τοποθεσίαν. - Χαρακτηριστικῶς διὰ τὴν Ὀρεστειακὴν σχέσιν, τὸ κύριον ἀξιωματικόν κατὰ Πausanίαν ἦτο κίονες ἱεροῦ Ἀρτέμιδος ἐπίκλην *Τερείας* (*loc.cit.*). Ἡ ἐν VIII, 39, 3-5 διηγουμένη ἱστορία μᾶλλον προϋποθέτει τὴν σχέσιν Ὀρεστείου πρὸς Ὀρέστην: οἱ εὐαλκεῖς νέοι του μόνοι ἱκανοὶ νὰ ἐκβιάσουν Σπαρτιατικὴν φρουράν, τοῦ ἥρωος ἴσως ἐπιρρωθοῦντος κατὰ τὰ περὶ Τεγέας Ἡροδότεια.

Ὁ Εὐριπίδης διατηρεῖ μὲν τὴν παράδοσιν περὶ ἐξ Ἀπολλωνείου ἐπιταγῆς φυγῆς τοῦ Ὀρέστου ἐξ Ἀργείας εἰς Ὀρέστειον τῆς Ἀρκαδίας, ἀλλὰ τοποθετεῖ τὸ γεγονός εὐθὺς μετὰ τὴν μαιφονίαν, τὴν Ἐρινυοβλαβίαν τοῦ Ὀρέστου καὶ τὴν ἐμπλοκὴν τοῦ Μενελάου πρὸς λύσιν τοῦ ἀνθρωπίνως ἀλύτου πλέον δεσμοῦ εἰ μὴ διὰ καθολικῆς συγκαταναφλέξεως καὶ ἀφανισμοῦ. Οὕτω, *Ὀρέστης*, 1643 sqq. (ὁμιλεῖ ὁ Ἀπόλλων):

_____σὲ δ' αὖ χρεῶν,
 Ὀρέστα, γαίας τῆσδ' ὑπερβαλόνθ' ὄρους
 Παράσιον οἰκεῖν δάπεδον ἐνιαυτοῦ κύκλον.
 Κεκλήσεται δὲ σῆς φυγῆς ἐπώνυμον
 Ἀζᾶσιν Ἀρκάσιν τ' Ὀρέστειον καλεῖν.
 ἐνθένδε δ', ἐλθὼν τὴν Ἀθηναίων πόλιν
 δίκην ὑπόσχεσ ἀίματος μητροκτόνου
 Εὐμενίσιν τρισσαῖς· θεοὶ δέ σοι δίκης βραβῆς
 πάγοισιν ἐν Ἀρείοισιν εὐσεβεστάτην
 ψῆφον διοίσους', ἔνθα νικῆσαί σε χρή.

Πρόκειται ἐδῶ περὶ τῆς συνήθους ἐνιαυσίου φυγῆς τῶν ἐπιφανῶν εἰς περιπτώσεις φόνου. Ἄλλ' ἄλλως, καὶ ἀπροσδιοριστώτερα, εἰ μὴ καὶ ὀρθώτερα, ἐν Ἡλέκτρα: πρῶτον ἢ ἄμεσος ἀπομάκρυνσις ἐξ Ἄργους (οἱ Τραγικοὶ ὁμιλοῦν περὶ τῶν Μυκηναϊκῶν Πελοπιδικῶν ἡγεμόνων ὡς ἐν Ἄργει, τοῦ Ἄργους ἔχοντος κατὰ τὸ 468 π.Χ. ὀλοσχερῶς καταστρέψει καὶ ἐξαναστήσει τὰς Μυκῆνας, ἄλλωστε καὶ Ἀργείου ὄντος τοῦ κοινοῦ πεδίου, καὶ Ἀργείων τῶν παλαιόθεν ἐπιχωρίων δυναστειῶν) ἐπιπτάεται ὑπὸ τῶν ἐπιφανέντων Διοσκούρων:

1248: σὺ δ' Ἄργος ἔκλιπ' · οὐ γὰρ ἔστι σοι πόλιν
τὴνδ' ἐμβατεύειν, μητέρα κτείναντα σῆν.

(Ἐκφραζομένου θεόθεν ἐδῶ τοῦ κοινοῦ λαϊκοῦ αἰσθήματος, ὅπως ἐξ ἄλλου τὸ διατυπώνει καὶ ἐν Ὀρέστη ὁ Εὐριπίδης διὰ τοῦ προλογικοῦ μονολόγου τῆς Ἡλέκτρας:

46: ἔδοξε δ' Ἄργει τῶδε μῆθ' ἡμᾶς στέγαις,
μὴ πυρὶ δέχεσθαι, μήτε προσφωνεῖν τινα
μητροκτονοῦντας· κυρία δ' ἦδ' ἡμέρα,
ἐν ἣ διοίσει ψῆφον Ἀργείων πόλις
ἐν χρῆ θανεῖν νῶ λευσίμῳ πετρῶματι
ἢ φάσγανον θήξαντ' ἐπ' αὐχένος βαλεῖν).

Τὴν ἀντίδρασιν τῶν Ἀργείων εἰς ἀνάληψιν τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τοῦ μισοῦ Ὀρέστου καταγράφει καὶ ὁ Φιλόστρατος, *Ἡρωϊκός*, VI, p. 705 Olearius (= p. 307 Kayser): «τὸν γοῦν Ὀρέστην Ἀθήνησι μὲν παρὰ τοῖς Ἑλλησιν εὐδοκιμοῦντα, ἐπειδὴ τῷ πατρὶ ἐτιμώρησεν, ἐν δὲ τῷ Ἄργει κινδυνεύοντα, βληθέντα ἂν περιεῖδεν ὑπὸ τῶν Ἀργείων, εἰ μὴ Ὀρέστης ἐμπεσὼν τούτοις μετὰ ξυμμάχων Φωκέων τοὺς μὲν ἐτρέψατο, τὴν δὲ ἀρχὴν τοῦ πατρὸς καὶ ἄκοντος τοῦ Μενελέω κατεκτήσατο».

Φεύγοντος τοῦ Ὀρέστου:

1250 Δειναὶ δὲ Κῆρες, αἰ κυνώπιδες θεαί,

τροχηλατήσουσ' ἔμμανῆ πλανώμενον.

Ἡ προσφυγή εἰς Ἀθήνας, ἡ ἰκεσία παρὰ τῆ πολιούχῳ Παρθένῳ, ἡ δίκη ἐπ' Ἀρείου Πάγου καὶ ἡ δι' ἰσοψηφίας ἀθώωσις ἐν συνεχείᾳ προτυποῦνται, μεθ' ἃ πάντα,

1271 Σὲ δ' Ἀρκάδων χρῆ πόλιν ἐπ' Ἀλφειοῦ ροαῖς
οἰκεῖν, Λυκαίου πλησίον σηκώματος·
ἐπώνυμος δέ σου πόλις κεκλήσεται.

Διὰ παντὸς τοῦ βίου; Οὐ διασαφεῖται, ἀλλ' ἄτοπον τὸ μηδαμῶς βασιλεῦσαι τὸν Ἀγαμεμνονίδην ἐν Ἀργείᾳ καὶ Ἀμύκλαις. Ὡστε ὁ Εὐριπίδης ἀναφέρεται κατ' ἀμφοτέρας τὰς τραγωδίας εἰς τὴν πρῶτον πλάνην τοῦ Ὁρέστου ἀμέσως μετὰ τὰς ἀνοσιουργίας (ἐν ταυτῷ ἀναγκαίαν φυγὴν θεσμοπρόβλητον καὶ ἔλαυσιν ὑπὸ τὴν μάστιγα τῶν δεινῶν, ἀδυσωπήτων χθονίων θεαινῶν) καὶ παραμονὴν του εἴτε πρὸ τῆς Ἀρεοπαγιτικῆς δίκης, εἴτε μετὰ, εἴτε πρὸ καὶ μετὰ, ἐν Ἀρκαδίᾳ. [Ὁ τόπος τώρα εἶναι εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν Μαίναλον, ὑπὲρ τὴν Στεμνίτσαν ἴσως].

Ὁ Φερεκύδης ἴσως νὰ ἐτοποθέτει τὴν διαμονὴν του ἐν Ἀρκαδίᾳ μετὰ τὴν δίκην, τῶν Ἐρινυῶν ἀμειώτως διωκουσῶν αὐτὸν παρὰ τὴν ἀθώωσίν του. Πληροφοροῦν τὰ σχόλια *loc. cit.* (= Jacobi, 3F135): «ὁ δὲ Φερεκύδης (sc. ἱστορεῖ) ὅτι «καὶ ἔπειτα τὸν Ὁρέστην αἱ Ἐρινύες διώκουσιν. ὁ δὲ καταφεύγει εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ ἴζει ἰκέτης πρὸς τῷ βωμῷ. Αἱ δὲ Ἐρινύες ἔρχονται ἐπ' αὐτὸν θέλουσαι ἀποκτεῖναι. Καὶ ἐρύκει αὐτὰς ἡ Ἄρτεμις. Ἐξ' οὗ καὶ ἡ πόλις αὕτη Ὁρέστειον καλεῖται ἀπὸ Ὁρέστου». Τὸ ὅτι ἔχομεν ἐδῶ ἐν ἐπὶ λέξει ἀπόσπασμα τοῦ Φερεκύδους ἢ ἀπλῆ, λογογραφικὴ, δομὴ τῆς προτάσεως καὶ τὸ ἐν γένει καταγραφικὸν ἀρχεϊακὸν ὕφος καταμαρτυροῦσι. «Ἐπειτα» δυνατὸν νὰ σημαίνει μετὰ τὴν Δίκην ἐὰν νοηθῆ ἐμφατικῶς, ἀλλ' ἐπιδέχεται καὶ τὴν ἀπλῆν σημασίαν τοῦ «μετὰ» ταῦτα, ἐν συνεχείᾳ, «ὕστερον» ἐν γένει, σύνηθες ὄν εἰς τὴν παρατακτικὴν σύνταξιν τῶν πρώτων λογογράφων, ὅποτε τὰ προηγηθέντα θὰ ἦσαν αὐτὰ τὰ ἐν Μυκῆναις πραχθέντα. Τὸ ἱερὸν τῆς

Ἀρτέμιδος θὰ εἶναι αὐτὸ τὸ προεπισημανθὲν ὡς μνημονευόμενον ὑπὸ Πausanίου (VIII, 44, 2). Ἄριστα συνάδει ἡ χθονία, Ἑκατική καὶ Σεληνιακή διάστασις τῆς Ἀρτέμιδος πρὸς παρέμβασιν σωστικὴν καὶ μελίχιον, ἀνασταλτικὴν τοῦ ἔργου τῶν Ἑρινύων. Καὶ ἀκολουθῶς ἔντονος καὶ πολλαπλῆ εἶναι ἡ σύνδεσις τῶν τοῦ Ὀρέστου μὲ τὴν μεγάλην θεάν, μυθολογικὴ καὶ ἱεροτελεστικὴ, κατὰ τὰ ἐν Ταύροις, Βραυρῶνι καὶ Ἀλαῖς Ἀραφανίσιν, Σπάρτη, Ἀρικήα διὰ νὰ ἀναφερθοῦν τὰ κοινότατα. Ἐξ ἄλλου καὶ ἄλλως ἡ Ἄρτεμις ὤκειότο πρὸς τὰ τῶν Λακώνων καὶ τῶν Πελοπιδῶν. Πλὴν τῶν ἐν Αὐλίδι, ἰδοὺ ἀθανατοποιοῦσα ἀδελφὴν τῆς Κλυταιμνήστρας, Ἀπολλόδωρος, *Βιβλιοθήκη*, III, 126: «Τυνδάρεω δὲ καὶ Λήδας Τιμάνδρα, ἦν Ἐχεμος ἔγημε, καὶ Κλυταιμνήστρα, ἦν ἔγημεν Ἀγαμέμνων, ἔτι τε Φιλονόη, ἦν Ἄρτεμις ἀθάνατον ἐποίησε». –

Τὴν ἐριννακὴν δίωξιν τοῦ Ὀρέστου καὶ μετὰ τὰ Ἀρεοπαγιτικὰ υἰοθετεῖ, βεβαίως, αὐτὸς ὁ Εὐριπίδης, *Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις*, 939 sqq., ἐπισυμπληρῶν τοιοῦτοτρόπως τὰ Ἀπολλώνεια, μέτρια, Ὀλύμπεια καὶ «δικηφόρα», διὰ τῶν Ἀρτεμισίων, ἀκραιῶν, χθονίων καὶ δυναμογόνων. Αναδιηγεῖται ὁ Ὀρέστης τὰς ἐριννακάς του ἐξελάσει, τὴν Ἀπολλώνειον ἐντολὴν νὰ παράσχη ἑαυτὸν εἰς δίκην ταῖς ἀνωνύμοις θεαῖς παρ' Ἀρείῳ Πάγῳ, τὴν ἔλευσίν του εἰς Ἀθήνας, τὴν μεμιασμένην του ἀλλὰ τελετογόνον ἀπομόνωσιν ἐκεῖ· καὶ ἔπειτα τὰ τῆς Δίκης αὐτῆς, τὴν σωστικὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀναδεξαμένου τὴν εὐθύνην τῆς ἀρχικῆς συμβουλίας, τὴν ἰσοψηφίαν καὶ Ἀθηναϊκὴν ἀθώωσιν. Παρ' ὅλα ταῦτα:

968 ὅσαι μὲν οὖν ἔζοντο πεισθεῖσαι δίκη
 ψῆφον παρ' αὐτὴν ἱερὸν ὠρίσαντ' ἔχειν
 ὅσαι δ' Ἑρινύων οὐκ ἐπείσθησαν νόμῳ
 δρόμοις ἀνιδρύτοισιν ἠλάστρουν μ' αἰεί,
 ἕως ἐς ἀγνὸν ἦλθον αὖ Φοίβου πέδον
 καὶ πρόσθεν ἀδύτων ἐκταθεῖς, νῆστις βορᾶς,

ἐπώμοσ' αὐτοῦ βίον ἀπορρήξειν θανών,
 εἰ μή με σώσοι Φοῖβος, ὅς μ' ἀπώλεσεν.
 ἐντεῦθεν αὐδὴν τρίποδος ἐκ χρυσοῦ λακῶν
 Φοῖβός μ' ἔπεμψε δεῦρο, διοπετέες λαβεῖν
 ἄγαλμ' Ἀθηνῶν τ' ἐγκαθιδρῦσαι χθονί. κ.τ.λ.

Ἐντέλει καὶ ὁ Φοιβαῖος θεός, ἐγγύητρον Ὀλυμπίας Ἀρμονίας καὶ Καθαρότητος συμβουλεύει τὴν ἀπαράμιλλον ἐξαγνιστικὴν ἐνέργειαν τῶν ἀρρήτων ἱεροουργιῶν, χθονιοδυνάμων, τῆς Ταυρείου Ἀρτέμιδος, κατὰ τὰς ἀνδροκτόνους καὶ αἰμοκουρείους τῆς ἀνειπώτους τελετάς. Τὸ χθόνιον χρήζει εὐρυτέρας καὶ βαθυτέρας παραδοχῆς τοῦ Ἀθηναιοπρεποῦς καὶ Τριτωνιδόκυρου Αἰσχυλείου δικογενοῦς συμβιβασμοῦ, κηρύσσει ὁ συχνάκις παρανενοημένος, Εὐριπίδης.

Ἐπὶ τὸ ἔργον ὅμως. Ὑπάρχει λοιπόν, κατὰ τὸν χθονιότροπον τραγῳδόν, ἡ ἐνιαύσιος φυγὴ κατεγνωσμένη εἰς Ἀρκαδίαν, ἡ δίκη, νέα πλάνη καὶ ἀνάγκη Ἀρτεμιδικῆς ἐπιδράσεως, καί, ἐπὶ πᾶσιν, ἄλλη διαμονὴ ἐν Ἀρκαδία ἀπροσδιόριστος χρόνω, ἀλλὰ συντακτέα πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς καὶ ταλαιπωρίας τοῦ Ὀρέστου κατὰ τὰς συμπλοηγούσας παραδόσεις.

Τὴν ἐν Ἀρκαδία παρουσίαν τοῦ Ὀρέστου, ἀλλόφρονος ἔτι καὶ ἐλαυνομένου, ἢ καὶ ἀποπτυομένου τῆς μανίας, πρὸ τῆς Δίκης πάντως, ἀνεκήρυσσον αἱ παμπάλαιαι Πελοποννησιακαὶ παραδόσεις. Πausanίας, VIII, 24, 4: «Πελοποννησίων δὲ οἱ τὰ ἀρχαῖα μνημονεύοντες πρότερα τῷ Ὀρέστη τὰ ἐν Ἀρκαδία γενέσθαι φασὶν ὑπὸ Ἐρινύων τῶν Κλυταιμνήστρας ἢ ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ τὴν κρίσιν, καὶ αὐτῷ κατήγορον οὐ τὸν Τυνδάρεων, περιεῖναι γὰρ οὐκέτι ἐκεῖνον, Περίλαον δὲ ἐπιστῆναι, δίκην ἐπὶ τῷ αἵματι τῆς μητρὸς αἰτοῦντα, ἅτε ἀνεψιὸν τῆς Κλυταιμνήστρας· Ἰκαρίου γὰρ παῖδα εἶναι Περίλαον, γενέσθαι δὲ ὕστερον καὶ θυγατέρας τῷ Ἰκαρίῳ». Τὰ περὶ Ἰκαρίου διαμαντεύουν Λακωνικὴν προέλευσιν τῆς παραδόσεως.

Μνημεῖα τῆς κατὰ Πελοπόννησον πλάνης τοῦ Ὀρέστου παρέχονται: ἡ λεγομένη Σκηνὴ τοῦ Ὀρέστου (παρὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐνδεικτικῶς) ἐν

Τροιζῆνι ὅπου ἐν ἀπομονώσει, οἷα καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις ἱερογεννήτωρ ἄξενος Ξενία ἢ ὑπὸ καὶ τοῦ Εὐριπίδου καταδηλωθεῖσα ἀνωτέρω παρεισαχθέντος, διῆγε ἐφ' ὅσον διήρκουν οἱ καθαρμοί (Παυσανίας, II, 31, 8), καὶ αὐτὸς προσέτι ὁ ἱερός λίθος (ἔμπροσθεν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος Λυκείας, ἐξ ἴσου χαρακτηριστικῶς, οἷονεὶ διατρανουμένων τῶν δύο συντελεστῶν τοῦ Ὀρεστείου ἐξαγνισμού, τοῦ μὲν θεοῦ προστατεύοντος καὶ σώζοντος, τῆς δὲ ἀνταδέλφου θεᾶς καὶ ἐποπτευούσης τὴν τελετουργίαν, διὰ τοῦ θεοῦ ἐπιθέτου τῆς τὴν Ἀμαζονικὴν καὶ Ποντίαν παριστάσεως καταγωγῆν τῆς καθ' ἃ καὶ Παυσανίας ἐπισημαίνει II, 31, 4) «ἐφ' οὗ ποτε ἄνδρες Τροιζηνίων ἐννέα Ὀρέστην ἐκάθηραν ἐπὶ τῷ φόνῳ τῆς μητρός» (*ibid.*).

«Γυθείου δὲ τρεῖς μάλιστα ἀπέχει σταδίους ἀργός λίθος· Ὀρέστην λέγουσιν καθεσθέντα ἐπ' αὐτοῦ παύσασθαι τῆς μανίας· διὰ τοῦτο ὁ λίθος ὠνομάσθη Ζεὺς Καππώτας κατὰ γλῶσσαν τὴν Δωρίδα» Παυσανίας, III, 22, 1. Δὲν θὰ ὑπεισέλθω ἐδῶ εἰς τὰ θρησκευτικὰ περὶ τὸν τίτλον «Ζεὺς Καππώτας», ἐὰν ὄντως δὲν εἶναι «λεὺς Καππώτας» ὡς ὁ Sylburg προὔτεινε, δωρικὸν διὰ τὸ «Λᾶας Καταπαύστης». Ὁ ἀργός καθαρτήριος λίθος θὰ ἔκειτο εἰς τὴν περιοχὴ τοῦ μεγάλου λαξεύματος κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Λαρυσίου (τοῦ λόφου ὑπεράνω τοῦ Γυθείου) ὅπου καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ βράχου ἐπιγραφή: «Μοῖρα Διὸς Τερασίω» (*Sammlung der Griechischen Dialekt – Inschriften*, 4563), τὸ τέμενος ἐφορῶσα τοῦ Διὸς τοῦ Τερατοσημάντορος. Εὐλογον νὰ ἀνῆκε εἰς τὸν αὐτὸν ἱερὸν χῶρον καὶ πλησίον εὕρισκόμενος, εἰς τὸν βράχον ἐγλυμμένος θρόνος μετὰ τοῦ ὑποποδίου καὶ τῆς μυστηριώδους ἐπιγραφῆς (*ibid.* No. 4564).

Εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν Κερύνειαν ὑπῆρχεν ἱερὸν Εὐμενίδων (Παυσανίας, VII, 25, 7) τοῦ ὁποῦ ἡ τοπικὴ παράδοσις ἀπέδιδε τὴν ἴδρυσιν εἰς Ὀρέστην, κατὰ πραγματικωτάτην συνάφειαν, ἱστορικὴν καὶ θρησκευτικὴν – τῆς πρώτης θεμελιουμένης καὶ ἐπὶ τοῦ ὅτι οἱ Μυκηναῖοι Πελοπίδαι ἐκράτουν τῆς Κορινθίας καὶ Δυτικῆς Ἀχαΐας, κατὰ Ὅμηρον ἤδη. Ἡ σύνδεσις θὰ ἐτονίσθη περισσότερο διὰ τῆς ἀφίξεως τῶν Ἀχαιῶν μεταναστῶν ἐν Ἀχαΐα, θὰ

έμεγαλύνθη δὲ διὰ τῆς προσμείξεως τοῦ τμήματος ἐκείνου τοῦ Μυκηναϊκοῦ πληθυσμοῦ, τὸ ὁποῖον μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πατρίδος του ὑπὸ τῶν Ἀργείων προσῆλθε εἰς Κερύνειαν (Παυσανίας VII, 25, 6). Περὶ τοῦ ἱεροῦ τὰ ἐξῆς οικειώτατα παραδίδονται: «ὅς δ' ἂν ἐνταῦθα ἢ αἵματι ἢ ἄλλω τῷ μιάσματι ἔνοχος ἢ καὶ ἀσεβῆς ἐσέλθη θέλων θεάσασθαι, αὐτίκα λέγεται δείμασιν ἐκτὸς τῶν φρενῶν γίνεσθαι· καὶ τοῦδε ἔνεκα οὐ τοῖς πᾶσιν ἢ ἔσοδος οὐδὲ ἐξ ἐπιδρομῆς ἐστὶ. τοῖς μὲν δὴ ἀγάλμασι ξύλων εἰργασμένοις <...> μέγεθος εἰσὶν οὐ μεγάλοι, κατὰ δὲ τὴν ἔσοδον εἰς τὸ ἱερόν γυναικῶν εἰκόνει λίθου τε εἰσὶν εἰργασμένοι καὶ ἔχουσαι τέχνης εὖ· ἐλέγοντο δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων ἰέρεια ταῖς Εὐμενίσιν αἰ γυναῖκες γενέσθαι». Εἰς τὴν *Lacunam* ἢ περιγραφή τῶν ἀγαλμάτων θὰ ἐδίδετο καὶ τὸ φοβερόν καὶ ἐκδειματοῦν αὐτῶν θὰ κατεχωρεῖτο. Δὲν ἀρκεῖ ἀφελῶς νὰ προσγράψωμεν «<δράκοντες>».

Πρὸς Νότον τῆς Μεγαλοπόλεως, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς Μεσσηνίαν καὶ πρὸ τοῦ Ἀλφειοῦ, ὁ τόπος βρίθκει ἐξ Ὀρεστειακῶν μνημείων. Περὶ τὰ 1300 m ἔξω τῆς πόλεως ὑπῆρχε πρῶτον ἱερόν *Μανιῶν*, τοῦ μέρους ὅλου ἐπονομαζομένου *Μανίαι*. Ὁρθώτατα ὁ Παυσανίας (VIII, 34, 1 sqq.) ταυτίζει αὐτὰς πρὸς τὰς σκοτεινὰς Εὐμενίδας. Ἐκεῖ κατὰ τὴν παράδοσιν ἐμάνη ὁ Ὀρέστης αὐτοπτήσας μέλαινα Φάσματα δειματώδη τῶν Ἐριννύων. Ἐκφρων καταστάς ἀπέφαγε ἓνα τῶν δακτύλων τῆς ἐτέρας (δηλαδὴ τῆς ἀριστερᾶς) τῶν χειρῶν του· καὶ ἐξ αὐτοῦ αἰ φοβεραὶ θεαὶ τοῦ παρουσιάσθησαν λευκαί. Τὸ χωρίον, παραπλήσιον τῶν *Μανιῶν*, ὅπου ἡ νέα σωτήριος ἐπιφάνεια συνετελέσθη, ἀπεκλήθη Ἄκη, ἰάσεις, ἀφοῦ ἐδῶ ὁ Ὀρέστης ἐθεραπεύθη καὶ ἀνένηψε, «σωφρονήσας» ἐπὶ τῇ θεᾷ. Τὸ ἐν Ἄκῃ ὑπάρχον ἱερόν εἶναι τῶν *Εὐμενίδων*, τῶν κατ' ἀντίφρασιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν μελιχίαν καὶ εὐάντητον ἄποψιν τῆς οὐσίας των, Ἐριννύων. Μεταξὺ τῶν δύο ἱερῶν ἔκειτο τὸ καλούμενον *Δακτύλου Μνημα*, χῶμα τάφου οὐ μέγα «ἐπίθημα ἔχον λίθου πεποιημένον δάκτυλον». Δυσκόλως μὲν ἀλλ' ἀποφασιστικῶς θὰ ἀποφύγω ἐδῶ τὴν Σειρῆνα τῆς θρησκευολογικῆς ἀναπτύξεως τοῦ σημάντορος ἐπεισοδίου, ὅπου ὁ ἀναμφισβήτητος φαλλικός

συμβολισμός συγκαθαίρει ἐριννυόπληκτον, μiasματοῦχον μανίαν ἐκ μητροκτονίας. Εὐστομά μοι κείσθω. – Εἰς τὴν διπλὴν φύσιν καὶ ἐπιφάνειαν τῶν ἐγγυητριῶν τῆς Κοσμικῆς τάξεως Δυνάμεων ἀνταποκρίνονται τὰ δύο ἱερά των, καὶ εἰς μὲν τὰς Μελαίνας Μανίας ἐνήγισεν ἀποτροπιαστικῶς καὶ ἐξιλαστηρίως ὁ Ὀρέστης, καί, βεβαίως, οἱ ἀείποτε ἐπαναλαμβάνοντες τὰς ἰδρυτηρίους ἱεροπραξίας, εἰς δὲ τὰς Λευκὰς Εὐμενίδας, τὰς Ἄγνας θεάς, ἔθυσσε κοινωνικῶς καὶ Ὀλυμπίως, συντιμωμένων καὶ τῶν Χαρίτων. – «πρὸς δὲ τῷ χωρίῳ τοῖς Ἄκεσιν ἕτερόν ἐστιν <...> ὀνομαζόμενον ἱερόν, ὅτι Ὀρέστης ἐνταῦθα ἐκείρατο τὴν κόμην, ἐπειδὴ ἐντὸς ἐγένετο αὐτοῦ» (*ibid.*). Ἀνανήψας ἐκουρεύθη εἰς πένθους ἅμα καθαροῦ δὲ καὶ ἀγνείας δυναμικὸν συμβολισμόν. Τὸ ὄνομα τοῦ τρίτου αὐτοῦ ἱεροῦ δυστυχῶς ἐξέπεσεν τοῦ κειμένου.

Συνάδει πρὸς τόσον ἔντονον Ὀρεστικὴν παρουσίαν περὶ τὴν Μεγαλόπολιν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, *Ἐθνικά*, s.v. Μεγάλη πόλις, μαρτυρούμενον: «πόλις Ἀρκαδίας, ἦν συνώκισαν ἄνδρες Ἀρκάδες μετὰ τὰ Λευκτρικά. ἐκαλεῖτο δὲ κατὰ τὸ ἥμισυ μέρος Ὀρεστία, ἀπὸ τῆς τοῦ Ὀρέστου παρουσίας. οἱ δὲ πολῖται Ὀρεστίοι καὶ Μεγαλοπολίται». Καθὼς ὁ Ἐλισσῶν ποταμὸς διήρει τὴν Μεγαλόπολιν εἰς δύο (Παυσανίας VIII, 30, 2 καὶ ἀλλαχοῦ), τὸ νότιον τμήμα θὰ ἦτο ἡ Ὀρεστία.

Ἡ πρωτοαναδειχθεῖσα κατ' ἀνθρώπειον βίον καὶ πολιτισμὸν περιοχὴ τῆς Ἀρκαδίας εἶναι ἡ τοῦ Ἀλφειοῦ, ἐκ τοῦ Λυκαίου ὄρους ἐπὶ τὸ Μεγαλοπολιτικὸν πεδίων. Ἐδῶ, κατὰ τὰ νοτιοδυτικὰ κράσπεδα τοῦ ὄρους καὶ παρὰ τὸν Πλατανιστῶνα ποταμὸν ἐκτίσθη ἡ Λυκόσουρα καὶ καθιερώθη ἡ ἄρρητος λατρεία τοῦ Λυκαίου Διός: «πόλεων δέ, ὅποσας ἐπὶ τῇ ἡπείρῳ ἔδειξε γῆ καὶ ἐν νήσοις, Λυκόσουρα ἐστὶ πρεβυτάτη, καὶ ταύτην εἶδεν ὁ ἥλιος πρώτην· ἀπὸ ταύτης δὲ οἱ λοιποὶ ποιεῖσθαι πόλεις μεμαθήκασιν ἄνθρωποι», Παυσανίας VIII, 38, 2. Κατὰ τὴν ἀρκαδικὴν ἀρχαιολογίαν (τὴν ὁποίαν ἰδιαιτέρως ἐπολυπραγμόνησε ὁ Παυσανίας VIII, 6, 1) ἡ πόλις ὠκίσθη ὑπὸ

Λυκάονος, δευτέρου εις τὴν Ἀρκαδικὴν βασιλικὴν διαδοχὴν, υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ Πελασοῦ. Μᾶλλον, εἶναι ἢ αὐτὴ πρὸς τὴν Παρρασίαν πόλιν - ἐὰν τῷ ὄντι ὁ Ὅμηρος εἰς *Ἰλιάδα*, Β, 608 ἐννοεῖ οἰκισμὸν καὶ ὄχι, ὅπερ πιθανώτερον, περιοχὴν. Ὁ Στέφανος Βυζάντιος, *Ἐθνικά*, s.v., προβάλλει πόλιν, ὀνομαζομένην «ἀπὸ Παρρασοῦ, ἑνὸς τῶν Λυκάονος παίδων». Γνωστὴ ἢ πολυγονία τοῦ Λυκάονος, διὰ τῶν πολυπληθῶν υἱῶν του (περὶ τοὺς 70 ἀπαριθμοῦνται ἐκ διαφόρων πηγῶν, 50 ἀναφέρει ὁ Ἀπολλόδωρος III, 8, 1) ἀναπτομένης τῆς κτίσεως ὅλης τῆς Ἀρκαδίας εἰς αὐτόν. Ὁ Παρράσιος, ἀλλ' ὡς υἱὸς τοῦ Πελασοῦ, ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ τῶν Σχολίων εἰς Εὐριπίδου *Ὀρέστην*, 1645: «τὸ Παρράσιον οἱ μὲν πόλιν, οἱ δὲ χώραν εἶναι φασιν ἀπὸ Παρρασίου τοῦ Πελασοῦ ὀνομασθεῖσαν, ὃς συνώκισε τοὺς Ἀρκάδας καὶ Πελασοὺς αὐτοὺς ἐπωνόμασεν». Τὸ πρᾶγμα, ἀλειτούργητον ἄλλως ὄν, φαντάζει ὡς προσωποθεσία ἐξ ὀνόματος. Ἀλλὰ καὶ ἡ κτίσις του εἶναι ὑφειμένου κύρους διὰ τε τὸ πιθανὸν τῆς ἀνυπαρξίας διακεκριμένης πόλεως, καὶ διότι ὁ Στέφανος, κατὰ τὴν ἐπιτομὴν του πάντοτε προφανῶς, ἔχει χειρισθῆ τὸ θέμα τῶν υἱῶν τοῦ Λυκάονος ἐλευθερώτερον ἢ ἀκριβέστερον – συνήθως, βεβαίως, ἀναφέρων καὶ ἐναλλακτικὰς ἀρχηγείας. Ὁ Χάραξ ὁ Περγαμηνός, συνδέων τὴν Ἀρκαδικὴν σειρὰν πρὸς τὴν Ἀργεῖαν αὐτόχθονα δυναστείαν, γράφει (apud Στέφανος, *Ἐθνικά*, *loc. cit.*) ἐν πρώτῳ *Χρονικῶν*: «Πελασοῦς Ἀρέστορος παῖς τοῦ Ἐκβάσου τοῦ Ἀργου, μετοικήσας ἐξ Ἀργους εἰς τὴν ἀπ' ἐκεῖνον μὲν τότε Πελασγίαν, ὕστερον δὲ Ἀρκαδίαν κληθεῖσαν, ἐβασίλευσεν ἔτη εἰκοσιπέντε καὶ πόλιν Παρρασίαν ἔκτισε». Καὶ τὰ Σχόλια εἰς Εὐριπίδου *Ὀρέστην*, 1646: «Πελασοῦς αὐτόχθων ὁ Ἀργεῖος ὁ τοῦ Ἀρέστορος τοῦ Ἰάσου (καλεῖται Βάσος παρὰ Hyginus, *Fabulae*, 145, Ἰεκβασος ἐν Σχολίοις εἰς Εὐριπίδου *Ὀρέστην*, 920. Ὁ Ἀπολλόδωρος, *Βιβλιοθήκη* II, 3; 5 ἀναφέρει Ἰεκβασον τοῦ Ἀργου τῆς Νιόβης καὶ Ἰασον τοῦ Ἀργου τοῦ Ἀγήνορος τοῦ Ἐκβάσου. Ὡστε διορθωτέον εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον Ἰεκβάσου ἀντὶ Ἰάσου, καὶ διὰ τὰς λοιπὰς μαρτυρίας καὶ διότι ἄλλως θὰ κατεβιβάζετο ἀνεπιτρέπτως ἢ ἀπαρχὴ τῶν Ἀρκαδικῶν, ἄλλως τε

καὶ Προσεληναίων ὄντων. - Ὁ αὐτόχθων Ἀρκαδιστὶ Πελασγὸς εἶναι, ἐν ταυτῶ, καὶ τοσοστός κατὰ τὰς Ἀργείας διαδοχάς, πρᾶγμα ἀμήχανον καὶ ἀμηχανίας σημεῖον ἀναμφίλεκτον) ἐλθὼν εἰς Ἀρκαδίαν θηριώδεις ὄντας τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ ἡμερώτερον μετέβαλε καὶ πόλιν ἔκτισεν, ἣν Παρρασίαν ὠνόμασεν». Ἡ διάθεσις ἐξαρθήσεως τῶν Ἀρκαδικῶν ἐκ τῆς Ἀργολίδος, κατὰ αὐτόχθονα πιθανὸν παράδοσιν τῆς τελευταίας,* ὀδηγεῖ εἰς ἀρκετὰς ἀνωμαλίας, μίαν ἐκ τῶν ὁποίων, γεωγραφικὴν, θὰ ἐπισημάνω ἐδῶ, ὅτι δηλαδὴ τείνει νὰ μετατοπίσῃ τὸ ἀρχέγονον κέντρον βάρους ἐκ τῆς Νοτιοανατολικῆς εἰς τὴν Δυτικὴν καὶ Βορειοδυτικὴν Ἀρκαδίαν. Καὶ ναὶ μὲν ὁ Ὀμηρικὸς κατάλογος φέρει τὴν Ἀρκαδίαν συμβάλλουσαν εἰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον διὰ κυριάρχου τοῦ ἀργολιδοπροσεχοῦς μέρους της, ἐν παρέργῳ σχεδὸν ἀναφερομένης τῆς ἀρχεγόνου Παρρασίας,** ἀλλ' οὐδ' οὕτως ἀμελητέον ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος παραχώρησις τῶν 60 πλοίων πρὸς μεταφορὰν τῶν ὑποδηλοῦ, πλὴν τῆς ἰδίας τῶν ἀεργίας καὶ ἀτεχνίας περὶ τὰ ναυτικά, καὶ ποίαν ἐπικηδεμονίαν ἢ ἐπικράτειαν τοῦ Μυκηναίου βασιλέως (πλήρως ἐξ ἄλλου

* Ὁ Ἀπολλόδωρος (Βιβλιοθήκη, II, 2) ἀναφέρει δύο παραδόσεις: μίαν, κατὰ Ἀκουσίλαον, παριστῶσα τὸν (Ἀρκαδικὸν) Πελασγὸν υἱὸν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Νιόβης· καὶ τὴν, κατὰ Ἡσίοδον, αὐτοχθονίζουσαν τὸν Πελασγὸν (v. ἐπίσης III, 96 sqq. καὶ Servius εἰς Vergilius *Aeneis* II, 84: “a Pelasgo Terrae filio, qui in Arcadia genitus dicitur, ut Hesiodus tradit”). Ὁ Ἀκουσίλαος ἠκολούθησε τὴν εἰδικῶς Ἀργεῖαν ἐκδοχὴν, ὁ δὲ Ἡσίοδος τὴν Ἀρκαδικὴν καί, νοοῦμεν, καθολικωτέραν. Ὁ Ἄσιος τυποποιεῖ καὶ ἐξάγει τὸ ἀρχέγονον τοῦ Πελασγοῦ εἰς Πρωτοπλασίαν (apud Πausanias VIII, 1, 4):

Ἀντίθεον δὲ Πελασγὸν ἐν ὑψικόμοισιν ὄρεσσι
γαῖα μέλαιν' ἀνέδωκεν, ἵνα θνητῶν γένος εἴη.

** *Ιλιάς*, Β, 603:

οἱ δ' ἔχον Ἀρκαδίην, ὑπὸ Κυλλήνης ὄρος αἰπύ,
Αἰπύτιον παρὰ τύμβον, ἴν' ἀνέρες ἀγχιμαχηταί·
οἱ Φενεόν τ' ἐνέμοντο καὶ Ὀρχομενὸν πολύμηλον,
Ρίπην τε, Στρατίνην τε καὶ ἠνεμόεσσαν Ἐνίσπην,
καὶ Τεγέην εἶχον, καὶ Μαντινέην ἐρατεινήν,
Στύμφαλον τ' εἶχον, καὶ Παρρασίην ἐνέμοντο·
τῶν ἦρχ' Ἀγκαίοιο πάϊς, κρείων Ἀγαπήνωρ
ἐξήκοντα νεῶν· πολλέες δ' ἐν νηϊ ἑκάστη
Ἀρκάδες ἄνδρες ἔβαινον ἐπιστάμενοι πολεμίζειν.
Αὐτὸς γάρ σφιν δῶκεν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων
νηας ἐϋσέλμους, περάαν ἐπὶ οἴνοπα πόντον,
Ἀτρεΐδης· ἐπεὶ οὐ σφι θαλάσσια ἔργα μεμήλει.

ἐπιβεβαιουμένην ἐπὶ τὸ ἰσχυρότερον διὰ τοὺς ἀμέσους διαδόχους του ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν) εὐλογωτέραν ἐκδήλως διὰ τὴν γειτονικὴν τῶν Ἀργείων χώραν ἢ διὰ τὴν μακρυνὴν Ἀλφιαίαν. Καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ ἀρχέγονον καὶ ἡ πρωταρχικὴ κυριότης τῆς Παρρασίας περιοχῆς εἶναι ἀναντίλεκτος, ὡς εὐδιόδως παραδεικνύται. Ἡ πρωτοοικισθεῖσα πόλις τῆς Ἀρκαδίας (καὶ κατὰ τοὺς Ἀρκάδας τῆς Οἰκουμένης) εἶναι ἡ αὐτὴ καταφανῶς, κτισθεῖσα εἴτε ὑπὸ τοῦ Πελασγοῦ εἴτε ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Λυκάονος, εἴτε ὑπὸ ἄλλου υἱοῦ του (ἢ καὶ ἐγγονοῦ του) Παρρασίου. – Οὕτω καὶ ἄνωθεν τῆς Λυκόσουρας ὑπῆρχεν ἄσος *Ἀπόλλωνος Παρρασίου* (Παυσανίας, VIII, 38, 2, ἐπίσης 38, 8) - ὅπερ προσεπικυροῖ τὸν δεσμόν τῆς πόλεως πρὸς τὴν περιοχὴν.

Τὰ Σχόλια εἰς Εὐριπίδου *Ὀρέστην*, ἔχοντα ἐπισημάνει τὴν διχογνωμίαν ὡς πρὸς τὸ εἶναι τὸ Παρρασίον εἶναι καὶ πόλις ἢ μόνον περιοχὴ, διαχωρίζει πάντως τὸ Ὀρέστειον ἀπ' ἐκείνου ὡς πόλεως θεωρουμένου (ad v. 1645): «τὸ δὲ Ὀρέστειον τῆς Παρρασίας κεχώρισται, καὶ αὕτη πόλις οὖσα τῆς Ἀρκαδίας καὶ κληθεῖσα ἀπὸ Ὀρέστου». Ὁ Plinius, *Naturalis Historia* IV, 6 (10), ἀπαριθμῶν τὰς Ἀρκαδικὰς πόλεις κατονομάζει τὴν *Παρρασίαν*, ἀλλ' ἡ Λυκόσουρα ἀπουσιάζει. Ὅπως ἀπίθανον διὰ τὸν ἀρχαιοδίφην νὰ παραληφθῆ πόλις ἀρχαιότητος καὶ ἱερότητος μεταξὺ τῶν πρώτων τῆς Ἑλλάδος. Ὡστε θαρραλέως, καὶ ἐξ αὐτοῦ, χωροῦμεν εἰς τὸν ταυτισμὸν τῶν δύο πόλεων, τῆς θρησκευτικῆς πρέσβειρας Λυκόσουρας ἐπιδεχομένης, κατὰ Ὀμηρικὸν παρανενοημένον καταναγκασμὸν, καὶ τὴν ὀνομασίαν τῆς περιοχῆς. Ἀκριβέστερον πάντως τὸ *Etymol. Gen.* ἔχει s.v. Παρρασίον: Ἀρκαδικὸν πεδίον. –

Ὅταν ὁ λογιώτατος ποιητὴς ἀναφέρων τὰ τῆς ἐκπυρώσεως τῶν Κυκλάδων ὑπὸ τῶν Κυνικῶν Καυμάτων, τὸν ἐπιπεσόντα ἀκολουθῶς λοιμὸν καὶ τὴν εὐεργετικὴν παρέμβασιν τοῦ Ἀρισταίου κατόπιν Ἀπολλωνείου ἐπιταγῆς, ἐξιστορεῖ (Ἀπολλωνίου Ροδίου, *Ἀργοναυτικά*, B, 519 sqq.):

_____ Λίπεν δ' ὃ γε πατρὸς ἐφετμῇ
Φθίην, ἐν δὲ Κέῳ κατενάσσατο, λαὸν ἀγείρας

Παρράσιον, τοίπερ τε Λυκάονος εἰσὶ γενέθλης·
καὶ βωμὸν ποίησε μέγαν Διὸς Ἴκμαίῳ,
ἱερὰ τ' εὖ ἔρρεξεν ἐν οὐρεσὶν ἀστέρι κείνῳ
Σειρίῳ, αὐτῷ τε Κρονίδῃ Διῖ, τοῖο δ' ἔκητι
γαῖαν ἐπιψύχουσιν ἐτήσια ἐκ Διὸς αὖραι
ἦματα τεσσαράκοντα. Κέῳ δ' ἔτι νῦν ἱερῆες
ἀντολέων προπάροιθε Κυνὸς ρέζουσι θυηλάς.

Cf. *Σχόλια* ad 498/527 (a) (= pp. 167-8 ed Wendel) καὶ (w) (= p. 172). Κατὰ τὰ πρῶτα: «ἐπιφέρει καὶ Ἀπολλώνιος δι' ἣν αἰτίαν πνέουσι τῷ θέρει. τοῦ γὰρ κατηστερισμένου Κυνὸς φλέγοντος τὰς Κυκλάδας νήσους καὶ πολὺν χρόνον αὐχμοῦ τε καὶ ἀφορίας οὔσης, οἱ τὴν Κέῳ κατοικοῦντες ἐκ θεοπροπίου ἐπεκαλέσαντο Ἀρισταῖον, τὸν Ἀπόλλωνος καὶ Κυρήνης ἐκ Φθίας. Ὁ δὲ παραλαβὼν τινὰς ἐξ Ἀρκαδίας ἦλθεν εἰς τὴν Κέῳ καὶ Διὸς ἱερὸν ἰδρύσατο Ἴκμαίου, ἔνεκα τοῦ τοὺς ὄμβρους γενέσθαι, καὶ τὸν Κύνᾳ ἐξιλάσατο, καὶ ἐνομοθέτησε κατ' ἐνιαυτὸν τοῖς Κείοις μεθ' ὄπλων ἐπιτηρεῖν τὴν ἐπιτολὴν τοῦ Κυνὸς καὶ θύειν αὐτῷ. ὅθεν οἱ ἐτήσια πνέουσι καταψύχοντες τῷ θέρει τὴν γῆν, καὶ αὐχμοῦ ἀπηλλάγησαν οἱ Ἕλληνες». Αἱ ἐτήσια ἱεροπραξίαι ἐνεῖχον καὶ παρατήρησιν προγνωστικῆς ἐπισημάνσεως, Cicero, *De divinatione*, I, 57 (129): “Etenim Ceos accepimus ortum Caniculae diligenter quotannis solere servare conieccturamque capere, ut scribit Ponticus Heraclides, (Παράβαλε τὰ φερόμενα ἀποσπάσματα ἐκ τῶν Ἡρακλείδου *Πολιτειῶν*, §27, ὅπο ἀτυχῶς τὸ χωρίον εἶναι κολοβόν: «φθορᾶς δὲ οὔσης φυτῶν καὶ ζώων διὰ τὸ <μῆ> πνεῖν ἐτησίας <...>». Ἐν Κέῳ πάντοτε), salubrisne an pestilens annus futurus sit. Nam si obscurior et quasi caliginosa stella extitesit pingue et concretum esse caelum ut eius adspiratio gravis et pestilens futura sit; sin inlustra et perlucida stella apparuerit significare caelum esse tenue purumque et propterea salubre”.

Διὰ τὴν καθολικωτάτην ἐπισημαντικὴν δύναμιν τῆς ἑώας ἐπιτολῆς τοῦ Κυνός, ἰδὲ τὰ τοῦ Manilius ἐν μέσῳ μιᾶς γενικῆς εὐλογίας τοῦ ἄστρου, *Astronomica*, I, 396 sqq.:

subsequitur rapido contenta Canicula cursu,
 qua nullum terras violentius advenit astrum
 nec gravius cedit. Nunc horrida frigore surgit,
 nunc vacuum soli fulgentem deserit orbem;
 sic in utrumque movet mundum et contraria reddit.
Hanc qui surgentem, primo cum redditur ortu,
 montis ab excelso speculantur vertice Tauri,
eventus frugum varios et tempora dicunt
 quaequae valetudo veniat, concordia quanta
 bella facit pacemque refert, varieque revertens
 sic moret, ut vidit, mundum vultuque gubernat.

Καὶ cf. Cicero, *De Fato*, 12: “siquis, verbi causa, oriente Canicula natus est, is in mari non morietur”.

Παρόμοια ὁ Hyginus, συνδέων λοιμὸν καὶ ἀφορίαν πρὸς τὸν θάνατον τοῦ Ἰκάρου (τοῦ Ἀττικῶ βεβαίως), *Astronomica* 2, 4: “...praetera Canicula exoriens aestu Ceorum loca et agros fructibus orbabat et ipsos morbo adfectos poenas Icaro cum dolore suffere cogebat...”. Ὁ Ἀρισταῖος ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν τοῦ πατρὸς του Ἀπόλλωνος: “...quem deus iubet multis hostiis expiari Icaro mortem et ab Iove petere ut quo tempore Canicula exoriretur dies XL ventum daret qui aestum Caniculae mederetur, quod iussum Aristaeus confecit et ab Iove impetravit ut etesiae flarent etc.”. Ὁ Διόδωρος ἀναφέρεται εἰς τὰ αὐτά, ὀρθολογικώτερον μὲν ἀποσυνδέων τὴν σύστασιν τῶν ἐτησίων ἀπὸ τῶν Ἀρισταϊκῶν ἱερουργιῶν, ἐμβριθέστερον πάντως ἀποδίδων εἰς αὐτὰς τὴν θεραπείαν τοῦ κακοῦ καὶ τὸν περιορισμὸν τῶν βλαβερῶν ἐπενεργειῶν τοῦ πανισχύρου Ἄστρου τότε καί, διὰ τῆς ἐτησίας ἐπαναλαμβανομένης

ίεροπραξίας, ἐς αἰί, *Βιβλιοθήκη Ἱστορική*, IV, 82. Ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς διηγεῖται ἔκλειψιν πότε τῶν ἐτησίων καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀρισταίου, τελέσαντος τῷ Ἰκμαίῳ Διῖ ἐν Κέῳ, ἀνάκλησίν των. *Στρωματεῖς*, VI, 29, 4 (= p. 267 Sylburg = p. 445 Stählin). Διὰ τὴν νοσογόνον δρᾶσιν τοῦ Κυνὸς μάρτυς ἤδη ὁ Ὅμηρος, *Ἰλιάς*, X, 25 sqq.:

Τὸν (sc. τὸν Ἀχιλλέα) δ' ὁ γέρον Πρίαμος πρῶτος ἶδεν ὀφθαλμοῖσι,
 παμφαίνονθ' ὥστ' ἀστέρ', ἐπεσσύμενον πεδίοιο,
 ὃς ρὰ τ' ὀπώρης εἶσιν· ἀρίζηλοι δὲ οἱ αὐγαὶ
 φαίνονται πολλοῖσι μετ' ἀστράσι νυκτὸς ἀμολγῶ.
 ὄν τε Κύν' Ὠρίωνος ἐπίκλησιν καλέουσι·
 λαμπρότατος μὲν ὄδ' ἐστί, κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται,
 καὶ τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσιν·
 ὡς τοῦ χαλκὸς ἔλαμπε περὶ στήθεσσι θεόντος.
 ᾧμωξεν δ' ὁ γέρον, κεφαλὴν δ' ὄγε κόψατο χερσὶν
 ὑψόσ' ἀνασχόμενος, μέγα δ' οἰμῶξας ἐγεγώνει
 λισσόμενος φίλον υἷον. _____

Ὁ Κύων εἶναι ὁ οὐλιος ἀστήρ, Λ, 62. Καὶ κατὰ τὸν Εὐγενῆ Μιμητὴν (*Virgilius, Aeneias*, X, 270 sqq.):

Ardet apex capiti (τοῦ Αἰνείου), cristisque a vertice flamma
 funditur, et vastos umbo vomit aureus ignes:
 non secus, ac liquida si quando nocte cometae
 sanguinei lugubre rubent, aut Sirius ardor:
 ille sitim morbosque ferens mortalibus aegris
 nascitur, et laevo contristat lumine coelum.

(Cf. Servius *ad loc.*; *ad Georgica* I, 218; IV, 425). – Εἰς τὴν Ἰταλίαν τουλάχιστον, φοβούμενοι τὸν Κύννα, θερίζουν πρὸ τῆς ἑώας ἐπιτολῆς του, Varro, *Rerum Rusticarum*, I, 32: “Quanto intervallo, inter solstitium et caniculam, plerique messem faciunt”. Καὶ ρητότερα ἀλλ' ἠλιακώτερα ὁ Columella, *De Re Rustica* II,

20: “Sed cum matura fuerit seges, ante quam torreatur vaporibus *aestivi sideris*, qui sunt vastissimi *per ortum Caniculae*, celeriter demetatur”. Μετὰ τὴν εἴσοδο τοῦ Ἡλίου εἰς τὸν Καρκῖνο καὶ τὰς Τροπὰς ὁ θερισμός, Manilius, *Astronomica*, III, 629:

*tum Cererem fragili properant destringere culmo,
campus et in varias destringit membra palaestras,
et tepidum pelagus iactatum languet in undas.*

Καὶ κατὰ τὸν Ovidius, *Fastorum*, IV, 939:

Est Canis (Icarium dicunt) quo sidere moto (= exorto)
tosta sitit tellus, praecipiturque seges.

Κατὰ τὰ *Robigalia* (25 Ἀπριλίου), ἅμα τῇ δύσει τοῦ Κυνός, θυσιάζεται κύων πρὸς ἀποτροπιασμόν τῆς ἀστρώας μελλούσης δραστηριότητος (*Fastorum* IV, 901 sqq., ἰδίως 933 sqq.). Καὶ ὁ Persius, *Satura* III, 5:

_____ siccis insana canicula messes
iam dudum coquit _____

Βεβαίως ὅμως, ὅπως πάντοτε, ἡ φθοροποιὸς ἐπίδρασις φοβερῶν φυσικῶν δυνάμεων εἶναι ἡ μία ὄψις παντοδυνάμου ὀργασμοῦ διττῶς ἐκφαινομένου. Ὁρθώτατα λοιπὸν ὁ Ἄρατος, περιγράφων τὸν ὅλον ἀστερισμὸν τοῦ Κυνός καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ στόματος Σείριον, προσδιορίζει: *Φαινόμενα*, 329 sqq.:

_____ ἢ δὲ οἱ ἄκρη
ἀστέρι βέβληται δεινὴ γένυς, ὅς ρα μάλιστα
ὄξεα σειριάει· καί μιν καλέουσ' ἄνθρωποι
Σείριον. Οὐκέτι κείνον ἅμ' ἠελίῳ ἀνιόντα (sc. κατὰ τὴν ἑῶαν ἐπιτολήν)
φυταλιαὶ ψεύδονται ἀναλδέα φυλλιόωσαι·
*ρεῖα γὰρ οὖν ἔκρινε διὰ στίχας ὄξυς ἀΐξας,
καὶ τὰ μὲν ἔρρωσε, τῶν δὲ φλόον ὤλεσε πάντα.*

Διακρίνει ὄξεϊ τῷ φασγάνῳ καὶ ἐξανθοῦντι τῷ δαυλῷ τὸ ὑγιὲς καὶ σθεναρόν, ἀπὸ τὸ ἀσθενὲς καὶ νοσοῦν – καὶ τὸ μὲν ἐπιρρωνύει, τὸ δὲ ὀλοσχερῶς

καταστρέφει. Προσφορώτατα τὰ Σχόλια: «τὸ τηνικαῦτα δὲ σφοδροῦ γινομένου τοῦ καύματος πάντες οἱ πρόσφοροι καρποὶ πέπειροι γίνονται. τὸ δὲ οὐκέτι ἐκεῖνον τὸν Σείριον, Ἑλληνισμός ἐστίν, ἀντὶ τοῦ: οὐκέτι ἐκείνου ἀνιόντος ἅμα ἠλίω ψεύδονται αἱ ἄρουραι, ἀναλδέα φυλλιώσσαι, ἀνανξῆ θάλλουσαι, ἀλλὰ τὰ μὲν ἰσχυρὰ καὶ ἀντέχοντα πρὸς τὸ καῦμα τῶν καρπῶν πέπειρα ποιεῖ, τὰ δὲ ἐξασθενήσαντα διαφθείρει». – Ἡ δραστηριότης τοῦ Ἄστρου διὰ τὴν ὠρίμανσιν τῶν καρπῶν, κηρύσσεται ὑπὸ τοῦ Columella, *De Re Rustica* X, 400:

Cum canis Erigones flagrans Hyperionis aestu
arboreos aperit foetus _____ etc.

Ἄλλ' ἐπανιτέον ἐπὶ τὰ τῆς Κέας Ἀρισταιϊκά, πέρας λαμβανόντων διὰ ταύτης τῆς εὐγλώττου ὑστέρας ἀλλ' ὀρθοδόξου ἐπικῆς κατακλειδος. Νόννου, *Διονυσιακά*, E, 269 sqq.:

καὶ πυρὶ σειριάοντα κατεύνασεν ἀστέρα Μαίρης,
καὶ Διὸς Ἰκμαίοιο θυώδεα βωμὸν ἀνάψας
αἶματι ταυρείῳ γλυκερὴν ἐπεχεύατο λοιβὴν
ποικίλα φοιταλέης ἐπιβώμια δῶρα μελίσσης,
πλήσας ἀβρὰ κύπελλα μελικρήτου κυκεῶνος·
Ζεὺς δὲ πατὴρ ἤκουσε καὶ υἱέος υἷα γεραίων
πέμψεν ἀλεξικάκων ἀνέμων ἀντίπνοον αὔρην,
Σείριον αἰθαλόεντος ἀναστέλλων πυρετοῖο.
Εἰσέτι νῦν κήρυκες Ἀρισταιίοιο θυηλῆς
γαῖαν ἀναψύχουσιν Ἐτήσiai ἐκ Διὸς αὔραι,
ὅπποτε ποικιλόβοτρος ἀέξεται οἴνας ὀπώρη.

Αἱ ἱερουργίαι πρὸς τὸν Δία καὶ τὸν πυρφόρο ἀστρικό Κῦνα κατὰ τὴν ἐπιτολὴν τοῦ Σειρίου ἐξησφάλισαν καὶ ἐπαναλαμβανόμεναι ἐτησίως ἐξασφαλίζουνσι τὰς σωτηρίους Ἐτησίας· συνεπράχθησαν ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων ἐκ τῆς Παρρασίας, ἀπογόνων τοῦ Λυκάονος. Πρόκειται περὶ τοῦ Λυκάονος λοιπὸν ὄχι ἀπλῶς ὡς βασιλέως, ἀλλ' ὡς ἀρχηγέτου καὶ προγονικῆς ρίζης τῶν

Παρρασίων αὐτῶν, περὶ τοῦ οἰκιστοῦ λοιπὸν τῆς Λυκόσουρας. Ὡστε ὁ Παρράσιος λαὸς εἶναι ἐκ τῆς περιοχῆς Παρρασίας καί, εἰδικώτερον, ἐκ τῆς πόλεως Λυκόσουρας, τοῦ πρώτου καὶ ἱερωτάτου συνοικισμοῦ. Ἐχρειάζετο, πάντως, τί τὸ ἐξαιρετικὸν διὰ τόσον ἰδιαίτερον καί, ἄλλως ἀπίθανον, συνεργίαν. Καλλίων ἐκδοχὴ τῆς ἀοριστωτέρας προσλήψεως τοῦ Παρρασίου ὡς εἰδικοῦ ἀντὶ τοῦ γενικοῦ Ἀρκαδικοῦ. Οὕτω τὰ σχόλια *ad loc.* ἂν καὶ ἡ προσμνημονευομένη πόλις Παρρασία, ἐπαναπροσάγει, ἀβουλήτως ἴσως, εἰς τὴν ὀρθὴν ὁδόν: «Παρράσιον λαόν· Ἀρκαδικόν, ἀπὸ μιᾶς πόλεως Παρρασίας». Τὴν σύνδεσιν καθιστᾷ ἀδιαφιλονίκητον ἡ ἐπισήμανσις τοῦ λόγου δι' ὃν ὁ Ἀρισταῖος συμπαρέλαβε τοὺς Παρρασίους ἐν στενῇ ἐννοίᾳ πρὸς ἐπιτέλεσιν τῆς σωτηρίου ἱεροπραξίας. Ἴδου τί ἐπράττετο ἐν τῇ πηγῇ Ἀγνοῖ, φερούση τὸ ὄνομα μιᾶς τῶν τριῶν Νυμφῶν τῶν θρεψασῶν τὸ νήπιον Δία ἐκεῖ (ἡ πηγὴ ἔκειτο κατὰ τὸ πρὸς Λυκόσουραν μέρος τοῦ Λυκαίου), ὁμιλοῦντος τοῦ Πausanίου VIII, 38, 3,4-: «..τῆς δὲ Ἀγνοῦς ἢ ἐν τῷ ὄρει τῷ Λυκαίῳ πηγῇ (sc. τὸ ὄνομα ἔσχηκε), ἢ κατὰ τὰ αὐτὰ ποταμῷ τῷ Ἰστρω πέφυκεν ἴσον παρέχεσθαι τὸ ὕδωρ ἐν χειμῶνι ὁμοίως καὶ ἐν ὥρᾳ θέρους. Ἦν δὲ ἀνῆμος χρόνον ἐπέχη πολλὴν καὶ ἤδη σφίσι τὰ σπέρματα ἐν τῇ γῆ καὶ τὰ δένδρα αὐαίνηται, τηνικαῦτα ὁ ἱερεὺς τοῦ Λυκαίου Διὸς προσευξάμενος ἐς τὸ ὕδωρ καὶ θύσας ὅποσα ἐστὶν αὐτῷ νόμος (σημαντικὴ σιωπὴ περὶ ἀρρήτων ἱερουργιῶν), καθίησι δρυὸς (Διῖου κατ' ἐξοχὴν συμβόλου, Πελασγικοῦ ἰδιαίτατα καὶ Δωδωναίου) κλάδον ἐπιπολῆς καὶ οὐκ ἐς βάθος τῆς πηγῆς· ἀνακινήθέντος δὲ τοῦ ὕδατος ἄνεισιν ἀχλὺς ἐοικυῖα ὁμίχλη· διαλιποῦσα δὲ ὀλίγον γίνεται νέφος ἢ ἀχλὺς, καὶ ἐς αὐτὴν ἄλλα ἐπαγομένη τῶν νεφῶν (κατὰ μαγικὴν ὁμοιοενέργειαν) ὑετὸν τοῖς Ἀρκάσιν ἐς τὴν γῆν κατιέναι ποιεῖ». Ὑφίσταται ἀμφιβολία ὅτι ἐδῶ ἔχομε τὸ τυπικὸν τῆς προκλήσεως τῶν ἐτησίων, τὴν ἐξυγραίνουσαν, ἀπαυχοῦσαν, ἀναπνέουσαν τελετουργίαν τοῦ Ἰκμαίου Διός; -Ἐν Ἀθήναις δι' ὄμβρον ἔθουον τῷ Ὑετίῳ Διῖ, v. Ἀλκίφρων, Ἐπιστολαί III, 35.

Αἱ διατριβαὶ τοῦ Λυκάονος ἦσαν ἐν τῇ Παρρασίᾳ. Ἐν Τραπεζοῦντι ἐτελέσθησαν, κατὰ τὴν παράδοσιν, τὰ περὶ τὴν ἔκθεσμον θυσίαν παιδὸς ἀνθρώπου, θεσμοποιηθέντα ἔκτοτε εἰς ἀρρήτους Λυκαίους ἱερουργίας. Ὁ Ζεὺς ἀνέτρεψε καὶ συνέχυσε τὴν τράπεζαν τῆς ἄκρας ἀφιερώσεως, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἐδέχθη ὁμως ἐς αἰὲν τὴν ἔκνομον, βαθύτομον ὑποταγὴν καὶ τὴν ἔκπαγλον ἀνακήρυξιν τῆς ὑπερτάτης θεότητός του διὰ τῆς ἐσχάτης, ἀμώμου προσφορᾶς, τελουμένης ἐν τῷ ἐξῆς ἐπὶ τοῦ Λυκαίου, τοῦ Πελοποννησιακοῦ Ὀλύμπου, τῆς «ἱερᾶς τῶν Ἀρκάδων κορυφῆς», Πausanias VIII, 38, 2. Καὶ εἴτε (α) τὸ θῦμα ἦτο εἷς τῶν ἐπιχωρίων παῖς (Ἀπολλόδωρος *Βιβλιοθήκη* III, 98-9) [τοῦ Νυκτίμου νεωτάτου υἱοῦ τοῦ Ἀρκάδος μόνου διασωθέντος ἐκ τῆς κατακεραυνώσεως, μετὰ τὴν ἱερὰν ἀθεμιστουργίαν, τοῦ πολυπληθοῦς γένους τοῦ βασιλέως πατρός], εἴτε (β) ὁ Νύκτιμος αὐτὸς προσεφέρθη διὰ τὴν φρικτὴν θυσίαν καὶ ὁ Λυκάων διεφυλάχθη ἐκ τῆς ἐκκεραυνώσεως (Τζέτζης, *σχόλια εἰς Λυκόφρονος Ἀλεξάνδρα*, 481 κατὰ δύο ἐκ τῶν τριῶν ἐκεῖ μνημονευομένων παραλλαγῶν· ὁ ἴδιος ὁ Λυκόφρων υἰοθετεῖ αὐτὴν τὴν ἐκδοχὴν:

479 ὁ δεύτερος δὲ νῆσον ἀγρότης μολῶν
 χερσαῖος αὐτόδαιτος ἐγγόνων δρυὸς
 Λυκαινομόρφων Νυκτίμου κρεανόμων,
 τῶν πρόσθε Μήνης κ.τ.λ.

«Λυκαινομόρφων» διὰ τὴν Λυκαίαν λυκανθρωπίαν), εἴτε (γ) ὁ Ἄρκας ὁ τῆς Καλλιστοῦς ἐθυσιάσθη, καὶ μετὰ τὴν λυκόμορφον ἀποθηρίωσιν τοῦ Λυκάονος ἀναπλασθεῖς ἐπαναπηρτίσθη (Ἐρατοσθένους «*Καταστερισμοί*» - κατὰ τὰ *Fragmenta Vaticana*, ed. Rehm - No VIII (15), p. 2; τοῦ αὐτοῦ *Ἀστροθεσῖαι Ζωδίων* - ed. Olivieri - No. 8 pp. 9-10). - Τὰ περὶ τῆς Καλλιστοῦς ἐπίσης μυθολογοῦνται εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν, cf. *loc. cit.*, καὶ *Ἀστροθεσῖαι* No. 1, pp. 1-2. Ὁ Pausanias, VIII, 3, 6-7, προϋποθέτει τὰ τῆς Ἄρκτου διαδραματισθέντα περὶ τὸ Λύκαιον βεβαίως, καὶ πρὸς τὴν Λυκοσοῦρειον πλευρὰν. Ὁ τάφος τῆς

Καλλιστοῦς («χῶμα γῆς ὑψηλόν, δένδρα ἔχον πολλὰ μὲν τῶν ἀκάρπων, πολλὰ δὲ καὶ ἡμερα. ἐπὶ δὲ ἄκρω τῷ χῶματι ἱερὸν ἐστὶν Ἀρτέμιδος Καλλίστης») εὐρίσκεται ἐκ τῆς Μεγαλοπόλεως πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀρκαδίας ὄχι λίαν μακρὰν, ἴσως περὶ τὰ 9-10 km ΒΑ, Πausanίας VIII, 35, 8, ἀκόμη δηλαδὴ εἰς τὴν εὐρύτεραν περιοχὴν τῆς Παρρασίας. - Ὁ Νικάνωρ (κατὰ τὸν Στέφανον Βυζάντιον, *Ἐθνικά* s.v. Παρρασία καὶ Εὐστάθιον, *Σχόλια εἰς Ὀμήρου Ἰλιάδα*, Β, 608 ἐπικαλούμενον τὸν Στέφανον ἴσως ἐκ τοῦ ἀνεπιτόμου ἔργου διασωζομένου ἔτι εἰς τὰς ἡμέρας του) ὑπεστήριζεν «*Παρρασίαν* αὐτὴν (sc. τὴν περιοχὴν ἢ πόλιν) κεκληθῆσθαι διὰ τὴν τοῦ Λυκάονος εἰς τὸν Δία παρανομίαν, καὶ κατ' ἐναλλαγὴν τοῦ β *Παρρασίαν*. Τὴν δὲ τοῦ Λυκάονος ἐπὶ τῷ Δίῳ «*παραίβασίαν*» εἶπεῖν καθ' Ἡσίοδον, οἱ τοῦ Λυκόφρονος δηλοῦσι ὑπομνηματισταὶ», εἰς τὰ ἤδη δηλονότι ἀναφερθέντα χωρία. Καὶ ἐκ τοῦ Εὐσταθίου καὶ ἐκ τῶν Ἐρατοσθενείων καταστερισμῶν προκύπτει ὅτι ὁ Ἡσίοδος διηκρίβωνε τὴν ἱστορίαν, τοῦ Ἀρκάδος αὐτοῦ θυομένου κατ' αὐτόν. Κατὰ τὰ Μυθολογικὰ καὶ τὰ Ἱεροπραξικὰ. Διὰ τὸ ἄβατον τοῦ Λυκαίου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παρέλκει τώρα νὰ προσπεριεργασθῶ. Τὴν ἔντονον παρουσίαν τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ τῶν διαφόρων ἐκφάνσεών της, εἰς τὴν περιοχὴν ὑπέρτατον μαρτύριον τὸ πανάγιον ἱερὸν τῆς Δεσποίνης ἐν Λυκουσούρα αὐτῇ. Καὶ ἱερὸν Πανὸς ἐκεῖ, ὅπου προφήτης ὑπῆρξεν ἡ Ἐρατῶ «ἡ Ἀρκάδι τῷ Καλλιστοῦς συνώκησε», Πausanίας VIII, 37, 11.

Τὸν Νύκτιμον διεδέχθη ὁ Ἀρκὰς μὲ κέντρον πάντα τὴν περὶ τὸ Λύκαιον ἀλφιαίαν περιοχὴν. Τούτου καὶ τῆς Νύμφης Ἐρατοῦς, τρεῖς γνήσιοι παῖδες, Ἀζὰν καὶ Ἀφείδης καὶ Ἑλάτος, διανείμαντες τριχῇ τὴν Ἀρκαδίαν* κατὰ τὰ

* Ἡ τοῦ Πausanίου Ἀρκαδικὴ παράδοσις VIII, 4, 1-4 εἶναι ὁλοκληρωτέρα καὶ πιστοτέρα τῆς Απολλοδώρειου (ταραχωδεστέρας εἶπερ κοινοτέρας), *Βιβλιοθήκη*, III, 102 sqq., περὶ δύο μόνον υἱῶν Ἀφείδαντος καὶ Ἑλάτου. Ἡ ἀναφορὰ τοῦ παντὸς κράτους εἰς Ἑλάτον, τὸν τὴν *Κυλλήνιον* λῆξιν λαχόντα, προδίδει τὴν Ἀργολικὴν ἢ καὶ *Κορίνθιον* προέλευσιν τῶν χρησιμοποιουμένων παραδόσεων. Ἐχομεν πάλιν ἐδῶ τὴν ἤδη ἀναγνωρισμένην ἔμφασιν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἀρκαδίαν. Τὴν Ἀργεῖαν καὶ Τεγεατικὴν Λακωνικὴν αὐτὴν ἐπιρροὴν διατρανώνουν καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Απολλοδώρου παρατιθέμενοι ἐν συνεχείᾳ μῦθοι, τῶν Παρρασιακῶν ὄντων

προεκτεθειμένων. Ἀλλὰ ἡ ἀναφορὰ τῆς ἄρκτου τροφοῦ τῆς Ἀταλάντης, καὶ τοῦ *τεμένους τοῦ Διὸς* ἐνθα συνουσιαζόμενοι ὁ Μελανίων καὶ ἡ Ἀταλάντη ἀπεθηριώθησαν λεοντοποιηθέντες, ἐπανάγει εἰς Καλλιστειακὰ καὶ Λύκαια ριζώματα. - Ὁ Τζέτζης (*Σχόλια* εἰς Λυκόφρονος *Ἀλεξάνδραν*, 480) ἀναφέρει τοὺς δύο μόνον: «ἡ δὲ νύμφη (ἡ τῆς δρυὸς τῆς κινδυνευούσης, ἣν ἀνέσωσεν ὁ Ἀρκὰς) Χρυσοπέλεια τὴν κλῆσιν κατ' Εὐμηλον συνελθοῦσα αὐτῶ ἔτεκεν Ἐλατον καὶ Ἀμφιδάμαντα, ἐξ ὧν εἰσιν οἱ Ἀρκάδες». Φαίνεται ὅτι ὁ Εὐμηλος παρέλειπε τὸν Ἀζάνα· οὐκ ἀκατανοήτως, κατὰ τὰ προλεχθέντα, διὰ τὸν ἀρχαῖον *Κορίνθιον* ἐπικὸν ποιητὴν. - Καὶ τοὺς τρεῖς ἀναφέρουν τὰ *Σχόλια* εἰς Εὐριπίδου *Ὀρέστην*, 1646: «ταύτην (sc. τὴν Καλλιστώ) φασὶν ἐκ Διὸς Ἀρκάδα πεποικέναι, ὃς ἄρξας τῆς χώρας Ἀρκαδίαν ὠνόμασε· γήμας δὲ Λεάνειραν ἔσχεν Ἐλατον, Ἀφείδαντα, Ἀζάνα». Τὴν Λεάνειραν ὡς σύζυγον τοῦ Ἀρκάδος ὀνομάζει καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος (loc. cit.) πρὶν μεταβῆ εἰς τὰ τοῦ Εὐμήλου καὶ τοὺς δύο υἱούς. Ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Λεάνειρα παραδίδεται ἐκεῖ ὡς κόρη τοῦ *Ἀμύκλου*, συνάγομεν τὴν Λακωνικὴν καταγωγὴν τῆς παραδόσεως, πάλιν μετατοπιζούσης τὸ ἀρκαδικὸν κέντρον βάρους πρὸς τὴν Ἀνατολήν, καὶ τὸν Τεγεατικὸν Νότον αὐτὴν τὴν φορὰν. Ἡ παράδοσις αὕτη, πάντως, περιελάμβανε καὶ τοὺς τρεῖς ἀδελφούς, ὡς ἀντιλαμβανόμεθα ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν δύο πηγῶν – τῆς σιωπῆς τοῦ Ἀπολλοδώρου (ἐὰν δὲν εἶναι χασματικὸν τὸ χωρίον) μὴ δεσμευούσης. Ἀλλὰ τοῦ συλλογισμοῦ μας ἀγαστὴν καὶ καταληκτικὴν ἐπιβεβαίωσιν παρέχουν τὰ ἐν Δελφοῖς ἀναθήματα τῶν *Τεγεατῶν*, κατὰ Πausanίαν X, 9, 5: «ἐφεξῆς δὲ Τεγεατῶν ἀναθήματα ἀπὸ Λακεδαιμονίων Ἀπόλλων ἐστὶ καὶ Νίκη, καὶ οἱ ἐπιχώριοι τῶν ἡρώων, Καλλιστῶ τε ἡ Λυκάανος καὶ Ἀρκὰς ὁ ἐπώνυμος τῆς γῆς καὶ οἱ τοῦ Ἀρκάδος παῖδες Ἐλατος καὶ Ἀφείδας καὶ Ἀζάν, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Τρίφυλος· τούτῳ δὲ ἦν οὐκ Ἐρατῶ τῷ Τριφύλῳ μῆτηρ, ἀλλὰ Λαοδάμεια ἡ Ἀμύκλα τοῦ ἐν Λακεδαίμονι βασιλεύσαντος· ἀνάκειται δὲ καὶ Ἐρασος Τριφύλου παῖς... Ταῦτα μὲν δὴ οἱ Τεγεᾶται ἔπεμψαν εἰς Δελφοὺς, Λακεδαιμονίους, ὅτε ἐπὶ σφᾶς ἐστρατεύσαντο (οἱ Ἀρκάδες ἐπὶ τοὺς Λακεδαιμονίους· ἀλλὰ πρόσχες κατωτέρω ἐνθάδε, ὅπου ὅμως ὁ λόγος διὰ τα παλαιὰ παθήματα τῶν Τεγεατῶν εἰς χεῖρας τῶν Λακεδαιμονίων) αἰχμαλώτους ἐλόντες». Τὸ βᾶθρον τοῦ μεγάλου ἀναθήματος εὐρέθη ἐν Δελφοῖς, κεῖται δὲ μετὰ τὸν Κερκυραῖον ταῦρον, δεξιὰ τῆς *Τεραῶ* Ὀδοῦ. Φέρει τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα:

Πύθι' Ἀπολλον, ἄναξ, τάδ' ἀγάλματ' ἔδωκεν ἀπαρχὰς
 αὐτόχθων ἱεραῶ λαὸς ἀπ' Ἀρκαδίας· Νίκην
 Καλλιστῶ τε Λυκανίδα τῆ ποτ' ἐμίχθη
 Ζεὺς, ἱεροῦ δὲ γένους Ἀρκάδ' ἔφυσε κόρον·
 ἐκ τοῦδ' ἦν Ἐλατος καὶ Ἀφείδας ἠδὲ καὶ Ἀζάν,
 τοὺς δ' Ἐρατῶ νύμφα γείνατ' ἐν Ἀρκαδίᾳ·
 Λαοδάμεια δ' ἔτικε Τρίφυλον, παῖς Ἀμύκλαντος·
 Γογγύλου ἐκ κούρας δ' ἦν Ἀμιλοῦς Ἐρασος.
 Τῶνδε σοὶ ἐκγενέται Λακεδαίμονα δηϊώσαντες,
 Ἀρκάδες ἔστησαν μνημ' ἐπιγιγνομένοις».

Ἡ Λαοδάμεια τοῦ Ἀμύκλαντος εἶναι ἡ Ἀπολλοδώρειος *Λεάνειρα*. Κατὰ τὴν Λακωνικὴν παράδοσιν αὕτη ἐτέκνωσε τοὺς κυρίους υἱούς τοῦ Ἀρκάδος, κατὰ τὴν Τεγεατικὴν (ἀπολύτως «ἀρκαδικὴν» κατὰ τὰ Πausanίεια) τὸν Τρίφυλον μόνον, τῆς Νύμφης Ἐρατοῦς γεννησάσης ἐκείνους. Ὁ Πausanίας (VIII, 4, 2), ἀναφέρων τὴν τριπλὴν τοκεῖαν τῆς Δρυάδος Ἐρατοῦς, μνημονεύει καὶ νόθον Αὐτόλαον, υἷον Ἀρκάδος γεγονότα πρότερον. Ἴσως ἡ κοινὴ αὕτη Ἀρκαδικὴ παράδοσις νὰ ἔκαμε τὸν Πausanία νὰ ταυτίσῃ τὸν Τρίφυλον τοῦ Τεγεατικοῦ

ἐπιγράμματος πρὸς τὸν νόθον Αὐτόλαον, καὶ ἀκολουθῶς νὰ ἐκλάβῃ τὸν Ἑρασσον ὡς υἱὸν τοῦ Τριφύλου μᾶλλον ἢ τοῦ Ἀρκάδος. Ἀλλὰ τὸ τελευταῖον ἐβούλετο ἡ ἀφιέρωσις, ὅπως κατοχυρῶναι καὶ ἄλλο δίστιχον τοῦ αὐτοῦ βάρθρου:

Ἀρκὰς τούσδ' ἐτέκνωσ' οἱ τούτων <δ' ἐκγεγαῶτες>

Στήσαν, ἐρείψαντες γῆν Λακεδαιμονίων.

Ἀλλὰ προκειμένου περὶ τόσον προσεκτικῶς ἀρχαιοδίφου ὡς ὁ Πausanίας, εὐλογώτερον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἠκολούθει διακεκριμένην παράδοσιν. Ἡ, βέλτιον, νὰ ὑποθέσωμεν διαφθοράν, διορθοῦντες ἀπὸ «Ἑρασος Τριφύλου παῖς» εἰς «Ἑρασος Ἀμιλοῦς παῖς». - Ἡ Ἀρκαδικὴ θριαμβολογία δεόν νὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν διαβόητον μετὰ τῶν Θηβαίων καὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδα εἰβολὴν τῶν εἰς τὴν Λακωνικὴν, τὸ 369 π.Χ. (Εἶχον προηγηθῆ τὰ περὶ Πολύτροπον εἰς Ὀρχομενὸν, τῆς ἡττας τῶν Σπαρτιατῶν ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων βαρυνομένης κατὰ Διόδωρον XV, 62, ἐλαφρυνομένης δὲ ὑπὸ Ξενοφῶντος, *Ἑλληνικά*, VI, 5, 13-4). Ἄν καὶ αἱ ἀκμαὶ τῶν μνημονευομένων καλλιτεχνῶν ἐστιάζονται περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ αἰῶνος. Ἦσαν: Πausanίας Ἀπολλωνιάτης διὰ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Καλλιστώ, Δαίδαλος ὁ Σικυώνιος διὰ τὴν Νίκην καὶ τὸν Ἀρκάδα, Ἀντιφάνης ὁ Ἀργεῖος διὰ τὸν Ἐλατον, τὸν Ἀφείδαντα καὶ τὸν Ἑρασσον, τέλος δὲ Σαμόλας ὁ Ἀρκὰς διὰ τὸν Τρίφυλον καὶ τὸν Ἀζάνα. Πausanίας *loc. cit.* Ἡ σωζομένη (ἐλλειπόντων τῶν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Νίκης) σειρὰ τῶν ἐξηγηματικῶν ἐπιγραφῶν εἰς τὸ βάρθρο ἔχει ὡς ἐξῆς (ἀλλὰ μὴ αὐτοπτῆσας αὐτὴν ἐπιφυλάσσομαι εὐνοήτως ὡς πρὸς τὴν ἀντιστοιχίαν καλλιτεχνῶν καὶ εἰκόνων): Καλλιστῶ Πausανίου - Ἀφείδας Ἀντιφάνους - Ἑλατος, Ἀζάν Σαμόλα - Τρίφυλος, <Ἑρασος> Ἀντιφάνους. Ἡ διαδοχὴ εἶναι εὐλογος προκειμένου περὶ Τεγεατικῶν ἀφιερῶματος, τοῦ Ἀφειδαντίου Κλήρου τιμῶντος εἰς προεξάρχουσαν θέσιν τὸν Ἀφείδαντα. Ἡ παρουσία Λακωνικῆς ἄλλως τε διαστάσεως ἐπεσημάνθη ἤδη. Πιθανώτατα οἱ Τεγεᾶται, παρ' ὅλον ὅτι δὲν προβάλλονται εἰδικῶς εἰς τὰ ἐπιγραφικὰ, ἀνέλαβον ἐκ μέρους τῶν Ἀρκάδων νὰ διαγωνίσουν τὴν μνήμην τῆς ἐπὶ τῶν Λακεδαιμονίων ἐκδικήσεως, ἀναμιμνησκόμενοι ἀναμφιβόλως τῶν παλαιῶν μακροτάτων, ἐπιμονωτάτων καὶ σκληροτάτων ἀγῶνων πρὸς τὴν γείτονα, ἰδίως πρὸ παντὸς τῆς ἐπὶ Χαρίλλου ἀλαζονικῆς ἐπιθέσεως τῶν Σπαρτιατῶν, τῆς εἰς ταπεινωτικὴν ἡτταν αὐτῶν καὶ συντριπτικωτέραν αἰχμαλωσίαν καταλήξασαν (Ἡρόδοτος I, 66-7; Πausanίας III, 7, 3; VIII, 45, 3; 47, 2; 48, 4-5) ἢ τῶν ἐπὶ Λέοντος καὶ Ἡγησικλέους, Σπαρτιατῶν βασιλέων, ἀνδραγαθημάτων τῶν Τεγεατῶν ἡγεμονεύουσης πλέον τῆς Σπάρτης ἀναμφιλέκτως (Ἡρόδοτος I, 65; Πausanίας III, 3, 5). Αἱ μάχαι περὶ τὴν Τεγέαν καὶ κατὰ τοὺς Διπαιεῖς τῆς Μαιναλίας ἰσχυρότατα ἱστοροῦνται - ὡς νῖκαι δὲ Λακεδαιμόνιοι καταριθμοῦνται, Ἡρόδοτος IX, 35; Πausanίας III, 11, 6; cf. VIII, 45, 2. Τὰ προηγηθέντα τῆς Βοιωτοαρκαδικῆς καταδρομῆς τῆς Λακωνικῆς κατὰ τὴν Τεγέαν (Ξενοφῶν, *Ἑλληνικά*, VI, V, 6-10. Παρόμοια ἀναταραχὴ καθ' ὅλην τὴν Ἀρκαδίαν καὶ διὰ τοὺς ἰδίους λόγους, Διόδωρος, XV, 59) καὶ ἡ Σπαρτιατικὴ καταδρομὴ καὶ πρόκλησις τοῦ 370 π.Χ., (Ξενοφῶντος, *Ἑλληνικά* VI, 5, 10 sqq.; Διόδωρος *loc. cit.*), θὰ ὤξυναν τὸ μένος τῶν κρατούντων πλέον ἐν Τεγέᾳ φιλοθηβαίων ὁμοσπονδιακῶν, φονευθέντων ἢ αὐτοφυγαδευθέντων τῶν φιλολακῶνων αὐτονομιστῶν, ὥστε καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως Τεγεατικὴ ἀφιέρωσις ἐπ' ὀνόματος τῶν Ἀρκάδων νὰ ἐναρμονίζεται. - Ἡ Τεγέα, ὡς κυρία Ἀρκαδικὴ δύναμις γείτων τῆς Λακεδαίμονος θὰ ἐπρωτοστάτει ἴσως καὶ εἰς ἐπιδρομὰς ἐν τῇ Λακωνικῇ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀσθενείας τῆς Σπάρτης. Γράφει ὁ Διόδωρος XV, 65 ἀναφερόμενος εἰς τὴν Ἀρκαδοβοιωτικὴν ἐκστρατείαν: «οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, πεντακόσια ἔτη τὴν Λακωνικὴν τετηρηκότες ἀπόρθητον, τότε θεωροῦντες δηουμένην ὑπὸ τῶν πολεμίων οὐκ

ἐκαρτέρουν». (Cf. Πλούταρχος, *Βασιλέων Αποφθέγματα καὶ Στρατηγῶν*, 194B: «...Ἐπαμεινώνδας ἠνάγκασε τὴν Λακωνικὴν πυρπολῆσαι, πεντακοσίοις ἐνιαυτοῖς ἀδῆωτον οὖσαν». Τοῦ αὐτοῦ φερομένη *Πολιτεία Λακωνικὴ*, p. 239F). Ἀναγόμεθα εἰς τοὺς κατὰ τὸ 870 π.Χ. χρόνους, ἀκριβῶς δηλαδὴ περὶ τὰ κατὰ Λυκούργον καὶ *Χαρίλλαν*. Θὰ ἔβριθε ἡ τοπικὴ ἱστορία μνήμης ἐπεισοδίων ὅπου οἱ Τεγεᾶται θα ἀντηγωνίζοντο τοὺς ἀπειλητικούς γείτονας καὶ μετὰ τὴν ἡγεμονίαν των. V. e.g. Πausanias VIII, 43, 10. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει ἡ ἡγετικὴ θέσις τῆς Τεγέας ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ πάσῃ Πελοποννήσῳ, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Πελοποννησιακῆς εὐσταθείας ἐν ἀριστοκρατικῇ κοινωνίᾳ ἔθνων καὶ πόλεων ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης, εἶναι ἐκδηλος. Ὅταν οἱ Κορίθιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἐπεδίωκαν τὴν κατάλυσιν τῆς Νικεῖου Εἰρήνης, προσεπάθησαν νὰ ἀποστήσουν τὴν Τεγέαν τῶν Λακεδαιμονίων. Ἐπραξαν τοῦτο, μαρτυρεῖ ὁ Θουκυδίδης (V, 32) «ὄρωντες μέγα μέρος ὄν, καὶ εἰ σφίσι προσγένοιτο, νομίζοντες ἅπασαν ἂν ἔχειν Πελοπόννησον. ὡς δὲ οὐδὲν ἂν ἔφασαν ἐναντιωθῆναι οἱ Τεγεᾶται Λακεδαιμονίοις, οἱ Κορίνθιοι μέχρι τούτου προθύμως πράσσοντες, ἀνεῖσαν τῆς φιλονεικίας, καὶ ὠρῶδησαν μὴ οὐδεὶς σφίσι ἐτι τῶν ἄλλων προσχωρῆ». Οἱ Τεγεᾶται κατὰ τὰς κοινὰς μάχας τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ ἡγούντο τῆς ἐτέρας τῶν πτερυγῶν, δευτέρου μετὰ τοὺς Λάκωνες εἰς τὴν ἀριστερὰν ἡγεμονίαν τεταγμένοι (Ἡρόδοτος IX, 26). Ὑπεραίρονται ὅτι διὰ τῆς ἡρωϊκῆς νίκης τοῦ Ἐχέμου ἐπὶ τοῦ Ὑλλου «εὐρόμεθα ἐν Πελοποννησίῳσι τε τοῖσι τότε καὶ ἄλλα γέρεα μεγάλα, τὰ διατελέομεν ἔχοντες, καὶ τοῦ κέρους τοῦ ἐτέρου αἰεὶ ἡγεμονεύειν κοινῆς ἐξόδου γινομένης. ὑμῖν μὲν νῦν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, οὐκ ἀντιέμεθα, ἀλλὰ δίδοντες αἴρεσιν ὀκοτέρου βούλεσθε κέρους ἄρχειν παρίεμεν· τοῦ δὲ ἐτέρου φαμέν ἡμέας ἰκνέεσθαι ἡγεμονεύειν κατὰ περ ἐν τῷ πρόσθε χρόνῳ». Σαφῆς ὁ συσχετισμὸς δυνάμεων. Τὰ δευτερεῖα θεωροῦν δεδομένα οἱ Τεγεᾶται καὶ τὰ ὑποστηρίζουν καὶ ἐναντι τῶν Ἀθηναίων ἀκόμη κατὰ τὰ ἐν Πλαταιαῖς (v. τὴν παράταξιν κατὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, Θουκυδίδης V, 67). Ὅστε ἐπικρατήσαντος ἐν αὐτῇ τῇ Τεγέᾳ βιαίως, αἵματηρῶς καὶ ἐκκαθαριστικῶς τοῦ ὀμοσπονδιακοῦ, ἀντιλακωνικοῦ κόμματος, ἡ ὅλη φορὰ τῆς Ἀρκαδίας, μέχρι τουλάχιστον τῆς ἐμπεδώσεως τῶν νέων ὀμοσπονδιακῶν μηχανισμῶν τοὺς ὁποίους πολιτικῶς ἀντεπροσώπευε ἡ κτίσις τῆς Μεγαλοπόλεως (ὅπως στρατιωτικῶς ἐσήμαινε τὴν ἀνακοπὴν τῆς ἐκ Σπάρτης πρὸς Ἡλείαν ὁδοῦ, καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἀδυναμίας, διαμεμελισμένης Νοτιοδυτικῆς Ἀρκαδίας), θὰ ἐκηδεμονεῦτο πρωταρχικῶς ὑπὸ τῆς Τεγέας. Χαρακτηριστικώτατα: οἱ αἰρεθέντες οἰκισταὶ διὰ τὴν Μεγαλόπολιν ἦσαν 4 Τεγεᾶται καὶ ἀνὰ 2 ἐκ Μαντινείας, Κλειτορίων, Μαινάλου καὶ Παρρασίων (Πausanias VIII, 27, 2). Ἐχομεν ἐδῶ τὰ κύρια, ἐνεργὰ περὶ τὴν ὀμοσπονδοποίησιν τουλάχιστον, ἀρκαδικὰ διαμερίσματα, καὶ τὸ εἰδικὸν βάρος των. Καὶ βεβαίως ἐχρειάζετο ἰσχυρὰ δύναμις καταναγκασμοῦ ἵνα πρωσικῶς ἐπιτευχθῆ, ὄχι ἐνιαῖον Κράτος, ἀλλὰ χαλαρὰ ἔστω Συνομοσπονδία μετὰ κεντρικῆς ὅμως ἐξουσίας περὶ τὰ ἐξωτερικὰ καὶ πολεμικά. Τὴν ἐγγενῆ, ἀριστοκρατικὸτροπον καὶ πατριωτικὴν ἀντίδρασιν μαρτυρεῖ ὁ Διόδωρος XV, 59 (ὅπου διάβαζε *Λυκομήδης ὁ Μαντινεύς*, βεβαίως, ἀντὶ *Λυκομήδης ὁ Τεγεάτης*). Ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως θὰ ἐπρωτοστάτησε εἰς τὴν ἀντίστασιν ἡ Λυκόσουρα. Διὰ αὐτὸν τὸν οἰκισμὸν τῆς Μεγαλοπόλεως ἡσκήθη βιασμὸς ἐκταθεὶς μέχρις ἀγριότητος (v. Πausanias VIII, 27, 5-6). Ὅταν μετὰ τὰ ἐπεισόδια τὰ ὀδηγήσαντα εἰς τὴν ἀνολυμπιάδα τοῦ 364 π.Χ. καὶ τὸν διαλαλούμενον σφετερισμὸν ἐκ μέρους τῶν ὀμοσπονδιακῶν ἀρκαδικῶν ἀρχῶν τῶν ἱερῶν χρημάτων, ἀνερριπίσθη καὶ ὑπερεφλογώθη ἡ πάλῃ τῶν κεντροφύγων καὶ κεντρομόλων δυνάμεων βλέπομε τὴν Τεγέαν νὰ ἡγεμονεύῃ τῶν δευτέρων, τὴν δὲ Μαντινείαν, ἀσφαλῶς, ὑπὸ

τοπικιστικήν ἀριστοκρατικήν διοίκησιν τώρα, τῶν πρώτων (Διόδωρος XV, 82 sqq.; Ξενοφῶν, *Ἑλληνικά*, VII, 4, 33 sqq.). Καί ἡ μὲν Σπάρτη, κατὰ φυσικήν τάξιν, ἀναλαμβάνει πάλιν τὸν ἀρχαῖον ρόλον τῆς νὰ ἀγωνισθῆ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας ἐκάστης πόλεως καὶ περιοχῆς· οἱ δὲ Θηβαῖοι, διὰ νὰ διατηρήσουν τὴν Ἑλληνικὴν Ἡγεμονίαν πρέπει νὰ ἐκμεταλλεθῶν, περιθάψουν καὶ ἐνδυναμώσουν διὰ ποιᾶς ἐνοποιήσεως τὸ ἀντιλακωνικὸν ἀρκαδικὸν αἶσθημα, τὴν ἀρκαδικὴν διάθεσιν ἀποτινάξεως τῆς Σπάρταθεν ἐκπορευομένης ἐγγυήσεως τάξεως. Καὶ οἱ Ἡλεῖοι ἐπίσης, διὰ τε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀριστοκρατικοῦ status quo, καὶ διὰ τὴν ἐδαφικὴν ζημίαν τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν ἐκ τῆς ἀρκαδικῆς συνενώσεως καὶ μεγάλυνσεως, προστίθενται εἰς τὴν Μαντινειακὴν παράταξιν. Οἱ Ἀργεῖοι ἀντιθέτως προκατεργασάμενοι εἰς τὴν Ἀργολίδα τὸν τύπον τῆς ἰσχυρᾶς καὶ μεγάλης πόλεως ἐλεγχούσης ἐκτεταμένης περιοχᾶς εὐλόγως ἐπεζήτησαν κεντρικὴν μὲν ἐξουσίαν «πολιακῆς» φύσεως εἰς τὸ ἐσωτερικόν, νέας δὲ δυναμικωτέρας καὶ κινητικωτέρας (χρηματικᾶς καὶ ἐμπορικᾶς) ἰσορροπίας ἐξωτερικῶς. - Αἱ συμμαχίαι, μέχρις ἐδῶ, εἶναι συνεπεῖς κατ' ἐπαρκές, εἰ μὴ ἀπολύτως ταυτόσημοι καὶ ἰεραῖ. Ἀλλὰ πῶς ἐρμηνευτέα τὰ Ἀττικά; Αἱ Ἀθηναῖαι φέρονται ὡς ἀποδεχόμεναι πλέον τὸ προσφερόμεν μὲν ὑπὸ τῆς Σπάρτης μετὰ τὰ Μηδικὰ κατὰ τὴν ραγδαίαν ἀνοδὸν των, διὰ τῆς ἐμπορικῆς καὶ ἡγεμονικῆς ὁδοῦ, ἀπορριφθὲν δὲ τότε διὰ τὴν ἐλπίδα μείζονος κέρδους· ἐννοῶ τὸν πολυκεφαλισμὸν, μὲ δύο ἴσως κορυφάς, τῆς ἑλληνικῆς πραγματικότητος. Βεβαίως ταυτοχρόνως ἐπιδιώκουν μίαν κάποιαν ἀνασύστασιν ἐμπορικῆς καὶ οικονομικῆς αὐτοκρατορίας· ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς μὲν οὐδὲ τολμοῦν νὰ τὴν φαντασθῶν ὄχι κἂν πανελλήνιον ἀλλ' οὐδὲ Αἰγεώτιδα καὶ Παννησιωτικὴν· ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ αἱ στενωτέραι φιλοδοξίαι των δυναμικῆς καὶ αὐτοκρατορικῆς ἡγεμονίας εἰς τοιαῦτα ἐμποροχρηματικὰ πλαίσια θὰ συντριβοῦν μετ' οὐ πολὺ κατὰ τὸν Συμμαχικὸν Πόλεμον, τῶν ἰσχυρῶν νήσων ἐπιδιωκουσῶν καὶ ἐπιβαλλουσῶν πλέον ἐλευθέραν ἐμπορίαν ἄνευ χρείας Ἀθηναικοῦ ἡγεμονικοῦ κέντρου, καὶ ἐνῶ περιορισμοὶ ἐξ ὑπερηγεμονίας ποδίζοντες τὴν Ἀθηναϊκὴν δραστηριότητα εἶχον ἐκλείψει. - Αἱ διαβουλεύσεις τῶν Ἀρκάδων διὰ τὰ ἀναφύεντα θέματα ἔλαβον χώραν ἐν Τεγέα, οἱ Τεγεᾶται δὲ ἀναφέρονται κατὰ τρόπον δηλοῦντα τὴν ἰδιαιτέραν των σημασίαν (Ξενοφῶν, *Ἑλληνικά*, VII, 4, 36 sqq.). Ἐκ τῆς ἀκυρώσεως τῆς συμφωνίας Περὶ εἰρήνης τὴν ἰδίαν αὐτὴν νύκτα μετὰ τὴν συνομολόγησίν της, οἱ δύο ἀντίθετοι ἀρκαδικαὶ μερίδες ἐπεζήτησαν καὶ ἐπέτυχον τὰς φυσικὰς των συμμαχίας, «ἀγῶνες» δὲ «πολλοὶ καὶ μεγάλοι κατὰ τὴν Πελοπόννησον συνέστησαν», Διόδωρος, XV, 82. «Περὶ μέντοι ἡγεμονίας αὐτόθεν διεπράττοντο ὅπως ἐν τῇ ἑαυτῶν ἕκαστοι (sc. τῶν Ἀρκάδων) ἡγήσονται», Ξενοφῶν, *Ἑλληνικά* VII, 5, 3, τῆς τύχης τῆς ὁμοσπονδίας πλέον διακυβευομένης. Ἡ κατάληξις τῶν οὕτω κινηθεισῶν ροπῶν καὶ διαδικασιῶν συνεπλάκη εἰς τὴν ἐν Μαντινείᾳ Μάχην, ἀκολουθησάσης τῆς ἀβεβαίου καὶ τεταραγμένης εἰρήνης, ἐστιαζομένης καὶ αὐτῆς μετὰ τῶν ὄλων λοιπῶν καταστάσεων εἰς τὴν πολιτικὴν σῆψιν τῆς Ἑλλάδος καὶ προετοιμαζούσης τὴν Μακεδονικὴν Δυναστείαν. - Ὅστε, συμπεραίνων, ἡ ἀφιέρωσις ὑπὸ τῶν Τεγεατῶν ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἀρκάδων τοῦ σπουδαίου ἀναθήματος εἰς ἀνάμνησιν τῶν πολλαπλῶν νικῶν ἐπὶ τῆς πρώην ἡγεμονεύσεως δυνάμεως καὶ τῆς δηώσεως ἀτιμωριτὶ τῆς χώρας της καὶ εἰς τόνωσιν τοῦ παναρκαδικοῦ αἰσθήματος κοινῆς καταγωγῆς, εὐτάκτως ἐναρμονίζεται πρὸς τὴν τότε κρατοῦσαν κατάστασιν πραγμάτων. Ὁ Πausanias θὰ ἐγνώριζε ἄλλοθεν, ἴσως ἐξ ἀποτετριμμένης νῦν παραχωρίου ἐπιγραφῆς, τὴν εἰδικῶς Τεγεατικὴν προέλευσιν τῆς προσφορᾶς, ὡς καὶ τὸ γεγονός τῆς αἰχμαλωτίσεως Σπαρτιατῶν τὸ ὁποῖον εἰδικῶς, ὡς ἰδιαιτέρας σημασίας αὐτονοήτως προκειμένου περὶ Λακεδαιμονίων, ἀναφέρει. Πιθανῶς εἰς

φυσικά διαμερίσματα τῆς χώρας, καὶ τοῦ Ἀφείδαντος λαχόνος τὸ ὄροπέδιον τῆς Τριπόλεως, ἐξ οὗ παρὰ τοῖς ποιηταῖς «Ἀφειδάντειος κλῆρος» σημαίνει τὴν περὶ Τεγέαν, τοῦ Ἀζᾶνος καταμείναντος εἰς τὴν πατρώαν Παρρασίαν, τοῦ δὲ Ἐλάτου σχόντος «τὸ ὄρος τὴν Κυλλήνην ἔτι τότε ἀνώνυμον οὔσαν», καὶ οὐδὲ παραμείναντος διὰ βίου ἐκεῖ - ὑποδηλουμένης τοιουτοτρόπως τῆς ὑστέρας πρωτοεμφανίσεως τῆς πρὸς Ἀργολιδοκορινθίαν Βορειοανατολικῆς Ἀρκαδίας. Καὶ μετὰ τούτους «Κλείτωρ μὲν δὴ ὁ Ἀζᾶνος ἐν Λυκοσώρα τε ᾤκει, καὶ ἦν τῶν βασιλέων δυνατώτατος, καὶ Κλείτορα ᾤκισεν ἀφ' αὐτοῦ πόλιν» (*ibid.* §5). Ἡ πρωτεύουσα θέσις τῆς Παρρασίας περιοχῆς ἀκόμη διατηρεῖται, ἐκτεινομένης πλέον κατὰ τὰ φαινόμενα εἰς ὅλην τὴν Δυτικὴν Ἀρκαδίαν, ἀφοῦ καὶ ὁ Κλείτωρ, σχεδὸν κατὰ τὸ κέντρον τῆς Βορείου Ἀρκαδίας ἀνάγεται εἰς τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν. Οὕτω ἐξηγεῖται πῶς καὶ ἡ Φολόη ἐθεωρήθη Παρρασις κατὰ τὸν στίχον τοῦ ὑπὸ τοῦ Στεφάνου s.v. Παρρασία μνημονευομένου ποιητοῦ:

«δέξονται Φολόης οὖρεα Παρρασίδος»,

ὄρους κατὰ τὰ πρὸς Ἀρκαδίαν σύνορα τῆς Ἠλείας, δεξιὰ τοῦ Ἐρμάνθου ποταμοῦ. Καὶ ὁμοίως, τὰ Σχόλια εἰς Εὐριπίδου Ὀρέστην, 1646, μετὰ τὴν μνείαν

τὴν Πausανίειον πηγὴν θὰ ἐγένετο λόγος περὶ τῆς διαβοήτου παλαιᾶς ἐπὶ Χαρίλλα ἐπιτυχίας, τὴν ὁποίαν ἐν ἄλλῳ ὁ Πausανίας ἀναφέρει διὰ ταυτοσήμου σχεδὸν φράσεως, Πausανίας VIII, 45, 3: «Λακεδαιμονίους τε οἱ Τεγεᾶται πρῶτοι Ἀρκαδῶν σφίσις ἐπιστρατεύσαντας ἐνίκησαν, καὶ αἰχμαλώτους αἰρούσιν αὐτῶν τοὺς πολλούς». Δυνατόν, δηλαδή, τὸ ἐν X, 9, 5 «Τεγεᾶται ἔπεμψαν εἰς Δελφούς, Λακεδαιμονίους, ὅτε ἐπὶ σφᾶς ἐστρατεύσαντο, αἰχμαλώτους ἐλόντες» νὰ συντάττη τὸ σφᾶς πρὸς τὸ Τεγεᾶτας. Ἡ μνεία τῆς ἐνδόξου ἐκείνης νίκης καὶ ζωργήσεως ζώντων Σπαρτιατῶν, καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς ἐπιφυλαχθείσης ἐν συνεχείᾳ ταπεινωτικῆς μοίρας (Πausανίας, VIII, 47, 2: «Ἀναθήματα δὲ ἐν τῷ ναῷ τὰ ἀξιολογώτατα (sc. τῷ ναῷ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς ἐν Τεγέᾳ) ... εἰσὶ δὲ αἱ πέδαι κρεμάμεναι, πλὴν ὅσας ἠφάνισεν αὐτῶν ἰός, ἅς γε ἔχοντες Λακεδαιμονίων οἱ αἰχμάλωτοι τὸ πεδῖον Τεγεᾶταις ἔσκαπτον») ἴσως συνεδέετο πρὸς μεταγενεστέραν μᾶλλον σύγχρονον παρόμοιον γεγονός, cf. e.g. τὰ περὶ τῆς ἐκστρατείας τῶν Σπαρτιατῶν καὶ καταλήψεως τοῦ ἀρκαδικοῦ Κρώμνου, τῆς πολιορκίας ὑπὸ τῶν Ἀρκαδῶν (ἀφοῦ ἦτο πάλιν πρὸς τὴν Παρρασίαν, πρὸς ἐνόχλησιν καὶ παρεμπόδισιν τῶν οἰκιστικῶν κατὰ τὴν Μεγαλόπολιν ἐργασιῶν, οἱ Τεγεᾶται θὰ ἐπωμίζοντο μέγα βάρος τῆς ἀντιμετωπίσεως. Σημειωτέον ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιδάμου ἐπιχειρηθεὶς ἀντιπερισπασμὸς συνεκεντρώθη εἰς Σκιρίτιδα, πρὸς τὴν Τεγεατικὴν. Ξενοφῶντος Ἑλληνικά, VII, 4, 21), τῆς ἀνεπιτυχοῦς ἀποπέρας βοηθείας, τῆς ὑπερτερήσεως καὶ ἀποδιώξεως τῶν ὑπὸ Ἀρχίδαμον, τέλος τὴν ζώργησιν καὶ διανομὴν τῶν συλληφθέντων Λακεδαιμονίων, Ξενοφῶν, Ἑλληνικά VII, 4, 20-27.

τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ Ἀρκάδος, καὶ πρὸς ἐξήγησιν τῆς Εὐριπιδείου ἀναφορᾶς εἰς Ἀζάνας, γράφουν: «τούτων ἀρξάντων τῆς χώρας ὁ Ἀζὰν ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἰδίαν μοῖραν Ἀζανίαν ὠνόμασεν. Ἀρκάδας οὖν πάντες κοινῇ ἐκαλοῦντο· μέρος δὲ τούτων Ἀζᾶνες». Οὕτω Ἀζανία ἀρχικῶς, πρέπει νὰ ἦτο ἡ Ἀρχαία Παρρασία ἐπεκτεινομένη μέχρι τῶν Βορειοτάτων ὄρων τῆς Ἀρκαδίας, καὶ μέχρι τῶν πρὸ τῶν Ἀροανίων ἐξικνουμένης.

Ὅταν, καταφλεχθέντος τοῦ ἀρχαίου ἐνεργοῦ ξοάνου τῆς Μελαίνης Δῆμητρος, οἱ Φιγαλιεῖς ἠμέλησαν τὰ περὶ τῆς προπούσης λατρείας καὶ τιμῆς τῆς ἵππομόρφου φοβερᾶς θεότητος κατὰ τὸ ἱερόν Ἄντρον τῆς ἐν Ἐλαίῳ ὄρει (ΝΑ τῆς Φιγαλείας μᾶλλον ἢ Ν. καὶ ΝΔ), ἀκαρπία, οἷα καὶ ἡ ἀρχετυπικὴ ὑπὸ κεχολωμένης τῆς Μεγάλης θεᾶς προκληθεῖσα, κατέλαβε τὴν χώραν. Ἰκετευόντων τῶν κατοίκων ἔχρησεν ἡ Πυθία (Παυσανίας, VIII, 42, 6):

*Ἀρκάδες Ἀζᾶνες βαλανηφάγοι, οἱ Φιγάλειαν
νάσσασθ' ἵππολεχοῦς Δηοῦς κρυπτήριον ἄντρον,
ἦκετε πεισόμενοι λιμοῦ λύσιν ἀλγινόεντος –
μοῦνοι δις νομάδες, μοῦνοι πάλιν ἀγριοδαῖται.
Δηῶ μὲν σὲ γ' ἔπαυσε νομῆς, Δηῶ δὲ νομῆων
ἐλκησισταχύων, καὶ ἀναστοφάγον πάλιν θῆκε,
νοσφισθεῖσα γέρα προτέρων τιμάς τε παλαιάς.
Καὶ σ' ἀλληλοφάγον θήσει τάχα καὶ τεκνοδαίτην,
εἰ μὴ πανδήμοις λοιβαῖς χόλον ἰλάσσεσθε,
σῆραγγός τε μυχὸν θείαις κοσμήσετε τιμαῖς.*

Ἀζᾶνες λοιπὸν καὶ οἱ Φιγαλιεῖς, δυτικῶς τῆς Παρρασίας, ΝΔ τοῦ Λυκαίου καὶ τοῦ, μεταξύ, Κωτιλίου ὄρους. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 5^{ου} αἰῶνος, οἱ Φυγαλιεῖς, ἀκηκοότες τοῦ χρησιμοῦ καὶ γνῶντες τὸν θεῖον χόλον, εὐθύς εὐδιώρθωσαν τὴν ἀσύγνωστον ἀμέλειάν των ὑπεραυξήσαντες τὰς πρὸς τὴν Μέλαιναν Θεὰν ὑπερόχους τιμάς. Παρήγγειλαν δὲ εἰς τὸν Ὀνάταν τὸν Αἰγινήτην νὰ κατασκευάσῃ τὸ νέον ἄγαλμα «ἐξ' ὅσῳ δη μισθῶ», ὁ ὁποῖος καὶ

ἐποίησε χαλκοῦν τὸ νέον εἰς τύπον τοῦ παλαιοῦ ξοάνου, «γενεᾶ μάλιστα ὕστερον τῆς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐπιστρατείας τοῦ Μήδου». –

Διαφαίνεται ὅτι ἡ τάσις ἦτο νὰ προσιδιάζῃ ἀκριβέστερον τὸ τῆς Ἀζανίας ὄνομα πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἀρχηγόνου Παρρασίας πολισθεῖσαν Βορειοδυτικὴν Ἀρκαδίαν, αὐτοῦ τοῦ Κλείτορος τοῦ Ἀζάνος κτίσαντος τὴν ὁμώνυμον πόλιν εἰς τὸν Βορρᾶν. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρων τοὺς ἐξ Ἀρκαδίας μνηστῆρας τῆς Ἀγαρίστης κόρης τοῦ διαβοήτου τυράννου Κλεισθένους τῆς Σικυῶνος, μνημονεύει (VI, 127, 3): «καὶ Ἀμίαντος Λυκούργου Ἀρκὰς ἐκ Τραπεζοῦντος, καὶ Ἀζὴν ἐκ Πάϊου πόλιος Λαφάνης Εὐφορίωνος τοῦ δεξαμένου τε, ὡς λόγος ἐν Ἀρκαδίῃ λέγεται, τοὺς Διοσκόρους οἰκίοισι καὶ ἀπὸ τούτου ξεινοδοκέοντος πάντας ἀνθρώπους» κατὰ τυπικὴν καὶ θεάρεστον ἀφελῆ Ἀρκαδικὴν μεγαλοψυχίαν. Ἡ πόλις Πάϊος ἦτο μεταβεβλημένη εἰς ἐρείπια κώμης Πάου τὸν καιρὸν τοῦ Πausanία (VIII, 23, 9) κειμένη μεταξὺ Ψωφίδος καὶ Κλείτορος, παρὰ τὸ νῦν χωρίον Πάος. Σημειωτέον ὅτι τὸν Τραπεζοῦντιον τὸν ἀναφέρει γυμνῶς ὡς Ἀρκάδα ὁ Ἡρόδοτος, καὶ ὄχι ὡς Παρράσιον. Ἀλλὰ τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὸ πασίγνωστον τῆς πόλεως. Ὁ Θουκυδίδης ἀποκαλεῖ Παρρασίαν τὴν ἀρχαιόθεν ὠρισμένην περιοχὴν, καὶ ρητῶς κατονομάζει τὰ Κύπελα ἐν τῇ Παρρασικῇ, πόλιν ἀστυγείτονα αὐτῆς τῆς Τραπεζοῦντος (V, 33). Τὴν Μαντικὴν ὄχυροποίησιν καὶ φρούρησιν τῆς Κυψέλης, ὡς κυριολεκτικοῦ κέντρου τῆς εἰς Παρρασίδα ἐπικρατείας τῶν ὑπεῖδον οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἱ ὅποιοι ἐκστρατεύσαντες καὶ διώσαντες τὴν Παρρασικὴν γῆν (ἀδυνατούντων τῶν σὺν Ἀργείοις Μαντινέων καὶ τὸ ὄχυρόν νὰ περισώσουν καὶ τὰς Παρρασιακὰς πόλεις νὰ ἐλέγξουν καὶ περιφρουρήσουν) ἐξέβαλον τοὺς ἐπήλυδας καὶ καθείλον τὸ τεῖχος. Πρὸς προσδιορισμὸν τῆς ἀκριβοῦς τοποθεσίας τῶν Κυψέλων συλλαμβάνομεν τὰ ἐξῆς. Ὁ Ἀθηναῖος, *Δειπνοσοφισταί*, XIII, 609E γράφει: «Οἶδα δὲ καὶ περὶ κάλλους γυναικῶν ἀγῶνά ποτε διατεθέντα. Περὶ οὗ ἱστορῶν Νικίας ἐν τοῖς Ἀρκαδικοῖς διαθεῖναι φησιν αὐτὸν Κύπελον, <Κύπελον> πόλιν κτίσαντα ἐν τῷ πεδίῳ περὶ τὸν Ἀλφειὸν εἰς

ἦν κατοικίσαντα *Παρρασίων* τινας, τέμενος καὶ βωμὸν ἀναστήσαι Δῆμητροι Ἐλευσινία, ἧς ἐν τῇ ἑορτῇ καὶ τὸν τοῦ κάλλους ἀγῶνα ἐπιτελέσαι· καὶ νικῆσαι πρῶτον αὐτοῦ τὴν γυναῖκα Ἡροδίκην. Ἐπιτελεῖται δὲ καὶ μέρη νῦν ὁ ἀγὼν οὗτος· καὶ αἱ ἀγωνιζόμεναι γυναῖκες χρυσοφόροι ὀνομάζονται». Ἐξ ἄλλου ὁ Πausanίας, VIII, 29, 5, ἀναβαίνων τὸν Ἀλφειὸν πρὸς Μεγαλόπολιν μετὰ *Τραπεζοῦντα* καὶ *Βάθος* πλησίον τοποθετημένων διηγεῖται: «τοῦ δὲ χωρίου τοῦ ὀνομαζομένου Βάθους σταδίου ὡς δέκα ἀφέστηκε καλουμένη *Βασιλῖς*· ταύτης ἐγένετο οἰκιστὴς *Κύψελος* ὁ Κρεσφόντη τῷ Ἀριστομάχου τὴν θυγατέρα ἐκδοῦς(sc. κατὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν)· ἐπ' ἐμοῦ δὲ ἐρείπια ἡ *Βασιλῖς* ἦν, καὶ *Δῆμητρος* ἱερὸν ἐν αὐτοῖς ἐλείπετο *Ἐλευσινίας*». Δὲν θὰ ἐτελοῦντο πλέον, σὺν τῇ ἄλλῃ τῆς Δῆμητρος λατρεία καὶ οἱ γυναικεῖοι ἀγῶνες κάλλους. Ὅστε τὸ «νῦν» τοῦ Ἀθηναίου ἀνήκει εἰς τὴν τοῦ Νικίας προγενεστέραν ἐποχὴν. Ἡ *Βασιλῖς* αὐτὴ κτίσμα βασιλέως (καὶ ἴσως βασιλίδος Δῆμητρος ἐνδιαίτημα), εἶναι ἀναμφιβόλως ἢ αὐτὴ πρὸς τὰ *Κύψελα*, συνωνύμως κληθέντα τῷ βασιλεῖ. Καὶ ἐπειδὴ δὲν θὰ παρέλειπε ὁ Νικίας τὴν μνημόνευσιν τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως, διορθῶν ὡς ἀνωτέρω προστιθεὶς <Κύψελον> ἢ <Κύψελα>, τοῦ Meineke προτείνοντος <Βασιλίδα>, ὀρθῶς μὲν ἔξ ἴσου κατ' ἔννοιαν, ἀκαιρότερον δὲ παλαιογραφικῶς.

Ἡ ἐκλογή οἰκιστῶν κατὰ τὴν κτίσιν τῆς Μεγαλοπόλεως, ὑποδηλοῖ τὰ μείζονα Ἀρκαδικὰ διαμερίσματα τὸν 4^{ον} π.Χ. αἰῶνα, διαρθρούμενα ἀκτινωτὰ περὶ κέντρον τὸ Μαίναλον καὶ τὴν Μαιναλίαν. Οὕτω ἡ Τεγέα, κυριωτάτη πασῶν, ἐφώρευε τοῦ ΝΑ τμήματος, ἢ Μαντίνεια ἐπετρόπευε τοῦ ΒΑ, ἢ Κλείτωρ ἴστατο διὰ τὴν Ἀζανίαν καὶ τὸ ΒΔ, οἱ δὲ Παρράσιοι συνεπλήρουν τὸν κύκλον διὰ τῆς ἀρχηγόνου, ἀμεταβλήτου, ριζωματικῆς περιοχῆς των. Τὸ ὅτι διὰ τῶν οἰκιστῶν ὑπεδηλοῦτο ἡ γενικὴ ἱεράρχησις τῆς Ἀρκαδίας ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἐξανασταθειῶν πόλεων πρὸς σύμπηξιν τῆς Μεγάλης Πόλεως (Pausanias VIII, 27, 3-4), ἀνηκουσῶν εἰς δύο ἐκ τῶν διαγραφέντων πέντε μεγάλων διαμερισμάτων. Οὕτω καὶ ὁ Διόδωρος, XV, 72:

«Μετὰ δὲ τὴν μάχην (sc. τὴν ἄδακρυν λεγομένην διὰ τοὺς Σπαρτιάτας) οἱ Ἀρκάδες, φοβηθέντες τὰς τῶν Λακεδαιμονίων εἰσβουλὰς (sc. πρὸς διάνοιξιν τῆς ὁδοῦ εἰς Ἡλείους) ἔκτισαν ἐπὶ τινος ἐπικαίρου τόπου τὴν ὀνομαζομένην Μεγάλιν Πόλιν (μᾶλλον ἀποφασιστικώτερον καὶ δραστηρίως ἀπετελείωσαν αὐτήν, τῆς θεμελιώσεώς της τελεσθείσης εὐθύς μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην), συρρίψαντες εἰς αὐτὴν κώμας τετταράκοντα (“εἴκοσι” ἔχουν τὰ πλεῖστα χειρόγραφα τοῦ Διοδώρου, ὁ codex Parisinus γράφει “μ” καὶ περὶ τὰς 40 ἀναφέρει στον λεπτομερῆ του κατάλογο ὁ Παυσανίας VIII, 27, 3) τῶν ὀνομαζομένων *Μαιναλίων καὶ Παρρασίων Ἀρκάδων*». Μετοικισταὶ ἐκ τῶν εὐρύτερων περιοχῶν τῆς Τεγέας, Μαντινείας καὶ Κλείτορος ἐγένοντο λοιπὸν προφανῶς τὸ πολὺ καθ’ ὀμάδας πολιτῶν καὶ ὄχι κατὰ πόλεις. Ἐκ τῶν τριῶν συνοικισθειῶν πόλεων τῶν συντελουσῶν εἰς Ὀρχομενόν, τὸ Μεθύδριον εὐρίσκετο εἰς τὸ κέντρον περιῖπου τῆς Ἀρκαδίας, αἱ δὲ Θεισόα καὶ Τεῦθις ἔτι δυτικώτερον παρὰ τὸν Λούσιον ποταμὸν (ἢ Τεύθις θὰ ἔκειτο πρὸς αὐτὰ τὰ σύνορα τῆς Ἀρκαδικῆς Κυνουρίας). Οἱ *Εὐτρήσιοι* ἔκειντο μεταξὺ τῆς Μαιναλίδος (περὶ τὰ Μαιναλικά πεδία νοτίως τοῦ κυρίου ὄγκου τοῦ Μαινάλου) καὶ τῆς Παρρασίας, βορείως τῆς Μεγαλοπόλεως. Οἱ *Αἰγύται* κατελάμβανον τὸν χῶρον νοτίως τοῦ Ἀλφειοῦ, κάτω τῆς Μεγαλοπόλεως, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Θειοῦντος πρὸς Ἀνατολὰς (καθ’ ὃν ἡ ὁδὸς ἐκ Μεγαλοπόλεως πρὸς Σπάρτην) καὶ Μαλοῦντος πρὸς Δυσμᾶς (παρ’ ὃν ὤδευεν ἡ ἑτέρα Μεσσηνιακὴ ὁδὸς πρὸς Καρνάσιον). Τέλος, ἡ Ἀρκαδικὴ *Κυνουρία* περιελάμβανε τὰ περὶ τὸν Ἀλφειὸν βορείως τοῦ Λυκαίου, μέχρι τῆς Ἀλίφειρας, παρ’ αὐτὴν τὴν Τριφυλίαν.

Ἡ κτίσις τῆς Μεγαλοπόλεως συνέτεινε μὲν εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῆς παλαιᾶς ἀριστοκρατικῆς τάξεως ἱεραρχημένης ἐλευθερίας, προκαλοῦσα οὕτως, τὸ κατ’ αὐτὴν, ἀλυσιδωτῶς τὴν ἐπιβολὴν Δυναστικοῦ Χαλινοῦ καὶ Βιαίου «Κόσμου», ἐπεσώρευσε δέ, εἰδικώτερον, παντοειδῆ δεινὰ εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καταστρέψασα τὴν ἑλληνικὴν ἰσορροπίαν πόλεως καὶ ὑπαίθρου ἐν

δεδομένῳ γεωγραφικῷ ἀναγλύφῳ, τυποποιουμένην εἰς τὴν ἐνότητα μικροῦ ἢ μετρίου ἄστεως μετὰ τῆς ὀργανικῶς συνανηκούσης πέριξ καὶ φυσικῶς ὀριοθετουμένης χώρας. Τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ἐλληνικῆς πόλεως συμπαρηκολούθησε ἡ ἐρήμωσις τῆς ἐλληνικῆς ὑπαίθρου. Τὸ φαινόμενον ἐρίζωσε συνεπεία τῆς καταστροφῆς τῆς Σπαρτιατικῆς ἡγεμονίας, ἐγγυητρίας ἀριστοκρατικοῦ Κόσμου, καὶ διὰ πολλῶν μεταμορφώσεων ἴσχυσε μέχρις ἐποχῶν καὶ συνθηκῶν καὶ φυλετικῶν ἀνακατατάξεων, περὶ τῶν ὁποίων κρεῖσσον σιγᾶν. Ἐκ τῶν 40 πόλεων αἱ ὁποῖαι συνωκίσθησαν εἰς Μεγαλόπολιν* ἄλλαι ὀλοσχερῶς ἐξηφανίσθησαν καὶ ἄλλαι μετετράπησαν εἰς κώμας τοῦ ὑπερτροφικοῦ ἄστεος. Ἴδου ὁ θλιβερός ἀπολογισμὸς κατὰ Πausanίαν, VIII, 27, 5-7: «τὸ μὲν δὴ ἄλλο Ἀρκαδικὸν οὔτε τι παρέλυε τοῦ κοινοῦ δόγματος καὶ συνελέγοντο εἰς τὴν Μεγάλιν πόλιν σπουδῆ (sc. διὰ τε τὸν φόβον τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τὰς ἐξημμένας ἐλπίδας Ἀρκαδικοῦ Μεγαλείου): Λυκαιοῖται δὲ καὶ Τρικολωνεῖς καὶ Λυκοσουρεῖς τε καὶ Τραπεζούντιοι μετεβάλλοντο Ἀρκαδῶν μόνοι, καί, οὐ γὰρ συνεχώρουν ἔτι τὰ ἄστῳ τὰ ἀρχαῖα ἐκλιπεῖν, οἳ μὲν αὐτῶν καὶ ἄκοντες ἀνάγκη κατήγοντο εἰς τὴν Μεγάλην πόλιν, Τραπεζούντιοι δὲ ἐκ Πελοποννήσου τὸ παράπαν ἐξεχώρησαν, ὅσοι γε αὐτῶν ἐλείφθησαν καὶ μὴ σφᾶς ὑπὸ τοῦ θυμοῦ παραντίκα διεχρήσαντο οἳ Ἀρκαδες: ... Λυκοσουρεῦσι δὲ καὶ ἀπειθήσασιν ἐνέμετο ὅμως παρὰ τῶν Ἀρκαδῶν αἰδῶς Δημήτρος τε ἔνεκα καὶ Δεσποίνης ἐλθόντας εἰς τὸ ἱερόν. Τῶν δὲ ἄλλων τῶν κατειλεγμένων πόλεων αἱ μὲν εἰς ἅπαν εἰσὶν ἐφ' ἡμῶν ἔρημοι, τὰς δὲ ἔχουσιν οἳ Μεγαλοπολίται κώμας, Γόρτυνα, Διποΐνας, Θεισόαν τὴν πρὸς Ὀρχομενῶ, Μεθύδριον, Τεῦθιν, Καλλιᾶς, Ἐλλισόντα (sc. τὰς πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, ὀρεινὰς κυρίως). Μόνη δὲ ἐξ αὐτῶν Παλλάστιον ἔμελλεν ἄρα

* Ὁ Διόδωρος εἰς τὸ ἤδη παρατεθὲν χωρίον (XV, 72), ὁμιλεῖ περὶ 40 κωμῶν, ὑποδηλῶν εἴτε τὴν μετὰ τὸν συνοικισμὸν κατάστασίν των, εἴτε τὰ οἰκεῖα κριτήρια τοῦ μεγαθηρισμοῦ τοῦ Α^{ου} αἰῶνος π.Χ. Δύο αἰῶνας ἀργότερον αἱ περισσότεροι ἦσαν ἐξ ὀλοκλήρου ἔρημοι κατὰ Πausanίαν, λεπτομερέστερον περιγράφοντος τὰς συνθήκας. Αναφέρει 39 πόλεις ἀλλ' ἐξέπεσεν μία κατὰ τὴν §4: «παρὰ δὲ Αἰγυπτῶν <...> καὶ Σκιρτώνιον καὶ Μαλαῖα κ.τ.λ.».

ἠπιωτέρου πειραῖσθαι καὶ τότε τοῦ δαίμονος. (Ἄλλὰ καὶ ταύτης ἡ ἀκμὴ ὠφέλειτο κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν πολὺ μεταγενεστέραν ἀντευεργεσίαν τῆς Ρώμης διὰ τὰ κατ' Εὐάνδρον). Τοῖς δὲ Ἀλιφηρεῦσι παραμεμένηκεν ἐξ ἀρχῆς πόλιν σφᾶς καὶ ἐς τόδε νομίζεσθαι».

Ἡ ἀπορρόφησης, ἢ μᾶλλον κατάποσις, τῆς ὅλης ἐκτεταμένης περιοχῆς τῆς Κεντρικῆς, Νοτίου καὶ Νοτιοδυτικῆς Ἀρκαδίας ὑπὸ τῆς Μεγαλοπόλεως προκάλεσε τὴν ἀτονίαν τῶν τοπικῶν ὀνοματοθεσιῶν καὶ τὴν συλλήβδην ἀναφορὰν τῆς Μείζονος αὐτῆς περιοχῆς ὡς Μεγαλοπολίτιδος, ἐπιρρωσθείσης συγχρόνως τῆς προὔπαρχούσης τάσεως περιορισμοῦ τῆς Ἀζανίδος εἰς τὴν ἄθικτον ἀπὸ τὴν λαίλαπα βορειοδυτικὴν Ἀρκαδίαν. Οὕτω συχνάκις εἰς Πολύβιον ἀπαντῶνται ἡ Μεγαλοπολιτῶν, ἡ Μεγαλοπολίτις, ἡ Μεγαλοπολίτις χώρα, οὐδέποτε (εἰς τὰ σωζόμενα) ἡ Παρρασία, ἅπαξ δὲ ἡ Ἀζανίς (IV, 70, 3): «ἡ δὲ Ψωφίς (περὶ τὰ νῦν Τριπόταμα τῆς Ἀχαΐας) ἔστι μὲν ὁμολογούμενον καὶ παλαιὸν Ἀρκαδῶν κτίσμα τῆς Ἀζανίδος, κεῖται δὲ τῆς μὲν συμπάσης Πελοποννήσου κατὰ τὴν μεσόγειον, αὐτῆς δὲ τῆς Ἀρκαδίας ἐπὶ τοῖς πρὸς δυσμὰς πέρασιν, συνάπτουσα τοῖς περὶ τὰς ἐσχατιὰς κατοικοῦσι τῶν προσεσπερίων Ἀχαιῶν ἐπίκειται δ' εὐφυῶς τῇ τῶν Ἠλείων χώρᾳ». Φαίνεται ὅτι Ἀζανίς ἐκαλεῖτο ἡ περιοχή καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους: Εὐσταθίου σχόλια εἰς Διονυσίου *Περιήγησιν* 414: «καὶ ἔθνος οἱ Ἀζᾶνες αὐτόθι (sc. ἐν Ἀρκαδίᾳ) μέχρι καὶ νῦν ἔτι λεγόμενον». Ἐκτὸς ἐὰν ὑπονοεῖ τὴν ἐκ μέρους ἀκυριολέκτως ὀνομασίαν πάσης τῆς Ἀρκαδίας ὡς Παρρασίας, Λυκαονίας, Γιγαντίδος, Ἀζανίας κ.τ.λ. (Τὰ τοιαῦτα πάντως ὀνόματα πάντα προσάγουν εἰς τὴν περὶ Ἀλφειὸν Ἀρκαδίαν, διατρανώνοντα τὸ ἀρχέγονον καὶ ριζωματικὸν τῆς περὶ Λύκαιον Παρρασίδος).

Ἡ ἐν στενῇ ἐννοίᾳ Ἀζανία ἐπικυροῦται καὶ ὑπὸ Εὐδόξου. Γράφει ὁ Στέφανος Βυζάντιος, *Ἐθνικά*, s.v. Ἀζανία: «Εὐδοξος δὲ ἐν ἕκτη γῆς περιόδου φησὶν: ἔστι κρήνη τῆς Ἀζηνίας, ἢ τοὺς γευσαμένους τοῦ ὕδατος ποιεῖ μηδὲ τὴν ὄσμην τοῦ οἴνου ἀνέχεσθαι, εἰς ἣν λέγουσι Μελαμπόδα, ὅτε τὰς Προιτίδας

ἐκάθαιρεν, ἐμβαλεῖν τὰ ἀποκαθάρματα». Ἡ κρήνη ἦτο ἐν Κλείτορι κατὰ Φύλαρχον. Ἀθήναιος, *Δειπνοσοφισταί* II, p. 43f: «Φύλαρχος δέ φησιν, ἐν Κλείτορι εἶναι κρήνην, ἀφ' ἧς τοὺς πιόντας οὐκ ἔτ' ἀνέχεσθαι τὴν τοῦ οἴνου ὀσμὴν». Πρέπει νὰ ἐννοήσομεν τὴν περιοχὴν μᾶλλον τῆς Κλείτορος, εἰς τὰ ἄκρα τῆς ὁποίας σύνορα πρὸς Φενεάτιδα ἔκειντο οἱ Λουσοί, ἀνεξάρτητος μὲν πόλις κατὰ τὰ Ἀρχαϊκά, συντελοῦσα δὲ εἰς Κλείτορα κατόπιν. Οὕτω Πausanias, VIII, 18, 7-8: «ὑπὲρ δὲ τὴν Νώνακριν (παρὰ τὴν Στύγα) ὄρη τε καλούμενα Ἀροάνια καὶ σπήλαιον ἐστὶ ἐν αὐτοῖς. ἐς τοῦτο ἀναφυγεῖν τὸ σπήλαιον τὰς θυγατέρας τὰς Προΐτου μανεῖσας λέγουσιν, ἃς ὁ Μελάμπους θυσῖαις τε ἀπορρήτοις καὶ καθαροῖς κατήγαγεν ἐς χωρίον καλούμενον Λουσούς (εἰς τὰς δυτικὰς κλιτύας τῶν Ἀροανίων, βορείως τοῦ Κλείτορος). τοῦ μὲν δὴ ὄρους τῶν Ἀροανίων Φενεᾶται τὰ πολλὰ ἐνέμοντο· οἱ δὲ ἐν ὄροις ἤδη Κλειτορίων εἰσὶν οἱ Λουσοί. πόλιν μὲν δὴ ποτε εἶναι λέγουσιν τοὺς Λουσούς, καὶ Ἀγησίλας ἀνὴρ Λουσεὺς ἀνηγορεύθη κέλητι ἵππῳ νικῶν ὅτε πρώτην ἐπὶ ταῖς δέκα ἐτίθεσαν Πυθιάδα ἀμφικτύονες. τὰ δ' ἐφ' ἡμῶν οὐδὲ ἐρείπια ἔτι λειπόμενα ἦν Λουσῶν (ὑπάρχουν πάντως σήμερα ἀνασκαφικὰ λείψανα τινα). τὰς δὲ θυγατέρας τοῦ Προΐτου κατήγαγεν ὁ Μελάμπους ἐς τοὺς Λουσούς καὶ ἠκέσατο τῆς μανίας ἐν Ἀρτέμιδος ἱερῶ· καὶ ἀπ' ἐκείνου τὴν Ἀρτεμιν ταύτην Ἀμερᾶσιαν καλοῦσιν οἱ Κλειτόριοι». Κατὰ τὰς Αὐστριακὰς μικροανασκαφὰς ἐν Λουσοῖς (1898-9) ἀπεκαλύφθη καὶ κρηνικὸν κτίσμα παρὰ μέγαν ναὸν Ἀρτέμιδος.

Θὰ περατώσω τοῦτο τὸ τμήμα τῆς ἀρκαδικῆς ἐρεῦνης ἀναφέρων ἐν προβληματικὸν χωρίον τοῦ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου, *Ἐθνικά*, s.v. Ἀζανία. Γράφει: «ἐστὶ δὲ μοῖρα τῆς Ἀρκαδίας ἢ Ἀζανία. Διήρηται δὲ εἰς τρία, Παρρασίους, Ἀζάνας, *Τραπεζουντίους*. Καὶ ἔχει ἢ Ἀζανία πόλεις ἑπτακαίδεκα, ἃς ἔλαχεν Ἀζήν». Δύο κώδικες κατὰ Meineke ἔχουν «εἰς τέσσαρα» ἀντὶ «εἰς τρία». Τὸ διαιρούμενον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἢ ὅλη Ἀρκαδία, ἀφοῦ μεγάλα καὶ σπουδαῖα διαμερίσματά της θὰ ἔμενον τότε ἐκτὸς

λογισμοῦ. Οὐδὲ εἶναι δυνατὸν ἢ κυρίως Ἀζανία νὰ εἶχε 17 πόλεις. Ὅλου δὲ καὶ τμήματος, λοιπόν, οὔσης τῆς Ἀζανίας, νοητέα ὑπὸ εὐρυτέραν καὶ στενωτέραν ἔννοιαν, ἀκριβῶς ὡς διεκριβώσαμεν. Καὶ αἱ 17 πόλεις ἀνήκουν εἰς τὴν ὅλην Δυτικὴν Ἀρκαδίαν, πρᾶγμα οὐκ ἀπάδον εἰς προσεκτικούς ὑπολογισμούς. Ἀπομένει πρὸς ὑγίανσιν τὸ προφανῶς νοσοῦν καὶ διεφθαρμένον «Τραπεζουντίους», ἀφοῦ δὲν εἶναι βεβαίως δυνατὸν ἢ παρὰ τὴν Λυκόσουρα καὶ ἐν μέσῃ Παρρασία Τραπεζοῦς, ἀπορφανισθεῖσα μάλιστα τῶν κατοίκων τῆς, καθ' ἃ εἶδομεν μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Μεγαλοπόλεως, νὰ συνιστᾷ ἰδιαιτέρον μέρος τῆς ἐν γένει Ἀζανίας. Προτείνω, λοιπόν, τὴν διόρθωσιν «*Ἡραίους, Κυνουρίους*», συμπληρουμένης τοιοῦτοτρόπως τῆς ὅλης ἀρκαδικῆς ζώνης ἀπὸ Ἀχαΐας μέχρι Μεσσηνίας.

Ἐπανιών εἰς τὰ Ὀρεστειακά, συντόμως πλέον, διαπιστοῦμεν: Μνημεῖα παρουσίας του τὸ μὲν νοτίως τῆς Μεγαλοπόλεως ἐν Παρρασία, τὸ δὲ κατὰ Τεγέαν. Μανίας καὶ ἐξιλασμοῦ τεκμήρια τὰ πρῶτα, θανάτου τὰ δεύτερα. Προδήλως, τὸ ἐπόμενον, ἐνδιαίτημα μὲν ἀρκαδικὸν ἰδίως τῆς πρώτης φυγῆς καὶ πλάνης του ἢ παρὰ τοὺς Ἀζάνας καὶ Παρρασίους Ὀρεστίς, τὰ περὶ Τεγέαν δὲ καὶ Ὀρεσθάσιον κατάλυμα ὑστάτον τοῦ Δελφοστάλου ἐξορισμοῦ του. Συναρμόζονται οὕτω βελτίστως πάντα τὰ παραδεδομένα, ἡμέτερον κέρδος ἐν προκειμένῳ προσκομίζοντα τὴν κατακύρωσιν τῆς εἰς Πελοπόννησον στρατείας τοῦ Ἀριστομάχου, 60 περίπου ἔτη μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Τροίας, 20 πρὸ τῆς Καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς Βασιλείας τοῦ Τισαμενοῦ, τοῦ Ὀρέστου ἀπομακρυνθέντος εἰς Ἀρκαδίαν καὶ ὄσονούπω θανόντος. Ἡ παράδοσις 70ετοῦς θνήσκοντος Ὀρέστου (v. supra) συνάδει πρὸς τὰ κοινότερα περὶ τῆς ζωῆς του. Νήπιον κατὰ τὸν ἔκπλου τῶν Ἀχαιῶν, ἑνδεκαετῆς φέρε κατὰ τὴν ἐπάνοδον καὶ φόνον τοῦ πατρὸς του, εἰκοσαετῆς περίπου (μετὰ 8 ἔτη ὀμηρικῶς) ἐκδικητῆς Βασιλεύς, »εβδομηκοντατούτης ὅθεν 60 ἔτη μετὰ τὴν Ἰλίου πέρσιν. Ὁ αἰολικὸς ἀποικισμὸς, τέλος, συνετελέσθη, κατὰ τὰς πολλαπλῶς συγκλινούσας μαρτυρίας ὑπὸ τῶν Ὀρεστιδῶν.

Δὲν ὑπολείπεται, βλέπομεν λοιπόν, χῶρος διὰ ἀπόπειραν καθόδου 34 ἔτη μετὰ τὰ Τρωϊκά (v. p. 91). Θὰ ὑφίστατο ἂν διεκρίνετο ἡ τοῦ Κλεοδαίου μόνου ἐπιχείρησις κατὰ τὰ Οἰνομαϊκά, περὶ τὰ 15 ἔτη πρὸ τῆς τοῦ Ἀριστομάχου. Ἄλλ' αἱ μαρτυρίαι ἀνωτέρω ἐζυγίσθησαν κατὰ τοιαύτης παραδοχῆς.

Περαιτέρω. Παρὰ τὴν κυρίαν προεκταθεῖσαν παράδοσιν ὑπῆρχε καὶ ἡ δόξα ὅτι κατὰ τὴν κάθοδον τοῦ Ὑλλου καὶ τὴν μονομαχίαν του πρὸς τὸν Τεγεάτην βασιλέα Ἐχεμον, ἐτμήθη ὄρκιον «ἐπὶ λόγῳ τοιῶδε, ἦν μὲν Ὑλλος νικήσῃ τὸν Πελοποννησίων ἡγεμόνα, κατιέναι Ἡρακλείδας ἐπὶ τὰ πατρῶα, ἦν δὲ νικηθῆ, τὰ ἔμπαλιν Ἡρακλείδας ἀπαλλάσσεσθαι καὶ ἀπάγειν τὴν στρατιάν ἑκατόν τε ἐτέων μὴ ζητῆσαι κάτοδον ἐς Πελοπόννησον». Ταῦτα ὁ Ἡρόδοτος IX, 26, 4. Ἡ ἑκατονταετῆς εἰρήνη ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ τῶν Σχολίων εἰς Ἀριστείδην, τομ. III p. 651 Dindorf: «τοὺς ἠττηθέντας ἐπὶ ἑκατόν ἔτη σχεῖν ἡσυχίαν». Οὐδ' ἐτέρως τὰ Σχόλια εἰς Θουκυδίδην I, 12, μνημονεύοντα μὲν τὸν χρησμόν περὶ τῶν «Στενῶν», ἀποδίδοντα δὲ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὴν παρανόησιν τοῦ καιρίου χώρου προσβολῆς «οἱ δὲ νομίσαντες τὸν ἰσθμὸν λέγειν αὐτὸν (sc. τὸν Απόλλωνα) καὶ ἀστοχήσαντες τοῦ χρησμοῦ, προσβάλλουσι τοῖς Πελοποννησίοις κατὰ τὸν Ἴσθμόν. Καὶ ἠττηθέντες ἐποιήσαντο σπονδὰς ὥστε ἑκατόν ἔτη παραχωρῆσαι τὴν χώραν Πελοποννησίοις. Μετὰ δὲ τὰ ἑκατόν ἔτη πάλιν ἤρουντο τὸν Απόλλωνα περὶ τῆς Καθόδου· ὁ δὲ ἀνεῖλεν αὐθις διὰ τῶν στενῶν εἰσβάλλειν. Ἀντιλεγόντων δὲ τῶν Δωριέων ὡς καὶ πρότερον εἶεν ἠπατημένοι, εἶπεν ὡς οὐ συνήκατε τὸν χρησμόν· στενὰ γὰρ λέγω τὸν Κορυσσῶν κόλπον (sc. τὸν Κορινθιακόν). οἱ δὲ ἐντεῦθεν ἐπιχειρήσαντες, ἔτυχον τῆς καθόδου, ὕστερον τῶν Τρωϊκῶν ἔτεσιν π'. ἡ δὲ πρώτη εἰσβολὴ πρὸ ἐτῶν εἴκοσιν ἦν (20 ἔτη πρὸ τῶν Τρωϊκῶν)». Τὰ 100 ἔτη βέβαια τῶν σπονδῶν ἰσάζουν πρὸς τὰς τρεῖς γενεὰς τοῦ Χρησμοῦ κατὰ τὴν κυριωτέραν παράδοσιν, καὶ συμφώνως πρὸς ἓνα κύριον τῶν γενεαλογικῶν λογισμῶν.

Καὶ καταλήγομεν μετὰ τοιαύτην καὶ τοσαύτην περιδιάβασιν. Ὁ Τίμαιος ἐθεώρει 820 ἔτη ἀπὸ τῆς Καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν μέχρι τὴν διάβασιν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἰς Ἀσίαν, 335/4 π.Χ. (Κλήμης, *Στρωματεῖς*, I, 139, 4 = fr. 126 Jacobi Fr. Gr. H.). Κατὰ πᾶσαν βεβαιότητα ἀντείχετο τῆς κοινῆς ἐκτιμήσεως 80 ἐτῶν μεταξὺ τῶν Τρωικῶν καὶ τῆς Καθόδου διὰ τοὺς διεξοδευθέντας λόγους. Ἄρα ἡ χρονολόγησί του τῶν Τρωικῶν ἦτο $335/4 + 820 + 80 = 1235/4$ π.Χ. Θὰ πρέπει λοιπὸν νὰ διορθώσωμεν εἰς τὸν Censorinus, *de die natali*, 21, 2 = fr. 125 Jacobi, ἀπὸ CCCCXVII εἰς CCCCLIX διὰ τὰ κατὰ Τίμαιον ἔτη ἀπὸ Τρωικῶν μέχρι τῆς α' Ὀλυμπιάδος. Πιθανώτερον τὸ ἀντιγραφικὸν σφάλμα ἐδῶ ὅπου δὲν ἀναγράφεται ὁ ἀριθμὸς ὀλογράφως. Καὶ, δυσχερέστερον ἀλλὰ ὑπομονετέον, διορθωτέον ἀπὸ "ἑξακόσια" εἰς "πεντακόσια" τὰ ἔτη ἀπὸ τὰ Τρωικὰ μέχρι τὴν κτίσιν τῆς Κερκύρας καὶ Συρακουσῶν, εἰς Σχόλια, Ἀπολλώνιος Ρόδιος, *Ἀργοναυτικά*, Δ, 1216 = fr. 80 Jacobi (v p. 91 supra). Φθάνομε τότε εἰς τὸ 735/4 π.Χ. διὰ τὴν κτίσιν τῶν δύο αὐτῶν πόλεων κατὰ Τίμαιον, ἀκριβῶς ὡς καὶ κατὰ τὴν χρονογραφικὴν ὀρθοδοξίαν.